

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE SAĞLIK VE SAĞALTMAYLA İLGİLİ SÖZLER

Fatma GÜNAL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şirvan KALSIN

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN (Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / KASIM 2021

ONAY**Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;**

201911003 numaralı öğrencimiz olan Fatma Günel tarafından hazırlanan “Derleme Sözlüğü’nde Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Sözler” başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından oy birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Asıl Üye- Üniv. İçi – (Tez Danışmanı) – Jüri Başkanı: Doç. Dr. Şirvan KALSIN

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Jüri Üyesi: Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN

(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

19/10/2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Aileme...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19/10/2021

Fatma GÜNAL

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında özellikle konunun işleyişinde önemli fikirler sunan ve vermiş olduğu bilgilerle destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Şirvan KALSIN' a, değerli görüşleri ile araştırmanın şekillenmesini sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN, Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT, Dr. Öğr. Üyesi Oğuz ERGENEYE' ye içtenlikle teşekkür ederim.

ÖZ

DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE SAĞLIK VE SAĞALTMAYLA İLGİLİ SÖZLER

Fatma GÜNAL

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Şirvan KALSIN

Kasım 2021, 188 sayfa

Sözlükler, bir dilin söz varlığını ortaya koymak için hazırlanan eserlerdir. Ağız sözlükleri ise yazı dili dışında kalmış ağızlara ait söz varlığını ortaya koyar. 1932 tarihinde Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) halk ağzından söz derleme faaliyeti başlatmıştır. Bu faaliyet sonucunda dil araştırmalarında önemli bir yer tutan *Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* yayımlanmıştır. Türkiye Türkçesi ağızları söz varlığı alanındaki en kapsamlı ve en önemli çalışma *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’dür. Bu çalışmayla birlikte ölçünlü dilde kullanılmayan ve unutulmuş birçok sözcüğün kayıt altına alınması sağlanmıştır. Böylesine kapsamlı bir sözlük ayrıntılı ve özenli bir inceleme gerektirmektedir. Günümüze kadar tıp terimleri, tıp sözlükleri ve tıp metinleriyle ilgili birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Derleme Sözlüğü temel alınarak yapılan ve halkın sağlığı, sağaltmayla ilgili ele alınan birçok çalışma vardır. Bu çalışmada da Derleme Sözlüğü’nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler tespit edilmiş, tespit edilen bu sözler belirli başlıklar altında sınıflandırılmış ve yapısal açıdan incelenmiştir. Bu çalışmanın Anadolu ağızlarındaki tıp sözlerinin ölçünlü dilde kullanılması, sözlerin Türkçeleştirilmesi çalışmalarına önemli bir veri sağlayacağını ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Derleme Sözlüğü, halk ağızları, sözcük, tıp terimleri.

ABSTRACT**WORDS ABOUT HEALTH AND HEALING IN THE COMPILATION
DICTIONARY****Fatma GÜNAL****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Dr. Şirvan KALSIN****November 2021, 188 sayfa**

Dictionaries are works prepared to reveal the vocabulary of a language. Dialect dictionaries, on the other hand, reveal the vocabulary of dialects that are outside the written language. In 1932, Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Turkish Language Institution) started the activity of collecting words from the public. As a result of this activity, the Journal of Compilation of Words from the People's Dialects in Turkey, which has an important place in language research, was published. The most comprehensive and most important study in the field of Turkey Turkish dialects vocabulary is the Compilation Dictionary. With this study, it has been ensured that many words that are not used and forgotten in the standard language are recorded. Such a comprehensive dictionary requires detailed and painstaking scrutiny. Until today, many studies on medical terms, medical dictionaries and medical texts have been made and continue to be done. There are many studies on public health and treatment based on the Compilation Dictionary. In this study, the words related to health and healing were determined in the Compilation Dictionary, these words were classified under certain headings and examined in terms of structure. We hope that this study will provide important data for the use of medical words in Anatolian dialects in the standard language and the Turkishization of the words.

Keywords: Compilation Dictionary, folk dialects, vocabulary, medical terms.

ÖNSÖZ

Bir dilin söz varlığını belli bir düzen içerisinde bir arada bulduran sözlükler ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarının tarihî dönemleri hakkında bilgi elde edebileceğimiz kaynakların başında gelir. Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı alanındaki en kapsamlı ve en önemli çalışması Derleme Sözlüğü'dür.

Derleme Sözlüğü, yurdumuzun farklı bölgelerinde bir durumun, olayın ya da nesnenin o bölgedeki halk tarafından ne şekilde adlandırıldığını kaydeder. Böylelikle Türkiye'nin kültür öğelerinin yansıması olan Derleme Sözlüğü araştırmacıların sıklıkla başvurduğu ve üzerinde çalışmalar yaptığı önemli bir kaynaktır. Halk için çok önemli bir alana sahip olan tıp, sağlık, sağaltma üzerinde detaylı incelemeler yapılmalıdır. Bu sebeple bu çalışmada ek cildiyle beraber 12 ciltten oluşan Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltma ile ilgili sözler tespit edilerek sınıflandırılmaya tabi tutulmuş ve yapı bakımından incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, kapsamı ve sınırlılıkları ayrıca araştırmanın konusuyla ilgili bazı çalışmalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise terim nedir sorusuna cevap aranmıştır. Derleme Sözlüğü'nün halk ağzından seçilen sözlerden oluşması terim konusuna açıklık getirmeyi gerektirmiştir. Bu sebeple de bu bölümde Türk dil tarihinde tıp metinleri ve terimleri konusuna yer verilmiş ilk tıp metinlerinin ne olduğuna ve önemine, tıbbi terminolojinin başlangıcına ve Derleme Sözlüğü başlığı altında Derleme Sözlüğü'nün tarihçesine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde de Derleme Sözlüğü'nde tespit edilen sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler *hekim anlamında kullanılan sözler, organ adları, hastalıklar, ilaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglar, tedaviler ve tedavi yöntemleri, cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları, tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçler, doğum ve üreme ile ilgili sözler, sağlık ve sağaltmayla ilgili diğer sözler* olmak üzere dokuz sınıfa ayrılmış ve bu sözler yapı bakımından incelenmiştir. Ayrıca araştırma konusuyla ilgilenenlerin daha kolay incelemeleri adına sınıflamalar için grafiklere yer verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY	ii
İTHAF.....	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ	1
2. TERİM NEDİR.....	6
2.1. Terim Nedir?.....	6
2.2. Türk Dil Tarihinde İlk Tıp Metinleri	9
2.3. Türk Dil Tarihinde Tıbbi Terminoloji	12
2.4. Derleme Sözlüğü	14
3. DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE SAĞLIK VE SAĞALTMAYLA İLGİLİ SÖZLER ..	17
3.1. Hekim Anlamında Kullanılan Sözler	18
3.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	18
3.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	20
3.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	20
3.1.2.2. Sıfat + Fiil Kalıbında Olanlar	20
3.2. Organ Adları	20
3.2.1. Temel Organ Adları	20
3.2.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	20
3.2.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	24
3.2.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	24
3.2.2. Yan Organ Adları	28
3.2.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	28

3.2.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	43
3.2.2.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	43
3.2.2.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar	45
3.2.2.2.3. Sıfat- Fiil Kalıbında Olanlar	45
3.2.2.2.4. İsnat Grubu Kalıbında Olanlar	45
3.2.2.2.5. İkileme Kalıbında Olanlar	46
3.2.3. Genel Organ Adları ve Vücudun Bazı Bölümleri	49
3.3. Hastalıklarla İlgili Sözcükler	49
3.3.1. Bedensel Hastalıklarla İlgili Adlar	49
3.3.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	49
3.3.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	86
3.3.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	86
3.3.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar	89
3.3.1.2.3. Sıfat - Fiil Kalıbında Olanlar	92
3.3.1.2.4. İsnat Grubu Kalıbında Olanlar	92
3.3.1.2.5. Ad + Çekimli Fiil Kalıbında Olanlar	93
3.3.1.2.6. İkileme Kalıbında Olanlar	93
3.3.2. Bedensel Hastalıklarla İlgili Fiiller	102
3.3.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	102
3.3.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	115
3.3.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar	115
3.3.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar... 117	
3.3.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	117
3.3.2.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	120
3.3.3. Zihinsel Hastalıklarla İlgili Adlar	121
3.3.3.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	121
3.3.4. Zihinsel Hastalıklarla İlgili Fiiller	122
3.3.4.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	122
3.3.4.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	123
3.3.4.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar	123
3.3.4.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar... 124	
3.3.4.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	124
3.3.4.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	124
3.4. İlaç Adları ve İlaç Yapımında Kullanılan Drogalar	124

3.4.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	124
3.4.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	130
3.4.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	130
3.4.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar	134
3.4.2.3. Sıfat-Fiil Kalıbında Olanlar	136
3.4.2.4. İkileme Kalıbında Olanlar	136
3.5. Tedavi ile İlgili Sözcükler	136
3.5.1. Tedavi ile İlgili Adlar	136
3.5.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	136
3.5.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	138
3.5.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar.....	138
3.5.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbındaki Birleşik Adlar	138
3.5.2. Tedavi ile İlgili Fiiller	138
3.5.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	138
3.5.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	141
3.5.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar	141
3.5.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar...	141
3.5.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	141
3.6. Cerahat ve Vücudun Salgıladığı Maddelerin Adları	142
3.6.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	142
3.6.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	147
3.6.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	147
3.7. Doğum ve Üreme ile İlgili Sözcükler.....	147
3.7.1. Doğum ve Üreme ile İlgili Adlar	147
3.7.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	147
3.7.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	149
3.7.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar.....	149
3.7.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar	149
3.7.1.2.3. İsnat Grubu Kalıbındaki Kalıbında Olanlar	149
3.7.2. Doğum ve Üreme ile İlgili Fiiller.....	150
3.7.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	150
3.7.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	150
3.7.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar	150
3.7.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar...	151

3.7.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	151
3.8. Tıp Aletleri ve Tıpta Kullanılan Gereçler.....	151
3.8.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	151
3.8.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar	152
3.8.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	152
3.9. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Sözler	152
3.9.1. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Adlar	152
3.9.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	152
3.9.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	154
3.9.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar	154
3.9.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar	155
3.9.2. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Fiiller	155
3.9.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar	155
3.9.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar.....	157
3.9.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar	157
3.9.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar...	157
3.9.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	157
3.9.2.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar	157
4. SONUÇ	161
KAYNAKÇA.....	167
EKLER.....	170

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Temel Organ Adlarının Farklı Adlandırmalarının Gösterildiği Temel organ adlarının farklı adlandırmaları</i>	26
Tablo 2. <i>Organlara Göre Hastalık Adlarının Gösterildiği Organlara Göre Hastalık Adları</i>	94
Tablo 3. <i>Aynı Ses İmgesinin Farklı Anlamlara Geldiğini Gösteren Tablo Kullanımı</i>	158

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. <i>Derleme Sözlüğü'nde Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Sözlerin Sınıflandırılması.....</i>	18
Grafik 2. <i>Temel Organ Adlarının Sınıflandırılması</i>	25
Grafik 3. <i>Yan Organ Adlarının Sınıflandırılması.....</i>	46
Grafik 4. <i>Baş Bölgesindeki Organ Adlarının Sınıflandırılması</i>	46
Grafik 5. <i>Gövde Bölgesindeki Organ Adlarının Sınıflandırılması.....</i>	47
Grafik 6. <i>İç Organların Sınıflandırılması</i>	47
Grafik 7. <i>Cinsel Organ Adlarının Sınıflandırılması.....</i>	48
Grafik 8. <i>Kemik ve Eklem Adlarının Sınıflandırılması.....</i>	48
Grafik 9. <i>Organlara Göre Hastalık Adlarının Sayısı.....</i>	102

EKLER LİSTESİ

EK-A. Tez Anket İzin İstek Formu	170
EK-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Anket İzin Yazısı.....	172
EK-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin Yazısı.....	173

1. GİRİŞ

Derleme Sözlüğü, yansıttığı ağız özellikleri bakımından zengindir ve kavram çeşitliliği ile dikkat çeker. Türk halkının dilini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini kısacası kültür öğelerini yansıtan Derleme Sözlüğü içerisindeki bu zenginlikten dolayı geniş bir çalışma alanına sahiptir.

Halkın sağlık alanıyla alakalı (hastalık, sağaltma, sağaltma işleminde kullanılan malzeme ve yöntemlere dair) birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada da Derleme Sözlüğü'nde yer alan sağlık ve sağaltmayla ilgili tespit edilen sözlere yer verilmiştir. Tespit edilen sözler yapı bakımından da incelenip sınıflamaya tabi tutulmuştur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bir dilin gelişimi, değişimi ve zenginliğini ortaya koyan çalışmalar sözlük çalışmalarıdır. Böyle bir değişimin daha net görüldüğü alanlar ise ağız çalışmalarıdır. Bu bakımdan ağız araştırmaları konusunda yapılmış en büyük çalışmalardan biri olan Derleme Sözlüğü üzerinde yapılacak incelemeler büyük önem taşır.

Türk kültürüne ait birçok ögeyi içinde barındıran Derleme Sözlüğü halkın yaşam tarzı ile ilgili bilgileri bize aktarır. Bu sebeple araştırmacılar tarafından sık sık başvurulur ve üzerinde çalışmalar yapılır.

Türk dil tarihinde Uygur Türkçesinden itibaren yazılmış müstakil tıp kitapları mevcuttur. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde elimize ulaşan çok sayıda el yazması metin vardır.¹ Bu eserler bize Anadolu tıbbının ve alanla ilgili verinin incelenmeye ve çalışılmaya değer yoğunlukta olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada da Derleme Sözlüğü'ndeki sağlık ve sağaltmayla ilgili sözleri tespit etmek, tespit edilen bu sözleri yapı bakımından incelemek ve hazırlanan grafiklerle çalışmanın konusuyla ilgilenen araştırmacılara kolaylık sağlamak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, içerik analizi yönteminden yararlanılarak Derleme Sözlüğü'nün I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII-IX-X-XI-XII. ciltlerinin taranmasıyla oluşturulmuştur. Bu çalışmada madde başı olarak sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlere yer verilmiş, bu sözler *hekim*

¹Bu metinler için bkz. Semra Canan Yıldız, "Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Tıp Eserleri ve Bu Eserler Üzerine Yapılan Çalışmalar", AVRASYA Uluslararası Araştırmaları Dergisi, C.7, S.17, s.416-436.

anlamında kullanılan sözler, organ adları, hastalıklar, ilaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglar, tedaviler ve tedavi yöntemleri, cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları, tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçler, doğum ve üreme ile ilgili sözler, sağlık ve sağaltmayla ilgili diğer sözler gibi başlıklara ayrılmıştır. Organ adları da *temel organ adları, yan organ adları ve genel organ adları* olmak üzere 3 alt başlık altında yer almıştır. Tarama sonucunda toplam **3337** söz tespit edilmiş, elde edilen veriler yapı bakımından da sınıflandırılmıştır. Yapı bakımından sınıflandırma için Zeynep Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi* adlı çalışmasından (2009), organ adlarının alt başlıkları için Doerfer'in *Temel Sözcükler ve Altay Dilleri Sorunu* çalışmasından (1983) yararlanılmıştır.

Derleme Sözlüğü'nde genellikle tek bir sözün birden fazla halk ağzı anlamı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada madde başı olarak sadece sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler yer almıştır. Ayrıca Derleme Sözlüğü'nde yer alan il, ilçe adlarının ve madde başlarında yer alan örneklerin bu çalışmada yer alması gerekli görülmemiştir.

Derleme Sözlüğü'nden alınan madde başlarında ufak ses değişiklikleri olduğu düşünülenlerin aynı madde başında ~ işaretiyle beraber sıralı bir şekilde verilmiştir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Sağlık çok geniş bir kavram alanına sahiptir. Bu sebeple çalışmada sadece biyolojiyi ilgilendiren sözcükler değil insana ait zihinsel hastalıklarla ilgili sözcüklere de yer verilmiştir.

Bu çalışmada insanlara ait hastalık, organ ve tedavilerle ilgili sözcükleri daha detaylı incelemek adına hayvanlarla ilgili organ veya hastalıklara yer verilmemiştir. Fakat hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar madde başı olarak yer almıştır. Ayrıca Derleme Sözlüğü'nde yer alan sözcüklerle ilgili bazı örnekler yetersiz kaldığı için net bir şekilde hayvanlara ait bir hastalık olduğu belli olmayan sözcükler de bu çalışmada yer almıştır.

Araştırma Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Hem Derleme Sözlüğü hem de sağlık ve sağaltmayla ilgili sayısız çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu bölümde hepsinden bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple sadece bu teze katkı sağlayan çalışmalara yer verilecektir. Ayrıca genel bir fikir vermesi açısından çalışmaların içeriğine de değinilmiştir.

Temel sözcükler dillerin söz varlığında önemli bir yer tutarlar. Organ adları da temel sözcükler olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple organ adları dil çalışmaları için araştırmaya değer görülen bir konudur. Bunlardan ilki ve en önemlisi olan Doerfer'in *Temel Sözcükler ve Altay Dilleri Sorunu* (Doefer, 1980) adlı çalışması dil bilim araştırmaları açısından çok önemli bir kaynaktır. Doerfer, akrabalığı kesin olarak kanıtlanmış dillerden hareketle, iki dilin akraba olduğunu gösterebilmek için temel sözcüklerin büyük önem taşıdığını ve vücut organlarının temel sözcüklerden olduğunu belirtmiştir. Ödünçlemesinin ya hiç görülmediği ya da pek az görüldüğü bu organ adlarını *ana temel*, *ara temel* ve *yan temel* sözcükler olarak belirli ölçütlere göre ayırmıştır.

Doğan ise *Türk Dilinde Organ Adları Üzerine Bir İnceleme -Ana ve Ara Temel Kelimeler-* (Doğan, 2005) çalışmasında hem temel kelimelerin özelliklerini belirlemeye çalışmış hem de Türk söz varlığında kullanılan ana ve ara temel organ adlarını eş zamanlı ve art zamanlı olarak ele almıştır. Doerfer'in yukarıda bahsedilen çalışmasındaki eksikliklere dikkat çekmiştir.

Berker Kurt'un *Yazıtlardan Günümüze Organ Adları ve Bunların Türkiye Türkçesi Ağızlarına Yansımaları* (Kurt, 2017) adlı çalışmasında Orhun Yazıtlarından günümüz Türkiye Türkçesi ağızlarına kadar geçen süreçte kullanılan organ adlarını Türk dilinin önemli eserlerinden taramıştır. Taradığı eserlerden biri Derleme Sözlüğü'dür. Derleme Sözlüğü'ndeki organ adlarını taradıktan sonra tek bir başlık altında yer vermiştir. Çalışmada tarihi metinlerde geçen organ adlarını, Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını devam ettirip ettirmediği sorusuna cevap aranmıştır. Sonucunda Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan organ adlarının tarihi metinlerimize sıkı sıkıya bağlı olduğunu tespit etmiştir.

Utku Işık'ın *Karahanlı Türkçesinde Tıp Terimleri* (Işık, 2016) adlı yüksek lisans tezinde Karahanlı Türkçesinde kullanılan tıp terimlerini belirlerken *Kutadgu Bilig*, *Dîvânü Lügâti't-Türk*, *Atabetü'l-Hakâyık* ve *Satır Arası Kuran Tercümesi*'nden yararlanmıştır. Elde edilen terimleri *temel organ adları*, *ara organ adları*, *bedensel hastalıklarla ilgili isimler*, *bedensel hastalıklarla ilgili eylemler*, *zihinsel hastalıklarla ilgili terimler*, *tedavi ile ilgili terimler* ve *diğer tıp terimleri* olmak üzere yedi başlık altında değerlendirmiştir. Ayrıca terimleri, Eski Türkçe hakkında yapılan çalışmaları da göz önünde bulundurarak anlam, köken ve yapı bakımından incelemiştir.

Hakkı Özkaya'nın *Arap Harfli Türkçe Tıp Yazmaları Çalışmalarında Derleme Sözlüğü'nden Faydalanmak* (Özkaya, 2018) adlı çalışması hem tıp hem de dil tarihi

açısından önemli bir incelemidir. Arap harfli Türkçe tıp yazmalarının söz varlıkları halk ağzında kullanılan birçok sağlık terimini içinde barındırmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada Derleme Sözlüğü'nde yer alan Eski Anadolu ve Klasik Osmanlı dönemleriyle ilgili bazı tıp terimleri bulunup sınıflandırılmıştır. Özkaya sınıflandırmasını *ağrı terimleri, tedavi terimleri, aletler ile ilgili terimler, ölçü terimleri, hastalık terimleri, bitki terimleri, ilaç terimleri, hekimlik terimleri* şeklinde yapmıştır.

İlk baskısı 1992 yılında yapılmış olan Zafer Öztekin'e ait *Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü* (Öztek, 2018) Derleme Sözlüğü'ndeki 137.000 sözcük arasından sağlık ile ilgili yaklaşık 9.000 deyiş seçilerek hazırlanmıştır. Seçilen bu deyişleri Derleme Sözlüğü'ndeki özgün tanımlamalarını bozmadan, o deyişin kullanıldığı illeri belirterek vermiştir. Sözlük, sadece tarama yöntemi kullanılarak oluşturulmuş; deyişler Derleme Sözlüğü'ndeki gibi alfabetik olarak sıralanmıştır. Sözcüklerin etimolojisine değinilmemiş herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmamıştır.

Araştırmacılar bilimsel üretim süreci içerisinde çalışacağı konuyla alakalı daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanmaktadırlar. Ele alınan konuyla ilgili yazılan tüm yayınlara kolaylıkla ulaşabilmek bibliyografyalar sayesinde mümkündür. Sibel Murad 2019 yılında "*Tıp Terimleri*" Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi (Murad, 2019) hazırlamıştır. Hazırladığı bibliyografya denemesinde günümüze kadar tıp terimleri üzerine yapılan çalışmalar ortaya konmuş, bunlardan bazılarını özetleyerek açıklamıştır. Tıp-sağlık terimleri genel başlığı altında *hastalık, ilaç, tıbbi alet, tıpta kullanılan bitki, hayvansal-madensel madde adlarıyla* ilgili yapılan çalışmaları ve tıp terimlerini konu alan sözlük çalışmalarını ele almıştır. Ayrıca *tıp-sağlık terimleri üzerine yapılan çalışmalar, belirli tıbbi terimler üzerine yapılan çalışmalar, tek bir terim üzerine yapılan çalışmalar, tıp terimlerinin oluşturulması ve kullanımlarıyla ilgili üzerine yapılan çalışmalar, tıp terimleri sözlükleri ile ilgili yapılan çalışmalar* olmak üzere beş başlık altında değerlendirmiştir.

Zafer Önler, bu alanın çok önemli bir ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıp metinleri ve terimleri konusunda birçok değerli çalışma kaleme alan Önler' in *Tarihsel Tıp Metinleri Sözlüğü* (Önler, 2019) yakın bir zamanda yazılmış olması açısından da çok önemlidir. Sözlük, bilinen ilk metinlerden başlanarak ağırlıklı olarak XIV-XVI. yüzyıldan belli başlı on iki eser taranarak hazırlanmıştır. Yaklaşık 3400 madde başını içeren sözlükte, tıp metinlerindeki terimlerin büyük bir bölümüne rastlamak mümkündür. Türkçe sözcüklerde eğer bulunuyorsa Eski Türkçe dönemindeki karşılıkları verilmiş, Eski Türkçede geçmeyen ve ölçünlü dilde pek bilinmeyen

sözcüklerin de varsa Derleme Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü'ndeki biçim ve anlamları gösterilmiştir.

Yasin Kaya, *Derleme Sözlüğü'nde Psikolojik Hastalıklar* (Kaya, 2020) adlı çalışmasında Derleme Sözlüğü'nden yararlanarak halk ağzındaki ölümcül, genetik ve geçici hastalıklar haricinde, psikolojik bozukluklar şeklinde görülen hastalıkları ele almış, bu hastalıkları anlam ve yapı bakımından sınıflandırarak genel bir değerlendirmeye yer vermiştir.

Adalet Gül Özgül'ün *Derleme Sözlüğü'nde Geçen "Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar"la İlgili Söz Varlığı Unsurları Üzerine* (Özgül, 2021) adlı çalışması da en yeni çalışmalardan biridir. Günümüzde de sıklıkla kullanılan sağlık terimlerinden *salgın* anlamındaki *pandemi* sözcüğünden yola çıkarak Derleme Sözlüğü'ndeki bulaşıcı hastalık, salgın hastalık ve bu yolla ortaya çıkan hastalık adlarının halk ağzındaki karşılıklarını 3 başlık altında sınıflandırarak bu çalışmada ele almıştır.

Meryem Arslan'ın editörlüğünü yaptığı *Tarihsel ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Tıp: metinler, tarih, uygulamalar, kavramlar, terimler* (Arslan, 2020) adlı kitapta yer alan, Erdinç Demiray ve Muzaffer Saz tarafından hazırlanan *Derleme Sözlüğü'nde geçen hastalık adları ve tıp terimleri üzerine tematik bir değerlendirme*² adlı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde altı ciltten oluşan Derleme Sözlüğü'nün içerisinde yer alan tıp terimleri (organ adları, hastalık adları, ilaç adları, tedavide kullanılan araç ve gereç adları, şifalı ot, bitki, çiçek adları, tıpla uğraşanlara ve tedavi yöntemlerine verilen adlar) tespit edilmiştir. Çalışmada Derleme Sözlüğü'nde yer alan hastalık adları ve tıp terimlerinin ait oldukları il, cilt ve sayfa numaraları belirtilmiş, sözcüklerin anlamlarından hareketle kendi aralarında tasnif edilmiştir.

Aylin Koç, *Hastalık İsimlerinde Örtmece* (Koç, 2010) adlı çalışmasında örtmece kavramının ne olduğuna değinmiş ve hastalık isimlerinde örtmece konusunu ele almıştır. Ayrıca çalışmanın sonunda sözlüklerden derlenen hastalık isimleri sözlüğüne de yer vermiştir.

²Bu çalışma ile bizim çalışmamız arasında yöntem ve amaç konusunda farklılıklar vardır. Ayrıca bizim çalışmamız gerek grafiklerin yer alması gerekse sonuç kısmından dolayı ayrı bir öneme sahiptir.

2. TERİM NEDİR

2.1. Terim Nedir?

Türkçe Sözlükte *terim* kelimesi “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah.” biçiminde tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 2330). Araştırmacılar da terim kavramı ile ilgili yaklaşık görüşler içerisindedirler. Zülfikar, terim kelimesini “bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri” biçiminde tanımlamıştır. Kelimenin kökeninin ise Latince *sınır*, *son* anlamına gelen *terminus* kelimesine dayandığını ve bu kelimedenden esinlenilerek *derlemek* fiilinin eski şekli olan *termek* fiilinden -im eki getirilerek türetilmiş olduğunu belirtmiştir (2000, s.20). Dilaçar ise terim olacak kelimenin konnatasyonlardan yani yan anlamlardan kurtulmuş olmasının gerektiğine dikkat çekip genel dilde yer alan bir kelimenin yalnız denotasyona yani gerçek anlama sahip olduğu için terim olabileceğini vurgulamıştır (1957, s.64).

Hatipoğlu, terim kelimesinin tanımını “bilim veya sanat kavramları için kullanılan anlamı sınırlı sözcük (1982, s.118).”

Korkmaz “bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad (1992, s.213).”

Vardar “Özel bir bilgi ya da etkinlik alanına, bir bilim uygulayım ya da uzmanlık dalına özgü sözcük (2002, s. 192).”

Topaloğlu ise “İlim, teknik, sanat, spor, ticaret gibi özel alanlarda kullanılan, genellikle belirli bir teknik kavramın, nesnenin, olayın veya durumun karşılığı olan kelime.” biçiminde tanımlamıştır (1989, s.143).

Her dilde geniş bir çerçeve içerisinde yer alan bilim dallarından, zanaatlara kadar uzanan ve bu dallara ait kavramların oluşturduğu bir terim söz varlığı bulunmaktadır. Molekül, atom, bakteri bir terim olarak kabul edilirse dişçilikteki köprü, dolgu; marangozluktaki diş ve müzikteki soprano, alto aynı biçimde birer terimdir (Aksan, 2000, s.36).

Kesin bir anlamı olması gereken terim birimi, bir ya da iki sözcük kullanarak ortadaki kavramın tüm niteliklerini ifade edemeyeceğinden bir tanıma bağlanma zorunluluğundadır. Tanım ve terim arasındaki fark bir nitelikten çok bir niceliktir ve terim denen birim bir *özet tanım* olarak ifade edilirse bunun tersine tanım da bir *genişletilmiş terim* olarak değerlendirilebilir (Başkan, 1974, s.173). Tanım ve terim

birimleri arasındaki farktan sonra terim ve sözcük arasındaki ayrılığa değinmek gerekir. Günlük dilde kullanılan, sıradan bir kelime olan yol, *bir yere gitmek için üzerinden veya içinden geçilen yer* olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma bakılacak olursa *köprü, tünel, oda, koridor* sözcükleri de bu tanıma uydukları için yol sayılmalıdır. Bu sebeple yol sözcüğünün bir terim olarak kullanılabilmesi için sözcükte *anlam kesinliği* olması gerekmektedir (Başkan, 1974, s.174).

Terimler, bilimsel kavramda tek bir karşılığı olan sözcüklerdir. Cümle içerisinde bile olsa farklı anlamlarda kullanılamazlar çünkü terimlerin anlamları sabittir. Karşıladıkları kavramı açık, net ve kesin bir biçimde ifade ederler ve terimlerin ifade ettiği anlam yoruma açık değildir. Terimler halkın söz varlığında yer almazlar fakat halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış sözcükler de vardır (Zülfikar, 2000, s.20-21). Terimleri genel dilin sözcüklerinden net bir çizgiyle ayırmak güçtür. Birçok terim, yazı dilinde de geçerli bir söz olabilir. Terim; kullanımı, tanımı, aldığı yapım ekiyle de farklı özellikler taşır aynı zamanda bir ölçüde dilin öteki sözcüklerinden ayırt edilebilir (Zülfikar, 2000, s.23).

Terimler, uzmanlar arasında bir bildirişim sağlanması için gerekli ve temel nitelikli etkenlerdir. Genel dildeki çok anlamlılığa karşı terim alanındaki tek anlamlılığa yönelik görülür. Buna bağlı olarak da daha hızlı bir yenilenme süreci ve yaratım zenginliği gözlemlenir (Vardar, 2002, s.200). Nasıl ki *homoteti* geometride bir duruma, *bilinemezlik* felsefede bir kavrama, *ışınım* fizikte bir olaya, *akkan* biyolojide bir nesneye ait terimlerse bir sözcüğün de terim olabilmesi için kesinlikle sanat, bilim vb. özel alanda kullanılmış olması gerekir. Böylelikle belli bir kavramı ifade etmekte yararlanılan terimlerde tanım ve sınıflama yaparken herhangi bir güçlüğe rastlanmaz. Fakat halkın genel olarak kullandıkları sözcükler arasında terim anlama sahip olanların ayrılması oldukça güçtür (Dilaçar, 1957, s. 207). Terimlerin oluşum aşamasında genel dildeki sözcüklerden faydalanılabilir ve o sözcüğe özel anlamlar yüklenebilir. Bu durum aynı şekilde terim olarak kullanılan birçok yerli ve yabancı sözcüklerin de genel dile geçerek kullanım alanı bulmasında görülür fakat sıklık oranı daha düşüktür (Şahin, 2006, s. 123).

Temel söz varlığı, insan için birinci derece önem arz eden ve zaman içinde de çok fazla değişikliğe uğramayan (insan organ adları, sayı adları, akrabalık adları, esas hareketleri ifade eden fiiller vb.) sözcükleri kapsamaktadır ve bu sözcükler çekirdek sözcük olarak da adlandırılır. Terimler ve deyimler oluşturulurken temel söz varlığına ait sözcüklerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Şahin, 2006, s. 124).

Genel dildeki bir sözcük, kullanıldığı bağlama, duruma ya da ortama göre bazen özel dile ait bir terim gibi görünebilir. Açık ve net bir anlama sahip olan terimin, yan anlam taşımaması gerekir. Bu sebeple genel dildeki sözcüklerden ayrılır çünkü genel dildeki sözcüklerin temel anlamı ile birlikte yan anlamları da bulunmaktadır (Dilaçar, 1957, s.209-210). Terimlerin dile getirdikleri nesnelere ve kavramların kullanım alanı yaygınlaşırsa terimler, terim olma niteliklerini kaybeder. Örneğin telefon ve radyo, elektronik alanını kapsayan bir sözlükte terim olarak kullanılabilir fakat günlük yaşamın bir kavramı olarak terim yerine kullanılamaz (Aksan, 2000, s. 36). Dili kullanan bireylerin yakından tanıdıkları alanlara ait sözcüklerin genel dile yansıma oranı yüksektir. Terimlerin, belirli bir alanla ya da bilim dalıyla ilgili oluşu ayrıca alanla ilgili bireyler tarafından daha kolay anlaşılabilmesi bağlamında değerlendirilecek olursa genel dili kullanan insanların o alana ait terimleri yakından bilmelerinin yansıma konusunda büyük ölçüde önem taşıdığı görülür (Şahin, 2006, s.126).

Genel dile yansıyan terimlere bakılacak olursa spor terimlerinin daha sıklıkla görüldüğü bunların içerisinde geçmiş dönemlerden güreş, daha sonraki dönemlerde de futbol terimlerinin olduğu gözlemlenebilir. Terimlerini genel dile yansıtan alanlarda da son yıllarda bir çeşitlilik görülmeye başlanmıştır (Şahin, 2006, s.126). Türklerin ata sporlarından biri olan güreş terimlerinin, genel dile yerleşmesinin deyim biçiminde olduğunu buna karşılık yeni sayılabilecek basketboldan genel dile geçen terimlerinin bulunmadığı görülür. Güreş sporunun genel dile yansıyan öğelerinden Türkçedeki *kaçak güreşmek, başa güreşmek, kündeye gelmek, minderden kaçmak* deyimleri; İstanbul ağzındaki *kaç kündeden kurtulmuş* deyimini yukarıdaki duruma örnek gösterilebilir (Aksan, 2000, s. 37).

Genel dildeki sözcükler, geniş halk kitlesi tarafından bilinip kullanılırken; terimler, belirli bir bilim dalı ile ilgilenenler tarafından kullanılmaktadır. Bu sebeple terimlerde, genel dildeki sözcüklere oranla daha sınırlı bir kullanıcı profili görülmektedir yani terim ile genel dildeki sözcüklerin farklarından biri de hedef kitledir. Biçimsel açıdan farkın çok olmadığı görülse de işlevsel bakımdan terim ile sözcük birbirlerinden ayrılır. Kültür, sanat, bilim, spor vb. alanlarında bilginin aktarımını sağlayan ifadeler bulunması terimlerin öğretici işleve sahip olduğunun göstergesidir (Girişen, 2020, s. 55-56).

Bu çalışmanın adı daha önce *Derleme Sözlüğü'ndeki Tıp Terimleri* olarak düşünülmüştür. Fakat yukarıda ifade edilenlerden de hareketle *Derleme Sözlüğü'ndeki* sözcük ve sözcük gruplarının henüz bir bilim, sanat dalı içerisinde terimleşmemiş olması bu çalışmaya tıp terimleri adını koymamıza engel olmuştur.

Özellikle Zülfikar'ın da belirttiği gibi terimlerin halkın söz varlığında yer almadıkları fakat halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış sözcüklerin de olduğu ifadesinden de anlaşılacağı üzere terim özelliği kazanmamış olanlar da düşünülerek bu çalışmanın başlığının *Derleme Sözlüğü'nde Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Sözler* olmasının daha doğru olacağına karar verilmiştir (2000, s.20).

2.2. Türk Dil Tarihinde İlk Tıp Metinleri

Tıp metinleri; hastalıklara deva bulma, insan sağlığını korumanın yanı sıra geleneksel ve modern uygulamalar hakkında birçok yöntem ve bilgi içermektedir. Tüm insanlığın ortak paydada bulunduğu “sağlık” ile ilgili olması tıp metinlerinin her dönemde ilgi görmesini sağlamıştır. Yazıldığı dönemin dil unsurlarını barındırması, metnin müellif ve müstensihinin ağız ve yazıldığı yerin dil özellikleri hakkında ipucu vermesi, arkaik ve ilerici öğelerin tespit edilmesi bakımından tıp metinleri önemli bir yere sahiptir (Yıldız, 2019, s. 416).

Türlere ait tespit edilen ilk tıp metinleri de Eski Uygur Türkçesi döneminden itibaren takibi yapılabilmektedir. Uygurlara ait en eski tıp metinleri Turfan Seferleri sırasında elde edilmiştir ve ilk olarak Ord. Prof. Reşid Rahmeti Arat tarafından müstakil olarak işlenmiş ve yayımlanmıştır. Sertkaya, bu metnin içeriği incelendiğinde Türk halk tababetinin en eski örneği ile karşılaştığını söyler. Bu metinde göz, burun, kulak, ağız, diş boyun, kalp, göğüs, mesane, ayak, deri hastalıkları gibi birçok hastalığa ilaç tavsiye edildiği görülmektedir (1997, s. 350).

Hem Karahanlı hem de Harezmi Türkçesi olarak adlandırılan dönemlere ait doğrudan doğruya tıp konulu bir metin yer almamaktadır. Tıp, geniş halk kitlelerini ilgilendiren bir alan olduğu için bu alanda yazılan eserler her daim ilgi görmüştür. Tıp alanıyla ilgili olan eserlerin Arapça yazılması medreselerde bilim dilinin Arapça olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat resmi dilin Farsça, bilim dilinin de Arapça olduğu Anadolu Selçuklu devletinin yıkılması yerine Beyliklerin kurulmasıyla Türkçeye genel bir yöneliş başlamıştır. Anadolu'da XIV. yüzyıldan itibaren tıp alanında da Türkçe eserler yazılmaya başlanmış ve bu tıp eserlerin sayısında oldukça artış görülmüştür (Önler, 2006, s. 135).

Osmanlı Türklerinde de tıp biliminin 14. yüzyılda büyük bir gelişme gösterdiği bilinmektedir. Bu dönemde hem doğru bilginlerin eserleri Türkçeye çevrilmiş hem de

yarı telif yarı toplama sayılabilecek eserler yazılmıştır. *Müfredât-ı İbn Baytar Tercümesi* bilinen ilk çeviri eserdir (Canpolat, 1973, s. 21).

Türkçe olarak kaleme alınan ve tarihi bilinen ilk eser ise İshak bin Murad'ın *Edviye-i Müfredesi*'dir. Eser bütün nüshalarda farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bunlardan birini Adıvar *Havass-ül-edviye* olarak adlandırmış ve eser hakkında şu bilgileri vermiştir (Canpolat, 1973, s. 22):

Osmanlı Türkleri tarafından yazılan ilk tıp eserinin *Havass-ül-edviye* adıyla İshak bin Murad adında biri tarafından derlendiğini sanıyoruz...Eserde birtakım ilâçların etkileri kısaca ve bayağı bir yoldan anlatılmaktadır. Bilgilerinin büyük bir kısmının Zeyneddin bin İsmail-ül-Cürcanî'nin eseri olan *Zahire-i Harezmsahi*'den ve bir de İbn'i Sina'nın *Kanun*'undan alınmış olduğu görülür. En çok rastlanan hastalıkların tedavisinden de kısaca bahseden bu yazara ait bildiğimiz bir şey yoktur (Adıvar, 1982, s.22).

Edviye-i Müfredesi, anatomi fizyoloji, genel sağlık bilgileri, eczacılık ve botanik alanında içerdiği terimler sayesinde zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu terimlerin dönemin Türkçesiyle karşılanabilme kapasitesi hakkında bilgi vermesi ve Türkçenin bu alandaki durumunu belirtmesi açısından Türkçenin tarihsel sözlüğü ve Türk dili tarihi araştırmaları için önemli bir kaynaktır (Önler, 2015, s. 2).

Erdağı ise *Tuhfe-i Mubârizî* adlı Doktora tezinin bir bölümünden genişleterek hazırladığı *Anadolu'da Yazılmış İlk Türkçe Tıp Kitabı* adlı çalışmasında Türkiye Türkçesi'nin tarihi dönemlerinden ilkinin oluşturduğu Eski Anadolu Türkçesi döneminde Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitabı olduğu tahmin edilen Hekim Bereket'in *Tuhfe-i Mubârizî* adlı eserinin tanıtımını yapmıştır. Bu eserde Hekim Bereket; tedavi, bitkiler ve ilaç hazırlama hakkındaki kendi deneyimlerini eklemiş ve İbn-i Sina'nın *Kanun* kitabını esas alarak düzenlemiştir. Bu bakımdan eser tıp tarihi için de önemli bir yere sahiptir. Belli bir tarihi yoktur fakat XIII ya da XIV. yüzyılda kaleme alındığı tahmin edilmektedir (2001, s. 46). Hatta Bayram'a göre yazarı tam olarak bilinmeyen ama Hekim Bereket'e ait olduğu düşünülen bu eser Anadolu'daki ilk Türkçe üründür (2000, s. 902).

Önler ise *Tarihsel Tıp Metinleri Sözlüğü* çalışmasının ön sözünde Anadolu'da ilki XIII. yüzyılda yazıldığı bilinen tek Türkçe tıp kitabının *Tuhfe-i Mubârizî* adlı eser olduğunu, XIV. yüzyıldan itibaren, kaleme alınan tıp kitaplarının sayısında bir artış görüldüğünü ve bu artışın XIV. yüzyıl ortalarından, modern tıbbın gelişmesine dek devam ettiğini belirtmiştir (2019, s.7).

Telif veya tercüme edilen eserlerin o dönemin geleneklerine uyulup yazılış tarihlerinin kaydedilmemesi ilk Türkçe tıp kitaplarının kronolojik sıraya konmasını zorlaştırmaktadır. Erdağı, tıp alanında yazılan bu eserleri yazarların ya da ithaf edilen kişilerin haltercümelerine göre krolonojik bir sıraya dizmiştir (2000, s. 47).

14. yüzyılda yine tıp alanında önemli bir eser olan *Şifa* adıyla bilinen *Şifai'l-eskam ve devāü'l-ālām* adlı eser Hacı Paşa adıyla bilinen 14. yüzyılın en önemli hekimi Celalüddin Hızır'a aittir. Hacı Paşa, Arapça yazdığı bu eseri Aydınoğlu'nun isteği üzerine Türkçeye *Müntahabat-ı Şifa* adıyla çevirmiştir (Önler, 1998, s. 159).

Bu dönemin önemli eserlerinden bir diğeri şair ve hekim Ahmedî'ye ait olan *Tervihü'l Ervah*'tır. Eser, manzum olarak kaleme alınan ilk tıp kitabı olması sebebiyle önemlidir. İlk cildinde eczacılık ve tıp teorileri, ikinci ciltte bütün hastalıklar ve tedavileri anlatılmaktadır. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dil ve imla özelliklerini barındırmaktadır (Yıldız, 2019, s. 424).

15. yüzyılda Eşref bin Muhammed tarafından kaleme alınan *Hazâinü's-saâdât*, sözlükçe ve tıpkıbasım olarak Bedî N. Şehsuvaroğlu tarafından yayımlanmıştır. Bu eserde daha çok fizyoloji konusuna yer verilmiş, çeşitli organların yapıları ve işleyişleri üzerine uzun ve detaylı bilgiler yer almıştır. Bu sebeple o dönem Türkçesinin tıp alanındaki terimleri karşılama olanakları açısından fikir verici niteliktedir (Önler, 1998, s.159).

15. yüzyılın önde gelen hekimlerinden Sabuncuoğlu Şerefeddin'in üç önemli eserine değinmek gerekir. Bunlardan ilki resimli ilk Türk tıp kitabı olan *Cerrahiyyetü'l-Haniyye*'dir. Eser yüzden fazla renkli çizim içermesi bakımından oldukça önemlidir. Eserde tedavide kullanılan cerahi alet, cihazların çizimleri yer almaktadır ve çizimlerin birçoğu Sabuncuoğlu'na aittir. Hekimin, hastanın, hastalıklı bölgenin ve uygulanan işlemin açıkça tanımlanması özellikle jinekolojik pozisyonlara yer verilmesi dikkat çekmektedir. Bu sebeplerden ötürü bu eser, Türk ve İslam dünyasının ilk resimli tıp kitabı olarak kabul edilmektedir (Acar, 2015, s. 38).

Bir diğere eser ise *Akrabadin* çevirisidir. Bu çeviri Ebu İbrahim Cürçânî'nin, *Zahire-i Harzemşâhî* adlı eserinin *Akrabadin* adlı bölümünün çevirisidir. İlaç hazırlanış şekilleri anlamına gelen *Akrabadin* tercümesinde ilaçların hazırlanış aşamaları ve süreleri ele alınmıştır. Doğan, *Edviye-i Müfrede ile Kitâb-ı Akrabadin*'in tıp alanındaki ilk terim sözlüklerinden olduklarını belirtmiştir (2009, s. 252).

Sabuncuoğlu'nun 1468 yılında yazdığı *Mücerrebname* adlı eseri asıl telif eseridir. Bu eser, hekimliği boyunca kendi deney ve gözlemlerine dayanarak, çeşitli hastalık ve

sağaltımları, ilaçların hazırlanışı ve bu ilaçların hangi hastalığa karşı kullanılması gerektiği hakkında bilgiler içermektedir (Önler, 1998, s.160).

2.3. Türk Dil Tarihinde Tıbbi Terminoloji

Halk, tıp bilimiyle ilgili eserler sayesinde günlük hayatında kullanabileceği tıbbî bilgileri elde etmektedir. İslamiyet'ten sonra XIII- XIV. yüzyıldan itibaren Türkçe tercüme ve telif tıp metinleri meydana getirilmiştir. Bu metinler, dönemlerinin diline işaret etmesi ve özelliklerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu tür eserler cerrâh-name, ilâc-name gibi adlarla da anılmakta ve hem halkın hastalıklara çözüm yolu bulabilmesi için gerekli olan halk hekimliği bilgilerini barındırmakta hem de kullanılan tıbbî terminolojiyle o dönemin kelime kadrosunu ve dil özelliklerini tespit etmede yol gösterici olmaktadır. Edebi metinlerin yanı sıra çeşitli bilim dallarında meydana getirilmiş metinlerin içeriğinde yer alan kavramlar ve terimler de bir dilin sözcük dağarcığını tam olarak ortaya koyabilmek için büyük önem taşımaktadır (Aytaç, 2019, s. 304).

Bilimlerin gelişebilmesi için en önemli araç olan bilimsel dil yani terminolojinin de en az bilimler tarihi kadar eski olduğu göz önünde bulundurulursa tıbbî terminolojinin de tıp bilimi kadar eski olduğunu da kabul etmek gerekmektedir. Gerek Mezopotamya'daki Babil, Sümer, Asur tababetinde gerekse eski Mısır tababetinde tıba ait özel bir terminolojinin varlığı günümüze kadar gelen papirüslerin ve tababetler üzerindeki çivi yazılarının okunmasıyla beraber belli olmuştur. Fakat şurası kesin ki bugünkü tıbbî terminolojinin esası *Corpus Hipocraticum* denilen ve daha sonraları bir araya getirilen Hipokrat tababetine ait olan tıbbî eserlere dayanmaktadır (Terzioğlu, 1986, s. 637).

Bilindiği üzere özel bir terminolojisi olan tıp biliminin Antik Yunan ve Doğu'dan çıktığı düşünülürse tıp terminolojisinde kullanılan sözcüklerin kökenlerini de tahmin etmek mümkündür. Tarihi tıp eserlerinde görülen birçok terim özellikle tıpta yararlanılan birçok bitki adı Arap, Grek, Hint dillerine aittir (Murad, 2019, s. 56-57).

Orta Çağ'da büyük bir ilerleme gösteren İslâm tababeti de Avrupa'da bu gelişmeye yol açan belli başlı etkenlerden biridir. Eski Yunan ve Bizans tıbbi eserlerinin çoğu ortadan kaybolmuştur fakat elde bulunan tıbbi eserler önce Emeviler ve özellikle de Abbasiler devrinde Arapçaya çevrilmiştir. Sonrasında ar-Razi, Ali İbn Abbas el-Mecûzî ve İbn Sina gibi İslâm alimleri sayesinde İslam ilmi ve tababeti büyük bir ilerleme

kaydetmiştir. Bu büyük İslâm alimlerinin eserleri Avrupa’da Latinceye çevrilmiş ve bu süreçte tıbbî terminolojide Arapçanın Latinceyi etkilediği bir sürü Arapça tıbbî deyimlerin Latinceye geçtiği görülür (Terzioğlu, 1986, s. 639- 640).

Terimler hem yapıları hem anlamları bakımından bir dilin genel sözcüklerinden ayrılıp o dilin içinde çeşitli meslek, bilim ve sanat dallarıyla ilgili kavramları karşılarlar. Bir dilin kültür ve medeniyet dili olarak gelişmişliğinin temel göstergelerinden olan terimler, bir dilde bilim ve sanat dallarının bel kemiği durumundadır (Pilav, 2008, s. 267). Bu nedenle Anadolu sahasında yazılan tıp metinleri hem içerdiği söz varlığı açısından hem de yazıldıkları dönemde kullanılan tıp terimlerinin Türkçe karşılıklarını ve Türkçedeki kullanımlarını vermesi açısından çok önemli bir yere sahiptir (Doğan, 2015, s. 907).

Terminoloji, bilim çalışmalarının olmazsa olmaz bir parçası kabul edilir. Uygarlıklar arasında bilim alanındaki alışverişlerde kaynak dilde bulunan terminolojinin hedef dilde karşılanması daima önemli bir mesele teşkil etmiştir. Bilim dili konusu, Anadolu’ya yerleşen ve Akdeniz çevresinde gelişen tıp anlayışını benimsemiş Türkler için de geçmişten günümüze önemini koruyarak süregelen bir meseledir. İlk olarak İslam Medeniyeti tıbbının daha sonra modern tıbbın kabul edilmesi süreçlerinde terminolojinin Türkçeye kazandırılması bilim çalışmalarının yeterliliği ve hızı üzerinde etkili bir unsurdur (Kara & Öztalay, 2002).

Türk tıbbı, Akdeniz havzasında gelişen tıp anlayışını benimsemeden önce de tababetle uğraşanların kullandığı tıbbî terimlerden ve halk arasında yaşayan sağlık terimlerinden kaynaklanan bir tıp dili mirasına sahiptir. Bu miras, Anadolu’da ilk Türkçe eserler yazılırken faydasını göstermiştir. İlk Türkçe tıp yazmalarında ilk önce anlaşılır olmak hedeflenmiş ve daha çok pratik amaçlar için hazırlanmıştır. Ayrıca tam anlamıyla bir Türkçe tıp terminolojisi hazırlamak hedeflenmemiştir (Kara & Öztalay, 2002).

Konumuz halk ağzından derlenmiş sözcüklerden oluşan Derleme Sözlüğüyle alakalı olması tıp metinlerindeki Türkçe terminoloji tiplerine de değinmeyi gerektirir. Kaya Gözül, “*Betimleyici Tıp Terimi*” Kavramı ve Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Tıp Metinlerindeki *Betimleyici Terimler* adlı çalışmada iki tıp Türkçe terminolojinin kullanıldığına değinmiştir. Bunlardan ilki teknik terimler de olarak bilinen açıklama, benzetme ve tasvir içermeyen ya tek sözcüklü ya da birden fazla sözcük içeren terimler diğeri ise -asıl konumuzu da ilgilendiren- teknik terimin yerine kullanılan ve daha çok bir açıklama veya tasvir niteliği gösteren betimleyici terimlerdir. Betimleyici tıp terimi,

“bir hastalığı, kendine özgü belirtilerini göz önünde canlandırabilecek kadar tam, açık ve ayrıntılı bir biçimde ifade eden terim (Kaya Gözlü, 2012, s. 172).” biçiminde açıklanabilir. Örneğin *göze ak düşmek (katarakt)*, *gözün dışı doğru atılması*, *göz yaşı akması* betimleyici tıp terimlerindedir. Usta-çırak usulüyle yetişen hekimin tıbbi öğrenmesi ve öğretme diline hizmet etmesi gibi hekimin bulunmadığı yerde de halkın tıp eserinden en üst seviyede yararlanabilmesini de betimleyici tıp terimleri sağlar. Bu terimler tıbbın merkezinde bulunan terminolojiyi temsil etmez; aksine tıp dilinin halka indirgenmesi sırasında hekim eksikliğini ve bu durumdan doğacak zayıflığı da gidermek için kullanılır (Kaya Gözlü, 2012, s. 171-172).

2.4. Derleme Sözlüğü

Dilin özleştirilmesi için gösterilen çabalar, Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle beraber ağızların da dikkate alındığı yeni çalışmalar meydana getirmiştir. Yabancı özellikle de Türk araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen ağız çalışmaları Türk dilinin kendi kaynaklara yönelmesi konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde Arap ve Fars etkisinin azaltılarak milli unsurların ön planda tutulmasında, Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin yürütmüş olduğu derleme faaliyetlerinin önemi büyüktür. Çünkü Türk Dili Tetkik Cemiyeti yani Türk Dil Kurumu ile Cumhuriyet’in pek çok sahada yaşanan değişiminin yanında dil ile ilgili çalışmalara dair duyulan ihtiyacın sonucunda doğmuştur. Amaç, “Türk dilini milli kültürün eksiksiz bir anlatım aracı haline getirmek, çağdaş uygarlığın önüne koymuş olduğu bütün gerekleri karşılayabilecek bir mükemmelliğe erişirmek ve temel unsurları öz Türkçe olan millî bir dil yaratmaktır”(Akalin, 2002, s.99). Bu amaçlarla yola çıkan cemiyet ilk olarak tarihi metinlerde ve halk dilindeki Türkçe kökenli kelimeleri bir araya getirerek, Türkçede kelime türetme yollarının işler bir hale gelmesi ve yazı dilinde kullanılan alıntı sözcükler yerine Türkçelerinin konulması ve onların yayılması için çalışmak esas alınmıştır (Uzun, 2017, s-110-111).

Cemiyet bu doğrultuda, halk ağzında yaşayan dil malzemesini araştırmış; Türk lehçelerinin içinde bulunduğu geniş bir derleme çalışması ile Türk Lügati meydana getirmeyi planlamış ve bunu ilan etmiştir. Böylelikle 21 Kasım 1932 tarihinde kabul edilen Söz Derleme Talimatnamesi ve ardından yayımlanan genelge ile Dil Devrimi çalışmaları başlamıştır (Uzun, 2017, s-111).

Aslında ilk olarak halk ağızlarından söz derleme çalışmalarını başlatan 1920’li yıllarda Maarif Vekilliğinin Kültür Müdürlüğünü yapan Besim Atalay’dır ve onun

girişimi sonucunda bir miktar sözcük malzemesi derlenmiştir. Bunun üzerine Harf Devrimi sebebiyle kurulan Dil Encümeni de derlemenin önemini anlamış, konu hakkında derleme ve çalışmaların yapılması için Prof. Dr. Ragıp Hulûsi Özdem'i görevlendirmiştir. Dil Encümeni ve Maarif Vekilliğinin derlettiği verilerin bir kısmını İshak Refet İşıtman ve Hamit Zübeyir Koşay sözlük haline getirmiş ve Ana Dilden Derlemeler adıyla 1932'de yayımlamışlardır. Bu sözlük her sözcüğün nereden derlendiğini ve gramerdeki yerini gösterir. Ayrıca açıklamalarda ayrıntıya girmediği halde sözcüklerin anlamları verilmiştir, anlamları verilen bu sözcüklerin halk ağızlarından alınan cümleler ile kanıtlanması o günün koşulları doğrultusunda değerlendirildiğinde ayrı bir öneme sahiptir (Korkmaz, 2000, s. 7-8).

1932 yılında Türk Dil Devrimi'nin gerçekleşmesi Anadolu halk ağızlarına karşı büyük bir ilgi yaratmıştır. Anadolu ağızları hakkındaki ilk çalışmalar bir derleme sözlüğünün çıkarılmasına temel olabilecek sözcük derlemeleri şeklinde kendini göstermiş ve bir derleme seferberliği oluşmuştu (Korkmaz, 1976, s.145). Bu seferberlik sonucunda 1933- 1934 yıllarında 153.000 fiş toplanmış ve bunlardan yararlanılarak 1939- 1951 yılları arasında *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* dört cilt olarak basılmıştır. Daha sonra 1952 yılında sadece folklor sözlerinin bulunduğu VI. cilt ve ardından 1957 yılında ise Yazı Dilinden Halk Ağzına İndeks adıyla V. cilt basılmıştır. Birinci derleme çalışmalarının sonucunda meydana gelen *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* ile ilgili çalışmalar 1957 yılında son bulmuştur (Uzun, 2017, s. 111-112).

Söz Derleme Dergisi şu sebeplerden dolayı yeterli görülmemiştir (Demir, 1999, s. 67-68):

1. Sözlüğe katkı sağlayacak olanların derleme işiyle ilk kez ilgilenen ve rastgele seçilen kişilerden oluşması,
2. Uzmanların derlenen sözcükleri yeteri kadar kontrol etmemeleri,
3. Derlenen sözcüklerin coğrafi dağılımı, kimden alındıkları ve kimler tarafından kullanıldıklarının pek belli olmaması,
4. Sözcüklerin anlamı tarif edilirken gereğince açık olunmaması,
5. Ağızlardaki telaffuzları yansıtmayan işaretlerin kullanılması,
6. Fonolojik değeri olan é, ħ, ñ gibi seslerin yer almaması,
7. Bir sözcüğe ait farklı telaffuzlara ya da akraba sözcükler için gerekli olan göndermelere yer verilmemesi.

1952 yılında güvenilir birer sözlük durumuna getirebilmek adına Türk Dil Kurumu'nca yeniden derleme ve düzeltme çalışmaları başlandı. Bu sefer büyük çapta taşradaki gönüllü aydınlar ile Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yardımlarına başvurularak 450.000 fişlik diyalektoloji malzemesi derlenmişti. İlk derleme ve ikinci derleme fişleri karıştırılarak bunları yeni bir sözlük durumuna getirme çalışmaları başlanmıştı. Eser on iki ciltten meydana gelmiş ve bu yeni sözlüğe *Derleme Sözlüğü* adı verilmişti (Korkmaz, 1976, s-145-146). 1963-1975 yılları arasında A'dan K cildine kadar, 1979'da da K ile Z arasındaki ciltler bitirilmiş ve sözlüğün Ek-I cildi ise 1982'de yayımlanmıştı. *Derleme Sözlüğü* her ne kadar sözcük, anlamlandırma ve madde başı düzeylerinde eksik ve kusurları olsa da Türkiye Türkçesi ağızlarının söz hazinesini gösteren en değerli başvuru kaynağıdır (Eren, 1990, s. 78).

Aynı zamanda 1952 yılında *Ana Dilden Derlemeler I* sözlüğünün devamı niteliğinde olan *Ana Dilden Derlemeler II* Türk Dil Kurumu tarafından bastırılmıştır. Sözlüğü Orhan Acıpayamlı ve Hamit Zübeyr Koşay hazırlamıştır (Büyükakkaş, 2009, s.186). Sözlüğün Anadolu'dan çeşitli yollarla derlenmiş, *Derleme Sözlüğü*nde yer almayan sözcüklerle birtakım folklor malzemelerine dayanıyor olması onu faydalı bir yayın yapmaktadır (Korkmaz, 1976, s.146).

Türk Dil Kurumunun hazırlamış olduğu bu çalışma çok önemli ve değerli bir hizmettir. Fakat derleme işine yapılmış ve bitmiş gözüyle bakmamak ve yeni derlemeler için çalışmak gerekmektedir. Çünkü toplumsal hafızada yer edinen her kavram sözcük olup dile gelmektedir. Ayrıca *Derleme Sözlüğü*nden sonra çok sayıda derleme ve ağız çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalardaki sözcüklerin sözlüğe kazandırılması için *Derleme Sözlüğü* yeniden basılmalıdır (Buran, 2002, s.100).

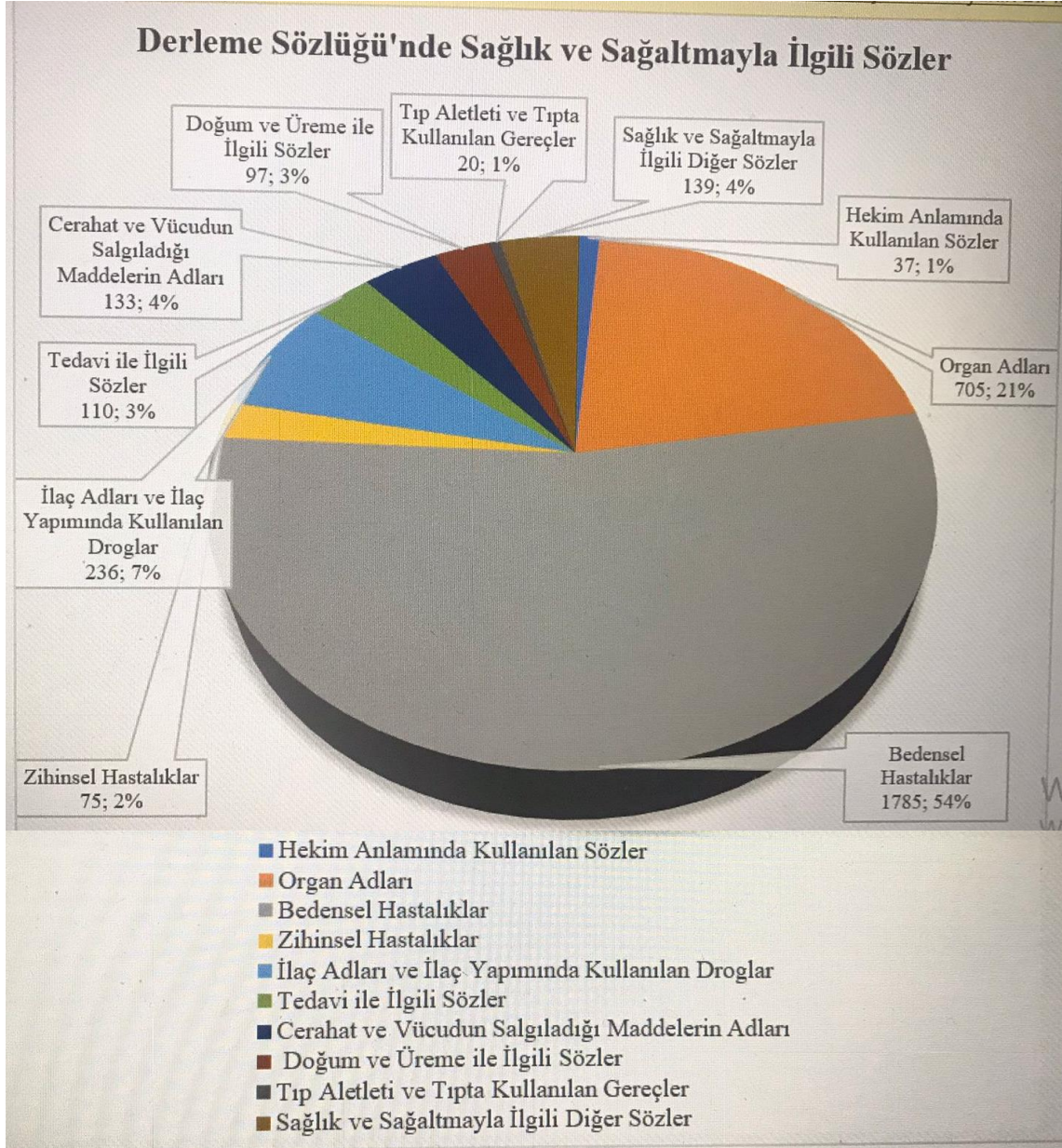
3. DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE SAĞLIK VE SAĞALTMAYLA İLGİLİ SÖZLER

Derleme Sözlüğü'nde yer alan sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlerin tespit edilmesi çalışmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Sağlık kavramı çok geniş bir alana sahiptir ve bu sebeple sınıflandırmalara yer vermek gerekir. Derleme Sözlüğü'ndeki sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler; *hekim anlamında kullanılan sözler, organ adları, hastalıklar, ilaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglar, tedavi ile ilgili sözler, cerrahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları, doğum ve üreme ile ilgili sözler, tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçler, sağlık ve sağaltmayla ilgili diğer sözler* olarak sınıflamaya yer verilmiştir.

Çalışmada Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili toplam 3337 söz tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sözler 9 farklı ana gruba ve bu ana gruplardan organ adları ve hastalıklar da kendi içerisinde farklı alt kollara ayrılarak sınıflandırılmaya tabii tutulmuştur. Derleme Sözlüğü'ndeki organ adlarını temel, yan ve genel organ adları olmak üzere sınıflandırdıktan sonra yan organ adlarının da kendi içerisinde sınıflandırılması yapılmıştır. Çünkü 549 sözcük bulunan yan organ adlarını teker teker incelemek yerine sınıflandırmaya yer vermek daha yararlı olacaktır.

Ayrıca Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili toplanan tüm veriler yapısal açıdan da incelenmiştir.

Aşağıdaki grafikte toplamda tespit edilen **3337** sağlık ve sağaltmayla ilgili sözün kendi içerisindeki ana dağılımları sayısal veriler kullanılarak verilmiştir:



Grafik 1. Derleme Sözlüğü'nde Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Sözcüklerin Sınıflandırılması

3.1. Hekim Anlamında Kullanılan Sözcükler³

3.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

ağşarlı ~ **ağşerli** Hastalık veya nazar gibi şeylere okumaya yetkili kimse. (C.I.s.113).

ayvaz⁴ Gemilerde hasta bakıcı. (C.I.s.433).

bağlantı Çocuğu olmayanların başvurdukları bir dede. (C.II.s.483).

bülükçü Sünnetçi. (C.II.s.822).

³ Bu başlık altında sağlıklı uğraşan kişilerin hepsine yer verilmiştir.

⁴ Hastalık adları için bkz. s. 65

çayana Ebe. (C.XI.s.1097).

çentici Hastanın şişip sızlayan yerini, bıçağın ağzıyla yontuyormuş gibi yavaş yavaş vurarak iyileştirmeye çalışan kimse. (C.III.s.1140).

çıbıkçı Çubuk hastalığına yakalanmış çocukların ayağına çubuk vurarak iyileştirdiği sanılan kimse. (C.III.s.1157).

demreği ~ demirönü ~ demiröyü ~ demna ~ demrā ~ demravi ~ demrē ~ demreğe ~ demreğü ~ demrevi ~ demriye ~ demuravi ~ derma ~ dermeğe ~ dermeği⁵ Temriye, egzama hastalığını tedavi eden kimse. (C.IV.s.1419)

ebee Doktor, hekim. (C.V. s.1652).

edeē Ebe. (C.V. s.1664).

emci ~ emçi ~ emçin ~ emici **1.** Eczacı. **2.** Doktor, operatör, ebe. (C.V.s.1731).

etik Kırıkçı, çıkıkçı. (C.V.s.1798).

eveçi Doğum yaptıran kadın, ebe. (C.V. s.1803).

ezvacı Eczacı. (C.V. s.1830).

garranguç Göz hastalıklarını tedavi eden gezici (kimse). (C.VI. s.1929).

ırıkçı Ağrıları nefesle ya da büyü ile iyileştirdiğine inanılan kimse, büyücü. (C.VII.s.2485).

inneci Aşı yapan. (C.VII. s.2544).

ispiçer Eczacı. (C.VII. s.2558).

manat Ebe. (C.IX.s.3117).

mırık Sünnetçi. (C.IX.s.3186).

mırrık ~ mırrıg Sünnetçi. (C.IX.s.3189).

ocak Dedelerden beri belirli bir hastalığı iyi ettiğine inanılan aile. (C.IX.s.3262).

oğocu Kızıl, karın şişmesi gibi hastalıkları ovarak iyileştiren kimse. (C.IX.s.3268).

olçum ~ ölçüm **1.** Doktor. **2.** Hekimlik taslayan, yıldızların hareketinden sonuç çıkaran. (C.IX.s.3277).

otacı ~ otçu **1.** Doktor. **2.** Ev ilacıyla göz hastalığını iyileştiren göz doktoru. (C.IX.s.3292).

parpıcı ~ parpulcu Hastalığı okuyarak, ev ilaçlarıyla iyileştiren halk hekimi, ocak. (C.IX.s.3398).

pirik Ebe. (C.IX.s.3458).

sagan Doktor. (C.X. s. 3514).

⁵ Hastalık adları için bkz s. 76

sınıhçı ~ sınıkçı Kırık, çıkık bağlayan kimse. (C.X.s. 4692).

toktur ~ tohdur ~ tohtur Doktor. (C.X.s.3949).

üfürükçü Hastayı okuyup üfleyerek sağaltacağına inanılan, bu işi sürekli ve çıkar sağlayarak yapan kişi. (C.XI.s.4059).

yakıcı Cerrah. (C.XI.s.4128).

yüzzacı Ebe. (C.XI.s.4339).

3.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

gallenguş uşağı Gezici sağlık memuru. (C.VI.s.1903).

göbek anası Çocuk doğurtan, ebe. (C.VI. s.2114)

3.1.2.2. Sıfat + Fiil Kalıbında Olanlar

kol doğurlıyan Kırıkçı, çıkıkçı. (C.VIII.s.2910).

kol döğen Çiçek aşısı yapan kimse. (C.VIII.s.2910).

3.2. Organ Adları

3.2.1. Temel Organ Adları

3.2.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

ağarnı Sırt, arka. (C.I.s.82).

an ~ añ Alın, baş. (C.I.s.241).

aşkar ~ aşgar Yüz, çehre. (C.I.s.358).

avırt ~ avıt ~ avud ~ avuk ~ avut Avurt, yüz. (C.I.s.383).

avız bkz. **avla** Ağız. (C.I.s.384).

avla bkz. **avız** Ağız. (C.I.s.384).

avurt Çene, ağız. (C.XII.s.4431).

ayah ~ ayağ Ayak. (C.I.s.399).

āz Ağız. (C.I.s.434).

azav Azı dişi. (C.I.s.436).

azman Dil. (C.XII.s.4437).

bakanak ~ bağanak Göz, göz bebeği. (C.II.s.491).

beñne Beniz, yüz. (C.II.s.629).

- betin** Beniz. (C.II.s.646).
- börk** Kulak. (C.II.s.740).
- bödek ~ böğrek** Yürek. (C.II.s.757).
- cavurun ~ cavürün** İki omuz arası, arka. (C.III.s.867).
- cocak** Kafa, baş. (C.III.s.994).
- cülle** Kafa. (C.III.s.1026).
- cürek** Yürek. (C.III.s.1028).
- combaz ~ çombaz** Başın tepe kısmında bırakılan uzun saçlar, perçem. (C.III. s.997).
- çenge ~ cank** Avuç, el. (C.III.s.1137).
- çindik** Arka, sırt (insan hk.) (C.III.s.1227).
- çomar** Burun. (C.III.s.1265).
- çaç** Saç. (C.III. s.103).
- çıray** Beniz. (C.III. s.1186).
- çün** Sırt, arka. (C.III.s.1308).
- dal ~ dalh⁶** Arka, sırt. (C.IV.s.1333).
- daldey** Arka. (C.IV. s.1342).
- dede ~ dide** Kalp, yürek. (C.IV.s.1397).
- dıdık ~ dıdıh** Yüz, çehre. (C.IV.s.1450).
- dımıška** Çok sık saç. (C.IV. s.1461).
- dodik ~ doduk 1.** Çocuk ayağı. **2.** Çocuk eli. (C.IV.s.1534).
- doduk** İnsan ve hayvan ayağı. (C.IV.s.1535).
- fas** Baş. (C.V.s.1837).
- fehir** Kalp, yürek. (C.V.s.1840).
- fırtılık ~ fırtıh** Burun. (C.V.s.1857).
- fiyç** Ayak. (C.V.s.1874).
- gafa ~ gaa ~ gafı** Kafa. (C.VI.s.1891).
- gebil ~ gelp** Kalp. (C.VI.s.1957).
- gıbal** Çehre. (C.VI.s.2024).
- goz** Göz. (C.VI.s.2112).
- göt** Arka, sırt. (C.VI.s.2164).
- guduk ~ guduz** Burun. (C.VI.s.2188).
- gursak ~ gursaḥ⁷** Kalp. (C.VI.s.2200).

⁶ Yan Organ Adları için bkz. s. 39

hampa Sırt, omuz. (C.VII.s.2268).

hiçin Yürek. (C.VII.s.2383).

hotak Baş, kafa. (C.VII.s.2418).

hüddede ~ hudede ~ hüdüde ~ hütdede⁸ Yürek (tavuk ya da insanlarda).
(C.VII.s.2448).

hüllüdede ~ hülldide Yürek. (C.VII.s.2449).

hütdede Yürek. (C.XII.s.4520).

ibik ~ indik Burun. (C.VII.s.2502).

işitgen ~ işidek Kulak. (C.VII.s.2563).

karın Yürek, iç. (C.XII.s.4535).

kelp Kalp, yürek. (C.VIII.s.2735)

kıbal ~ kılavat Yüz. (C.VIII.s.2780)

kırtış Yüz, surat. (C.XII.s.4556).

kilik Yüz. (C.VIII.s.2871)

kursak Yürek, kalp. (C.VIII.s.3009)

leçce Yüz, çehre. (C.IX.s.3069).

lele El. (C.IX.s.3071).

mama Baş. (C.IX.s.3114).

meri Saç. (C.IX.s.3169).

mıdık ~ mıdıh Çehre, yüz. (C.IX.s.3179).

mılık Yüz, çehre. (C.IX.s.3183).

mınzır Yüz, çehre. (C.IX.s.3186).

mırık ~ mızır Yüz, çehre. (C.IX.s.3186).

mırık Kulak. (C.XII.s.4594).

mırka Bet beniz. (C.IX.s.3188).

mışlak Burun. (C.IX.s.3192).

miti Burun. (C.IX.s.3204).

muruz Surat, yüz. (C.IX.s.3222).

mustur Surat, yüz. (C.IX.s.3223).

muş Yüz. (C.IX.s.3223).

naşat Yüz, çehre. (C.IX.s.3241).

⁷ Yan Organ Adları için bkz. s. 42

⁸ Yan Organ Adları için bkz. s. 44

- navrak ~ navrah** Yüz, çehre. (C.IX.s.3242).
- okra** İnsan sırtı. (C.IX.s.3275).
- on** Yüz. (C.IX.s.3281).
- oturamak** Sırt. (C.IX.s.3297).
- öğsüsçe** Yürek, kalp. (C.IX.s.3319).
- örek** Yürek. (C.IX.s.3344).
- öt** Yürek, kalp. (C.IX.s.3344).
- papo ~ papuk** Ayak (çocuk dilinde). (C.IX.s.3394).
- patan** Ayak, bacak. (C.IX.s.3407).
- pati 1.** Küçük çocuk eli. **2.** Küçük çocuk ayağı. (C.IX.s.3410).
- paylık** El. (C.IX.s.3415).
- pişt** Arka. (C.XII.s.4650).
- saş** Saç (C.XII.s.4673).
- savat** Yüz, surat. (C.X.s.3553).
- sırd** Sırt. (C.X.s.3615).
- sıtra** Yüz. (C.XII.s.4692).
- siğlim** Yüz, surat, bakış. (C.X.s.3632).
- silik** Yüz, çehre. (C.X.s.3634).
- sinçe ~ sin** Yüz, surat, çehre. (C.X.s.3638).
- somak** Burun. (C.X.s.3662).
- sufat ~ suvat** Yüz, çehre. (C.X.s.3688).
- sukum** Yüz, çehre. (C.X.s.3690).
- suma ~ sumdu** Yüz, surat. (C.X.s.3694).
- suntur** Yüz, surat. (C.X.s.3697).
- sur** Yüz, çehre (çoğunlukla sıfat sözcüğüyle birlikte kullanılır). (C.X.s.3698).
- süldürmen** Kalp. (C.X.s.3707).
- süleymen** Yürek. (C.X.s.3708).
- sümeşik** Yüz, surat. (C.XII.s.4711).
- şemre** Yüz. (C.X.s.3759).
- şıldır** Göz. (C.X.s.3768).
- şııldak** Dudak. (C.X.s. 3770).
- şikir ~ şikil** Yüz, surat. (C.XII.s.4726).
- tatuli** El. (C.X.s.3845).
- terime** Yüz, surat. (C.X.s.3891).

tiş Diş. (C.XII.s.4764).

tita El (çocuk dilinde). (C.X.s.3941).

tönmek Saç. (C.X.s.3983).

üreḥ ~ **ürek** ~ **üreyh** Yürek. (C.XI.s.4068).

üz Yüz. (C.XI.s.4084).

vide Göz. (C.XI.s.4104).

yağarnı ~ **yaan** ~ **yaarnı** ~ **yağannı** ~ **yağarın** ~ **yağın** ~ **yağinnı** ~ **yağır** ~ **yağırnı**
~ **yağnı** ~ **yağrı** ~ **yağrıdal** ~ **yağrın** ~ **yağrındalı** ~ **yağrını** ~ **yangırı** ~ **yanır** ~ **yañır**
~ **yanırlı** ~ **yanrı** ~ **yargın** ~ **yargındalı** ~ **yarın** ~ **yārını** Sırt. (C.XI.s.4117).

yañıllı ~ **yanıllı** Sırt. (C.XI.s.4168).

yañız Yüz, çehre. (C.XI.s.4169).

yapracık Kulak. (C.XI.s.4179).

yargan Sırt. (C.XI.s.4182).

yarın ~ **yağır** ~ **yağırnı** ~ **yargın** ~ **yarnı** Arka, sırt. (C.XII.s.4815).

yöndem Yüz, surat. (C.XII.s.4824).

zarat Yüz. (C.XI.s.4348).

zimin Yürek. (C.XI.s.4388).

zoğ Arka, sırt. (C.XI.s.4392).

3.2.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

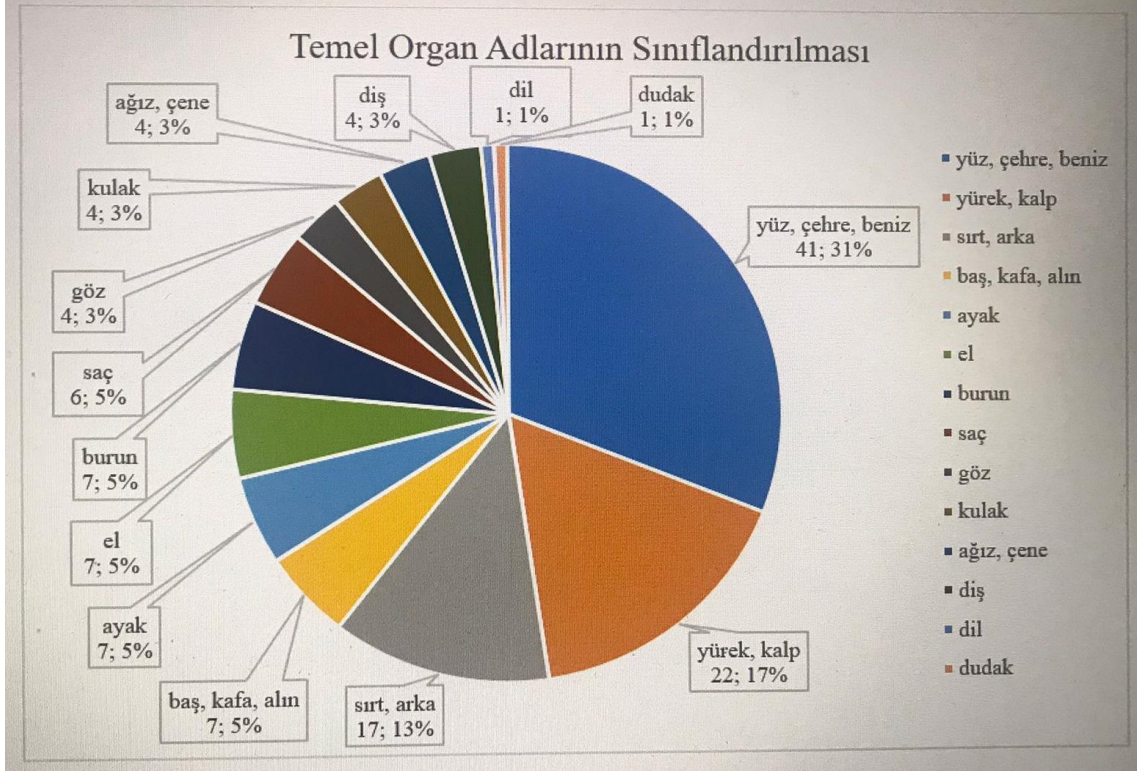
3.2.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

azav tiş Köpek dişi. (C.I.s.436).

canavi ~ **canevi** ~ **cenev** ~ **conevi** Kalp, yürek. (C.III.s.854).

cayak taş Azı dişi. (C.III.s.868).

ciğerevi Kalp. (C.III.s.962).



Grafik 2. Temel Organ Adlarının Sınıflandırılması

Tablo 1.

Temel Organ Adlarının Farklı Adlandırmalarının Gösterildiği Temel organ adlarının farklı adlandırmaları⁹

yüz, çehre, beniz, avurt, surat		
aşkar~aşgar	beñne	betin
çiray	dıdık~dıdıh	gıbal
kıbal	kırtış	kilik
leçce	mıdık~mıdıh	mılık
mınzır	mırık~mızır	mırka
muruz	mustur	muş
naşat	navrak	on
savat	sitra	siğlim
sitra	siğlim	silik
sinçe~sin	sufat~suvan	sukum
suma	suntur	sur
sümeşik	şemre	şikir~şikil
terime	üz	yañız
yöndem	zarat	
yürek, kalp		
bödek~böğrek	canevi~canavi~cenev	ciğerevi
cürek	dede~dide	dursak~gursağ
fehir	gebil~gelp	hiçin
hüddede~hütdede	hüllüdede	karn
kelp	kursak	öğsüsçe
örek	öt	süldürmen
süleymen	üreğ~ürek~üreyh	zimin
sırt, arka		
ağarnı	cavurun	çindik
çün	dal~dalh	daldey
göt	hampa	okra
oturamak	pişt	sırd
yağarnı	yañıllı	yargan
yarın	zoğ	
baş, kafa, alın		
an~añ	cocak	cülle
fas	gafa~gaa~gafi	hotak
mama		

⁹ Sıralama çoktan aza doğru verilmiştir.

ayak		
ayağ	dodik	doduk
fiya	papo	patan
pati		
el		
çenge	dodik	lele
pati	paylık	tatuli
tita		
burun		
çomar	fırtılık~fırtığ	guduk~guduz
ibik~indik	Mışılak	miti
somak		
saç		
combaz	çaç	dımışka
meri	saş	tönmek
ağız, çene		
avla	avız	avurt
âz		
diş		
azav	azav tiş	cayak taş
tiş		
göz		
bakanak	gaz	şıldır
vide		
kulak		
börk	işitgen	mırık
yapracık		
dil		
azman		
dudak		
şıpıldak		

3.2.2. Yan Organ Adları

3.2.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

acuk Dişilik organı. (C.I.s.55).

ağ ~ ağn Eklem, mafsal. (C.I.s.78).

akilik Omurilik. (C.XII.s.4412).

almacık ~almacıh ~almacuk ~ almecik¹⁰ Kalça kemiği, uyluk başı. (C.I.s.226-227).

an ~ añ ~ ang ~ angı ~ añı ~ anyeri bkz **anbaşı ~ ankaşı** bkz **anık~ anıt ~ anlık ~ annık**

1.Eklem, mafsal, boğum. **2.** Baldır, diz, incik. (C.I.s.239-240).

anbaşı ~ ankaşı bkz **an ~ añ ~ ang ~ angı ~ añı ~ anyeri** bkz **anık~ anıt ~ anlık ~ annık 1.** Eklem, mafsal, boğum. **2.** Baldır, diz, incik. (C.I.s. 254).

anık~ anıt ~ anlık ~ annık bkz **anbaşı ~ ankaşı** bkz **an ~ añ ~ ang ~ angı ~ añı ~ anyeri 1.** Eklem, mafsal, boğum. **2.** Baldır, diz, incik. (C.I.s.268).

ander ~ andır 1.Erkeklik organı. **2.** Kadının cinsiyet organı. (C.I.s.259).

annı Alın (yalın halde kullanılmaz). (C.I.s.278).

api Aşık kemiği (C.I.s. 289).

appak ~ abdak ~ apuh Kadının cinsiyet organı, ferç.(C.I.s.290).

argaç Erkek tenasül organı. (C.I.s.310).

arnac ~ arnak Alın. (C.I.s.329)

aşağ Aşık kemiği. (C.I.s.349).

aşşig ~aşşıh ~ aşşıh ~ aşşık ~aşuğ ~ aşuk¹¹ Aşık kemiği. (C.1.s.362).

aşuk Aşık kemiği. (C.XII.s.4427).

avdır Erkeklik organı.(C.I.s.379).

aviç¹² Avuç, el ayası, ortası. (C.I.382).

aya Erkeklik bezi. (Bandırma –Ba.) (s.397).

avırt Ağız içi, avurt. (C.XII.s.4430).

avruk Yanak. (C.I.s.391).

aye Aya, el ayası, avuç içi. (C.I.s.413).

¹⁰ DS’de *kalça kemiği, uyluk başı* olarak geçen bu sözcük, TS’de *almacık* şeklinde “uyluk kemiğinin yuvarlak başı” olarak yer almaktadır (TS, 1995, s.109).

¹¹ DS’de geçen bu sözcük *aşuk, aşuğ* olarak TS’de *aşık* biçiminde geçmektedir (TS, 1995, s.267)

¹² Dîvânü Lügâti’t-Türk’te *ad’ut ~ avut ~ aya*, Eski Uygur Türkçesi sözlüğünde *adut ~ ayaça*; Yeni Tarama sözlüğünde *aya* olarak yer alan “avuç, el ayası ve elin ortası” anlamına gelen bu sözcük, temel organ adlarından biri olmadığı halde, Türkçenin ilk sözlüğü olan DLT’ten beri benzerliğini koruyarak gelmiştir (Kurt, 2017, s.58).

ayma Avuç. (C.I.s.425).

baarsak ~ baarsık ~ bağarsah ~ bağarsak ~ bağarsık ~ bağarsılık ~ bağarsırık ~ bağarsuḥ ~ bağarsuk ~ bağırsh ~ bağırşık ~ bağırşılık ~ bağrsuk ~ bārsılık ~ bārsırık ~ barsuk ~ bayırsak ~ bığarsıḡ ~ boğarsak ~ boğarsık ~ boğarsuk¹³
Bağırsak. (C.II.s.446)

baba¹⁴ Erkeklik organı. (C.II.s.447).

babuk Omurganın her bir kemiği, omur. (C.II.s.454).

badak~badanak~baduk~bedek~bıdık~bodak~bodi~bodik~boduk~botak~botlak ~böcük~bödek~budik~buduk¹⁵ Husye, erkeklik bezi. (C.II.s.460).

badal Bacak. (C.II.s.462).

badır Karın, göbek (yalnız olarak kullanılmaz.) (C.II.s.467).

baf, paf Akciğer. (C.II.s.471).

bağarsık Bağırsak. (C.XII.s.4439).

bal Yanak. (C.II.s.495).

bannaḥ Parmak. (C.XII.s.4443).

barnak Parmak. (C.XII.s.4444).

barın ~ bağar ~ bār ~ barḡ Göğüs. (C.II.s.532).

barmak~bārmak~barnak Parmak. (C.II.s.534).

bavur~bour~böğur bkz **bönce** Karaciğer. (C.II.s.574).

bāz Boğaz. (C.II.s.585).

bel¹⁶ Omurga. (C.II. s.605)

bıbık Küçük kızların cinsiyet organı. (C.II.s.653).

bıdı ~ bıdık bkz **böğrek ~ boğrek ~ boorek ~ bödek ~ bödelek ~ bödenek ~ bödülek ~ böğürcek ~ böörek ~ börek ~ böyrek ~ böyreyh** Böbrek. (C.II.s.764).

bıḡ Bıyık. (C.II.s.662)

bıḥın ~ bıkın Böğür. (C.II.s.663).

bıḥın ~ bıkım bkz **bırbıra** Omurga, bel. (C.II.s.663).

bıkanak ~ bıkaḡılık ~ bıkanık¹⁷ ~ **bıkılğan ~ bıkınak ~ bıkmak ~ bukanak** Ayak, bilek, diz eklemi. (C.II.s.663).

¹³ Tenişev, *bagırsuk* sözcüğünün etimolojisinin *bagır* sözcüğüne yani “karaciğer” anlamına dayandığını ileri sürmüştür (Tenişev, 1997 aktaran Tufar, 2010). Doerfer ise *bagırsuk* sözcüğünün Halaç Türkçesinde *bokarsak* şeklinde olduğunu tespit etmiştir (Doerfer, 1970 aktaran Tufar, 2010).

¹⁴ Hastalık adları için bkz. s. 65

¹⁵ Hastalık adları için bkz. s. 65

¹⁶ Hastalık adları için bkz, s. 66, cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları için bkz. s. 185

- bıkın ~ bıhın ~ bıkım** bkz **bırbıra** Omurga, bel. (C.II.s.663).
- bılık** Erkeğin cinsiyet organı. (C.II.s.665).
- bırbıra** bkz **bıhın ~ bıkım** Omurga, bel. (C.II.s.669).
- bıtık ~ bıt ~ bıtdıh ~ bıtdık ~ bıttıh ~ bıttık ~ bıttış** Kadınların cinsiyet organı. (C.II.s.671).
- bızdık ~ büzdüm** Cinsiyet organı. (C.II.s.674).
- bızdık ~ bızdın** bkz **büzdüm ~ büzmürt ~ büznük** Kuyruk sokumu, anüs. (C.II.s.833).
- bibi ~ bibiş** Çocuk dilinde cinsiyet organı. (C.II.s.678)
- bilik** Erkeklik organı. (C.XII.s.4459).
- bilik ~ bülük** Kadının cinsiyet organı. (C.II.s.693).
- billur ~ billor ~ bilor ~ bilyor** Erkeklik bezi. (C.II.s.695).
- bitik ~ bitev** Ferç. (C.II.s.711).
- bobuş** Erkeğin cinsiyet organı. (C.II.s.715).
- boduk** Erkeklerin cinsiyet organı. (C.II.s.722).
- boğoz ~ boğuz ~ buaz ~ buvaz** Boğaz. (C.II.s.729).
- boğurdak ~ boğurtlak ~ bovartlak** Gırtlak. (C.II.731).
- bohluh** Mide, karın. (C.II.s.732).
- bollik** Çocuğun cinsiyet organı. (C.II.s.735).
- borbay 1.**Baldır. **2.** Bilek. (C.II.s.739).
- bödelek** Böbrek. (C.XII.s.4464).
- böre**k Böbrek. (C.XII.s.4464).
- bödelek ~ böğrek 1.**Öd kesesi. **2.** Karın. (C.II.s.757).
- bögür ~ boğör ~ böğür ~ böğür ~ büğür** Böğür. (C.II.s.758).
- böğrek ~ boğrek ~ boorek ~ bödek ~ bödelek ~ bödenek ~ bödüle**k ~ böğürcek ~ böörek ~ börek ~ böyrek ~ böyreh bkz **bıdı ~ bıdık** Böbrek. (C.II.s.764)
- bögür** Göğüs. (C.II.s.766).
- böre**k ~ **böre**k Kadının cinsiyet organı. (C.II.s.769).
- buca** Kalça, but. (C.II.s.775).
- buç** K1ç, makat. (C.II.s.777).
- buğun** Bilek. (C.II.s.781).
- bumburek** Böbrek. (C.II.s.791).

¹⁷ Ayrıca bu kelime *eklem* anlamında da kullanılmıştır.

bükeç ~ büklembeç ~ büküç ~ büküre ~ bürkü ~ bük Çene. (C.II.s.816).

bülük ~ bılık ~ bilik ~ bille ~ büllük ~ buluk ~ bülücük ~ bülüg ~ bümbül Küçük erkek çocukların cinsiyet organı. (C.II.s.821).

büzdüm ~ büzmürt ~ büznük bkz **bızdık ~ bızdın** (s. 9).

büzzük ~ bızzık ~ bizik ~ büydüz ~ büzük 1. Büzük, kıç, makat, anüs. 2. Kalça. (C.II.s.835).

cabul ~ cebe ~ cıbil ~ cıllık ~ comu ~ cucul ~ cuculuğ ~ cüllük ~ çüçük ~ çüçül Erkeğin cinsiyet organı. (C.III.s.839).

cap Kaş. (C.III.s.858).

cavur Kalça. (C.III.s.867).

cayak Yanak. (C.III.s.868).

ceğer ~ cer Ciğer. (C.III.s.875).

cerek Kaburga kemiği. (C.III.s.885).

cıcık 1. İç organlar. 2. Göbek. (C.III.s.895).

cırnak ~ caynak ~ cernak ~ cımak ~ cınak ~ cınnağ ~ cınnak Tırnak, pençe. (C.III. s.935).

cızdık Kalça. (C.III.s.947).

ciba ~ çipa ~ çip ~ çipa Göbek. (C.III.s.952).

cicik ~ cicig ~ cicin ~ cijik ~ çicik ~ çiçik ~ çüçük Meme. (C.III.s.958).

cicik Meme. (C.XII.s.4472).

ciyar Ciğer. (C.III.s.990).

ciynak ~ ciynah Köprücük kemiği. (C.III.s.991).

cor¹⁸ Husye, erkeklik bezi. (C.III.s.1000)

cöge Aşık kemiği. (C.III.s.1006).

cömbek Karın, mide. (C.III.s.1006).

cukcuk Çocuk gerdanı. (C.III.s.1011)

cukka ~ cukga Hayvan ve insan memesi. (C.III.s.1011).

culuz Boyun. (C.III.s.1014).

cüce Çocuğun cinsiyet organı. (C.III.s.1021).

cük ~ cuk ~ cüllü 1. Kadınların cinsiyet organı. 2. Küçük erkek çocuklarda erkeklik organı. (C.III.s.1025).

çafi Tırnak. (C.III. s.1033).

¹⁸ Hastalık adları için bkz s. 70

- çanlağa** Gerdan. (C.III. s.1071).
- çantı** Leğen kemiği. (C.III.s.1071).
- çat 1.** Kuyruk sokumu. **2.** Bel. (C.III.s.1087).
- çatmık** Kaş. (C.III.s.1092).
- çavkın** Erkeklerin cinsiyet organı. (C.III.s.1094).
- çebiş** Kızların cinsiyet organı. (C.III.s.1101).
- çenet ~ cenet ~ çened** Kalça. (C.III.s.1136-1137).
- çengé ~ çehe** Çene. (C.III.s.1137).
- çeve** Çene. (C.III.s.1152).
- çevlik** Kalın bağırsak. (C.III.s.1154).
- çın, çınç** Omuz. (C.III.s.1178).
- çıtloğ** Kaburga kemiği. (C.III.s.1197).
- çiğik** Kirpik. (C.III.s.1207).
- çiğın ~ cegin ~ cığın ~ ciğın ~ ciğni ~ cimi ~ cine ~ ciyin ~ çeğın ~ çekin ~ çeyin ~ çiğil ~ çiğn ~ çiğne ~ çiğni ~ çin ~ çini ~ çinil ~ çinin ~ çiniz ~ çinñi ~ çiyil ~ çiyin ~ çiyini ~ çizin ~ çöğın** Omuz. (C.III.s.1207).
- çilik ~ cılık ~ çillik ~ çillik** Dişilik organı. (C.III.s.1218).
- çimidi** Beyin. (C.III.s.1223).
- çimke 1.** Bacak kemiği. **2.** Kalça kemiği. **3.** Topuk kemiği. (C.III.s.1224).
- çine** Çene. (C.III. s. 1227).
- çingil** Omuz. (C.III.s.1228).
- çipa** Göbek. (C.XII.s.4479).
- çiriş** Bağırsak. (C.III.s.1235).
- çit** Kaburga kemiği. (C.III.s.1241).
- çitlevü** Göğüs kemiği. (C.III.s.1246).
- çoba** Omuz. (C.III.s.1253).
- çocukluk** Döl yatağı. (C.III.s.1255).
- çon ~ colum ~ con ~ çona ~ çonu ~ çön** Kalça, but. (C.III.s.1267).
- çotum** Kalça. (C.III.s.1275).
- çörtme ~ çötme** Kalça. (C.III.s.1295).
- çötürge** Kaburga kemiği. (C.III.s.1297).
- çöz** Bumber, bağırsak. (C.III. s.1299)
- çümbül ~ çümü** Erkek çocukların erkeklik organı. (C.III.s.1308).
- çüngül** Ense. (C.III.s.1308).

daççık Husye. (C.III. s.1316).

dadak Dudak. (C.IV.s.1318).

dakım ~ dakım ~ dayra Erkeğin cinsiyet organı. (C.IV.s.1331).

dal ~ dalh¹⁹ **1.** Omuz, omuz başı. **2.** Kol. **3.** Boyun, ense. (C.IV.s.1333).

dalah ~ dalaḥ Dalak. (C.IV.s.1335).

dalak 1. Göğüs. **2.** Göbek. (C.IV.s.1336).

damaḥ Damak. (C.IV.s.1348).

dangal Husye, erkeklik bezi. (C.IV.s.1358).

daşşak Erkeklik bezi, haya. (C.IV. s.1377).

daz Kadının cinsiyet organı. (C.IV.s.1390).

dıbir Makat. (C.IV.s.1449).

dıbiş Bir iki yaşındaki çocuğun midesi, karnı. (C.IV. s.1449).

dıdıḥ²⁰ Kadının cinsiyet organı. (C.IV.s.1449).

dılık Çene. (C.IV.s.1458).

dılıḥ ~ dılıḡ ~ dındıḥ ~ dındık Kadının cinsiyet organı. (C.IV.s.1458).

dıllık Kadının üreme organı. (C.XII.s.4485).

dıngıl 1. Böbrek. **2.** Çocuğun erkeklik organı. **3.** Erkeklik bezi, husye. (C.IV.s.1463).

dıngıldak ~ dıngıldoḥ Yeni doğmuş çocukların tepesindeki yumuşak kısım, bıngıldak. (C.IV.s.1464).

dızdaḥ ~ dızdık ~ dızdıman ~ dızık ~ dızlık K1ç, makat. (C.IV.s.1475).

dib ~ dibliḡ ~ div 1. K1ç, makat. **2.** Bekâret, kızlık zarı. (C.IV.s.1478).

dikme Bacak. s.1489

dilak Ciğer. (C.IV.s.1490).

dilcek ~ dilcik ~ dilcug ~ dilçek ~ dilçeyh ~ dilicek²¹ **1.** Küçük dil. **2.** Bademcik. (C.IV. s.1492).

dingil 1. Omuz. **2.** Bacak. (C.IV.s.1504).

dodaḥ ~ dodak Dudak. (C.IV.s.1534).

doḡanaḥ ~ doḡanaḡ Rahim, döl yatağı. (C.IV.s.1536).

dombul ~ donbul Omuz. (C.IV.s.1552).

doruk Mide. (C.IV.s.1565).

¹⁹ Temel organ adları için bkz s. 24

²⁰ Temel organ adları için bkz s. 24

²¹ Hastalık adları için bkz s. 77

- döden** Kalın bağırsak.
- dömbelek** Böbrek. (C.IV.s.1580).
- döndürme** Kalın bağırsak. (C.IV.s.1582).
- dulup** Parmak. (C.IV.s.1600).
- dübüş** Küçük çocuğun midesi, karnı. (C.IV.s.1616).
- düden** Mide. (C.IV.s.1617).
- düdük** Boğaz, gırtlak. (C.IV.s.1617).
- ece** Ense. (C.V.s.1659).
- ecük** Kalça. (C.V.s.1663).
- egek** Çene. (C.V.s.1672).
- eğēgi** Kaburga. (C.XII.s.4491).
- eğen ~ éyin** Omuz. (C.V.s.1676).
- eğn** Ense. (C.XII.s.4491).
- ekne** Ense. (C.V.s.1697).
- engi**²² Çene. (C.V.s.1754).
- erin** Dudak. (C.V.s.1770).
- etek** Kasık. (C.V.s.1796).
- etek** Üreme organı (insan için). (C.XII.s.4499).
- evcık** Kasık. (C.V.s.1801).
- eye ~ eğa ~ eğeyi ~ eya ~ eyeği ~ eyey** Kaburga kemiği. (C.V.s.1819).
- fidıl** Erkeklik bezi. (C.V.s.1850).
- fiğla** Kalça kemiği. (C.V.s.1850).
- fincıh** Döl yolu, rahim yolu. (C.V.s.1852).
- fincık** Cinsiyet organı. (C.V.s.1853).
- findık** Erkeklik bezi. (C.V.s.1853).
- fısra** Makat, kış. (C.V.s.1859).
- fişdılık** Sidik torbası, mesane. (C.V.s.1859).
- fink** Kadının cinsiyet organı. (C.V.s.1867).
- gagal** Erkeklik organı. (C.VI.s.1892).
- gagan ~ gogan** Gırtlak. (C.VI.s.1892).
- garın** Karın. (C.VI.s.1927).
- gavırğa** Kaburga kemiği. (C.VI.s.1939).

²² Hastalık adları için bkz. s. 79

- geklık** ~ **gekrik** Kursak, mide. (C.VI.s.1971).
- gemük** ~ **gemih** Kemik. (C.VI.s.1988).
- gıldırincik** Ayak bileği. (C.VI.s.2041).
- gıller** Erkeklerin cinsiyet organı. (C.VI.s.2044).
- gısnık** Kasık. (C.VI.s.2062).
- gıyla** ~ **gıylam** Erkeğin cinsiyet organı. (C.VI.s.2067).
- gile** Göz bebeği. (C.VI. s.2076).
- giliz** Mide, işkembe. (C.VI.s.2078).
- ginci** Gözbebeği. (C.VI. s.2079).
- gincil** Damak. (C.VI.s.2079).
- giprük** Kirpik. (C.VI. s.2079).
- gobek** Göbek. (C.VI.s.2088).
- godak** Erkeklerin cinsiyet organı. (C.VI.s.2091).
- gogelek** ~ **geyrek** Böbrek. (C.VI.s.2094).
- gogo** Erkeklik bezi. (C.V.s.2094).
- goğos** Göğüs, meme. (C.VI.s.2095).
- gok** İdrar torbası. (C.VI.s.2096).
- göbül** Karnı. (C.VI.s.2117).
- göden** ~ **göden** ~ **gödenek** **1.** Karnı, işkembe. (C.VI.s.2125). **2.** Mide. **3.** Boğaz. **4.** Göğüs. (C.VI.s.2125).
- gömük** Kemik. (C.VI.s.2151).
- göz** Aşık kemiği. (C.VI.s.2175).
- gurçuk** ~ **gurccik** ~ **gurçik** ~ **gurt** Böbrek. (C.VI.s.21989).
- gurgura** Gırtlak. (C.VI.s.2198).
- gursak** ~ **gursaḥ**²³ **1.** Kursak. **2.** Mide. **3.** Yemek borusu. (C.VI.s.2200).
- guş** Erkeğin cinsiyet organı. (C.VI.s.2202).
- gübek** Göbek. (C.VI.s.2205).
- güden** Kalınbağırsak. (C.VI.s.2212).
- habe** Mide. (C.VII.s.2246).
- halça** Kalça. (C.VII.s.2259).
- haraba** Erkeğin cinsiyet organı. (C.VII.s.2282).
- haymur** Erkeklik organı. (C.VII.s.2320).

²³ Temel organ adları için bkz. s. 25

heybe Erkek üreme organı. (C.VII.s.2352).

hıçıp Aşık kemiği. (C.VII.s.2357).

hırtık Boğaz. (C.VII.s.2373).

hırtlak ~ hırtdeyh ~ hırtlağ ~ hırtlele ~ hırtlık ~ hıtlak ~ hırtlık Gırtlak. (C.VII.s.2374).

hiç Bacak kemiği. (C.VII.s.2383).

holkum Gırtlak. (C.VII.s.2397).

hombur ~ hambuk Boğaz. (C.VII.s.2400).

homça ~ humaca Kalça. (C.VII.s.2400).

hont Uyluk kemiği. (C.VII.s.2403).

hordela Gırtlak. (C.VII.s.2410).

hortum Yemek borusu. (C.VII.s.2414).

hosalak Erkeklik bezi. (C.VII.s.2415).

hotuk Mide. (C.VII.s.2420).

höleke Aşık kemiği. (C.VII.s.2430).

hömürtlek ~ höğürtlek ~ hümürtlek 1. Gırtlak. **2.**Kulak memesi. **3.**Burun direği. (C.VII.s.2432-2433).

höndelek Böbrek. (C.VII.s.2433).

hörek Büyük aşık kemiği. (C.VII.s.2434).

hörülük Gırtlak. (C.VII.s.2436).

höttük Gırtlak. (C.VII.s.2439).

hulk 1. Yemek borusu. **2.** Gırtlak. (C.XII.s.4520).

humma Aşık kemiği. (C.VII.s.2443).

hurtul Gırtlak. (C.VII.s.2445).

hüppülüç Omuz (C.VII. s.2451).

hüddede ~ hudede ~ hüdüde ~ hüddede²⁴ Ciğer. (C.VII.s.2448)

içeği²⁵ Bağırsak. C.VII.s.2504

içirik Bağırsak, ciğer vb. sakatat. (C.VII.s.2506).

imbaş Omuz. (C.VII.s.2534).

imik ~ imirtlek ~ imük ~ inük Beyin. (C.VII.s.2536).

inçik Ayak bileği. (C.VII.s.2539).

²⁴ Temel organ adları için bkz. s. 25

²⁵ Tedavi adları için bkz. s. 179

ineçik Topuk. (C.VII.s.2540).

iya ~ iyağı ~ iyeği ~ iyeği Kaburga kemiği. (C.VII.s.2573).

iyözü Kaburga kemiği. (C.VII.s.2575).

kacık Topuk kemiği, tarak kemiği. (C.VIII.s.2585)

kaçat Alın. (C.VIII.s.2586)

kanca Çene. (C.VIII.s.2619)

kangal Böbrek. (C.VIII.s.2622)

karak Bademcik. (C.VIII.s.2645)

kasuk Kasık. (C.VIII.s.2676)

kaşıcak Mide. (C.VIII.s.2679)

kavuk ~ kavık ~ kavluğ ~ kavluk Sidik torbası (insan ve hayvanlarda).
(C.VIII.s.2693)

kayhaş Kirpik. (C.VIII.s.2699).

kaykaş Kirpik. (C.VIII.s.2702).

keküç ~ kekmek Dudak. (C.VIII.s.2724)

kemirtlek ~ kümürtlek Gırtlak, hançere. (C.VIII.s. 2739)

kemirtlek Kıkırdak. (C.XII.s.4544).

keñirtlek Kıkırdak. (C.XII.s.4545).

keniz Gırtlak. (C.VIII.s.2743)

kepen Ense. (C.XII.s.4545).

kepiç ~ kepiş Kadınlarda cinsiyet organı. (C.VIII.s.2748)

kertlek Gırtlak, hançere.

keş Gırtlak. (C.VIII.s.2770)

ketlek Gırtlak. (C.VIII.s.2774)

kıbat Diz. (C.VIII.s.2781)

kıbit Karın. (C.VIII.s.2781)

kıkirik Kıkırdak. (C.XI.S.4551).

kıkırdak Gırtlak. (C.VIII.s.2791)

kılır Erkeğin cinsiyet organı. (C.VIII.s.2799)

kımıç Kuyruk sokumu. (C.VIII.s.2802)

kırtık Sakal. (C.VIII.s.2838).

kızıl Akciğer. (C.VIII.s.2863)

kızılca Gırtlak, yemek borusu. (C.VIII.s.2866)

kimirtlek ~ kömürtlek Gırtlak. (C.VIII.s.2872)

- kindik** İnsan göbeği. (C.VIII.s.2873)
- kıpiş** Kız çocuğunun dişilik organı. (C.VIII.s.2874)
- kiprik ~ kıypuk ~ kibrik ~ kirpiyh** Kirpik. (C.VIII.s.2875)
- kirişlik** İnce bağırsak. (C.VIII.s.2878)
- kitik** Kadının dişilik organı. (C.VIII.s.2887)
- kodak** Erkeklik bezi, haya. (C.VIII.s.2897)
- kokarilik** Omurilik. (C.VIII.s.2905)
- koşam ~ koçam ~ koçavuç ~ koçpança ~ kuşam** Avuç (C.VIII.s.2932)
- koyun** Karın. (C.VIII.s.2943)
- kökrek ~ kökürek**²⁶ Göğüs, bağır. (C.VIII.s.2953)
- kukuk** Kalça. (C.VIII.s.2992)
- kulcur ~ kollik** Erkeklik bezi, haya. (C.VIII.s.2995)
- kurcuk** Kursak. (C.VIII.s.3006)
- kurçik** Böbrek. (C.VIII.s.3006)
- kursak** Mide. (C.XII.s.4573).
- kutuk** Dişilik organı. (çocuklarda). (C.VIII.s.3018)
- kükrek** Göğüs. (C.VIII.s.3026)
- künük** İnsan göbeği. (C.VIII.s.3040).
- lapara** Dalak. (C.IX.s.3065).
- laş** Dudak. (C.IX.s.3067).
- laşga** Makat. (C.IX.s.3067).
- lığlığa** Boğaz. (C.IX.s.3076).
- lolo** Erkek üreme organı (çocuk dilinde). (C.XII.s.4581).
- loput** Erkeğin erkeklik organı. (C.IX.s.3087).
- löbüt** Göbek, büyük göbek. (C.IX.s.3089).
- lupba** Erkeğin erkeklik organı. (C.IX.s.3094).
- lülük ~ lili ~ lüllü ~ lüllük ~ lülü** Çocuğun erkeklik organı. (C.IX.s.3094).
- mada ~ māde ~ mede** Mide. (C.IX.s.3100).
- malaka** Erkeklik organı. (C.IX.s.3109).
- malaza** Bademcik. (C.IX.s.3112).
- mangalay ~ mangılay ~ mañlay ~ mannay** Alın. (C.IX.s.3121).
- masa** Erkeğin erkeklik organı. (C.IX.s.3131).

²⁶ Hastalık adları için bkz. s. 96

- maslahat** Erkeğin cinsiyet organı. (C.IX.s.3132).
- matan ~ matuş** Kadının dişilik organı. (C.IX.s.3135).
- meke** Çene. (C.XII.s.4590).
- memek ~ mememeki** Meme. (C.IX.s.3159).
- memik ~ memük ~ mencik 1.** Meme başı. **2.** Kulağın yumuşak yeri. (C.IX.s.3159).
- menç** Kalça. (C.IX.s.3160).
- mengü** Çocuğun erkeklik organı. (C.IX.s.3164).
- mentik** Meme. (C.XII.s.4592).
- meret** Erkelik organı. (C.IX.s.3168).
- mıncıh** Kadının üreme organı. (C.XII.s.4595).
- mingıldak ~ mıñıldak** Bıngıldak. (C.IX.s.3185).
- mınkıldak** Bıngıldak. (C.XII.s.4594).
- mıyı** Beyin. (C.IX.s.3194).
- micik** Meme. (C.IX.s.3197).
- midere ~ midire** Dölyatağı. (C.IX.s.3197).
- mikgin** Mide. (C.IX.s.3198).
- mumrek** Böbrek. (C.XII.s.4600).
- muncur ~ muncuri ~ muncuru** Dudak. (C.IX.s.3219).
- muncur** Kadının dişilik organı. (C.IX.s.3219).
- muş** Omuz. (C.XII.s.4600).
- münük** Boğaz, gırtlak. (C.IX.s.3229)
- nergi** Boyun. (C.IX. s.3247).
- neste** Erkekde üreme organı. (C.XII.s.4605).
- nini ~ ninni** Gözbebeği. (C.IX.s.3252).
- nünük 1.** Gırtlak, gırtlak çıkıntısı. **2.** Yemek borusu. (C.IX.s.3258).
- oğulduruk** Dölyatağı. (C.IX.s.3270).
- oğürğa** Kaburga kemiği. (C.IX.s.3272).
- omak** Çocuklarda bıngıldak. (C.XII.s.4613).
- omrav ~ omurov** Omurga. (C.IX.s.3280).
- oluk** Uylukkemiği. (C.IX. s.3279).
- oma ~ omaca 1.** Belkemiği. **2.** Uylukkemiği. **3.** Elmacıkkemiği. **4.** Kalça kemiği. **5.** Kaba et. (C.IX.s.3279).
- otrağ ~ otrak** Makat. (C.IX.s.3294)
- oturağ** İnsan ensesi. (C.IX.s.3295).

- oturak ~ oturağ ~ oturamak** K1ç, makat. (C.IX.s.3297).
- oyruk** Kuyruksokumu. (C.IX.s.3303).
- oyuç** Avuç. (C.IX.s.3303).
- öbbe** Yanak. (C.IX.s.3307).
- öden** Mide, karın. (C.IX.s.3310).
- öğrek ~ öğürge** Kaburga kemikleri. (C.IX.s.3317).
- öğür** Göğüs. (C.IX.s.3321).
- öğürtlek** Gırtlak. (C.IX.s.3323).
- ök** Göğüs. (C.IX.s.3324).
- öle** Erkeğin erkeklik organı. (C.IX.s.3330).
- ömek** Boğaz. (C.XII.s.4624).
- ömük ~ ömürdek** 1.Gırtlak. 2.Boğaz 3. Yemek borusu. 4. Nefes borusu. (C.IX.s.3334).
- öngol** Erkeklik organı. (C.IX.s.3339).
- öpge** Karaciğer ve akciğer. (C.IX.s.3343).
- öpke ~ öhbe ~ ök ~ öpge** Akciğer. (C.IX.s.3343).
- öppe** Yanak. (C.IX.s.3343).
- övüç ~ öyüç** Avuç. (C.IX.s.3364).
- öyken ~ öğen ~ öyfe ~ öygen ~ öykün** Akciğer. (C.IX.s.3365).
- özek** 1. Gırtlak. 2. Yemek borusu. (C.IX.s.3369).
- paçala** Safra kesesi. (C.IX.s.3376).
- paf ~ pafciğer** Akciğer. (C.IX.s.3377).
- pança ~ pançak** Avuç. (C.IX.s.3390).
- parnak** Parmak. (C.IX.s.3398).
- parsuk** Dölyatağı. (C.IX.s.3401).
- part ~ parti ~ partın** Karın. (C.IX.s.3401).
- pat** Makat. (C.IX.s.3406).
- patanç** Uyluk. (C.IX.s.3408).
- pataz ~ panaz ~ pataş** Avuç (C.IX.s.3409).
- pençeviş ~ pençevüş** Karaciğer. (C.IX.s.3425).
- pete** Aşık kemiği. (C.IX.s.3436).
- petelek** 1. Erkeklik bezi, husye. 2. Prostat. (C.IX.s.3436).
- pıddık** Kadının dişilik organı. (C.IX.s.3439).
- pıtık ~ pıttık** Kadınların, kız çocuklarının dişilik organı. (C.IX.s.3448).

pinç Beyin. (C.IX.s.3455).

pipili Çocuğun erkeklik organı. (C.IX.s.3457).

pitik Kız çocuklarının dişilik organı. (C.IX.s. 3463).

pöçük ~ poç ~ poççik ~ poççuk ~ poçük ~ pöç ~ pöçü ~ pörçük ~ puç ~ püçük 1.
Kuyruk sokumu. **2.** Kuyruk kemiği. **3.** Uyluk kemiği (C.IX.s.3477).

pörtelek ~ pötelek Böbrek. (C.IX.s.3479).

puharlıh Bingıldak. (C.XII.s.4654).

pumbar Bağırsak. (C.IX.s.3485).

putuḥ Kadının dişilik organı. (C.IX.s.3493).

püsür Makat. (C.IX.s.3503).

sepetliḡi Göğüs kemiği. (C.X.s.3584).

severe Göğüs kafesi. (C.X.s.3593).

simil Bıyık. (C.X.s.3636).

sina Göğüs. (C.X.s.3637).

siytiklik Sidik torbası. (C.X.s.3653).

sofra Kalça. (C.X.s.3654).

sokal Sakal. (C.X.s.3657).

solak Aşık kemiği. (C.X.s.3660).

somak ~ somat Boğaz, boyun. (C.X.s.3662).

somak Soluk borusu, gırtlak. (C.XII.s.4702).

soyha ~ soyka Erkeğin üreme organı. (C.XII.s.4704).

söğük Göğüs kemiği. (C.X.s.3675).

suluk 1. Vücutta suyu depo ettiği sanılan kesecik. **2.** Sidik torbası. (C.X.s.3692).

susun ~ susün Ense, boyun arkası. (C.X.s.3701).

süğsük Boyun, boğaz. (C.X.s.3706).

süngü ~ süñsü ~ sünsüḡü ~ sünsün Ense. (C.X.s.3715).

sünsün ~ süngü Boyun. (C.X.s.3716).

süsgün Ense, boyun. (C.X.s.3725).

şafak Alın. (C.X.s.3733).

şafıl Kadının dişilik organı. (C.X.s.3733).

şah Gözbebeği. (C.X.s.3733).

şek İnce bağırsak. (C.X.s.3757).

şele Ense. (C.X.s.3757).

şemik 1. Ayak bileği kemiği. **2.** Topuk kemiği. **3.** Eklem. **4.** Sinir, damar. (C.X.s.3759).

şüşük Kursak. (C.X.s.3795).

taban Topuk. (C.XII.s.4731).

tamak 1. Gerdan. **2.** Boğaz. (C.X.s.3816).

tatuḥ ~ tuncıḥ Kadının üreme organı. (C.XII.s.4742).

tece Kalça kemiği. (C.XII.s.4745).

tekem Avuç. (C.X.s.3863).

temeçi Kaburga kemiği. (C.X.s.3874).

temeçi Göğüs, kaburga kemiği. (C.XII.s.4749).

ten Kadının üreme organı. (C.XII.s.4750).

terdek Erkeğin erkeklik organı. (C.X.s.3889).

tetik ~ teti ~ teten Parmak. (C.X.s.3899).

tingirdek Böbrek. (C.X.s.3915).

tırtnik Kuyruksokumu. (C.X.s.3925).

tokurdak Erkeklik bezi. (C.X.s.3951).

tombak Mide. (C.X.s.3955).

tomes Kaburga kemiği. (C.X.s.3956).

tomtom Böbrek. (C.X.s.3958).

toppuḥ Topuk. (C.X.s.3964).

topuḥ Topuk. (C.XII.s.4769).

topuḥ Ayak bileği. (C.X.s.3965).

topur Topuk. (C.X.s.3965).

toz Diz. (C.X.s.3976).

tömbek Böbrek. (C.X.s.3980).

tufa ~ tufat Çene ya da çene kemiği. (C.X.s.3985).

tuluk ~ tulum ~ tulun ~ tulup 1. Yanak. **2.** Şakak. (C.X.s.3988).

tulun Yanak. (C.XII.s.4774).

tumbak Karın. (C.X.s.3991).

tumbuş Mide. (C.X.s.3991).

tumeçi Kaburga kemiği. (C.X.s.3991).

üç Avuç. (C.XI.s.4020).

uma Kalça. (C.XI.s.4035).

uşaklık Dölyatağı. (C.XI.s.4045).

- uşahlıh** Kadının d6lyatağı. (C.XII.s.4788).
- uykuluk 1.**Karacığer. **2.**Dalak. (C.XI.s.4049).
- uzunilik** Omurilik. (C.XI.s.4053).
- üdük** Soluk borusu. (C.XI.s.4057).
- ümük ~ ümürtlek ~ ünük** Soluk borusu, gırtlak. (C.XI.s.4065).
- ümük ~ ümmük ~ ümuk ~ ümürtlek** Gırtlak, boğaz. (C.XII.s.4793).
- üsküf** Boyun. (C.XII.s.4796).
- yağak** Yanak. (C.XII.s.4808).
- yaka** Kadın memesi. (C.XI.s.4127).
- yamız 1.**Baldır. **2.**Omuz **3.** Gövdenin yanı. (C.XI.s.4156).
- yamız** Kalça. (C.XII.s.4812).
- yanarca** Gözbebeği. (C.XI.s.4160).
- yanır ~ yañır ~ yağarnı** Böđer. (C.XI.s.4168).
- yarah** Erkeklerde üreme organı. (C.XII.s.4814).
- yıdar** Sindirim organı. (C.XI.s.4261).
- yirik ~ yirig** Kadının üreme organı. (C.XI.s.4279).
- yumuk** Çene. (C.XI.s.4317).
- yumurta** Bademcik. (C.XI.s.4321).
- yutak** Yemek borusu. (C.XII.s.4826).
- yüksükük** Aşık kemiği. (C.XI.s.4328).
- zangun** Erkeklik organı. (C.XI.s.4341).
- zerdoy** Öd ve kesesi. (C.XII.s.4832).
- zerre** Karın. (C.XII.s.4833).
- zeze** Gırtlak. (C.XI.s.4364).
- zıbık** Erkek üreme organı. (C.XI.s.4364).
- zığıl ~ zıl** Dişeti, damak. (C.XI.s.4366).
- zılğan** Kıkırdak. (C.XI.s.4367).
- zig** Mide. (C.XI.s.4386).
- zivir** İç, mide. (C.XI.s.4390).

3.2.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.2.2.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

- acımk torbası** Safra kesesi. (C.I.s.51).
- ayācu** Ayak ucu. (C.XII.s.4431).
- ayağaltı** Ayakaltı, orta yer. (C.XII.s.4431).

- ayna kemiği** Aşık kemiği, diz kapağı kemiği. (C.I.s.427).
- bel zenciri ~ bel zinciri ~ bel kılçığı** Bel kemiği. (C.II.s.624)
- boccik kemiği ~ boççık** Kuyruksokumu. (C.II.s.716).
- boyunçakalağı** Gerdan. (C.II.s.747).
- boyun kökü ~ boyun kütüğü** Ense. (C.II.s.748).
- can dili** Göğüs. (C.III.s.855).
- can tahtası** Göğüs kemiği. (C.III.s.858).
- cenev ~ cenevi ~ canavi 1.** Mide. **2.** Göğüs. (C.III.s.881).
- çam çivisi** Erkeklik organı. (C.III.s.1064).
- çıbık kemiği** Boyun kemiği. (C.III.s.1157).
- çiti kemiği** Kaburga kemiği. (C.III.s.1242).
- döl yatağı ~ döl yeri** Rahim. (C.IV.s.1580).
- ecim ecim kemiği ~ ecimecin** Lâdes kemiği. (C.V.s.1661).
- eğe kemiği ~ eye kemiği ~ éyéy kemiği** Kaburga kemiği. (C.V.s.1819).
- gözbebeği** Göz bebeği. (C.VI. s.2113).
- hot kemiği** Aşık kemiği. (C.VII.s.2419).
- incik kemiği** Dirsek kemiği. (C.VII.s.2539).
- itmük kemiği** Kuyruksokumu kemiği. (C.VII.s.2570).
- kaşıklık gemi** Kaburga kemiği. (C.VIII.s.2680)
- katır kemiği** Kürek kemiği. (C.VIII.s.2683)
- kıdır kemiği** Kalça kemiği. (C.VIII.s.2784)
- kılevi** Göbeğin alt kısmı, mahrem yer. (C.VIII.s.2796)
- kol ayaz** El ayası, avuç içi. (C.VIII.s.2908)
- kolun köprüsü** Köprücük kemiği. (C.VIII.s.2912)
- kolun küreği** Kürek kemiği. (C.VIII.s.2912)
- kut kemiği** Kalça. (C.VIII.s.3017)
- oğlanyatağı** Dölyatağı. (C.IX.s.3268).
- oturak yeri ~ oturak yiri** K1ç, makat. (C.IX.s.3297).
- öge kemiği** Eğe kemiği. (C.IX.s.3315).
- ömekemiği** Kuyruksokumu. (C.IX.s.3334).
- pardıkemiği** Eğe kemiği. (C.IX.s.3396).
- puç kemiği 1.** Kuyruksokumu. **2.** Kuyruk kemiği. **3.** Uyluk kemiği. (C.IX.s.3477).
- sepet kemiği ~ sepetlek ~ sepetlig ~ sepetlik** Kaburga kemiği, göğüs kafesi. (C.X.s.3584).

siyerkemiği Omurga. (C.XII.s.4699).
sueleği 1.Sidik torbası, mesane. **2.** Kadının dişilik organı. (C.X.s.3688).
sütikesi Sıtma etkisiyle büyüyen dalak. (C.X.s.3701).
südük torbası Sidik torbası. (C.X.s.3705).
tatarhamı Apandisit. (C.XII.s.4742).
topuk meşüğü Ayak bileği. (C.X.s.3965).
udyeri ~ utyeri İnsanın üreme organı. (C.XI.s.4024).
uşakeşi Dölyatağı. (C.XI.s.4045).
uşakevi Kadının dölyatağı. (C.XII.s.4788).
zencirkemiği Belkemiği. (C.XI.s.4360).
zincirkemiği Belkemiği. (C.XI.s.4388).

3.2.2.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

altış Kesici diş. (C.I.s.233).
artık diş İnsanda asıl dişlerin yanında çıkan, düzgün olmayan fazla diş. (C.I.s.334).
garacığer Karacığer. (C.VI.s.1918).
gırl ümük Yemek borusu. (C.VI.s.2058).
karatavuk Dalak. (C.VIII.s.2653)
katı kürek Bel. (C.VIII.s.2683)
kemiksiz et Ciğer. (C.VIII.s.2739)
kızıl önlük ~ kızılönük ~ kızılölük ~ kızılögürtlek ~ kızılömük ~ kızılörtlek ~ kızılöyken ~ kızılöynük ~ kızılözden ~ kızılözen ~ kızılümük Gırtlak, yemek borusu. (C.VIII.s.2866)
nazlıkara Gözbebeği. (C.IX.s.3242).
ortadirek Ortaparmak. (C.IX.s.3288).
sekizköy Kuyruk sokumu. (C.X.s.3571).
yirik dudaklı Kadının üreme organı. (C.XI.s.4279).
yuha yer Kasık. (C.XI.s.4313).

3.2.2.2.3. Sıfat- Fiil Kalıbında Olanlar

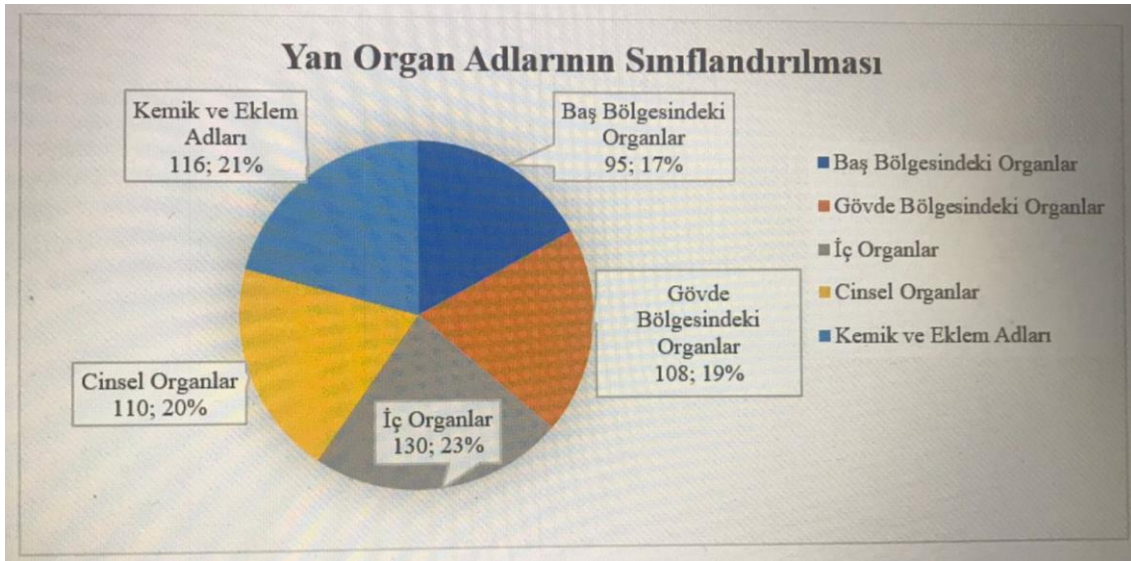
kurtyemez Omurilik soğanı. (C.VIII.s.3011)

3.2.2.2.4. İsnat Grubu Kalıbında Olanlar

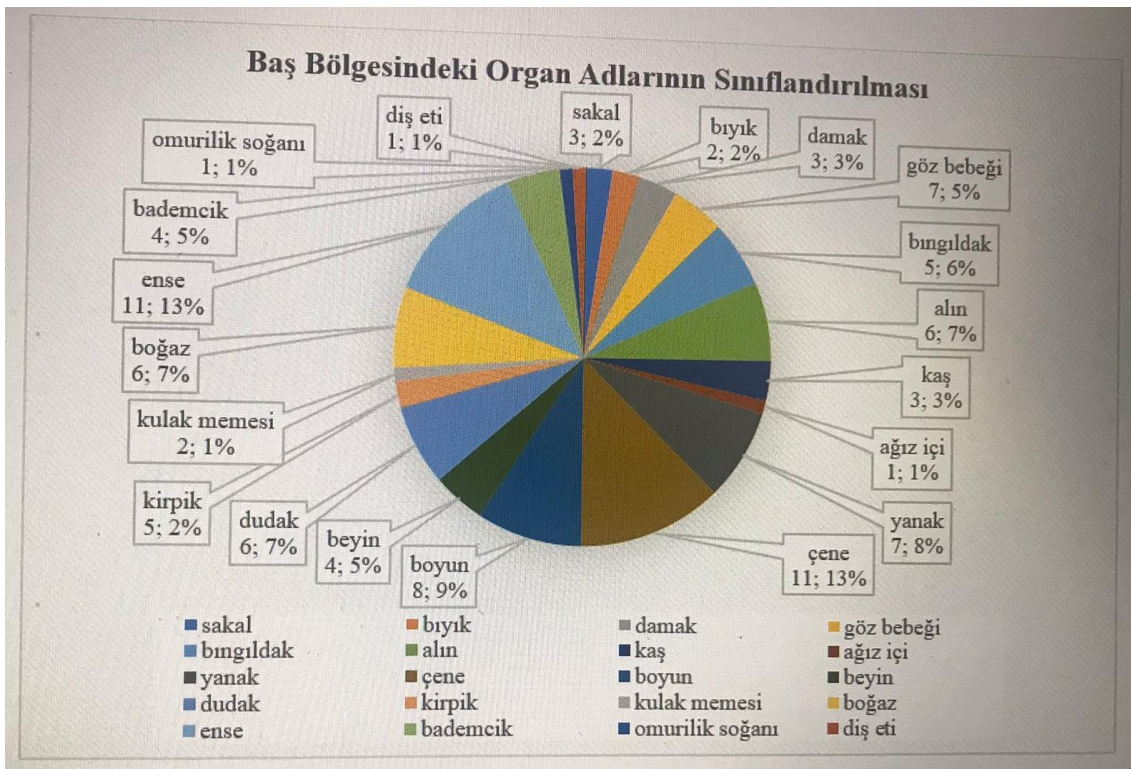
annı gaş Alın ve kaş. (C.I.s.279).

3.2.2.2.5. İkileme Kalıbında Olanlar

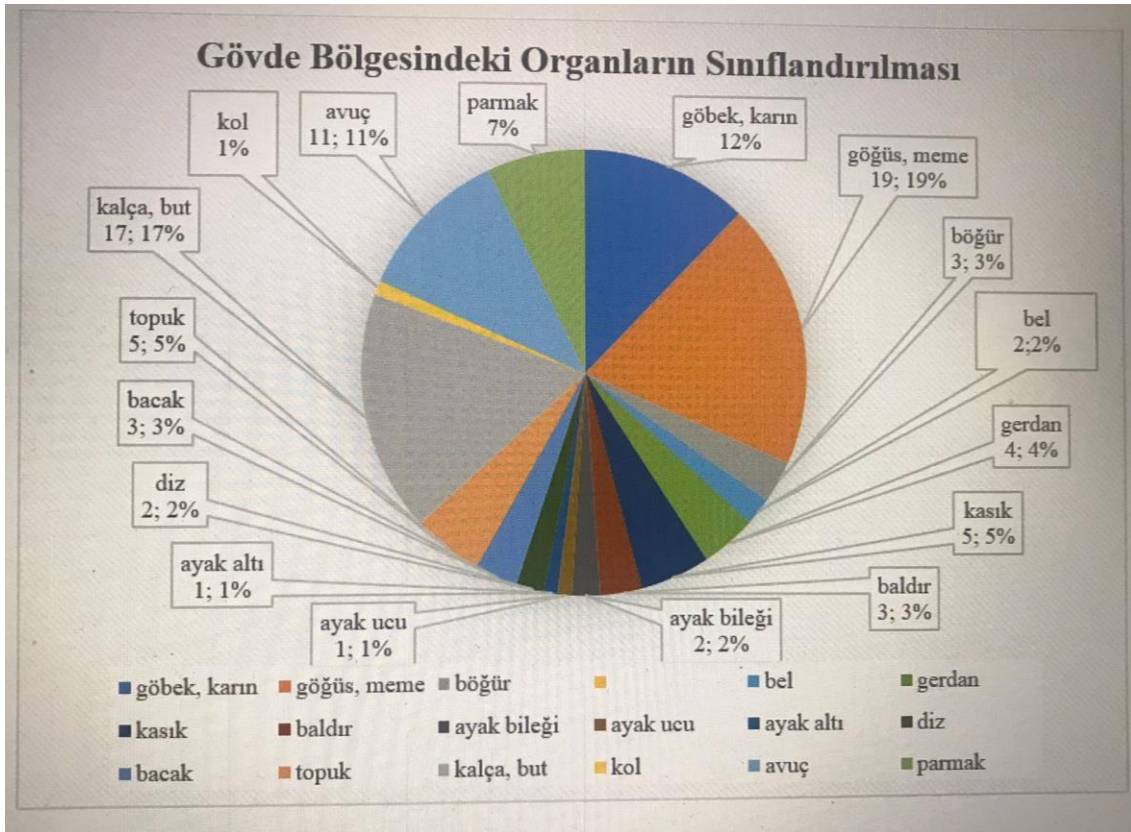
tüy tüs Sakal, bıyık. (C.X.s.4018).



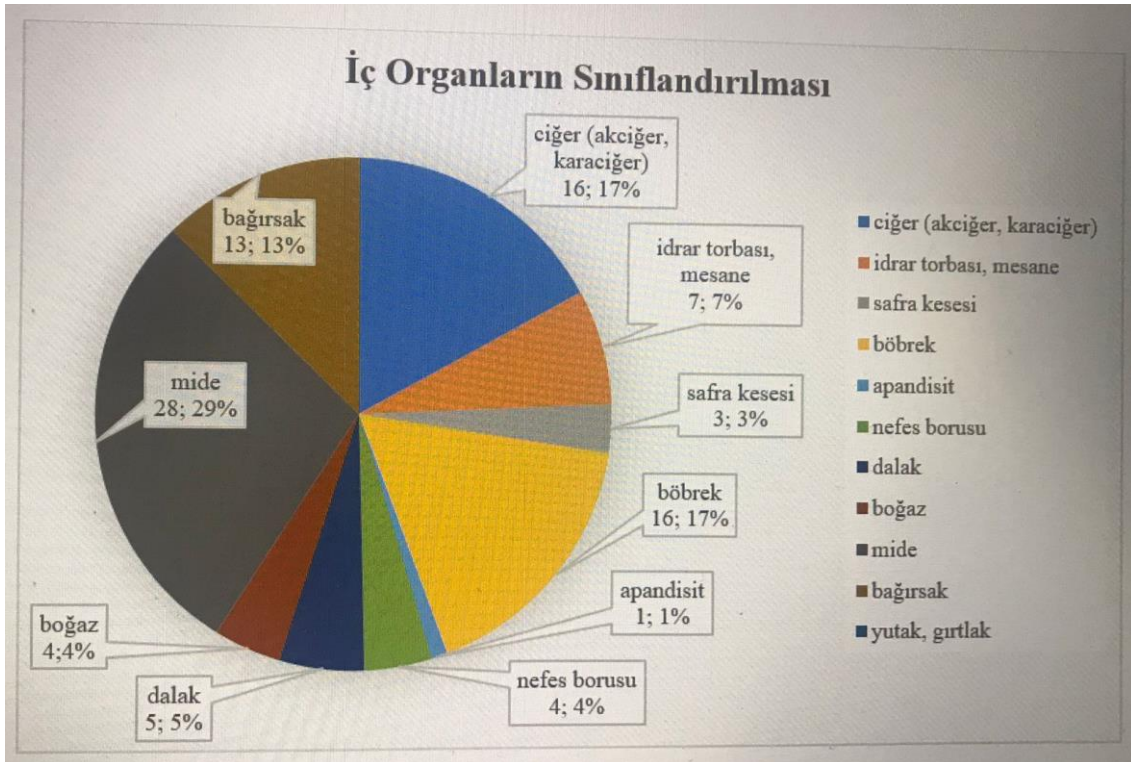
Grafik 3. Yan Organ Adlarının Sınıflandırılması



Grafik 4. Baş Bölgesindeki Organ Adlarının Sınıflandırılması



Grafik 5. Gövde Bölgesindeki Organ Adlarının Sınıflandırılması



Grafik 6. İç Organların Sınıflandırılması

3.2.3. Genel Organ Adları ve Vücutun Bazı Bölümleri

agım Ayak tarağının üst tarafındaki çıkıntı, tümsek. (C.I.s.76).

ağırşak ~ ağışak ~ ağşak Memenin etli, şişkin kısmı. (C.I.s.92).

bibil Gövdenin bir yerinde doğuştan ya da sonradan olan et parçası. (C.II.s.678).

cendek ~ çemdek ~ cemdeyh Beden. (C.III. s.881).

comburt Çocukların belden aşağı kısmı. (C.III. s.997).

cüdde Vücut, gövde. (C.III. s.1025).

çuğda İnsan vücudunun genel görünüşü. (C.III. s.1301).

dolay İnsan ya da herhangi bir varlığın belden aşağı kısmı. (C.IV. s.1545).

düdüklük Kalbin sol karıncığından çıkan temiz kan damarı. (C.IV. s.1618).

eğrice Baldır siniri. (C.V. s.1683).

elenge Kasları hareket ettiren kalın sinir. (C.V. s.1711).

gavil Deri. (C.VI. s.1939).

gavlak Tüy ve kabağı dökülmüş deri. (C.VI. s.1939).

gıl Kıl. (C.VI. s.2038).

göğde Vücut. (C.VI. s.2127).

gömbük Göğüs çukuru. (C.VI. s.2221).

hıkış Damar, sinir. (C.VII. s.2358).

horak Vücut. (C.VII. s.2408).

hücüt Vücut (C.VII. s.2448).

ıvlak Bacak arası boşlukları. (C.VII. s.2498).

ipçik Boynun arkasındaki çukur. (C.VII. s.2545).

irtmek 1. İki diş arasında fazla uzun olan et parçası. **2.** Dili alt çeneye bağlayan ince et parçası. (C.VII. s.2553).

kapça İlik. (C.VIII. 2631).

tü ~ tüğ ~ tük Tüy, ince kıl. (C.X.s.4003).

3.3. Hastalıklarla İlgili Sözcükler

3.3.1. Bedensel Hastalıklarla İlgili Adlar

3.3.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

abraş El ve yüzde, beyaz lekeler halinde olan bir çeşit deri hastalığı. (C.I.s.29).

abraz ~ arbaz Kısır kadın veya hayvan. (C.I.s.30).

acarıh ~ **acaruk** ~ **açağraz** ~ **açaruk** Zayıf, cılız, hastalıklı. (C.I.s.40).

acérik Mide ekşimesi, hazımsızlık ve bundan ileri gelen geğirti. (C.I.s.45).

adagöde İnsan veya hayvan vücudunun aşırı derecede şiştiğini anlatır. (C.I.s.61)

afakan ~ **afağan** ~ **afahan** ~ **afân** ~ **afarak** ~ **afgan** ~ **afgon** ~ **afigan** ~ **afokon** ~

afukon 1. Yürek oynaması, çarpıntı, helecan, tasa, iç sıkıntısı, hafakan. **2.** Nefesi kesen sürekli öksürük. (C.I.s.68-69).

afar Diş diplerine biriken sert kir, tartre. (C.I.s.70).

ağ Göze inen perde, ak. (C.I.s.77).

ağma Âma, doğuştan kör. (C.I.s.102).

ağmağa Hastalıklı, iyi görmeyen göz. (C.I.s.102).

ağrı ~ **ağarma** ~ **ağırma** ~ **ağriter 1.** Soğuktan ileri gelen bir çeşit hastalık. **2.** Yara, çıban gibi hastalıklara verilen ad. **3.** Tifo. (C.I.s.109).

ağrıcağ Gözde sürekli çapak yapan bir göz hastalığı. (C.I.s.109).

ağrılı ~ **ağrıklı** ~ **ağrılı** ~ **ağrılıklı** ~ **ağrımık** ~ **ağruhlu 1.** Hastalıktan kurtulamayan kimse, hastalıklı, ağrılı sızılı. **2.** Gözü hastalıklı kimse. (C.I.s.109).

ağrık 1. Ağrı, sancı, yel. **2.** Hastalık. (C.I.s.110).

ağsak Topal, hafifçe topallayan, aksak. (C.I.s.111-112).

ağşiş 1. Üremi. **2.** Şeker hastalığı. (C.I.s.113).

ağterme Dermansız, bitkin. (C.I.s.113).

ahraz ~ **ahras** ~ **ahres** Dilsiz, sağır ve dilsiz. (C.I.s.133).

ak Göz bebeğine inen beyaz leke, boz. (C.I.s.135).

akarca²⁷ **1.** Kemik veremi. **2.** Deri veremi, cüzzam. **3.** Belsoğukluğu. **4.** Köstebek denilen bir hastalık. (C.I.s.139)

akarcalı Bünyece zayıf, hastalıklı kimse. (C.I.s.139).

akçamuk Saçkırana benzeyen bir çeşit saç hastalığı. (C.I.s.146).

ala Siyah, beyaz lekeli bir çeşit deri hastalığı. (C.I.s.169).

alaca 1. Sıraca hastalığı. **2.** Çiçek bozuğu, çopur yüz. (C.I.s.175).

alacama Lohusalara musallat olan alkarısının çocuklarda beliren şekli (bu hastalık nazardan olur). (C.I.s.177).

alacık Vücuttaki çok küçük leke. (C.I.s.178-179).

alaşa Bir çeşit deri hastalığı, çil.

alaşar Yüzü beyaz lekeli adam. (C.I.s.200).

²⁷ Cerahat ve vücudun salgıladığı maddeler için bkz. s. 186

- alaz** Bir çeşit cilt hastalığı. (C.I.s.205).
- algın ~ alğın ~ alğun ~ alkın** 1. Renksiz, cılız, zayıf, hastalıklı, yılgın. 2. Kötürüm. (C.I.s.213).
- alıcı** Öldürücü, devasız hastalık. (C.I.s.215).
- amāl** Zührevi bir hastalık. (C.I.s.236).
- angısrık ~ anısrık ~ ansırık** Aksırık. (C.I.s.267).
- ansak~ añsak** Topal, aksak. (C.I.s.279).
- ansuruk** Öksürük. (C.I.s.280).
- aprak** Şaşı. (C.I.s.290).
- apraz** Yüzde olan siyah lekeler. (C.I.s.290).
- apşirik** Aksırık, hapşırma. (C.I.s.291).
- aras** Sağır ve dilsiz. (C.I.s.300)
- araz** Hastalık, dert. (C.I.s.301)
- arbaz ~ abraz** Zayıf, cılız, hastalıklı. (C.I.s.301).
- argaz** Dilsiz. (C.I.s.311).
- arı** 1. Ağrı, sızı. 2. Tifo. (C.I.s.314).
- ārıklı ~ ārılı ~ ārılıklı** Hastalık. (C.I.s.318).
- arpacuḥ ~ arpacuk** Arpacık denilen bir göz hastalığı. (C.I.s.330).
- āsırık ~ askırık** Aksırık, hapşırma. (C.I.s.343).
- ashık ~ aslıh**²⁸ Kısır kadın veya dişi hayvan. (C.I.s.345)
- asnık** Kısır. (C.I.s.346).
- aşkar ~ aşgar** Çil. (C.I.s.358).
- avalla** Sağır ve dilsiz. (C.I.s.375).
- avruk ~ avruv** Hasta. (C.I.s.391).
- avsm** Bir çeşit göz hastalığı. (C.I.s.392).
- avsun** Vücutta beliren kabartılar. (C.I.s.393).
- ayara** Küçük çocukların parmak aralarında çıkan yara, çıban. (C.I.s.408).
- ayaz** 1. Kel. 2. Seyrek saçlı baş. (C.I.s.409).
- aydaş ~ aydaşık ~ aydeş** 1. Anormal doğan çocuk. 2. Şaşı. (C.I.s.411).
- ayığ** Verem. (C.I.s.417).
- aylık** Çocuklarda ayda bir ishâl ve sancı şeklinde beliren hastalık. (C.I.s.425).
- ayluḥ** Çocuklarda birkaç sene işleyen yara. (C.I.s.425).

²⁸ Doğum ve üreme ile ilgili sözler için bkz s. 192

aytaç Bacağı eğri büğrü olan insan ya da hayvan. (C.I.s.432).

ayvaz²⁹ **1.** Kör, bir gözü kör. **2.**Sağır. (C.I.s.433).

ayvaz³⁰ Saçsız, kel. (C.I.s.433).

azarı Hastalıklı. (C.I. s.435).

baba ~ babba³¹ Koyun ve insanların akciğerinde olan bir hastalık. (C.II.s.447).

baba ~babba Büyük ve onulmaz çıban , veba, dert, hastalık (ilenmelerde).
(C.II.s.447).

babisa ~ babitsa Bağırsak bozukluğu, ishal. (C.II.s.453).

**badak~badanak~baduk~bedek~bıdık~bodak~bodi~bodik~boduk~botak~botlak
~böcük~bödek~budik~buduk**³² Fıtık. (C.II.s.461).

badaz Sarı yüzlü, hastalıklı, solgun. (C.II.s.464)

bağa ~ baak ~ бага ~ bağ ~ bağı ~ bağır ~ bığır Boğazda deri altında olan şiş,
guatr. (C.II.s.472).

bağalı Boğazından bağa hastalığı bulunan kimse. (C.II.s.473).

bağar Karnı bir hastalıktan şişmiş kimse. (C.II.s.474).

bağlılık Cinsi bakımdan iktidarsızlık. (C.II.s.484).

bajala 5-6 aylık çocuklarda görülen bir hastalık ki çocukların karnı ağrır.
(C.II.s.489).

balkı Sancı, ağrı, sızı. (C.II.s.507).

ban Ben. (C.II.s.515).

banaz Gözleri az gören. (C.II.s.516).

barak Çopur, çiçek bozuğu. (C.II.s.524).

basık ~ bashun ~ basılmış ~ başlan ~ bassık ~ bassuk ~ basuk Türlü sebeplerle
basıldığına inanılan ve bu yüzden hastalanan loğusa kadın, yürümesi geciken çocuk.
(C.II.s.539).

basıra ~ bāsıra ~ balısıra ~ balsama ~ balsıra ~ başara ~ basırı ~ basra Kanser
hastalığı. (C.II.s.541).

basra Yüzde çil ve leke. (C.II.s.545).

baş Çıban, yara. (C.II.s.549).

başlı Başı gözükken çıban. (C.II.s.562).

²⁹ Hekim anlamında kullanılan terimler için bkz. s. 21

³⁰ Hekim anlamında kullanılan terimler için bkz s. 21

³¹ Organ adları için bkz. s. 33

³² Organ adları için bkz. s. 33

başsız Başı görünmeyen çıban. (C.II.s.565).

batan Zatürre ve zatülcenp hastalıklarında göğüste ve sırtta hissedilen ağrı.
(C.II.s.569)

batar~batak Sancı, ağrı (daha çok göğüs ve karın ağrısı). (C.II.s.569).

beçel~beçal~beçil Sakat insan veya hayvan. (C.II.s.593).

bedre Göz bebeğinde görülen, perdeye benzer leke. (C.II. s.596).

beklik Peklik, kabızlık. (C.II.s.604).

bel Çocuğun anne karnında boğulmasına sebep olan bir hastalık. (C.II.s.605).

beleğez Kambur. (C.II.s.608).

belen ~ beleñ ~ belin³³ Uçuk, dudaklarda görülen bir çeşit deri hastalığı.
(C.II.s.612).

belde Peltek. (C.II.s.607).

belerti Deride hafif morumsu renk. (C.II. s.614).

belez 1. Sızı, ağrı. **2.** Romatizma. (C.II.s.616).

beñ Saçta, sakalda beliren beyazlık. (C.II. s.625).

benk ~ beğ ~ beğ bkz **bezek** Cilt üzerinde koyu renk leke, ben. (C.II s.628).

bèrç Nasır. (C.II.s.631).

berem Verem. (C.II.s.632).

berevi Az ışıktaki görememe hastalığı. (C.II.s.633).

bertik ~ bertig ~ bertük ~ börtük³⁴ **1.** Yara, bere. **2.** İncinmiş, burkulmuş eklem. **3.** Deride mor leke, çürük. **4.** Hazımsızlıktan karında meydana gelen şişkinlik.
(C.II.s.636).

besen Hastanın dudağının etrafında görülen beyazlık. (C.II.s.638).

bestar Yürüyemeyen çocuk. (C.II. s.640).

beste Leke, benek. (C.II. s.640).

beşiş ~ beşüş Şaşı. (C.II.s.644).

betire Bir göz hastalığı. (C.II.s.646).

béyman Çocuğu olmayan, kısır. (C.II.s.648).

bezek bkz **benk ~ beğ ~ beğ** Cilt üzerinde koyu renk leke, ben. (C.II. s.628).

bezeme ~ bezeleme ~ bezileme ~ bezime ~ bızeme 1. Vücutta şiş ve kızartılarla beliren deri hastalığı. **2.** Kızıl hastalığı. **3.** Firengi. **4.** Vücutta akşamları çıkıp, sabahları

³³ Zihinsel hastalık adları için bkz s. 158

³⁴ Bedensel hastalıklarla ilgili eylemler için bkz s. 135

batan kabarcıklar şeklinde olan deri hastalığı. **5.** Yüzde görülen bir çeşit deri hastalığı. (C.II.s.650).

bezi Yara veya çıban vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen şişkinlik, beze. (C.II.s.652).

bıcirgan ~ bıcırık ~ bıçılğan İshal. (C.II.655).

bıçıntı ~ bıçık Bıçağın parmağı hafifçe kesmesinden meydana gelen küçük yarık. (C.II.s.657).

bıhtı Pıhtı. (C.II.s.663).

bızık ~ bizzik Kıtta çıkan ucu sivri yara. (C.II.s.676).

bişik bkz **büşürgen** Pişik. (C.II.s.706).

bok Pamukçuk hastalığında, çocukların ağızında görülen kabarcıklar. (C.II.s.732).

bostancık Çıbana benzer, büyükçe şişlik. (C.II.s.742).

bozalak Egzama gibi bir deri hastalığı. (C.II.s.749).

bozartı Deride morluk, bozluk. (C.II.s.750).

bozgun ~ bozgunluk İshal. (C.II.s.751).

börliyen El üzerinde çıkan bir yara. (C.II.s.770).

böyüden Süt çocuğunun hıçkırığı. (C.II.s.774).

buçuk Dudakta olan uçuk. (C.II.s.777).

buldur Fıtık. (C.II.s.788).

burç Karın ağrısı. (C.II.s.795).

burgu Diş ağrısı. (C.II.s.797).

burgun ~ burgu ~ burğun ~ buruğ ~ burulğan İshal, dizanteri. (C.II.s.798).

burkuntu Mide bulantısı, sancı. (C.II.s.799).

buru ~ burru ~ buruntu Sancı. (C.II.s.802).

burunsalık Çocuklarda görülen bir çeşit hastalık. (C.II.s.804).

bus Allahın ceza olsun diye verdiği devamlı hastalık. (C.II.s.805).

butur Omuz ağrısı, kulunç. (C.II.s.806).

butur Çiçek hastalığı geçirmiş insanın yüzü. (C.II.s.806).

bügdür Cılız, hastalıklı kimse. (C.II.s.813).

büklesin Göbek kaçıklığından ileri gelen ve bükülünce geçeceği sanılan bir çeşit karın ağrısı. (C.II.s.817).

bükmece Belden aşağıda olan felç hastalığı. (C.II.s.818).

bürç Lohusa kadına arayla gelen sancı. (C.II.s.825).

büregavruzu Böbrek hastalığı. (C.II.s.825).

- büşürgen** bkz **bişik** Pişik. (C.II.s.830).
- cac** Sakat, düzgün yürüyemeyen (kimse). (C.III.s.839).
- calay** bkz **cıldır** Dilsiz, kekeme, peltek konuşan (kimse). (C.III. s.850).
- celavruk** Romatizma. (C.III.s.877).
- cemberek** Differi hastalığı. (C.III.s.879).
- ciba ~ cebiş ~ ciba** Kel, saçsız. (C.III. s.888).
- cıbar** Çiçek hastalığı. (C.III.s.889).
- cıbir ~ cabur ~ cıbil ~ cıbiz ~ cığır ~ cıpcıvlak ~ cıscıbil ~ cıscıbir ~ cıbir** 1.Tüyü dökülmüş. 2. Kel. (C.III.s.893).
- cıdavlu** Vücutunda daimi yara bulunan (kimse). (C.III. s.896).
- cıdar** 1. Sakat. 2. Çatlak. (C.III. s.896).
- cıdır** 1. İrileşmiş yara. 2.Vücutta sık sık çıkan çıban. (C.III. s.897).
- cıdırılı ~ cıdırğı** 1. Daimi hasta. 2. Vücutu yaradan kurtulamayan. (C.III. s.898).
- cıdırık** İshal. (C.III.s.898).
- cılaz ~ cılgaz** Hastalıklı çocuk. (C.III. s.907).
- cıldır** bkz **calay** Dilsiz, kekeme, peltek konuşan (kimse). (C.III. s.909).
- cılız** 1. Cüce. 2. Hastalıklı (C.III. s.912).
- cımla** Çapak. (C.III. s.918).
- cıncıla** Nezle, soğuk algınlığından meydana gelen, öksürüklü hastalık. (C.III.s.919).
- cırcır ~ cırcırın ~ cürcür** İshal, sürgün. (C.III.s.928).
- cırthık** Küçük, cüce. (C.III. s.940).
- cıslı** Hastalık. (C.III.s.941).
- cıvak** Şeytan tırnağı. (C.III. s.942).
- cibe** Çiçek bozuğu. (C.III.s.953).
- ciberik** Sulanmış yara. (C.III. s.954).
- cicik ~ cilik** İrinli, açık yara. (C.III. s.959).
- cidirikli** Dizanterili. (C.III.s.961).
- cile** Çopur. (C.III.s.965).
- cimbala** Kel. (C.III. s.968).
- cimlā ~ cimlās ~ cimre** Göz çapağı. (C.III. s.973).
- cis** Yara. (C.III. s.986).
- civir** Cüce. (C.III. s.989).
- cobuk ~ coddu** Çopur, çiçekbozuğu yüzlü. (C.III.s.993).
- collak** Erkeklik bezi yarım olan. (C.III. s.996).

- conak** Küçük çocukların başlarındaki kepekler, konak. (C.III. s.998).
- cor**³⁵ Fıtık hastalığı. (C.III.s.1000)
- cor** Aksırık. (C.III. s.1000).
- coruk ~ caruk** Fıtıklı (kimse). (C.III.s.1003).
- cottu** Çiçekbozuğu yüzlü, çopurlu. (C.III.s.1004).
- coz 1.** Kambur. **2.** Göz ağrısı. (C.III. s.1004).
- cozak ~ cozalak** Hastalıklı, soluk yüzlü (kimse). (C.III.s.1004).
- cöbürlü** Bağırsak ve mide hastalığı olan (kimse). (C.III.s.1005).
- cöçün** Ayakları romatizmalı veya inmeli olan (kimse). (C.III.s.1005).
- cörtlek** Gözleri bozuk olan. (C.III.s.1008).
- cubur** Çiçek bozuğu yüzlü, çopur. (C.III.s.1009).
- cudam** Cüzzam. (C.III.s.1009)
- culdur ~ curgut ~ çuldur** Fıtık hastalığı. (C.III.s.1012)
- cumuk** Göz kapaklarının şişliğinden gözlerini açamayan (kimse). (C.III. s.1016).
- cure** Cüce. (C.III. s.1018).
- curul** Fıtık hastalığı. (C.III.s.1019)
- cüreg** Kalp hastalığı. (C.III.s.1028)
- cüttür** Cüce. (C.III. s.1028).
- çabak** Çapak, göz kiri. (C.III. s.1030).
- çabras ~ çabri** Şaşı. (C.III. s.1031).
- çaça** Sulu yara. (C.III. s.1031).
- çağmah** Yüzde olan ve çakmak taşı çakılarak tedavi edilen bir cilt hastalığı. (C.III.s.1040)
- çakla** Bir çeşit göz bozukluğu. (C.III.s.1045)
- çakma ~ çakmaca ~ çakmak** Deri hastalığı. (C.III.s.1045)
- çal ~ cal** Ben, çil, leke. (C.III. s.1047).
- çalgın ~ cartıl ~ çalğın ~ çalılı ~ çalık ~ çalkın ~ çalkun ~ çaluğ ~ çaluk** Kötürüm, inmeli, sakat. (C.III. s.1052).
- çalık** Yara, çıban izi. (C.III. s.1054).
- çapağ ~ çapalağ ~ çapana ~ çapanak** Çapak, hasta gözde toplanan pislik. (C.III. s.1072).

³⁵ Organ adları için bkz. s. 36

- çapar ~ çapur ~ çıpar** Çiçek bozuğu yüz. (C.III. s.1074).
- çapraş ~ çapraşka ~ çapraz** Şaşı. (C.III. s.1077).
- çarkıt ~ çarhacı ~ çarhit** Sakat. (C.III.s.1082)
- çatlak** Kabakulak hastalığı. (C.III.s.1091)
- çatlak** Fıtık. (C.III.s.1091)
- çaynak ~ çaynaşık** Eli kolu tutmayan, eli ve kolu sakat olan. (C.III. s.1098).
- çaytak ~ çaytınak** **1.** Düz taban. **2.**Bacakları dışa doğru eğri olan. (C.III. s.1098).
- çeçek** Çiçek hastalığı. (C.III.s.1105)
- çekilen** Grip hastalığı. (C.III.s.1113)
- çelek** Gözü şaşı olan kimse. (C.III. s.1119).
- çelpeşik** Sıtmadan yürüyemeyecek kadar bitkin kimse. (C.III. s.1126).
- çendek** Yüzü çiçek bozuğu, çopur olan (kimse). (C.III. s.1134).
- çepelek** Göz çapağı. (C.III. s.1141).
- çer** Hastalık (daha çok hayvanlar hk.). (C.III.s.1144)
- çıbık** Çocukların topuğunun arkasında çıkan yara. (C.III.s.1157)
- çıbık** Göz hastalığı. (C.III.s.1157)
- çığıt** Hamile kadınların yüzünde görülen koyu renkli leke. (C.III. s.1162).
- çıkğan** Çıkık (ayak, kol, el vb.). (C.III. s.1166).
- çıkıl** Vücutta meydana gelen kabarcıklar. (C.III. s.1167).
- çıkma** Yara. (C.III. s.1170).
- çımak** Tırmalama sonucu deri üzerinde açılan yara, bere. (C.III. s.1175).
- çimbık ~ çimbıl ~ çimya** Göz çapağı. (C.III. s.1176).
- çımık** Kırılan kemik. (C.III. s.1182).
- çıpıl ~ çıpıhlı ~ çıpış** Gözleri çapaklı (kimse). (C.III. s.1183).
- çır** Hastalık. (C.III.s.1184)
- çırpık** Çapak. (C.III. s.1189).
- çızlık** Tırnak yarası. (C.III. s.1202).
- çiçek** Frengi. (C.III.s.1203)
- çiçi** Yeni açılan yara. (C.III. s.1204).
- çiğil** Çoğunlukla elde görülen siğil. (C.III. s.1207).
- çiğit ~ cığıt ~ cıhit** **1.**Çocuğu olacak kadınların bacaklarında çıkan sivilceler. **2.** Çocuğu olacak kadınların yüzünde meydana gelen lekeler. (C.III. s.1210).
- çil** **1.** Çilli (kimse). **2.** Yüzdeki çiçek izleri. (C.III. s.1213).
- çimiş** Ağrı, sızı. (C.III. s.1223).

- çimilti** Vücudun seğirmesi. (C.III. s.1223).
- çimla ~ çimli ~ çimya** Çapak. (C.III. s.1224).
- çipar** Çopur, çiçek bozuğu. (C.III. s.1231).
- çipil ~ çipildek** Gözleri çapaklı olan (kimse). (C.III. s.1232).
- çipildik ~ çipirdik** Göz çapağı. (C.III. s.1233).
- çipilli ~ cibilli ~ cimbilli** Çapaklı (göz hk.) (C.III. s.1233).
- çipiş** Gözü iyi görmeyen, gözünü kırparak bakan. (C.III. s.1233).
- çiplik** Şeytan tırnağı. (C.III. s.1234).
- çirli** Hastalıklı. (C.III.s.1236).
- çivit ~ çiyit** **1.** Gebe kadınların yüz ve vücutlarında olan leke. **2.** Güneşin yaptığı çil. (C.III. s.1249).
- çoban** Çıban. (C.III. s.1253).
- çoħar ~ cohār** Zehirli sıtma hastalığı. (C.III.s.1258)
- çolan** Çolak. (C.III.s.1262)
- çollu** Benzi sararmış, hastalıklı, kansız (kimse). (C.III. s.1263).
- çomar** Yara üstündeki kabuk. (C.III. s.1265).
- çomruk** Sağır. (C.III.s.1266)
- çon** Yaranın üzerindeki kalın kabuk. (C.III. s.1268).
- çonata** Eli ayağı tutmayan, kötürüm. (C.III.s.1268)
- çonduk** Çopur. (C.III.s.1268)
- çont** Felç, inme. (C.III.s.1268)
- çontar** Çolak adam. (C.III. s.1268).
- çor** Ağzın eğriliği. (C.III. s.1270).
- çoral** Çopur. (C.III.s.1270)
- çorlan** Öksürük. (C.III. s.1272).
- çot** **1.** Parmakları kısa ve küt olan. **2.** Beş yaşına kadar yürüyemeyen çocuklara denir. **3.** Eğri uzayan tırnak. (C.III. s.1274).
- çot** El veya ayağı sakat olan kimse, kötürüm, çolak. (C.III. s.1274).
- çotruk** Yüzünde fazlasıyla çiçek bozuğu olan. (C.III. s.1275).
- çoturuk** Dişleri düzgün olmayan adam. (C.III. s.1275).
- çöğneşik** Herhangi bir uzva felç gelmesi hali. (C.III. s.1280).
- çödebek** Hastalıklı. (C.III.s.1282)
- çökek** Yerde sürünen, kötürüm. (C.III. s.1281).
- çökel** Hasta. (C.III. s.1281).

- çömeden** Çolak. (C.III. s.1285).
- çömelek** Hafif ve ince ağrı, sızı. (C.III. s.1286).
- çöne** Güneş dokunmasından olan hastalık. (C.III.s.1288)
- çönetir** Sakat. (C.III.s.1288)
- çöpür** Çopur. (C.III.s.1291).
- çör ~ çor** Küçük yara, bere. (C.III.s.1291)
- çörcük** Kızamık, kızıl. (C.III.s.1291)
- çöremen** Cüce. (C.III. s.1292).
- çört ~ cört ~ çöt ~ çötüre** Topal, çolak (kimse). (C.III. s.1293).
- çövdürmeç** Sakat, topal. (C.III.s.1298)
- çuh** Ağız ve dudaklarda meydana gelen kabarcıklar, uçuk. (C.III. s.1301).
- çullama** Kızıl hastalığı. (C.III.s.1303).
- çüçkürük** Aksırık. (C.III. s.1306).
- daba** Hastalık nedeniyle bitkin ve cılız olma. (C.IV. s.1311).
- dabaz ~ dabas** Deri üzerinde olan ve kaşıntı yapan kırmızı kabarcıklar, kurdeşen. (C.IV. s.1315).
- dada ~ dadal** Dilsiz. (C.IV.s.1317)
- dagal** Sağır, dilsiz. (C.IV.s.1321).
- dalaşlı** Hastalıklı. (C.IV. s.1336).
- dalak 1.** Fazla su içmekten ileri gelen bir hastalık, karın şişliği. **2.** Difteri hastalığı. **3.** Pıhtılaşmış olan. (C.IV.s.1336)
- damakcak** Damağın kabarması şeklinde olan hastalık. (C.IV.s.1349)
- damla ~ damlacık ~ damna ~ domla** İnme, felç. (C.IV.s.1353)
- dank ~ dankalak** Grip, nezle. (C.IV.s.1362).
- darlak** Kel, dazlak. (C.IV. s.1371).
- darucuk** Çocukların karın ve yüzlerinde olan bir cilt hastalığı. (C.IV.s.1374)
- datlıcak** Dudak kenarlarında çıkan bir çeşit yara. (C.IV.s.1378)
- davun ~ daun ~ davın 1.** Taun, veba. **2.** Kan çıbanı. (C.IV.s.1383)
- daylı ~ dayıl** Büyük çıban, yıl çıbanı, tehlikeli çıban. (C.IV. s.1389).
- daz ~ dazalaş ~ dazlak ~ dız 1.** Kellere başında kellikten geriye kalmış izlere denir. **2.** Saçsız baş, kel. (C.IV. s.1390).
- debbe ~ debe ~ debeli** Fıtıklı insan. (C.IV. s.1391).
- debe** Fıtık. (C.IV.s.1392).

debelek ~ debedaşşah ~ debeli Husyeleri yaralanmış, şişmiş (kimse). (C.IV. s.1392).

debik Yarı topallık. (C.IV.s.1394)

değgin 1. Soğuk algınlığı ile birlikte gelen atma. **2.** İshal. (C.IV.s.1400)

deme Kekeme, dilsiz. (C.IV. s.1416).

demreği ~ demna ~ demrā ~ demravi ~ demrē ~ demreğe ~ demreği ~ demrevi ~ demriye ~ demuravi ~ derma ~ dermeğe ~ dermeği³⁶ Temriye, egzama. (C.IV.s.1419)

deperem Hastalıklı insan. (C.IV. s.1427).

depgin ~ depkin ~ depme Bir yerden batıp diğer yerden çıkan çıban. (C.IV.s.1428).

dıbıka Çocuğu yaşamama, hemen ölme. (C.IV. s.1448).

dıbiz ~ dıbiş ~ dığ ~ dıgız Saçsız, kel. (C.IV. s.1449).

dığı Cüce. (C.IV. s.1453).

dık ~ dik Verem hastalığı. (C.IV.s.1454).

dıngaz Kel hastalığının başta bıraktığı iz. (C.IV. s.1463).

dıngır ~ dangır ~ dankır ~ dınga ~ dıngadak ~ dıngış ~ dınkıbak ~ dıranga Uyuz hastalığı. (C.IV. s.1464).

dıraz Kel. (C.IV. s.1467).

dırda Kambur. (C.IV. s.1468).

dırdlag Hastalıklı, kansız cansız. (C.IV. s.1469).

dırgıl ~ dırhlı ~ dırık Özürlü, sakat (kimse). (C.IV. s.1469).

dırık İshal. (C.IV.s.1469)

dilcek ~ dilcik ~ dilcug ~ dilçek ~ dilçeyh ~ dilicek³⁷ Dilsiz. (C.IV. s.1492).

dilik ~ dilig ~ dilük Üst dudağı yukardan aşağıya doğru yarık olan (kimse). (C.IV. s.1494).

dingoz ~ dinkoz Kel. (C.IV. s.1507).

dircinti Hastalıklı (kimse). (C.IV. s.1511).

dirik İshal. (C.IV.s.1517)

diriz Hastalık. (C.IV. s.1517).

dirsek Arpacık denilen göz hastalığı. (C.IV.s.1519)

³⁶ Hekim anlamında kullanılan terimler için bkz s. 21

³⁷ Organ adları için bkz. s. 39

dişlen ~ dişleñ ~ dişko ~ dişlân ~ dişlank ~ dişleg Dişleri dışarı doğru çıkık olan (kimse). (C.IV. s.1525).

diştir Ön dişleri dışarıya doğru fırlak olan (kimse). (C.IV. s.1525).

diyir Trahom hastalığı. (C.IV.s.1529)

doğıca Zatürre. (C.IV.s.1536).

doğruk Kel. (C.IV. s.1537).

doğuzca Soğuk algnlığı. (C.IV. s.1539).

dolluk 1. Mide bozukluğu, karın şişkinliği şeklinde beliren hastalık. **2.** Bebeğin vücudunda çıkıp kaybolan sivilceler. (C.IV.s.1546)

dolman Şaş (kimse). (C.IV.s.1547).

dolukma ~ doluksuma Nefes darlığı. (C.IV. s.1547).

dombalak Zatürree. (C.IV.s.1551)

domuzcu İnsanların yüz, baş ve vücutlarında şişkinlik şeklinde beliren hastalık. (C.IV.s.1555)

donama Kabakulak hastalığı. (C.IV.s.1558)

donanma ~ donatma 1. Bütün vücudu kaplayan, kırmızı benekler şeklinde beliren ve sonra sulu yara haline gelen hastalık. **2.** Çiçek hastalığı. **3.** Dolama hastalığı. (C.IV.s.1559)

doñra ~ domra ~ donrağı 1. Kir, su ve ısı değişimi sebebiyle el ve ayaklarda meydana gelen siyahımsı çatlaklar, yaracıklar. **2.** Kalınlaşmış, sertleşmiş çıban. **3.** Nasır. (C.IV. s.1561).

donralı Başı kepekli, konaklı (kimse). (C.IV. s.1561).

dorun Çıban, bir çeşit hastalık. (C.IV.s.1566)

dögenek ~ döğenek Nasır. (C.IV. s.1569).

döğlenpe ~ dölempe ~ dövleme ~ düvelempe Ayakkabının vurmasından ayağın altında, zorlamadan elde olan iltihaplı yara. (C.IV.s.1570)

döngöz ~ dönükgöz Şaş. (C.IV.s.1585)

dönük 1. Cüzam hastalığı. **2.** Ayak altında ezilmekten meydana gelen yara. **3.** Hastalık sebebiyle renk sararması. (C.IV.s. 1586)

dukur Sağır. (C.IV.s.1596)

duma ~ dıma ~ dımağ ~ dımağı ~ dımağu ~ dima ~ dimağ ~ dimağı ~ domağa ~ domağı ~ dumag ~ dumagı ~ dumağ ~ dumağa ~ dumağı ~ dumağu ~ dumağ ~ duman ~ dumo ~ dumu ~ düma 1. Nezle, grip, bronşit. **2.** Öksürük, boğmaca öksürüğü. (C.IV.s.1600)

duman³⁸ Göze inen perde. (C.IV. s.1602).

ebeş Konuşurken hecelerini veremeyen, kekeme. (C.V. s.1656).

ebu Dilsiz. (C.V. s.1658).

eezen Bir çeşit romatizma. (C.V.s.1667).

efilti Yürek çarpıntısı. (C.V. s.1669).

eğşümük 1. Kusmuk. **2.** Mide bulantısı. (C.V. s.1689).

ehrez Dilsiz. (C.V. s.1690).

elemit ~ elemite Boğmaca hastalığı. (C.V.s.1711).

elil Kör. (C.V.s.1717).

elpik Çürümüş meyve ve organ. (C.V. s.1727).

emina Kolera ve tifonun tehlikesi. (C.V.s.1736).

emme Âmâ, kör. (C.V.s.1740).

engi ~ engin ~ enme 1. Nezle. **2.** Bademcik iltihabı. **3.** Sancı, ağrı. **4.** Felç. (C.V.s.1753).

engin ~ engi³⁹ **1.** Diş nezlesi. **2.** Genellikle çene altının ve yüzün şişmesiyle beliren hastalık. **3.** Ağır hasta, durumu ölüme yakın olan (kimse). (C.V.s.1755).

emme ~ engi İnme, felç. (C.V.s.1759).

epenek Kulunç hastalığı. (C.V.s.1762).

eremik 1.KıSIR, hiç doğurmayan insan ya da hayvan. **2.** Göğsü olmayan, göğsü büyüyememiş kız ya da kadın. (C.V. s.1766).

erişigli Hastalıklı, zayıf, kendini toparlayamayan. (C.V. s.1772).

erkit Vücut organlarından birinin sakatlık ya da noksanlığı. (C.V. s.1774).

eserük ~ eserli Herhangi bir hastalıktan kalan iz. (C.V. s.1780).

faliç Felç. (C.V.s.1832).

fanık Kırık, zedeli, sakat. (C.V. s.1833).

faskulak Kulağı az duyan (kimse). (C.V.s.1838).

faslak Kör olmuş göz. (C.V. s.1838).

fat Kekeme. (C.V. s.1839).

fesüklük Kekemelik, pepemelik. (C.V. s.1848).

fışfırdal Sidiğini tutamayan (kimse). (C.V. s.1859).

firekli Frengili. (C.V. s.1869).

³⁸ Sağlık ve sağaltmayla ilgili diğer sözler için bkz s. 199

³⁹ Ayrıca *engi* sözcüğü organ anlamında çene olarak geçmektedir. Organ adları için bkz. s. 40

figil Ufak çıban başı. (C.V. s.1871).

fokye El ve yüz şişmesiyle beliren ve bu şişliklerde kanın hareketi hissedilen bir çeşit hastalık. (C.V. s.1875).

folak Peltek, kelimeleri tam ve doğru söyleyemeyen. (C.V. s.1875).

fosurdak Burnu tıkalı olup da nefes alırken göğsü körük gibi ses çıkaran (kimse). (C.V. s.1878).

fosut Kulakları işitmeyen, sağır. (C.V. s.1878).

fösük Dişsiz ya da dişsiz gibi konuşan. (C.V. s.1878).

fufu Çocuk dilinde yara, bere. (C.V. s.1879).

fuska ~ fuşka ~ fuşkulu Yanma sonucu ciltte olan kabarıklık. (C.V. s.1880).

gabiz Canlıların bağırsaklarının çalışmaması hali. (C.VI.s.1886).

gada Dert, hastalık. (C.VI.s.1888).

gafurluk Sıksa, hastalıklı (kimse). (C.VI. s.1891).

gakmak ~ gağşak ~ gangak ~ gartmak Yara üstündeki kabuk. (C.VI. s.1897).

gamar Yüzü çiçek bozuğu olan (kimse). (C.VI. s.1906).

gambak ~ gambağ 1. Saçları dökülmüş baş, kel. **2.** Dişleri dökülmüş (kimse). (C.VI. s.1906).

ganak Çocukların başındaki kepek. (C.VI. s.1908).

gağgıran Kangren. (C.VI. s.1912).

gardel Kaşıntı yapan bir çeşit hastalık, kurdeşen. (C.VI. s.1922).

garıcık Fazla suda kalan eller buruşmak. (C.VI. s.1927).

garuk İnsanın başında bir yere vurmaktan olan şiş. (C.VI. s.1931).

gattırık Kambur. (C.VI.s.1936).

gavuç Fıtığı olan (kimse). (C.VI. s.1941).

gay Kusmuk. (C.VI. s.1942).

gaysak Yara üzerinde meydana gelen kabuk. (C.VI. s.1951).

geçemenli Kendinden geçmiş, ağır hasta. (C.VI.s.1961).

gege ~ gede ~ gevgene Peltek konuşan (kimse). (C.VI. s.1968).

gelincik 1. Verem. **2.** Kalp hastalığı. **3.** Yılancık hastalığı. **4.** Arpacık denilen bir çeşit göz hastalığı. **5.** Böbrek hastalığı. **6.** Lenfa düğümü iltihabı, boyun sıracası. **7.** Yüzde olan bir çeşit çıban. **8.** Süt çocuklarında görülen öldürücü bir çeşit hastalık. (C.VI. s.1980).

gem İnsan ve hayvanda üst ve alt dudağın birleştiği yerde meydana gelen çatlak, yara. (C.VI. s.1985).

genirtlek Midesi bozulmak ağızdan devamlı gaz çıkaran (kimse) (C.VI.s.1992).

genzek Genizden konuşan, konuşurken burnunun tutukluğu belli olan (kimse). (C.VI.s.1993).

ger Uyuz hastalığı. (C.VI.s.1994).

gerik Çiçek bozuğu, çopur. (C.VI.s.2002).

gerük Yara izi. (C.VI.s.2007).

geveme Kaşıntı yapan bir cilt hastalığı. (C.VI. s.2009).

gevilcen ~ gevülcen 1. Ateş karşısında fazla ısınmaktan yüz, el ve bacaklarda meydana gelen kırmızı benekler. **2.** Bacaklarda yuvarlak kırmızılıklar meydana getiren bir çeşit cilt hastalığı. (C.VI.s.2012).

gevik ~ geme ~ gemeş ~ gevilli ~ gevük ağızlı Dişsiz ya da yamuk, çarpık (ağız için). (C.VI. s.2011).

gevirci Çocuklarda kızamık hastalığının belirtileri. (C.VI.s.2012).

geygel Başı kel kimse. (C.VI. s.2015).

geyiz Soğuktan ellerde ve yüzde görülen çatlaklar. (C.VI. s.2016).

gezargi ~ gezeen Grip vb. bulaşıcı hastalıklar. (C.VI. s.2019).

gezgin ~ gezeğen ~ gezekçi Uykuda gezen (kimse). (C.VI. s.2023).

gıçuk ~ gılcır Topal. (C.VI.s.2031).

gığı ~ gıdık Boğazda olan şişlik, guatr. (C.VI. s.2036).

gır Kol damarları büzülmüş, çolak. (C.VI. s.2051).

gıran ~ gırgan Öldürücü salgın hastalık. (C.VI.s.2052).

gırnik Hastalık. (C.VI.s.2061).

gırşan Hasta (insan ya da hayvan için). (C.VI. s.2061).

gırtmik Yaraların üzerini kaplayan kabuk. (C.VI. s.2062).

gıygaşık Ayakları çarpık (kimse). (C.VI. s.2066).

gobuç ~ gobik Çolak. (C.VI.s.2088).

goç Yürüyemeyen, sakat (kimse). (C.VI. s.2090).

gofoz Sağır. (C.VI.s.2093).

goguca Boğmaca öksürüğü. (C.VI. s.2094).

golak Çolak. (C.VI.s.2097).

golay Bulantı. (C.VI. s.2097).

gonak ~ gonacak ~ gonağ ~ gonk ~ govak ~ guvah ~ guvak Başta olan kepek. (C.VI. s.2100).

gop Kolsuz. (C.VI.s.2102).

gotmak Yara kabuğu. (C.VI. s.2108).

göğerti Vurma ya da çarpma sonucunda vücutta meydana gelen çürüklük, morartı. (C.VI. s.2130).

göğertme ~ gövertme Kolera hastalığı. (C.VI. s.2131).

göğündürme Bir çeşit çıban. (C.VI. s.2133).

göğündürme⁴⁰ Göz hastalığı. (C.VI.s.2133).

göğleme Kısır. (C.VI. s.2131).

göğöze ~ göğürce Boğmaca öksürüğü. (C.VI. s.2138).

gömbelek Arı sokması ile şişen, kabaran yer. (C.VI. s.2147).

göme Kel (insan için). (C.VI. s.2148).

göndürme Ayakta çıkan bir çeşit çıban. (C.VI. s.2153).

göynük Vücutta, darbeden meydana gelen iz, morluk. (C.VI. s.2172).

göyündürme Etle deri arasında meydana gelen şişlik, bir çeşit deri hastalığı. (C.VI.s.2173).

guduz Kuduz. (C.VI.s.2188).

guldur ~ gulcur **1.** Fıtık, fıtık hastalığı olan kişi. **2.** Guatr, boğaz hastalığı. (C.VI.s.2191).

gulle Büyüyememiş kimse, cüce. (C.VI. s.2192).

guluz Göğüs kamburluğu. (C.VI. s.2193).

gulüf Sağır. (C.VI.s.2194).

gumsuk Kusmuk. (C.VI. s.2195).

gunduz Bel kemiğindeki eğrilik, kambur. (C.VI.s.2196).

gunt Felç hastalığı. (C.VI.s.2197).

gür Kör. (C.VI.s.2197).

gurat Kısır kadın. (C.VI. s.2197).

gurruk Fıtıklı kimse. (C.VI. s.2200).

gurdeşnek ~ gurtdeşen İnsan bedeninde kabarcıklar yapan bir hastalık. (C.VI.s.2198).

gurilla ~ gurule Kolera hastalığı. (C.VI.s.2199).

gusak Kusmuk. (C.VI. s.2202).

güdül Kambur. (C.VI.s.2214).

gümgürük Kulağı olmayan. (C.VI. s.2222).

⁴⁰ İlaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglar için bkz s. 166

gümüük Burunsuz adam. (C.VI. s.2223).

gürüz ~ guz ~ guzik ~ guzuk ~ guzzık ~ guzzık ~ güz ~ güzük ~ güzzük Kambur. (C.VI.s.2238).

gürük Fıtıklı adam. (C.VI. s.2238).

gütrüm Kötürüm. (C.VI.s.2239).

güzellik Şark çıbanı. (C.VI.s.2243).

habu Dilsiz. (C.VII.s.2247).

haçar Cüce insan. (C.VII. s.2249).

hambelek Küçük çocuklarda karın ve vücut şişmesiyle beliren bir çeşit çocuk hastalığı. (C.VII.s.2265).

hamma Humma. (C.VII.s.2268).

har İnsan, hayvan ya da bitkilerde görülen salgın hastalık. (C.VII.s.2281).

haraza Ciğer hastalığı, öksürük. (C.VII.s.2285).

harazalı⁴¹ Soluyan, kesik kesik öksüren. (C.VII.s.2286).

harık Nezle, bronşit. (C.VII.s.2291).

hasek Dertli, hastalıklı (kimse). (C.VII. s.2298).

hastacıl Hastalıklı. (C.VII. s.2300).

hastauş ~ hastavuç Hastalıklı, zayıf. (C.VII. s.2300).

haspa Tehlikeli çıban, yara. (C.VII.s.2300).

hastırak Biraz hasta. (C.VII. s.2300).

haşal Ham incirin ağızda meydana getirdiği yara. (C.VII.s.2301).

haşirik Kırkı çıkmamış bebeğin üzerine, babasının eşyası bırakıldığı için vücudunda meydana geldiğine inanılan yara. (C.VII.s.2303).

haşvat Dişsiz (kimse). (C.VII. s.2305).

hatma Başta meydana gelen şiş, ur. (C.VII.s.2306).

havut Dişleri olmayan (kimse). (C.VII. s.2313).

hıggıcık Hıçkırık. (C.VII. s.2357).

hegbeli Kambur (kimse). (C.VII. s.2328).

hemeteşe Yara bere. (C.VII. s.2338).

hengi Şiddetli sancı. (C.VII. s.2339).

hesbi Kızamık, çiçek gibi hastalıklarda görülen kabarcıklar. (C.VII.s.2348).

hesde Hasta. (C.VII.s.2348).

⁴¹ Zihinsel hastalıklar için bkz s. 159

hesek Zayıf, cılız, hastalıklı (insan ya da hayvan). (C.VII. s.2348).

hıclayık Boğmaca. (C.VII.s.2356).

hıcip Tırnak kenarlarında çıkan pürüzlü et parçaları, şeytan tırnağı. (C.VII. s.2357).

hıkgak ~ hıkgıbık ~ hıkgıdık ~ hıkık ~ hıkkak ~ hıkkıdık ~ hıkkık Hıçkırık.

(C.VII. s.2357).

hıcirlyük Hırıltılı nefes alıp verme hastalığı. (C.VII.s.2357).

hıkık Boğazda meydana gelen küçük ur. (C.VII.s.2358).

hılız İyi büyümemiş, cılız hastalıklı (kimse). (C.VII. s.2359).

hılt Kışın el ve ayak parmaklarının kızarak şişmiş durumu. (C.VII. s.2360).

hıltı Çocukta çok yemekten olan mide bozukluğu. (C.VII.s.2360).

hımhım Sakat burunlu (kimse). (C.VII. s.2361).

hımık Burundan, genizden konuşan (kimse). (C.VII. s.2361).

hımil Göz pınarında ve kirpiklerinde biriken kir, çapak. (C.VII. s.2362).

hınam Kemik veremi. (C.VII.s.2362).

hınç Vurma nedeniyle deride kan toplaması durumu. (C.VII. s.2363).

hınçırık ~ hınçkırık Hıçkırık. (C.VII. s.2364).

hıngir Kısır erkek. (C.VII.s.2365).

hınılı Genizden konuşan (C.VII. s.2365).

hıra Frengi çıbanı. (C.VII. s.2368).

hıramık ~ hıramuk ~ hırnavuklu Zayıf, hastalıklı, büyümemiş, gelişmemiş (kimse). (C.VII. s.2368).

hırdıl Daima hasta olan (kimse). (C.VII. s.2369).

hırnik ~ hırtık Burundan konuşan (kimse). (C.VII. s.2371).

hırlavuk Üşüttüğü için göğsü hırlayan (kimse). (C.VII. s.2371).

hırt El ve kulağın soğuktan donmuş, kabuklanmış durumu. (C.VII. s.2372).

hırtık 1. Romatizma sancısı. **2.** Ansızın gelen kuvvetli sancı. (C.VII.s.2373).

hırtık Çıkık. (C.VII. s.2373).

hırtış ~ hırt ~ hırik ~ hırpıt Zayıf, hastalıklı. (C.VII. s.2373.).

hırtış Kepek. (C.VII. s.2374).

hırtış Ciltteki pürüzler. (C.VII. s.2374).

hıışı Öksürüklü (kimse). (C.VII. s.2376).

hışır Hastalıklı, zayıf, cılız, çelimsiz (insan ya da hayvan için). (C.VII. s.2376-2377).

hışırık Ter ya da nemden çocukların vücudunda meydana gelen pişik.

(C.VII.s.2378).

- hışirik** Başta çıkan küçük çıban. (C.VII.s.2378).
- hışkırık ~ hıkçırık** Hıçkırık. (C.VII. s.2379).
- hıtık** Hıçkırık. (C.VII. s.2380).
- hızlaba** Nefes darlığı hastalığı, bronşit. (C.VII.s.2382).
- hiçik** Göz ağrısı. (C.VII.s.2383).
- hilay** Kökleşmiş hastalık. (C.VII.s.2384).
- hilāz** Çok çabuk hasta olan hastalıklı (kimse). (C.VII. s.2384).
- hindiri** Sürgün, ishal. (C.VII.s.2386).
- hinli ~ hinnik** Genizden konuşan (kimse). (C.VII.s.2387).
- hirnik** Üst dudağı yarık olan. (C.VII. s.2388).
- hişhiş** Bir çeşit hastalık. (C.VII.s.2389).
- hokuk** Büyük boğaz uru. (C.VII.s.2395).
- hondu** Kel. (C.VII. 2398)
- horazcık** Bir çeşit boğaz hastalığı. (C.VII.s.2410).
- hos** Hastalıklı, sıska. (C.VII. s.2415).
- hocar** Cüce insan. (C.VII. s.2390).
- hora** Yara. (C.VII. s.2407).
- horiyan** Durmadan kaşınan (kimse). (C.VII.s.2411).
- horozik** Boğmaca hastalığı. (C.VII.s.2412).
- hortlik** Boğazda çıkan ur. (C.VII.s.2414).
- hoslak ~ holasa ~ holasak** Hastalıklı, kansız cansız (kimse). (C.VII. s.2415).
- hoşirik ~ hoşırık** Sulu, kaşıntılı kolay geçmeyen çocuk egzaması. (C.VII.s.2416).
- hoşrik ~ hoşuruk** Vücutta meydana gelen toplu iğne başı büyüklüğündeki kabarcıklar. (C.VII. s.2417).
- hoşur** Çiçek bozuğu, çöpür (kimse). (C.VII. s.2417).
- hotürüklü** Bağırsakları bozulmuş insan ya da hayvan. (C.VII. s.2421).
- hökel** Baş ağrısı ile başlayan nezle hastalığı. (C.VII.s.2429).
- höldür** Sakat. (C.VI. s. 2430).
- hömbük ~hömmük** Kambur. (C.VII. s.2432).
- hötüm ~ hötümen ~ hötürüm ~ hutum** Kötürüm. (C.VII.s.2439).
- hötüm** Yara. (C.VII.s.2439).
- hul** Sağır. (C.VII.s.2442).
- hulhul** Çene ve koltuk altında meydana gelen şiş, beze. (C.VII.s.2442).
- humhum** Genizden ses çıkaran, konuşan. (C.VII. s.2443).

ıcık Azmış yara. (C.VII.s.2455).

ıgım Dert, hastalık, ağrı, sızı. (C.VII.s.2456).

ıgıma Çocuklara aniden gelen öldürücü bir hastalık. (C.VII.s.2456).

ıgımlı ~ ıgımlı ~ ıgılı Sürekli hastalıklı, dertli. (C.VII. s.2456).

ıgırık ~ ıkınılı ~ ıkıntı 1. İshal hastalığı, dizenteri. **2.** Peklik, kabızlık.

(C.VII.s.2456).

ıgış Çok yemek nedeniyle olan mide şişkinliği. (C.VII. s.2457).

ıkıcık Hıçkırık. (C.VII. s.2462).

ılat Kekeme. (C.VII.s.2464).

ılga Yorgunluk ve kırgınlık nedeniyle yükselen vücut ateşi. (C.VII. s.2466).

ılkış Şaşı. (C.VII.s.2473).

ımık Bir çeşit diş hastalığı. (C.VII.s.2474).

ımraz Hasta, çok zayıf bünyeli. (C.VII. s.2476).

ıngıraz ~ ıngırız Kolay geçmeyen fakat tehlikelide olmayan bir çeşit hastalık.

(C.VII. s.2478).

ırahın Hasta. (C.VII.s.2480).

ırgın Hasta, rahatsız. (C.VII. s.2484-2485).

ırkı ~ ırkın ~ ırgın ~ ırık Zayıf, cılız, hastalıklı. (C.VII. s.2487).

ısgal Bağırsak bozukluğu, ishal. (C.VII.s.2489).

ısrığı 1. Ağızda kaşıntı ve kabarcıklar yapan, perhizle giderilen bir çeşit hastalık. **2.**

Hastalığın yaptığı titreme, ürperme, ateş. (C.VII.s.2491).

ıskıtça ~ ıska Verem. (C.VII.s.2492).

ıssırığı Trachoma benzer bir çeşit göz hastalığı. (C.VII.s.2493).

ışğırılı Hıçkırık. (C.VII. s.2495).

ışkırık Bir çeşit öksürük. (C.VII. s.2497).

ızgar ~ ızga Hastalıklı, çok zayıf. (C.VII. s.2499).

ıbili Az gören (göz için). (C.VII. s.2502).

ıçirikli Hastalıklı. (C.VII. s.2506).

ıgli ~ ıgez ~ ıgili ~ ıgılık ~ ıglez ~ ihlez Zayıf, cılız, hastalıklı (insan, hayvan ve bitki için.) (C.VII. s.2511).

ılancılı Kemik veremi. (C.VII.s.2517).

ılancık 1. Çıbana benzer bir yara, yılcık. **2.** Romatizma, siyatik. (C.VII.s.2517).

ılbiz Zayıf, cılız, hastalıklı. (C.VII. s.2518).

ileze Veremli, hastalıklı. (C.VII. s.2521).

ilkıt Dil tutukluğu. (C.VII. s.2530).

ilmece Kızamık hastalığı. (C.VII.s.2532).

inaḥ Boğmaca hastalığı. (C.VII.s.2537).

incibar Bir çeşit çıbancık. (C.VII.s.2538).

incik Ağrı, sızı, acı. (C.VII. s.2538).

incili ~ incilo ~ incir Gözde çıkan arpacık. (C.VII.s.2539).

indirik Koltuk altında çıkan çıban, köpek memesi. (C.VII.s.2540).

inez ~ ineze ~ inize ~ inniz 1. Hastalıktan yeni kurtulmuş, tam iyileşememiş (kimse).

2. Sıksa, cılız, bakımsız, hastalıklı (kimse). (C.VII. s.2541).

ineze ~ inez Çok ağlayan, hasta çocuk. (C.VII. s.2541).

ingi ~ ingin 1. Nezle. **2.** İnme hastalığı. (C.VII.s.2542).

inli Hasta. (C.VII.s.2543).

innah Bebeklerde bingıladağın çökmesiyle meydana gelen meme emme hastalığı. (C.VII.s.2544).

iplicek Karaciğer ve gırtlakta meydana gelen bir çeşit hastalık, yemen çıbanı. (C.VII.s. 2546).

irep Hastalık, dert. (C.VII.s.2549).

isitme Sıtma. (C.VII.s.2555).

isliḡ Sıcaktan vücutta meydana gelen kırmızı benekler. (C.VII. s.2557).

issice Verem. (C.VII.s.2559).

işok Hasta. (C.VII.s.2565).

itelli Felçli, çolak. (C.VII. s.2568).

ivilcan Bacakta olan kırmızılık. (C.VII. s.2571).

iyindirik ~ iḡnik ~ iḡinik ~ iḡnik ~ iyinik ~ iynik Bağırsak bozukluğu hastalığı, ishal. (C.VII.s.2574).

iylek ~ iyleme ~ iyliis ~ iyli Zayıf, hastalıklı. (C.VII. s.2574).

kabar Yanık, kabarmış yara. (C.VIII.s.2581).

kabaş ~ kabış Kel. (C.VIII.s.2582).

kabircik Şirpençe denilen çıban. (C.VIII.s.2583).

kaça Yüz, el ve ayaklarda olan benler. (C.VIII.s.2585).

kaçar Dilsiz. (C.VIII.s.2585).

kada Konuşmaya engel olan dil bağı. (C.VIII.s.2588).

kadaḥ Yara izi. (C.VIII.s.2588).

kaḡrık Nezleden damakta oluşan şiş. (C.VIII.s.2595).

kağruk Kambur, biçimsiz. (C.VIII.s.2595).

kak El ya da ayak parmaklarının esnekliğini kaybetmiş, içeriye doğru kıvrık durumu. (C.VIII.s.2599).

kakaç Kekeme, dili tutuk adam. (C.VIII.s.2600).

kaklak Kör, âmâ. (C.VIII.s.2604).

kakuç Eli sakat. (C.VIII.s.2606).

kakur ~ kakuraz Eğri, kambur. (C.VIII.s.2606).

kamalak ~ kamalah ~ kimalak Yürümekte güçlük çeken adam. (C.VIII.s.2612).

kamar Çiçek bozuğu. (C.VIII.s.2613).

kamartlaz Kurdeşen hastalığı. (C.VIII.s.2613).

kamatlaz Uyuşmuş organ. (C.VIII.s.2614).

kandilli Gözünden sürekli yaş akan (kimse). (C.VIII.s.2621).

kansırıklı Öksürüklü, hastalıklı (kimse). (C.VIII.s.2627).

kaningini Alından kan almakla geçtiğine inanılan bir hastalık. (C.VIII.s.2625).

kanrık ~ kañruk ~ karuk ~ kaykışık Eğri, kambur. (C.VIII.s.2626).

kanyel Bir deri hastalığı, egzama. (C.VIII.s.2628).

kapçuk ~ kapçık Yaranın üzerindeki kabuk. (C.VIII.s.2632).

kar Sağır. (C.VIII.s.2637).

karağı Güneş battıktan sonra göz görmeme hastalığı, tavukkarası. (C.VIII.s.2644).

karamuk ~ karamık Vücutta siyah kabarcıklar çıkaran bir hastalık. (C.VIII.s.2651).

kargınlık ~ karğınlık Mide bozukluğu. (C.VIII.s.2660).

karık ~ kariğ Bir göz hastalığı. (C.VIII.s.2661).

karıncacık Vücutta çıkan kaşıntı yapan kara kabarcıklar. (C.VIII.s.2663).

karoy Gece gözleri görmeyen insan. (C.VIII.s.2667).

kartana Birdenbire gelen titreme, üşüme, sıtma nöbeti. (C.VIII.s.2670).

kartmak Yara kabuğu. (C.VIII.s.2670).

kaşıntı Uyuz hastalığı. (C.VIII.s.2680).

katik Koltuk altında çıkan bir çıban. (C.VIII.s.2684).

kavsara Öksürük. (C.VIII.s.2692).

kavuç Fıtık hastalığı ve bu hastalığı tutulmuş olan (kimse). (C.VIII.s.2693).

kavuz **1.** Soyulmuş, pul pul olmuş deri. **2.** Saç diplerinde olan kepek. (C.VIII.s.2695).

kayasa Yara üzerindeki kabuk. (C.VIII.s.2698).

kaydur Topal. (C.VIII.s.2699).

- kaysak** ~ **kaysa** ~ **kayse** ~ **kaysık** Yara, çıban kabuğu. (C.VIII.s.2707).
- kazak** Dilsiz. (C.VIII.s.2710).
- kebe** Çocuğu yaşamayan kadın. (C.VIII.s.2714).
- keçeç** Kepek. (C.VIII.s.2715).
- keçrik** Kötürüm. (C.VIII.s.2717).
- kede** Şiş karınlı, sarı yüzlü hasta çocuk. (C.VIII.s.2717).
- kedük** Dudağın yarık ya da buruna yapışık durumu. (C.VIII. s.2718).
- keleş** Kel. (C.VIII.s.2730).
- kelez** ~ **keleş** Hasta, cılız, zayıf. (C.VIII.s.2731).
- kengi** **1.** Romatizma. **2.** Lumbago. **3.** Nezle. **4.** Firengi. **5.** Ağrı, sızı. (C.VIII.s.2743).
- keme** Çocukların başındaki kepek, konak. (C.VIII.s.2738).
- keme** **1.** Ön dişleri olmayan ya da eksik olan kimse. **2.** Çenesi çıkık olan kimse. (C.VIII.s.2738).
- kemha** Yara kabuğu. (C.VIII.s.2738).
- kemre** ~ **kerme** **1.** Deride kalınlaşmış kir tabakası. **2.** Başta olan kepek. **3.** Yara kabuğu. (C.VIII.s.2740).
- kepir** Yara kabuğu. (C.VIII.s.2749).
- kertlek** Nasır. (C.VIII.s.2758).
- kerz** Kambur. (C.VIII.s.2759).
- kerzlik** Kamburluk. (C.VIII.s.2759).
- keseke** Nezle. (C.VIII.s.2762)
- keşen** Yayılmış, azmış yara. (C.VIII.s.2770).
- keşeniş** Kangren. (C.VIII.s.2770).
- ketlez** Çopur. (C.VIII.s.2774).
- ketlez** **1.** Basık burun. **2.** Genizden konuşan. (C.VIII.s.2774).
- keveme** Deride olan bir çeşit kabarcık. (C.VIII.s.2775).
- kevgi** Romatizma. (C.VIII.s.2776).
- kevker** Ağzı çarpık adam. (C.VIII.s.2776).
- kevük** Dişsiz (kimse). (C.VIII.s.2777).
- kıbık** Bir bölgeye özgü hastalık. (C.VIII.s.2781).
- kıbiş** ~ **kıdırış** Saçsız, kel. (C.VIII.s.2781).
- kıccık** Topal. (C.VIII.s.2782).
- kıccık** Bir çeşit cilt hastalığı. (C.VIII.s.2782).
- kıcirik** Kötürüm. (C.VIII.s.2784).

- kıfircan** Salgın hastalık. (C.VIII.s.2789).
- kıgır** Burnundan konuşan adam hımhım. (C.VIII.s.2789).
- kıkı** Boğazda çıkan yumruk biçiminde şişkinlik (guatr hastalığı). (C.VIII.s.2791).
- kılağı** Ustura yarası. (C.VIII.s.2792).
- kılınç** Bademciklerin şişmesiyle çene altında beliren bezeler. (C.VIII.s.2799).
- kır** Saçsız, kel. (C.VIII.s.2814).
- kırçan** Kırgın, hastalıklı, sağlıksız. (C.VIII.s.2818).
- kırmiş** İnsan ya da pençeli hayvan tırnağı ile çizilen yara, çizik tırmık. (C.VIII.s.2834).
- kırnak ~ kırtaş** Kel. (C.VIII.s.2835).
- kırtıl ~ kırtın** Çiçek bozuğu yüz. (C.VIII.s.2837).
- kırtmağ** Pislikten deri üzerinde biriken kir ya da yara kabuğu. (C.VIII.s.2839).
- kıpık ~kıpıl 1.** İki gözü eşit büyüklükte olmayan insan ya da hayvan. **2.** Şaşı. (C.VIII.s.2813).
- kıranbığ** Hafif geçen bir çeşit kızamık hastalığı. (C.VIII.s.2816).
- kırçıl** Çopur. (C.VIII.s.2819).
- kırgın ~ kırgan ~ kırım 1.** Toptan ölüme götüren bulaşıcı hastalık, kıran. (C.VIII.s.2822).
- kırnapçık** Anjin, boğaz hastalığı. (C.VIII.s.2834).
- kırpa** Çocuklarda karın şişmesiyle beliren bir hastalık. (C.VIII.s.2835).
- kıtır** Kel hastalığı. (C.VIII.s.2847).
- kızanbığ** Kızamık. (C.VIII.s.2861).
- kızık 1.** Uyuz. **2.** Sıcaktan oluşan küçük sivilceler, isilik. **3.** Güneş yanığı. (C.VIII.s.2863).
- kızıl** Kasıkta çıkan bir çeşit çıban. (C.VIII.s.2863).
- kızılçık ~ kızılca 1.** Kızamık hastalığı. **2.** Bir çeşit çiçek hastalığı. (C.VIII.s.2864).
- kif** Frengi hastalığı. (C.VIII.s.2870).
- kipişik** Hastalık nedeniyle gözlerini kırparak bakan. (C.VIII.s.2874).
- kobak** Başta çıkan ur. (C.VIII.s.2889).
- kobi** Sağır. (C.VIII.s.2890).
- kobuk** Kolsuz, parmaksız (kimse). (C.VIII. s.2890).
- koça** Siğil. (C.VIII.s.2893).
- koço** Boğmaca. (C.VIII.s.2895).
- kodalak** Boğazda olan şişkinlik, ur. (C.VIII.s.2897).

koflak Dişleri dökülmüş (kimse). (C.VIII.s.2900).

kofo ~ kofe ~ kofi ~ kofos ~ kofoz ~ kofuz Sağır. (C.VIII.s.2900).

koğuşa Öksürük. (C.VIII.s.2904).

koh Yaranın üstündeki kabuk. (C.VIII.s.2904).

kolak Çolak. (C.VIII.s.2907).

kolay Bulantı, iç bulantısı. (C.VIII.s.2908).

koloz Eğri bacaklı (insan için). (C.VIII.s.2911).

kolut Çok kısa boylu, cüce. (C.VIII.s.2912).

konak ~ kagak ~ kanak ~ koğah ~ koğak ~ konğak ~ kovak ~ kovank ~ kuvağ ~ kuvak ~ kuvank **1.** Saçtaki kepek. **2.** Küçük çocukların başlarındaki kepek tabakası. **3.** Cilt üzerinde kalan çıban ya da çiçek hastalığı izi. **4.** Yaraların sert kabuğu. (C.VIII.s.2915).

konuk Bir çeşit göz hastalığı. (C.VIII.s.2918).

kop **1.** İnsan ve hayvan vücudunda çıkan kabarcık, şiş, kabartı. **2.** Yalnız el ve ayak felci. **3.** Bir kolu sakat (kimse). (C.VIII.s.2919).

koppik Kötürüm. (C.VIII.s.2921).

kor Kör. (C.VIII.s.2922).

kordeşeni Bedende çıkan büyük kırmızı kabarcıklar. (C.VIII.s.2924).

kos Yara üstündeki kabuk. (C.VIII.s.2929).

kosa ~ kose Köse, köse sakal. (C.VIII.s.2930).

kotnak Yara kabuğu. (C.VIII.s.2937).

kotol Kısa boylu, cüce. (C.VIII.s.2937).

kotur Uyuz hastalığı (insanlarda ve hayvanlarda). (C.VIII.s.2937).

köfnük Hastalıklı, ihtiyar (kimse). (C.VIII.s.2948).

kökeç El ve ayak parmakları olmayan (adam). (C.VIII. s.2951).

kökrek ~ kökürek⁴² Göğüs hastalığı, nefes tıkanıklığı. (C.VIII.s.2953).

köme Kızamık hastalığı. (C.VIII.s.2956).

kör çıban Başı olmamış çıban. (C.VIII.s.2963).

köre Kuru egzama, temriye. (C.VIII.s.2963).

kösnü Gudde, beze iltihabı, adanit hastalığı. (C.VIII.s.2975).

köstü Yılancık hastalığı. (C.VIII.s.2977).

kötüce Nezle. (C.VIII.s.2982).

⁴² Organ adları için bkz. s. 46

kötürüm Gözü görmeyen, kör. (C.VIII.s.2983).

kubüş Kel. (C.VIII.s.2989).

kuça Ellerde ve ayaklarda olan kökleri derine inen bir çeşit deri hastalığı, mantar. (C.VIII.s.2989).

kufu ~ kufa Sağır. (C.VIII.s.2991).

kuka Çökük burunlu. (C.VIII.s.2992).

kukur Kambur. (C.VIII.s.2993).

kuldur ~ kılçır ~ kıcır ~ kocur ~ kurkur 1. Fıtık hastalığı. **2.** Fıtkılı (kimse). (C.VIII.s.2995).

kuluf Sağır. (C.VIII.s.2997).

kundik Kambur. (C.VIII.s.3001).

kupliça ~ kuplika Hıçkırık. (C.VIII.s.3003).

kurbağacık ~ kurbacık ~ kurbağlama Küçük çocukların dil ve damaklarında olan kabarcıklar. (C.VIII.s.3005).

kurçangi Uyuz hastalığına tutulan insan ya da hayvan. (C.VIII.s.3006).

kursaklı Boğazında ur olan kimse. (C.VIII.s.3009).

kusak Kusmuk. (C.VIII.s.3013).

kuruburu Dizanteri. (C.VIII.s.3011).

kurudan Verem hastalığı. (C.VIII.s.3011).

kurugicik Uyuz. (C.VIII.s.3011).

kurule 1. Kolera. **2.** Tırnakla et arasında çıkan bir çeşit çıban. (C.VIII.s.3012).

kusağ Kolera hastalığı. (C.VIII.s.3013).

kutuk Kel. (C.VIII.s.3018).

kuzuk ~ kozik ~ kuzık ~ kuzzik Kambur. (C.VIII.s.3022).

küdrüvçü Şarbona benzeyen, dağlanarak iyileştirilen bir hastalık, yakma hastalığı. (C.VIII.s.3025).

küle Kısa, cüce. (C.VIII.s.3028).

kümkü ~ kümbüz ~ künbüz Beli bükük, kambur. (C.VIII.s.3034).

kümü Lohusalıkta al basma. (C.VIII.s.3935).

kümük Basık burunlu (kimse). (C.VIII.s.3000).

kümük ~ kümdük ~ kümkü ~ kümürük ~ kündük ~ kündük 1. Basık burunlu. (C.VIII.s.3035). **2.** Dişi dökülmüş (kimse). (C.VIII.s.3035).

küplek Şiş karınlı, sıtmalı, sıska (kimse). (C.VIII.s.3041).

kürüz Kambur. (C.VIII.s.3049).

kürüz Kambur. (C.VIII.s.3049).

küt ~ kut ~ kutrum ~ küd ~ küküm Kötürüm, sakat. (C.VIII.s.3052).

lalık ~ lalaş ~ lālaş Kekeme. (C.IX.s.3061).

maçça ~ macca ~ maçça 1. Dert, hastalık (frengi, kanser, sıraca gibi ağır hastalıklar)

2. Yangı, yangılanmış yara, onulması güç yara. (C.IX.s.3099).

madda Maraz sözcüğü ile birlikte dert, hastalık anlamında kullanılır. (C.IX.s.3101).

malahma Sıtma. (C.IX.s.3108).

man Yüzde olan sarı lekeler, çil. (C.IX.s.3116).

maravuş 1. Hastalık. **2.** Hastalıklı, zayıf. (C.IX.s.3128).

maşal Şaşı. (C.IX.s.3133).

mayasır ~ mayasur 1. Mayasıl hastalığı. **2.** Nasır. (C.IX.s.3140).

mayhar Sakatlık, özür. (C.IX.s.3140).

maymalak ~ maytalak Cüce, bodur. (C.IX.s.3142).

meçeç Et beni, siğil. (C.IX.s.3147).

mehek Hastalık, sakatlık. (C.IX.s.3151).

melās ~ meras Genellikle ellerde ve ayaklarda beliren ağrılı tutukluk, kramp. (C.IX.s.3153).

meneş Çoğunlukla kızıl saçlı kimselerin yüzlerinde olan çil. (C.IX.s.3161).

mennikli Obur. (C.IX.s.3165).

merem⁴³ Verem. (C.IX.s.3167).

merk Yara ya da çıban yangısı. (C.IX.s.3169).

meytambal Kulak ağrısı. (C.IX.s.3175).

mıçkır ~ mıdık ~ mıdıh Cüce, kısa boylu. (C.IX.s.3179).

mıhra Yara kabuğu. (C.IX.s.3181).

mıkra Yara izi. (C.IX.s.3183).

mıringırın Hafif hastalık. (C.IX.s.3187).

mittık Öldürecek kadar kötü sancı. (C.IX.s.3194).

miyasıl 1. Bir deri hastalığı, mayasıl. **2.** Basur. (C.IX.s.3206).

mora Dişlerin üzerinde biriken kir. (C.IX.s.3209).

morca 1. Kara çıban, şarbon çıbanı. **2.** Olmamış küçük kan çıbanı. (C.IX.s.3210).

mucur Göz hastalığı. (C.IX.s.3214).

mucurum Kötürüm, yatalak, topal. (C.IX.s.3215).

⁴³ Cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları için bkz s. 189

muзу Hastalık yapan, hastalığı arttıran. (C.IX.s.3227).

mürk Yangı. (C.IX.s.3230).

müşef Şaşı. (C.IX.s.3231).

naşal ~ **naşsal** **1.** Kör. **2.** Şaşı. (C.IX.s.3241).

nekse Sızı, yel, romatizma. (C.IX.s.3245).

nokra Kellere başındaki yara, kabarcık. (C.XI.s.3254).

nuzla⁴⁴ **1.** Nezle, dişeti nezlesi. **2.** İnsanın organlarından birinin birdenbire tutulması, romatizma. (C.IX.s.3256).

nuzla⁴⁵ Şeytantırnağı. (C.IX.s.3256).

oğlanlık Bebeklerde yüksek ateş nedeniyle baygınlık biçiminde beliren bir hastalık, havale. (C.IX.s.3268).

oğrak ~ **oğrah** Nedeni bilinmeyip cinlerin çarptığına inanılan hastalık. (C.IX.s.3269).

oğur Ense, baş, alında olan etbeni, ur. (C.IX.s.3271).

okralı Okra yarasından delik deşik olmuş (deri için). (C.IX.s.3275).

olaşma Bulaşıcı, yaygın hastalık. (C.IX.s.3277).

oñurgu Vücuttaki içi sertleşmiş şiş. (C.IX.s.3284).

oturag ~ **oturak** Kötürüm. (C.IX.s.3295).

öfkence Öksürük. (C.IX.s.3313).

öğkenli ~ **övkenli** Süreğen öksürüklü, bronşitli. (C.IX.s.3315).

öğsürük Öksürük. (C.IX.s.3319).

ökencek Göğüs tutukluğu, nefes darlığı. (C.IX.s.3325).

ölgüm Ölecek durumda olan, can çekişen. (C.IX.s.3332).

ölet Öldürücü hastalık salgını, kıran. (C.IX.s.3331).

ölükez Zayıf, hastalıklı. (C.IX.s.3333).

ölümcül Can çekişen, ağır hasta. (C.IX.s.3333).

örken ~ **öğken** ~ **öken** ~ **ökren** ~ **örkence** **1.** Verem hastalığı. **2.** Öksürük. (C.IX.s.3347).

ösürük Öksürük. (C.IX.s.3355).

ötürük ~ **ötrek** ~ **ötrük** ~ **ötürek** ~ **ötürgeç** ~ **ötürüg** **1.** Sürgün, ishal. **2.** Kolera **3.** Hastalıklı (C.IX.s.3359).

⁴⁴ Cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları için bkz s. 189

⁴⁵ Cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adları için bkz s. 189

övken Nefes darlığı hastalığı. (C.IX.s.3363).

öykence Boğmaca öksürüğü. (C.IX.s.3365).

özen Kör. (C.IX.s.3371).

pafulu Hastalık nedeniyle insan vücudunda olan içi su dolu kabarcık. (C.IX.s.3378).

pağaç Bir organın içinde oluşan sertlik, ur. (C.IX.s.3379).

paldırak Kekeme. (C.IX.s.3386).

pambucak ~ pamucak Küçük çocukların ağızında olan pamukçuk hastalığı. (C.IX.s.3388).

pamucak ~ pambucak Bebeklerin ellerinin boğum yerlerinde oluşan pamuk ipliğine benzer şey, uykuluk. (C.IX.s.3389).

panaz Işıқта duran bir kimsenin karanlığa çıkınca gözlerinin görememesi, tavukkarası. (C.IX.s.3390).

paryandı Kızamık hastalığı. (C.IX.s.3403).

pepildek ~ pepe ~ pepeği ~ pepeme ~ pepere ~ pepi ~ pepil ~ pepül ~ pepir Kekeme. (C.IX.s.3427).

pepildeklik Kekemelik. (C.IX.s.3427).

pere Yara, bere. (C.IX.s.3428).

perklik Kabız. (C.IX.s.3431).

pertik El, ayak vb. incinen yerlerde olan şiş. (C.IX.s.3432).

pıh Aksırık. (C.IX.s.3439).

pınta 1. Grip. **2.** Zatürree. (C.IX.s.3441).

pıntı Kan çokluğundan ileri gelen bir hastalık. (C.IX.s.3441).

pısırık ~ pısırıklı Nezle. (C.IX.s.3447).

pıtır Çiçekbozuğu, çopur. (C.IX.s.3449).

piç Tırnak diplerinde kalkan et parçaları, şeytantırnağı. (C.IX.s.3451).

pişal ~ pişmal Göz çapağı. (C.IX.s.3461).

pita Cüce. (C.IX.s.3463).

pitpit Kekeme. (C.IX.s.3464).

poyraz Soğuk nedeniyle deride olan yarık, çatlak. (C.IX.s.3476).

puc Felç hastalığı. (C.IX.s.3482).

puç Kör. (C.IX.s.3482).

puhrut Baş kepeği. (C.IX.s.3484).

punta 1. Zatürree hastalığı. **2.** Grip. **3.** Kızıl hastalığı. (C.IX.s.3486).

pupu Yara (çocuk dilinde). (C.IX.s.3486).

- purtul** Çiçek hastalığının yüzde bıraktığı iz, çiçekbozuğu. (C.IX.s.3488).
- pültür** Çiçekbozuğu. (C.IX.s.3494).
- sağır** Hasta. (C.X.s.3513).
- sağrağı** En çok atlarda görülen ve insanlara da bulaşan, öldürücü bir hayvan hastalığı, sakağı. (C.X.s.3514).
- sakas** Yara. (C.X.s.3518).
- sakat** Çıiban ya da yara kabuğu. (C.X.s.3518).
- sakava** Grip hastalığı. (C.X.s.3518).
- sakırğa** Uçuk. (C.X.s.3519).
- sal** Salgın hastalık. (C.X.s.3521).
- sal** Sürgün, amel. (C.X.s.3521).
- salım 1.** Nezle. **2.** Salgın hastalık. (C.X.s.3525).
- sanavu ~ savır** Sağır. (C.X.s.3535).
- sanğ 1.** Kulak kiri. **2.** Diş kiri, diş üstündeki sarı leke. (C.X.s.3537).
- sanra ~ sangra ~ sanrağ** Nezle, soğuk algınlığı. (C.X.s.3538).
- sañrau** Sağır. (C.X.s.3538).
- sār** Sağır. (C.X.s.3542).
- satak ~ satah** Grip, nezle gibi salgın hastalık. (C.X.s.3550).
- satlıcan ~ saplıcan** Akciğer zarı yangısı, zatülcenp. (C.X.s.3550).
- sav** Üşütme, nezle. (C.X.s.3551).
- sava** Sağır. (C.X.s.3551).
- sayruluk** Hastalık. (C.X.s.3561).
- seçime** Frengi, belsoğukluğu gibi hastalık. (C.X.s.3564).
- seğleme** Şap ile iyi edilen hastalık. (C.X.s.3566).
- sengi** Vücudun belden aşağısında olan hastalıklar. (C.X.s.3582).
- sepici** Geçici, bulaşıcı (hastalık). (C.X.s.3584).
- serpinti** Yaranın çevresinde çıkan küçük sivilceler. (C.X.s.3591).
- sersile** Hastalığın, acının bıraktığı iz, kalıntı. (C.X.s.3591).
- setircem** Akciğer yangısı, zatülcenp. (C.X.s.3593).
- setürük** Kabız, peklik. (C.X.s.3593).
- sihna ~ sığna** İyileştikten sonra kalan yara izi. (C.X.s.3604).
- sıkkınlık** Sıcaktan deride oluşan küçük kırmızı sivilceler, isilik. (C.X.s.3606).
- sımık** Kırık, çıkık. (C.X.s.3611).
- sırgı** Baş ağrısı. (C.X.s.3615).

- sırđı** Diş nezlesi, diş ağrısı. (C.X.s.3615).
- sıyrıntı 1.** Derin olmayan yara. (C.X.s.3627).
- sızanağ** Sivilce. (C.X.s.3627).
- sızđan ~ sızığan** Küçük çıban, sivilce. (C.X.s.3628).
- siğra** Yara ve çıban izi. (C.X.s.3632).
- silme** Bebeklerin ağzında görülen bir çeşit hastalık. (C.X.s.3635).
- sinil ~ singil** Siğil, deride sert kabarcıklar. (C.X.s.3641).
- sivil** Siğil. (C.X. s.3648).
- sokuk** Ağılı hayvanın soktuğu yerde oluşan şişlik. (C.X.s.3659).
- sokur** Kör. (C.X.s.3660).
- söggünlük** Sürgün, ishal. (C.X.s.3673).
- sökel 1.** Humma, ateşli bir hastalık. **2.** Tifo. **3.** Zatürree. **4.** Öldürücü grip.
- sökellik** Hastalık. (C.X.s.3676).
- sökem** Öksürük. (C.X.s.3676).
- sökkem** Nezle. (C.X.s.3676).
- sukkam** Nezle. (C.X.s.3690).
- suluca** Genellikle çocukların yüz ve başlarında görülen iyileştirilmediğinde kelliğe dönüşen irinli yara. (C.X.s.3691).
- sübyan** Ateş, nöbet. (C.X.s.3704).
- sücce** Verem. (C.X.s.3704).
- süğü ~ süğü** Çıban. (C.X.s.3706).
- sükgem ~ sükkām ~ sükkem** Nezle, grip. (C.X.s.3706).
- sürek ~ sürk** İsilik. (C.X.s.3718).
- sürgün ~ sürgü ~ sürgünlük** İshal. (C.X.s.3720).
- sürk** Kaşıntılı deri hastalığı. (C.X.s.3721).
- sütçe** Verem. (C.X.s.3726).
- sütgam** Soğuk algınlığı. (C.X.s.3726).
- süyü** Çıban. (C.X.s.3729).
- şaklak** Derideki sulu kabarcık. (C.X.s.3737).
- şalı** Şaşı. (C.X.s.3739).
- şampir** Şaşı. (C.X.s.3742).
- şaş ~ şaşalak ~ şaşkal ~ şaşkaloz ~ şaştak ~ şeşi ~ şevşel ~ şevşir ~ şevşiri** Şaşı. (C.X.s.3751).
- şasa** Kör. (C.X.s.3751).

- şaşırak ~ şaşılak ~ şaşkar** Az şaşı, şehla. (C.X.s.3751).
- şaynak** Topal. (C.X.s.3755).
- şel** İnme. (C.X.s.3757).
- şelek ~ şellâvi** Şaşı. (C.X.s.3758).
- şellef** Kör. (C.X.s.3758).
- şere** Yara, yanık izi. (C.X.s.3762).
- şikkirik** Sürekli öksürük, gıcık öksürüğü. (C.X.s.3767).
- şırkıt ~ şırhıt** Göz çapağı. (C.X.s.3772).
- şırpık** Sakat göz. (C.X.s.3773).
- şibil ~ şibik ~ şibek ~ şibik ~ şirbik ~ şirik ~ şirpit** Çapak. (C.X.s.3775).
- şil 1.** Sakat. **2.** Şaşı. (C.X.s.3777).
- şil ~ şilek ~ şillik** Çapak. (C.X.s.3777).
- şilte** Çopur. (C.X.s.3778).
- şimbil** Bağırsak kurdu. (C.X.s.3779).
- şipil ~ şibidik ~ şimbil ~ şipik ~ şipitik** Kızarıklık, hasta göz. (C.X.s.3782).
- şor** Nezle. (C.X.s.3790).
- şoran** Yara nedeniyle, yakındaki bezelerin şişliği, ağrısı. (C.X.s.3791).
- şuhelâ** Şaşımısı, az şaşı. (C.X.s.3793).
- taba** Çocuğu olmayan kadın. (C.X.s.3796).
- tabak** Doğumdan sonra sütü gelmeyen kadın ya da koyun, keçi. (C.X.s.3796).
- takır ~ takur** Fıtık hastalığı. (C.X.s.3808).
- talav** Tehlikeli ve öldürücü bir çeşit hastalık. (C.X.s.3814).
- tap** Leke, ben. (C.X.s.3822).
- taplan** Mide bozukluğu. (C.X.s.3827).
- tat 1.** Dilsiz. **2.** Kekeme. (C.X.s.3841).
- tatacan** Sancı, ağrı. (C.X.s.3842).
- tatarca ~ tatarcık ~ tatarham ~ tatarhamı ~ tatarhamu ~ tatarhan** Şiddetli karın ağrısı. **2.** Böbrek sancısı. (C.X.s.3842).
- tebe** Fıtık. (C.X.s.3854).
- tekeç** Kekeme. (C.X.s.3862).
- telaurov 1.** Tifüs. **2.** Beyin humması. (C.X.s.3868).
- teltik ~ teltek ~ teltel** Kekeme. (C.X.s.3873).

temre ~ tembere ~ temire ~ temirek ~ temreğe ~ temreği ~ temreğu ~ temreği ~ temrei ~ temrek ~ temreki ~ temrevü ~ temreyi ~ temro ~ temroğ Bir çeşit deri hastalığı. (C.X.s.3876).

tengi Kulunç. (C.X.s.3879).

ter ~ terecik Tifo. (C.X.s.3888).

terk Çok çalışmaktan kol ve bacaklarda olan tutukluklar. (C.X.s.3891).

termiye Bir çeşit deri hastalığı, temriye. (C.X.s.3893).

tıbıka Bebeği yaşamayan, hemen ölen kadında olduğu sanılan tinsel bir hastalık.(C.X.s.3907).

tıgsırık Aksırık. (C.X.s.3909).

tıhı Hastalıklı. (C.X.s.3909).

tıktap Süreğen hastalık. (C.X.s.3912).

tılık Peltek. (C.X.s.3913).

tımav Nezle. (C.X.s.3913).

tınsırak ~ tıksırık Aksırık, hapşırık. (C.X.s.3916).

tırık ~ tırık ~ tırlak Sürgün, ishal. (C.X.s.3919).

tırışik Çiçekbozuğu. (C.X.s.3921).

tırık Peklik, kabızlık. (C.X.s.3921).

tırnik Bulaşıcı (hastalık için). (C.X.s.3924).

tırtıl 1. Çopur. **2.** Hasta, zayıf. (C.X.s.3924).

tıskalılık Kansızlık. (C.X.s.3926).

tıvga ~ tıvğa ~ tıvka 1. Çocuğu yaşamayan kadınlarda görülen bir hastalık. 2. Çocuk bedeninde mor lekelerle beliren bir çeşit hastalık. (C.X.s.3927).

tıvğı Tetanos. (C.X.s.3927).

tilkov Kekeme. (C.X.s.3932).

tılsız Dilsiz. (C.X.s.3932).

tıltak ~ tıltık ~ tılik ~ tılte Kekeme. (C.X.s.3932).

tırkeş Şaşı. (C.X.s.3938).

tırnik Burundaki urfaçıbanı izi. (C.X.s.3939).

tohma Çok yemekten olan mide şişkinliği. (C.X.s.3944).

tokma Çok yemekten olan mide ağrısı. (C.X.s.3949).

tomatısma Romatizma. (C.X.s.3955).

tomra Ayak topuğunda oluşan çatlaklar. (C.X.s.3957).

tomruk ~ tompuz ~ tomur Yumru, ur. (C.X.s.3957).

- toñra** Deri üzerinde biriken kir tabakası, el ve ayaklardaki kirli çatlaklar. (C.X.s.3960).
- topak** Kabakulak. (C.X.s.3962).
- topalan** Hazımsızlıktan ileri gelen mide ve karın ağrısı. (C.X.s.3962).
- töker** Kötürüm. (C.X.s.3979).
- törlek ~ tortor ~ törtör** Bağırsak bozukluğu, sürgün. (C.X.s.3984).
- töme** Ur. (C.X.s.3981).
- tut** Gözde oluşan kara benek. (C.X.s.3997).
- tutarca** Karın ağrısı. (C.X.s.3999).
- tutarga** Sinir hastalıkları nöbeti. (C.X.s.3999).
- tutka** Parmakta çıkan çıban, dolama. (C.X.s.3999).
- tüğürçük** Vücutta oluşan kabarcıklar. (C.X.s.4005).
- tümü** Nezle. (C.X.s.4011).
- türtük** Çiçekbozuğu. (C.X.s.4014).
- ulok** Kötürüm. (C.XI.s.4034)
- umma ~ ummaca ~ ummağ ~ umsunluk ~ umsunma ~ umsunuk ~ umsuruk 1.**
Özenilen şeyin ele geçmemesinden dolayı lohusada meme, erkekte üreme organında olan şişlik, acı. **2.** Erkekte cinsel güç yokluğu. (C.XI.s.4036).
- urama** Ur, şişlik. (C.XI.s.4040).
- urasalık** Okuyup üflenecek gibi hasta. (C.XI.s.4040).
- ursan** Kısır. (C.XI.s.4041).
- uzar** Siğil. (C.XI.s.4053).
- ülüzgâr** Romatizma yeli. (C.XI.s.4065).
- ucuk** Uçuk. (C.XI.s.4020).
- uçurum** Aşırı topal. (C.XI.s.4023).
- uf** Yara (çocuk dilinde). (C.XI.s.4024).
- uğralı** Burnunun çevresinde beyaz serpinti bulunan (bebek). (C.XI.s.4027)
- uğumsuz** Döl döş vermeyen, çocuğu, özellikle oğlu olmayan. (C.XI.s.4029).
- ürfiye** Çocuk yüzünde görülen sıvama yara. (C.XI.s.4068).
- ürküntü** Yüzde çıkan, yüzün başka yerlerine dağılan yara. (C.XI.s.4069).
- üşük 1.** Soğuk algınlığı. **2.** Donmaktan morarıp uyuşan organ. **3.** Donmadan sonra, el ayak gibi organlarda süren uyuşukluk, kaşınma. (C.XI.4078).
- üznük** Geçmeye yüz tutmuşken, yeniden artmış hastalık. (C.XI.s.4085).
- üzüt ~ uzut** Sıksa, renksiz, hastalıklı. (C.XI.s.4087).

vıçırgan Bıçılğan da denilen sulu ayak yarası, akarca. (C.XI.s.4098).

virik Sürgün, ishal. (C.XI.s.4106).

vurgun ~ vuruk 1. Büyüyüp gelişmemiş. güçsüz kişi. **2.** Dalgıca, su altında gelen inme. **3.** Zatülcenp. (C.XI.s.4108).

vuruk Yara, ezik. (C.XI.s.4108).

yabuç Ayakları dışa dönük (insan, hayvan). (C.XI.s.4113).

yabuk Kekeme. (C.XI.s.4113).

yağır ~ yağar ~ yanır ~ yañır Ata uzun süre binenlerin bacaklarında ve kalçalarında açılan yara. (C.XI.s.4119).

yağırlı ~ yanır ~ yañır Sırtı yaralı. (C.XI.s.4120).

yakı 1. Karın ağrısı. **2.** Sürgün, ishal. (C.XI.s.4128).

yakma ~ yakacak ~ yakmaca Şarbon hastalığı, kara çıban. (C.XI.s.4130).

yalama ~ yalamık ~ yalıma 1. Dudakta çıkan yara, uçuk. **2.** Dudakta kuruma, çatlama. (C.XI.s.4136).

yalamuk Yüzde güneş yanığı. (C.XI.s.4138).

yamalı Deride, genellikle yüzde görülen çok açık ya da çok koyu renkte, yama gibi büyücek leke bulunan kişi; üstünde böyle bir leke bulunan yer. (C.XI.s.4152).

yamık Ayağı bir yana eğik, çarpık (insan için). (C.XI.s.4154).

yamık Antep çıbanı, genel olarak çıban izi. (C.XI.s.4155).

yamuç Bere, ezik. (C.XI.S.4158).

yanbaç Eğri bacaklı. (C.XI.s.4161).

yangı ~ yangın ~ yangu Hastalık ateşi. (C.XI.s.4164).

yanıç Topal, yan yana yürüyen. (C.XI.s.4167).

yanık Gövdede açılan yara izi. (C.XI.s.4167).

yanır ~ yañır 1. Sağaltma amacıyla dağlamak yüzünden açılan yara. **2.** Yara. (C.XI.s. 4169).

yanpir ~ yampiri Şaşı. (C.XI.s.4172).

yantır ~ yantırı ~ yantir ~ yantiri 1. Topal, aksak. **2.** Şaşı. (C.XI.s.4174).

yargacı Ağır hastalık. (C.XI.s.4182).

yarım 1. Fıtıklı. **2.** Sakat, beden yapısından eksiği olan. (C.XI.s.4184).

yarımlıh ~ yarımlik 1. Fıtık. **2.** Sakatlık. (C.XI.s.4185).

yaşı Küçük çocuklarda, pislikten oluşan bir deri hastalığı. (C.XI.s.4197).

yaşıtlık ~ yaşıt Bir çocuk hastalığı. (C.XI.s.4197).

yatağan ~ yatak ~ yatalak Yatalak hasta. (C.XI.s.4198).

yatalık ~ yatalak ~ yatalgı 1. Sürekli yatan hasta, yatalak. **2.** Humma ve benzeri ateşli hastalık. **3.** Tifo. **4.** Zatülcenp. **5.** Zatürre.

yayalak Kalça çıkıklığı olup iki yana eğilerek yürüyen. (C.XI.s.4209).

yekelik Topallık. (C.XI.s.4228).

yel ~ yél ~ yelpik Ağrı, sızı, romatizma. (C.XI.s.4230).

yeldirgeme Uykuda söylenerek kalkma, kendini oraya buraya atma hastalığı, karabasan. (C.XI.s.4231).

yelinsek Memeyi körleştiren bir hastalık. (C.XI.s.4235).

yelpik ~ yelpük ~ yilpik 1. Nefes darlığı, bronşit. **2.** Çarpıntı. (C.XI.s.4239).

yemece ~ yimece 1. Çevresine kol atan bir çeşit kanser. **2.** Frengi. (C.XI.s.4241).

yenirce ~ yenirbaşı ~ yenür ~ yenürce ~ yinir ~ yiyici 1. Frengi. **2.** Şirpençe. **3.** Cüzzam. (C.XI.s.4246).

yerdeki Koltuk altında çıkan şişkinlik, hıyarcık. (C.XI.s.4250).

yerısırma Ayak altında oluşan bir kabarcık. (C.XI.s.4251).

yerliğen ~ yerliğen Yalınayak gezenlerin ayakları altında çıkan bir yara. (C.XI.s.4253).

yete Sakatlık. (C.XI.s.4256).

yeyilme Kanser. (C.XI.s.4260).

yılancık ~ yılancuḡ 1. Kemik veremi. **2.** Yüzde şişme biçiminde görünen bir hastalık. **3.** Kasıkta, kol altında ya da boyunda şişkinlik yaparak beliren bir hastalık, akarca. **4.** Burunda şişme, kızarma biçiminde beliren bir hastalık. **5.** Gövde de şişkinlikler yapan, sıkıntıdan olduğu sanılan bir hastalık. (C.XI.s.4264).

yıldırım İnme, felç. (C.XI.s.4267).

yılık ~ yılıkman ~ yılış ~ yilkı ~ yillaş ~ yılıpık Şaş. (C.XI.s.4269).

yıllık Antep çıbanı. (C.XI.s.4271).

yillikli Göğüs hastalığı çeken (kimse). (C.XI.s.4277).

yiv Yara izi. (C.XI.s.4283).

yivli Yara izi bulunan yer. (C.XI.s.4284).

yiyyik Hastalık. (C.XI.s.4284).

yolcu Göze inen perde, boz. (C.XI.s.4289).

yoluk Çiçek bozuğu. (C.XI.s.4291).

yorgaca 1. Boğmaca **2.** Tifo ve benzeri hastalık. (C.XI.s.4298).

yozy Kısır. (C.XI.s.4301).

yöreme 1. Parmakta çıkan dolama. **2.** Kanser. (C.XI.s.4309).

- yörleğen** Bir çeşit çıban. (C.XI.s.4309).
- yuğrük** Gövdede şişkinlikle beliren bir hastalık. (C.XI.s.4312).
- yuğrük** Sancı. (C.XI.s.4312).
- yuluk** Şaşı. (C.XI.s.4314).
- yumrucak** Veba. (C.XI.s.4316).
- yumurcak** İyileşmeyen çıban. (C.XI.s.4317).
- yügrük ~ yüguruk 1.** Yılcık hastalığı. **2.** Çocukta bağırsak sancısıyla beliren hastalık. (C.XI.s.4326).
- yügrük** Göbek altında şişkinlikle beliren bir hastalık. (C.XI.s.4328).
- yürük** Sancı. (C.XI.s.4334).
- yürük ~ yüvrük** Yılcık hastalığı. (C.XI.s.4334).
- zağlı** Sancılı, irinli (yara için). (C.XI.s.4343).
- zangaç ~ zankaç** Topal. (C.XI.s.4347).
- zarıncı** Yatalak hasta. (C.XI.s.4349).
- zavrak** Sağır. (C.XI.s.4353).
- zaynak** Topal, kötürüm. (C.XI.s.4354).
- zaza** Kekeme. (C.XI.s.4354).
- zemberek ~ zembelek** Zatürree. (C.XI.s.4359).
- zingirak** Sıtma. (C.XI.s.4372).
- zızı** Sızı. (C.XI.s.4384).
- zort** Sıkıntı, dert, hastalık. (C.XI.s.4397).
- zöv** Yeni doğmuş çocukların başında çıkan çıban. (C.XI.s.4399).
- zukön** Nezle. (C.XI.s.4400).
- zükâm ~ zükgâm ~ zükgem ~ zükkâm ~ zükkân ~ zükkem** Nezle. (C.XI.s.4401).

3.3.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.3.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

- afagan rüzgarı 1.** Yürek oynaması, çarpıntı, helecan, tasa, iç sıkıntısı, hafakan. **2.** Nefesi kesen sürekli öksürük. (C.I.s.68-69).
- ağız eskisi** Ağız ağrısı, bir çeşit ağız yarası. (C.I.s.96-97).
- ara hastalığı** Nezle, grip. (C.I.s.293-294).
- ara sökümü** Salgın hastalık. (C.I.s.300).
- arı hastalığı** Tifo hastalığı. (C.I.s.315).

ateş gömleği Kızıl hastalığı. (C.I.s.367).

aykaranısı Bir göz hastalığı. (C.I.s.422).

balbaşı Sulu bir yara. (C.II.s.501).

başçiğez Çıban başı. (C.II.s.555).

bel gevşekliği Bel suyunu, meniye tutamama hastalığı. (C.II.s.616).

bozgülü İshal. (C.II.s.751).

bögr ağrısı Karın ağrısı. (C.II.s.758).

böğür ağrısı Göğüs ağrısı. (C.II.s.766).

buber beni Siyah ben. (C.II.s.774).

bulgur püskürtmesi Bir çıban. (C.II.s.788).

can alıcı Öldürücü hastalık. (C.III.s.854).

cıfit ısıtması Geceleri ateş yapan bir çeşit sıtma. (C.III.s.898).

ciğer beni Yüzde ve boyunda olan kırmızı ben. (C.III. s.962).

çengi yeli Romatizma. (C.III.s.1138)

çıtık çıbanı Vücudun kol ve bacak kısmında çıkan küçük çıban. (C.III. s.1197).

çilbozgunu ~ çilbozu ~ çilbozuğu ~ çilçapar ~ çil fışlak 1. Çilli (kimse). **2.** Yüzdeki çiçek izleri. (C.III. s.1213).

dam baskını Kapalı yerde uzun zaman oturup havasız kalmaktan halsiz düşen, rengi solgun ve yüzü şiş (kimse). (C.IV. s.1350).

danamemesi İnsan ve hayvanlarda olan büyük çıban. (C.IV.s.1356).

deliyatalğı Tifo hastalığı. (C.IV.s.1414)

denegutnu ~ denekutnu Kurdeşen denilen deri hastalığı. (C.IV.s.1421).

demirönü ~ demiröyü Temriye, egzama. (C.IV.s.1419).

deri yatmalık Vücudu fazla yaralanmış, berelenmiş olan. (Vücudu fazla vurulmuş olan kimse yeni kesilmiş bir hayvan derisine sarılırsa bereleri daha çabuk iyileşir.) (C.IV. s.1434).

deve çiçeği Kötü sonuçları olabilen bir çeşit çiçek hastalığı, ergthema nodosum. (C.IV.s.1440)

deve temresi Egzama. (C.IV.s.1442).

dınnak dibi Şeytan tırnağı. (C.IV. s.1466).

dilaltı ~ dilbağı 1. Konuşmaya engel olduğuna inanılan dil altındaki et. **2.** Mikrop kapıldığı için dil altında çıkan ve kurbağa gibi ses çıkartan kabarcık. (C.IV. s.1490).

domuzbaşı ~ domuzbaş ~ domuzburnu ~ donuzbaşı İnsanların yüz, baş ve vücutlarında şişkinlik şeklinde beliren hastalık. (C.IV.s.1555)

et mihı El ve ayak parmaklarında olan nasır. (C.V. s.1799).

etdirseği Gözde çıkan arpacık.

dulunkaba ~ dulukkaba ~ dulunkabası Kabakulak hasatlığı. (C.IV.s.1599)

garnegirsi Karın ağrısı. (C.VI.s.1929).

gece gabaruğu ~ gece kabarcığı ~ gece yanuğu Vücutta kabarcıklar yapan bir çeşit hastalık. (C.VI.s.1958).

gılbaşı Tırnak dibinde meydana gelen ve parmağın ucunu düşüren bir çeşit çıban. (C.VI.s.2039).

gice yanığı Deride meydana gelen, yanık gibi su toplayan kabarcıklar. (C.VI. s.2071).

göden gözü Su toplamış nasır kabarcığı. (C.VI. s.2125).

göğündürme lâlesi Göz hastalığı. (C.VI.s.2133).

göz bunu Körlük. (C.VI.s.2176).

göz yeringeci Hastalıklı, sakat (kimse). (C.VI. s.2184).

ıgımkı memesi Basur hastalığı. (C.VII.s.2456).

ıçağrısı 1. Dizanteri ya da kolera hastalığı. **2.** Verem. (C.VII.s.2503).

imik boğması Boğazın iç tarafında çıkan çıban. (C.VII.s.2536)

itbiciği Koltuk altında çıkan çıban. (C.VII. s.2567).

itmemesi Koltuk altında çıkan bir çeşit çıban. (C.VII. s.2569).

kedibiciği ~ kedidaşığı ~ kedimemesi Koltuk altında çıkan bir çeşit çıban, köpekmemesi. (C.VIII.s.2717).

kedidirseği Göz kapaklarında çıkan bir sivilce, arpacık. (C.VIII.s.2718).

kılbaşı İnsanlarda parmak üzerinde çıkan yumruk büyüklüğünde bir çeşit çıban. (C.VIII.s.2794).

kıl durgunu Göğüste şişmeyle beliren hastalık. (C.VIII.s.2796).

koltuk çıbanı Koltuk altında çıkan köpek memesi denilen çıban. (C.VIII.s.2912).

kuşkuyruğu 1.Büyük çıban. **2.** Difteri. (C.VIII.s.3016).

kül kütürüm Kötürüm, sakat. (C.VIII.s.3052).

ortalık ağrısı Bulaşıcı hastalık. (C.IX.s.3289).

öpke avrūu Verem. (C.IX.s.3343).

özağrısı İshal, sürgün. (C.IX.s.3368).

sögüt yaprağı İnce hançerle açılan yara. (C.X.s.3675).

tavukgötü El ve ayakta olan siğile benzer bir çeşit yara. (C.X.s.3849).

tavukkarası ~ tavıkgarağı ~ tavuħbelerüğü ~ tavukkarağı Karanlıkta görememe hastalığı. (C.X.s.3849).

terhastalığı 1. Tifo. **2.** Zatülcenp. **3.** Humma. (C.X.s.3893).

tilkiburnu Koltuk altında çıkan kan çıbanı. (C.X.s.3931).

toğukgöti El ve ayaklarda oluşan küçük sivilce. (C.X.s.3944).

tovukgöti Saç ya da kıl dökülmesiyle beliren bir deri hastalığı, saçkıran. (C.X.s.3974).

tulumkabası ~ tulumşak ~ tulumşişi Kabakulak. (C.X.s.3989).

yelyarası Yıl çıbanı. (C.XI.s.4240).

yılçıbanı Halep çıbanı, antep çıbanı da denilen, genellikle yüzde çıkan, iz bırakan çıban. (C.XI.s.4267).

yılçıbanı ~ yilyarası Güneydoğu bölgemizde yaşayanların genellikle yüzde görülen bir çıban, antep çıbanı. (C.XI.s.4277).

yürek düşmesi Göbek düşmesi de denilen bir sakatlık. (C.XI.s.4333).

3.3.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

acı geyrek ~ acı gārek ~ acı geğrek ~ acı geğrik ~ acı geñirik ~ acı geñrik ~ acı gerek ~ acı gerik ~ acı keyrek Mide ekşimesi, hazımsızlık ve bundan ileri gelen geçirti. (C.I.s.45).

ağır hastalık 1. Soğuktan ileri gelen bir çeşit hastalık. **2.** Yara, çıban gibi hastalıklara verilen ad. **3.** Tifo. (C.I.s.109).

algömlek bkz **al bastı 1.** Kızıl hastalığı. **2.** Kızamık, kızamıkçık. (C.I.s.214).

algöynek ~ algömlek Kurdeşen hastalığı. (C.I.s.214).

ateş pare Bir cilt hastalığı, yılançık. (C.I.s.368).

baştankara Koma halinde hasta. (C.II.s.566).

büyük öksürük Boğmaca. (C.II.s.833).

çalbaş Kel. (C.III. s.1050).

çarpana yüzlü Kara kuru ve çiçek bozuğu yüzlü olan (kimse). (C.III. s.1083).

çıtavık Yara, çıban. (C.III. s.1192).

danaburun Parmakta çıkan bir çeşit çıban. (C.IV.s.1355).

datlu balğam Tatlı balgam denilen hastalık. (C.IV.s.1378)

eskihasır Kulunç hastalığı. (C.V.s.1784).

eşek gummas Kanser. (C.V.s.1789).

garagabarcuk ~ garağabur Yalınayak gezen çocukların ayağında ya da el içinde çıkan bir çeşit çıban. (C.VI. s.1918).

gazuhlu humma Kazıklı humma, tetanoz. (C.VI.s.1955).

geloğlan Ateş karşısında fazla ısınmaktan yüz, el ve bacaklarda meydana gelen kırmızı lekeler. (C.VI. s.1984).

goca gevelek Dişsiz adam. (C.VI. s.2089).

gök öksürük ~ göğ öksürük ~ göğ öyüsürük ~ göğ üskürük ~ gökduma ~ göy ösgüreyh Boğmaca öksürüğü. (C.VI. s.2138).

gözel hastalık ~ güzelleme Verem. (C.VI.s.2178).

gurubaş Çocuğu olmayan. (C.VI. s.2201).

guruyel Romatizma. (C.VI.s.2201).

güzelağrı ~ güzelleme Verem hastalığı. (C.VI.s.2243).

hort burun Devamlı akan burun. (C.VII. s.2413).

ince ağrı ~ ince arı ~ ince dert ~ ince hastalık ~ ince illeti 1. Verem. **2.** Kalp hastalığı. (C.VII.s.2537)

kanlı balgam Dizanteri. (C.VIII.s.2625).

karaağrı Uzun süren hastalık. (C.VIII.s.2637).

karaçıkın Satlıcan hastalığı, zatülcenp. (C.VIII.s.2641).

karadalak Yüz, burun ve dudakların şişmesiyle beliren bir hastalık. (C.VIII.s.2641).

karadamak ~ karadamaklı Dişleri dökülmüş, dişsiz insan. (C.VIII.s.2641).

karadamla Birdenbire vücudu kaplayan ağrı. (C.VIII.s.2641).

karagöndürme ~ karagöyündürme ~ karapence ~ karayakma ~ karayakmaca ~ karayanı Bir çeşit çıban, şarbon hastalığı. (C.VIII.s.2643).

karagöynük Soğuktan vücudun her yanında olan ve ağrı yapan şişler. (C.VIII.s.2643).

karakabar ~ karakabarcık ~ karabarık 1. Taş vb. sert cisimlerinden çarpmasından ya da batmasından ayak altında olan şişlik. **2.** El, ayak ve yüzde çıkan sulu bir çıban. (C.VIII.s.2645).

karakabarcık ~ karıma 1. Parmaklarda çıkan iltihaplı yara, dolama. **2.** Dilde çıkan küçük kabarcık. (C.VIII.s.2645).

karakuzgun Hastalıktan yüzü sararmış insan. (C.VIII.s.2649).

karakütük Hastalıktan esmerleşmiş ve büyümemiş insan ya da hayvan. (C.VIII.s.2649).

kara sarılık Üst dudak ile diş arasında çıkan bir kabarcık. (C.VIII.s.2652).

karamübarek Şirpençe, kan çıbanı. (C.VIII.s.2651).

karasalgın 1. Dişlerdeki iskorpit hastalığı. **2.** Boğaz ağrısı. (C.VIII.s.2652).

- karasıkmaca** Bir çocuk hastalığı. (C.VIII.s.2652).
- karataban** Hayvan ve insanlarda ayak altında olan iltihaplı yara. (C.VIII.s.2653).
- karayanık** İnsan vücudunda kabarcıklar biçiminde beliren hastalık. (C.VIII.s.2654).
- karayatalğ** Tifo hastalığı. (C.VIII.s.2654).
- kayranbaş** Kel. (C.VIII.s.2707).
- kayıkgöz** Şaşı, şehla göz. (C.VIII.s.2700).
- kazıklı huma** Tetanos hastalığı. (C.VIII.s.2712).
- kefeke ~ kefeki** Diş diplerinde olan taş. (C.VIII.s.2719).
- kel hastalık** Verem. (C.VIII.s.2732).
- kılkabar** Çoğu zaman parmak uçlarında görülen, ağrısı çok şiddetli bir çeşit kabarık yara. (C.VIII.s.2799).
- kızılavruv** Kuşpalazı, difteri. (C.VIII.s.2863).
- kızılğicik** Kaşıntı veren göz hastalığı. (C.VIII.s.2865).
- kızılyara** Şirpençe hastalığı. (C.VIII.s.2867).
- kızılyel** Albümin hastalığı. (C.VIII.s.2867).
- kızılyörük ~ kızılığruk ~ kızılığrük ~ kızılığrük** Yılcık hastalığı. (C.VIII.s.2867).
- kirli paçavra** Kolera hastalığı. (C.VIII.s.2880).
- kör çiban** Başı olmamış çiban. (C.VIII.s.2963).
- kör dınnak** Çeşitli nedenlerle düzgün büyüyemeyen, kütleşen, yumrulaşan tırnak. (C.VIII.s.2963).
- kötü yara ~ kötü ağrı** Frengi. (C.VIII.s.2983).
- kuruyel** Romatizma. (C.VIII.s.3013).
- mankafa** Fıtık, kavlıç. (C.IX.s.3124).
- sokuriçeği** Körbağırsak. (C.X.s.3660).
- sokurtüyün** Apandisit. (C.X.s.3660).
- söngüt** Diş diplerinde biriken taş. (C.X.s.3680).
- tatlıyara** Yüzde çıkan ve çevresine yayılan çiban. (C.X.s.3844).
- tezyakı** Mide bozukluğu, bulantı. (C.X.s.3907).
- tuzlubalgam** Egzama hastalığı. (C.X.s.4003).
- yağlıgöz** Kelebek hastalığı. (C.XI.s.4122).
- yalama dodah ~ yalama dudak** Dudak yarası uzun süren, geçmeyen kişi. (C.XI.s.4137).
- yalımbilek** Kemikleri gelişmeden doğan çocuk. (C.XI.s.4145).
- yarımmine** Felç. (C.XI.s.4185).
- yasara göz** Sürekli yaş akan göz. (C.XI.s.4192).

yelyuva İnsanda, hayvanda görülen, ağrısız büyüyen şişlik. (C.XI.s.4241).

yiyciyara 1. Frengi. **2.** Şirpençe. **3.** Cüzzam. (C.XI.s.4246).

yiyciyara ~ yeyilme Kanser. (C.XI.s.4260).

yoz malı ~ yoz sığırı Kısır. (C.XI.s.4301).

3.3.1.2.3. Sıfat - Fiil Kalıbında Olanlar

etyaran Daha çok parmaklarda olan bir çeşit çıban, dolama. (C.V. s.1800).

gaŋıran Kangren. (C.VI. s.1912).

gıyaran Parmak ucunda meydana gelen bir çeşit yara. (C.VI.s.2044).

gurdeşenek ~ gurtdeşen İnsan bedeninde kabarcıklar yapan bir hastalık. (C.VI.s.2198).

karabasan ~ karabasma Doğumdan hemen sonra gelen ateşli hastalık, havale. (C.VIII.s.2637).

karakıran Salgın hastalık. (C.VIII.s.2646).

ondubozan Damar hastalığı. (C.IX.s.3283).

ordubozan Varis hastalığı. (C.IX.s.3287).

taşdöven ~ taşdüğen Ayakta olan yara. (C.X.s.3839).

3.3.1.2.4. İsnat Grubu Kalıbında Olanlar

adı batası Köstebek de denilen çıban, kemik veremi, sıraca. (C.I.s.65).

adı batasıca ~ adı batmış~ adı kalasıca ~ adın addara kala ~ adın bata ~ adını eller alsın 1.Müzmin yara. **2.** Oğlanlık da denilen ateşli bir çocuk hastalığı. (C.I.s.65-66)

adı bellisiz Verem. (C.I.s.66).

adıyaman Bir çeşit yara. (C.I.s.67).

ağzı keşli Bir hastalık sebebiyle ağzında keşe benzer beyazlıklar olan kimse. (C.I.s.119).

alıfatma Ateşli, öldürücü hastalık. (C.I.s.216).

gözü akık Şaşı (kimse). (C.VI. s.2184).

ocağkör Çocuğu olmayan. (C.IX.s.3262).

şaşıbeş Şaşı. (C.X.s.3751).

yamıcıkırık Topal, aksak. (C.XI.s.4154).

yanıarā Veba. (C.XI.s.4166).

yanıkara ~ yanığara ~ yanığara ~ yanika ~ yanikara ~ yankın 1. Akciğer zarı yangısı. 2. Bir çeşit kötü çiban. 3. Lekeli humma 4. Süreğen bel romatizması.

yanıkırık Yan yürüyen, sakat. (C.XI.s.4168).

3.3.1.2.5. Ad + Çekimli Fiil Kalıbında Olanlar

aktutma Albümin hastalığı. (C.I.s.163).

al basma ~ al bastı⁴⁶ 1. Lohusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması. 2. Kızıla benzer bir çeşit hastalık. (C.I.s.207).

bakırbasma 1. Vücudun yer yer kızarması ile beliren bir hastalık. 2. Dizlerden aşağıda çıkan yara. (C.II.s.494).

çarık çıkartmaz Kolera hastalığı. (C.III.s.1081)

hüy dutma Kan dolaşımı ve sinir sisteminin bozulmasından ileri gelen bir çeşit hastalık. (C.VII.s.2453).

karabakma Kuş palazı, difteri. (C.VIII.s.2637).

karabasma ~ karabasan Doğumdan hemen sonra gelen ateşli hastalık, havale. (C.VIII.s.2637).

karın kavraması ~ karın kıstı Karın ağrısı. (C.VIII.s.2663).

paryandı Kızamık hastalığı. (C.IX.s.3403).

sidiksal Sidiği tutamama ya da yapamama hastalığı. (C.X.s.3629).

sütsızma Bir çeşit çocuk hastalığı. (C.X.s.3727).

şeşibeş görme Şaşılık. (C.X.s.3764).

yanbastı Topal, aksak. (C.XI.s.4161).

3.3.1.2.6. İkileme Kalıbında Olanlar

aytak puytak Kambur. (C.I.s.432).

dımır dımır Yaranın zonklamasını, için için acımasını anlatır. (C.IV. s.1460).

diğir diğir ~ dışır dışır ~ diğil diğil ~ diş diş ~ dişir dişir ~ diyir diyir Cilt üzerindeki ince kabarcıkları anlatır. (C.IV. s.1483).

dişdiş Dişleri iri, seyrek ve öne doğru çıkık olan kimse. (C.IV. s.1520).

fişir fişir Herhangi bir organın kuvvetlice yanıp kabarmasını anlatır. (C.V. s.1873).

gıcırık büklüm Sakat (kimse). (C.VI. s.2029).

gıygışık gıygışık Kalçası ya da beli ağrıyan kimsenin aksayarak yürümesini anlatır. (C.VI. s.2006).

⁴⁶ Zihinsel hastalıklar için bkz s. 128

hakır hakır ~ hangır hangır Zorla ve sesli bir şekilde nefes almayı anlatır. (C.VII. s.2254).

hıkır hıkır 1. Çok hasta olan kimsenin nefes almasını anlatır. **2.** Nezle olan kimsenin burun çekmesinin anlatır. (C.VII. s.2358).

holdur hoyuk Çiçek bozuğu, çopur yüzlü (kimse). (C.VII. s.2396).

ikibüküm Kambur. (C.VII. s.2514).

kef kef Açlık ya da sıcaktan fenalaşmak. (C.VIII.s.2719).

lopcuk lopcuk Tükürüğün balgamlı olması için. (C.IX.s.3087).

Tablo 2.

Organlara Göre Hastalık Adlarının Gösterildiği Organlara Göre Hastalık Adları

deri ile ilgili	abraş	ağrı ~ ağarma ~ ağırma ~ ağriter	akarca
	ala	alaca	alacık
	alaşa	alaşar	alaz
	amal	apraz	aşkar ~ aşgar
	avsun	ayara	ayluğ
	baba ~babba	barak	basra
	Baş	başı	başsız
	belen ~ beleñ ~ belin	belerti	benk ~ beğ ~ beğ
	Bêrç	bertik ~ bertig ~ bertük ~ börtük	beste
	bezek	bezeme ~ bezeleme ~ bezileme ~ bezime ~ bızeme	bezi
	bıçıntı ~ bıçık	bızık ~ bizzik	bişik
	bostancık	bozalak	bozartı
	börlıyen	buçuk	büşürgen
	cıbar	cıdavlu	cıdır
	cıdırlı ~ cıdırgı	ciberik	cicik ~ cilik
	cile	cis	cobuk ~ coddu
	conak	cottu	cubur
	çaça	çağmağ	çakma ~ çakmaca ~ çakmak
	çal ~ cal	çalık	çapar ~ çapur ~ çıpar
çıbık	çığıt	çıkıl	
çıkma	çımak	çızlık	
çiçi	çiğil	çiğit ~ cığıt ~ cihit	

çipar	çivit ~ çiyit	çoban
çonduk	çotruk	çöne
çöpür	çör ~ çor	çörcük
çuh	çullama	dabaz ~ dabas
darucuk	datlıcak	davun ~ daun ~ davın
daylı ~ dayıl	demreği ~ demna ~ demrā ~ demravi ~ demrē ~ demreğe ~ demreği ~ demrevi ~ demriye ~ demuravi ~ derma ~ dermeğe ~ dermeği	depgin ~ depkin ~ depme
dolluk	donanma ~ donatma	doğra ~ domra ~ donragı
donralı	dorun	döğlenpe ~ dölempe ~ dövleme ~ düveleme
dönük	fısgıl	fufu
fuska ~ fuşka ~ fuşkulu	gamar	gardel
gelincik	gerik	geveme
gevilcen ~ gevülcen	gevirci	geyiz
göğerti	göğündürme	gömbelek
göndürme	göynük	göyündürme
gurdeşenek ~ gurtdeşen	güzellik	haspa
haşirik	hesbi	hılt
hınç	hırt	hırtış
hışırık	hora	hoşirik ~ hoşırık
hoşrik ~ hoşuruk	hoşur	ilancık
ilmece	incibar	indirik
isliğ	ivilcan	kabar
kabircik	kamar	kamartlaz
kanyel	karamuk ~ karamık	karıncacık
katık	kavuz	kaysak ~ kaysa ~ kaysa ~ kaysık
kengi	keme	kertlek
ketlez	keveme	kıcık
kıranbığ	kızanbığ	kızık
kızıl	kızılca ~ kızılca	konak ~ kagak ~ kanak ~ koğah ~ koğak ~ konğak ~ kovak ~ kovank ~

			kuvağ ~ kuvak ~ kuvank
	kop	kordeşeni	köme
	köre	köstü	kurule
	mayasır ~ mayasur	meçeç	merk
	miyasıl	morca	nokra
	oğur	okralı	pafulu
	paryandı	pıtır	poyraz
	punta	purtul	pültür
	sakırğa	serpinti	sıkkınlık
	sızanağ	sızğan ~ sızığan	sinil ~ singil
	sivil	suluca	süğü ~ süğü
	sürek ~ sürk	sürk	süyü
	şaklak	şilte	temre ~ tembere ~ temire ~ temirek ~ temreğe ~ temreği ~ temreğu ~ temreğü ~ temrei ~ temrek ~ temreki ~ temrevü ~ temreyi ~ temro ~ temroğ
	termiye	tırışik	tirtıl
	tıvga ~ tıvğa ~ tıvka	tomra	tomruk ~ tompuz ~ tomur
	toñra	tutka	tüğürçük
	türtük	urama	uzar
	ucuk	ürfiye	ürküntü
	üşük	vicırgan	yağır ~ yağar ~ yanır ~ yañır
	yakma ~ yakacak ~ yakmaca	yalama ~ yalamık ~ yalıma	yalamuk
	yamalı	yamık	yanık
	yanır ~ yañır	yaşı	yerdeki
	yerısıрма	yerliğen ~ yerligen	yılancık ~ yılancuğ
	yıllık	yoluk	yörleğen
	yumurcak	yüğrük ~ yüğuruk	yürük ~ yüvrük
	zöv		
GÖZ İLE İLGİLİ	ağ	ağma	ağmağa
	ağricak	ağrılı ~ ağrıklı ~ ağrılı ~ ağrılıklı ~ ağrımık	ak

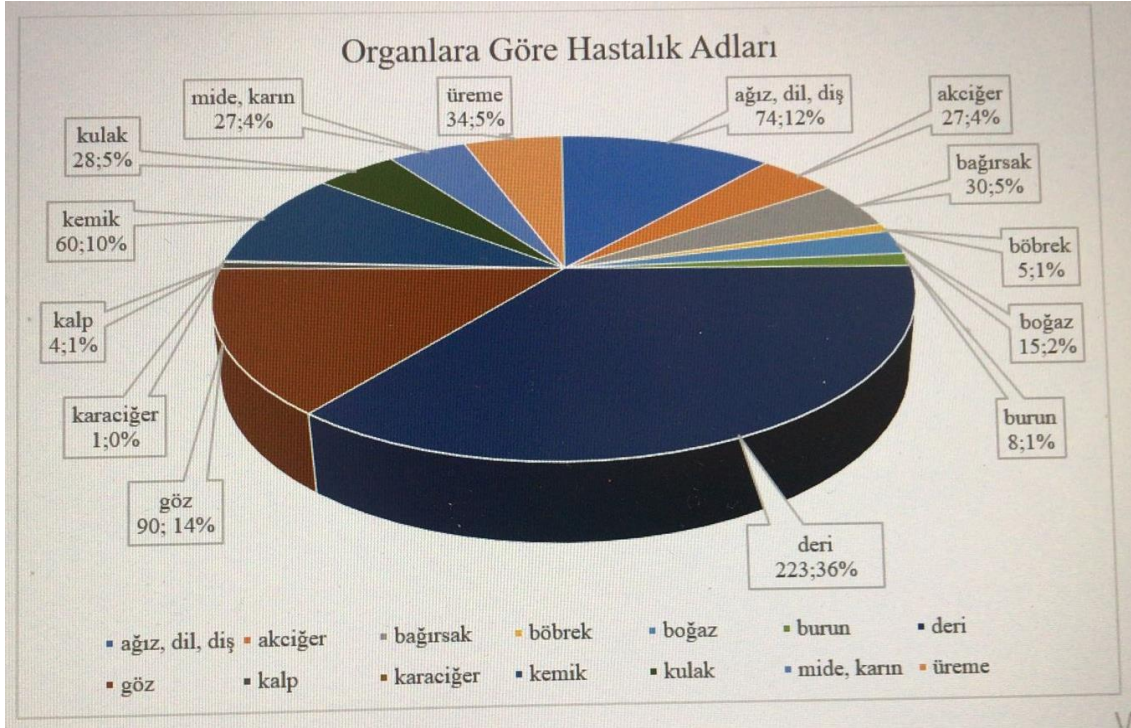
		~ağruḥlu	
	aparak	arpacuḥ ~arpacuk	avşın
	aydaş ~ aydaşık ~ aydeş	ayvaz	banaz
	bedre	berevi	beşiş ~ beşüş
	betire	cımla	cımlā ~ cımlās ~ cimre
	coz	cörtlek	cumuk
	çabak	çabras ~ çabri	çakla
	çapaḥ ~ çapalaḥ ~ çapana ~ çapanak	çapraş ~ çapraşka ~ çapraz	çelek
	çendek	çepelek	çıbık
	çimbık ~ çimbıl ~ çımya	çıpıl ~ çıpıḥlı ~ çıpış	çırpık
	çimla ~ çimli ~ çımya	çipil ~ çipildek	çipildik ~ çipirdik
	çipilli ~ cibilli ~ cimbilli	çipiş	dirsek
	diyir	dolman	döngöz ~ dönükgöz
	duman	Elil	emme
	faslak	göğündürme	gür
	hımil	hiçik	ılkış
	ıssırgı	ıbili	incili ~ incilo ~ incir
	kaklak	kandilli	karağı
		karoy	kıpık ~kıpıl
	kipişik	konuk	kor
	kötürüm	kuça	maşal
	mucur	müşef	naşal ~ naşşal
	özen	panaz	puç
	sokur	şalī	şampir
	şaş ~ şaşalak ~ şaşkal ~ şaşkaloz ~ şaştak ~ şeşi ~ şevşel ~ şevşir ~ şevşiri	şaşa	şaşırak ~ şaşılak ~ şaşkar
	şelek ~ şellāvi	şellef	şırpık
	şil	şipil ~ şibidik ~ şimbil ~ şipik ~ şipitik	şuhelā
	tirkeş	tut	yanpir ~ yampiri
	yantır ~yantırı ~ yantir ~ yantiri	yılık ~ yılıkman ~ yılış ~ yılık ~ yıllaş ~ yılık	yolcu
	yuluk		
DİŞ, DİL VE AĞIZ	afar	ahraz~ahras~ahres	aras
	argaz	avalla	belde
	bok	burgu	calay

	cıldır	çor	çoturuk
	dada ~ dadal	damakcak	deme
	dilcek ~ dilcik ~ dilcug ~ dilçek ~ dilçeyh ~ dilicek	dişlen ~ dişleñ ~ dişko ~ dişlân ~ dişlank ~ dişleg	ebeş
	ebu	ehrez	fat
	fesüklük	folak	gambak ~ gambağ
	gege ~ gede ~ gevgene	gevik ~ geme ~ gemeş ~ gevilli ~ gevük ağızlı	habu
	haşal	haşvat	havut
	ılat	ımık	ısrığı
	ilkit	kaçar	kada
	kağrık	kakaç	kazak
	keme	kevker	kevük
	koflak	kurbağacık ~ kurbacık ~ kurbağlama	kümük ~ kümdük ~ kümkü ~ kümürük ~ kündük ~ kündük
	nuzla	oğur	paldırak
	pambucak ~ pamucak	pepildek ~ pepe ~ pepeği ~ pepeme ~ pepere ~ pepi ~ pepil ~ pepül ~ pepir	pepildeklik
	pitpit	sanğ	sırğı
	silme	tat	tekeç
	teltik ~ teltek ~ teltel	tılık	tilkov
	tilsiz	tiltak ~ tıltık ~ tilik ~ tiltek	yabuk
	zaza		
KEMİK İLE İLGİLİ HASTALIK ADLARI	akarca	badak~badanak~ baduk~bedek~ bıdık~bodak~bodi ~bodik~boduk~ botak~botlak~böcük~ bödek~budik~buduk	belez
	buldur	cac	caruk~coruk
	celavruk	cıdar	cor
	coruk ~ caruk	coz	cöçün
	culdur ~ curgut ~ çuldur	curul	çatlak
	çaytak ~ çaytınak	çıkğan	çımık
	çolan	debbe ~ debe ~ debeli	debe
	eezen	fanık	gıygaşık

	goç	guldur~gulcur	gurruk
	gürük	hınam	hırtık
	ilancıh	ilancık	kavuc
	kaydur	kengi	kevgi
	koloz	kop	kuldur
	mankafa	nekse	nuzla
	sınık	takır~takur	tebe
	tomatisma	ülüzgar	yılandık
	yalımbilek	yamık	yanbaç
	yaniç	yantır ~yantırı ~ yantir ~ yantiri	yarım
	yarımlık~yarımlıh	yayalak	yekelik
	yete	yılandık ~ yılandıh	zangaç ~ zankaç
ORGANLARIYLA İLGİLİ HASTALIK ADLARI	abraz ~ arbaz	akarca	aslık ~ aslıh
	asnık	bağlılık	bel
	béyman	bezeme ~ bezeleme ~ bezileme ~ bezime ~ bızeme	collak
	çeçek	çiçek	debelek ~ debedaşşah ~ debeli
	eremik	fişfırdal	firekli
	göğleme	gurat	hıngir
	hıra	kebe	kırmış
	kırtıl ~ kırtın	koça	seçime
	taba	tabak	tıbıka
	tıvga ~ tıvğa ~ tıvka	umma ~ ummaca ~ ummağ ~ umsunluk ~ umsunma ~ umsunuk ~ umsuruk	ursan
	uğumsuz	yemece ~ yimece	yenirce ~ yenirbaşı ~ yenür ~ yenürce ~ yinir ~ yiyici
	yoz		
BAĞIRSAK İLE İLGİLİ	aylık	babisa ~ babitsa	beklik
	bıçırgan ~ bıcırık ~ bıçılğan	bozgun ~ bozgunluk	burgun ~ burgu ~ burğun ~ buruğ ~ burulğan
	cıdırık	cırcır ~ cırcırım ~ cürcür	cibe

	cöbürlü	değgin	dırık
	dirik	gabiz	hindiri
	ıgınık ~ ıkınıh ~ ıkıntı	ısgal	iyindirik ~ ıgınık ~ iğınık ~ iğnik ~ iyinik ~ iynik
	ötürük ~ ötrek ~ ötrük ~ ötürek ~ ötürgeç ~ ötürüg	perklik	sal
	söggünlük	sürgün ~ sürgü ~ sürgünlük	şimbil
	tırık ~ tırıh ~ tırlak	tırık	törlek ~ tortor ~ törtör
	virik	yakı	yüğrük ~ yüğuruk
KULAK HASTALIKLARI	ahraz ~ ahras ~ ahres	aras	avalla
	ayvaz	çatlak	çomruk
	dagal	donama	dukur
	faskulak	fosut	gofoz
	gulüf	gümgürük	hul
	kar	kobi	kofo ~ kofe ~ kofi ~ kofos ~ kofoz ~ kofuz
	kufu ~ kufa	kuluf	lalık ~ lalaş ~ lālaş
	meytambal	sanavu ~ savır	sañrau
	sār	sava	topak
	zavrak		
MİDE VE KARIN HASTALIKLARI	acérik	bağar	bajala
	batar~batak	burç	burkuntu
	büklesin	cöbürlü	dalak
	dolluk	eğşümük	genirtlek
	hambelek	hıltı	ıgış
	kargınlık ~ karğınlık	kede	kırpa
	kif	küplek	taplan
	tohma	tokma	topalan
	tutarca	yakı	yüğürük
AKCİĞER HASTALIKLARI	baba ~ babba	batan	berem
	dık ~ dik	doğica	dombalak
	gelincik	haraza	harik
	hızlaba	ıskıtça ~ iska	ileze
	issice	kurudan	merem

	örken ~ öğken ~ öken ~ ökren ~ örkence	pınta	punta
	sathıcan ~ saplıcan	setircem	sökel
	sücce	sütçe	vurgun ~ vuruk
	yatalık ~ yatalak ~ yatalgı	yelpik ~ yelpük ~ yilpik	zemberek ~ zembelek
BÖĞAZ HASTALIKLARI	bağa ~ baak ~ бага ~ bağ ~ bağı ~ bağır ~ bıdır	bağalı	gığı ~ gıdık
	guldur ~ gulcur	hıkık	hokuk
	horazcık	hortlık	hotürüklü
	iplicek	kıkı	kılınç
	kırnapçık	kodalak	kursaklı
BURUN HASTALIKLARI	gümük	hımhım	hort burun
	ketlez	kuka	kümük
	kümük ~ kümdük ~ kümkü ~ kümürük ~ kündük ~ kündük	yılancık ~ yılancuğ	
BÖBREK HASTALIKLARI	ağşış	büregavruzu	dıbıka
	gelincik	tatarca ~ tatarcık ~ tatarham ~ tatarhamı ~ tatarhamu ~ tatarhan	
KALP HASTALIKLARI	cüreg	efilti	gelincik
	ince ağrı ~ ince arı ~ ince dert ~ ince hastalık ~ ince illeti		
KARACİĞE HASTALIKLARI	iplicek		



Grafik 9. Organlara Göre Hastalık Adlarının Sayısı

3.3.2. Bedensel Hastalıklarla İlgili Fiiller

3.3.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

abazı mak Yara şişmek. (C.I.s.13).

acı şmak ~ acınmak ~ aci şmah ~ aci şmek ~ aci şmek Sızlamak, ağrımak, için için acımak. (C.I.s.53).

ağı lanmak Zehirlenmek. (C.I.s.89-90).

ağı llanmak Çıbanın etrafı çember şeklinde kızarmak. (C.I.s.90).

ağı nmak 1. Soğuktan donan ve birdenbire sığağa tutulan eller çok sızlamak. **2.** Rengi uçmak, benzi solmak. (C.I.s.90).

ağı rşaklanmak ~ ağı şaklanmak Çıban kızarılarak sertleşmek, katılaşmak. (C.I.s.92).

ağı rmak Ağrımak. (C.I.s.92).

ağı ricaklanmak ~ ağı rıklanmak Hastalanmak (göz hakkında). (C.I.s.109).

ağı samak ~ ağı smak Topallamak, aksamak. (C.I.s.112).

alazlamak ~ alazı lamak⁴⁷ Alazlama hastalığına tutulmak. (C.I.s.206)

alazlanmak Vücut sıcaktan kızarmak. (C.I.s.207).

alınlaşmak Sıhhati bozulmak, güçsüz kalmak.(C.I.s.214).

⁴⁷ Tedavi adları için bkz. s. 180

- altalamak ~ altalamah ~ altazıtmak ~ altılamak** Hastalık tekrarlamak, fazlalaşmak, halsiz bırakmak. **2.**Yenmek, sindirmek. (C.I.s.229)
- andırlaşmak** Kel olmak. (C.I.s.260).
- anramak** Sağırlaşmak, dilsiz kalmak (ilenç olarak).
- apşirmek** Aksırmak, hapşirmek. (C.I.s.291)
- argumak** Ağrımak. (C.I.s.311).
- arıklamak ~ arıhlamah ~ arıklanmak ~ arıklaşmak ~ arikleşmek ~ arıkmak ~ aruklamak ~ aruklanmak** Doğduktan sonra cılız kalmak, büyümemek. (C.I.s.318).
- armak** Ağrımak. (C.I.s.328).
- arşaklanmak** Çıban veya yara kızarıp şişmek. (C.I.s.332).
- āsamak ~ asamak** Topallamak, aksamak. (C.I.s.339- 340).
- asgirmah ~ asgirmek ~ āsirmek ~ askırmah ~ askirmek** Hapşirmek, aksırmak. (C.I.s.342).
- aşaklanmak** İltihaplanmak, şişmek. (s.349).
- atazlamak** Asitli otlar cildi kızartmak. (C.I.s.367).
- avaklanmak** Yara şişmek, azmak. (s.374).
- avankmak** Çıban, yara şişmek, azmak. (s.375).
- avrumak** Hastalanmak. (C.I.s.391).
- avulamak ~ avulemah** Zehirlemek. (C.I.s.395).
- avulanmak** Zehirlenmek. (C.I.s.395).
- aydanalmak** Çocuk pamukçuk hastalığına yakalanmak. (C.I.s.410).
- azannamak** Yara, çıban azmak. (C.I.s.435).
- bağlama** Gelinle cinsî münasebette bulunmaması için güveyiyi büyüleme, iktidarsız kılma. (C.II.s.482).
- balgımak** Çıban olgunlaşmak. (C.II.s.503).
- balkımak ~ balhımak** Kesik kesik, ağrımak, sancımak. (C.II.s.508).
- bangilme** Bayılma, yarı baygın hal. (C.II.s.520).
- barlanmag ~barlanmak** Mide bozukluğundan ağız paslanmak . (C.II.s.534).
- bastırıklanmak** Hasta ve bitkin bir durumda olmak, sayıklamak. (C.II.s.548).
- batmak** Acımak, batar gibi ağrımak. (C.II.s.572).
- bayınmak ~ baymak** Hasta kendinden geçmek. (C.II.s.580).
- bayırdamak** Yanar gibi acımak. (C.II.s.580).
- baymak ~ bayındırmak** Yiyecek baygınlık vermek, mideyi hafifçe bulandırmak, midede ezinti yapmak. (C.II.s.582).

belinlemek⁴⁸ Havale hastalığına tutulmak, havale gelmek. (C.II.s.613).

belermek Çarpmadan, basınç veya çimdikten hafif morarmak. (C.II.s.614).

belinlemek ~ belinnemek Uçuklamak, dudakta uçuk çıkmak. (C.II.s.619).

bertik ~ bertig ~ bertük ~ börtük⁴⁹ **1.** İncinme, burkulma. **2.** Yara azmak. (C.II.s.636).

bıçılmak Sidik, soğuk su ve havanın etkisiyle deride ince ince yarıklar açılmak, çatlamak. (C.II.s.657).

bıçınmak ~ bıçınmak ~ burçmak Burkulmak, acımak. (C.II.s.658).

bıldamak Göz kanlanmak, sulanmak. (C.II.s.663).

bılıkmak ~ bılınmak ~ billikmak ~ bulkamak Çürümeye, erimeye yüz tutmak, bozulmak, yumuşamak, zedelenmek, sulanmak, yara iltihaplanmak. (C.II.s.666).

bingeşmek ~ bengeşmek ~ bingemişmek ~ biñgeşmek **1.** Birbiri üstüne binmek, karışmak, kaynaşmak, damar damar üstüne binmek. **2.** Uyuşmak, felce uğramak. (C.II.s.696).

bizirdemek Organlar uyuşmak. (C.II.s.714).

boncuklamak Üstüne havale gelmek, titremek (çocuk hak). (C.II.s.736).

bozatmak Gözün renkli kısmında beyaz bir leke meydana gelmek. (C.II.s.750).

börkmek Suda fazla kalma sebebiyle deri kabarmak. (C.II.s.770).

bujlanmak Uyuşmak. (C.II.s.783).

bulkümek Ekşimek, mide gaz yapmak. (C.II.s.789).

buñlamak Doğumu yakın olan kadın hastalanmak. (C.II.s.793).

burmak Sancımak (karın hak.). (C.II.s.801).

burumak Sancılanmak. (C.II.s.803).

bülküme Mide bozulmak. (C.II.s.820).

büngeçmek ~ büngeşmek **1.** Ayak sinirleri uyuşmak. **2.** İncinmek, damar damar üstüne gelmek. (C.II.s.822).

bürketmek Terledikten sonra soğuk alarak bel damarları sertleşmek. (C.II.s.827).

bürkmek **1.** Mide bulanmak **2.** Sıkıntı ile kızarmak. (C.II.s.827).

büzülmek Süt çocuğu hastalanmak. (C.II.s.834).

cayırdamak Yanar gibi acımak. (C.III. s.869).

celpmek Göz kızarmak. (C.III. s.879).

⁴⁸ Zihinsel hastalıklarla ilgili bkz. s. 128

⁴⁹ Bedensel hastalık adları için bkz. s. 67

cıarmak 1. Dövmekten cilt kabarmak. **2.** Yara ve iltihap su toplamak. (C.III. s.889).

cıavılaşmak Yara, ıban olgunlaşmak. (C.III. s.896).

cıldırarak Gz kaymak. (C.III. s.909).

cıngıldamak ~ cıngıldamağ ~ cıngıllamağ Kulak ınlaması. (C.III. s.922).

cıvıklamak ~ cıvığlamak İşhal olmak. (C.III. s.943).

cıbardatmak ~ cıbartmak ~ cibertmek çıplak vücuda değnek vurarak şişirmek. (C.III. s.953).

cıbermek Yara sulanmak. (C.III. s.954).

cıcilmek 1. Srtnmekten ve sıcaaktan yara olmak. **2.** Açık yara genişlemek, yayılmak. (C.III. s.959).

cıvremek Cin çarpmasından veya nazar değmesinden vücutta kırmızı kabarcıklar meydana gelmek. (C.III.s.990).

cıgullanmak Hastalıktan bitkin hale gelmek. (C.III. s.1010).

cıuharlamak ~ cuherlemek Sıtmaya benzer ateşli bir hastalığa tutulmak. (C.III.s.1010).

Çakışma üremek, yayılmak. (hastalık, yara hk.) (C.III. s.1045).

alınmak lmek üzere olan hastanın dili peltekleşmek. (C.III. s.1055).

allanmak Sa ağarmak. (C.III. s.1059).

almak Diş kamaşmak. (C.III. s.1060).

almak Hava çarpmak, hava etkisiyle hasta olmak. (C.III.s.1060).

anmak Bğr, yanı sancımak. (C.III. s.1067).

apahlanmak Gz apaklanmak. (C.III. s.1072).

avırılmak ~ avırmak 1.Ateşten yüz kızarmak. **2.** Başı dönmek. (C.III. s.1095).

elermek 1. Kan pıhtılaşmak. **2.** Vurulan yer yara olmak. (C.III. s.1122).

elermek Susuzluktan bayılmak. (C.III. s.1122).

evrenmek Baş ağrımak. (C.III. s.1154).

ığlamak Hastalanmak. (C.III.s.1162).

ımkırmak İşhal olmak. (C.III.s.1177).

ıeklemek Yara veya ıbanın etrafı kabarcıklanmak. (C.III. s.1203).

ımkirmek İşhal olmak. (C.III.s.1224).

ınilemek ~ ıñilemek Kulak ınlamak. (C.III. s.1229).

ıpidemek Yara sulanmak. (C.III. s.1233).

ıpillenmek Gz apaklanmak. (C.III. s.1233).

çirilenmek Hastalanmak. (C.III.s.1236).

çokramak ~ cıkrımak Mide ekşimek, kaynamak. (C.III. s.1261).

çoraklanmak Göz çapaklanmak. (C.III. s.1270).

çoynamak Felce uğramak, kötürüm olmak. (C.III.s.1275).

çöyneşmek ~ çögneşmek ~ çöyreşmek El, ayak ve diğer organlar uyuşmak. (C.III. s.1299).

çüçkürmek ~ çüçkürtmek Aksırmak. (C.III. s.1306).

dalaklanmak 1. Karnı vurulan hayvan ya da insan kendinden geçmek, bayılmak. **2.** Fazla konuşmaktan dalağı şişmek, sancılanmak. (C.IV. s.1336).

dalabımak ~ dalabumak Ateşli hastalıklarda sayıklamak, çırpınmak. (C.IV. s.1334).

dalamah ~ dalamak Dalamak, insan tenini kabartmak. (C.IV. s.1337).

dalazlanmak Vücutun bazı yerlerinde yara, çıban çıkmak. (C.IV. s.1339).

dalcıkmak ~ dalcınmak Mide bozulmak, kusma isteği duymak. (C.IV. s.1341).

daramak ~ daratmak Sivilce, çıban çıkarmak. (C.IV. s.1367).

darıkmak ~ darlanmak Sıcaktan bunalmak, nefesi kesilmek. (C.IV. s.1371).

debreşmek Mide bulanmak. (C.IV. s.1396).

degmek Dokunmak, hasta etmek. (C.IV. s.1400).

değirmek Sıhahi bozulmak, hastalıklı, dertli olmak. (C.IV. s.1401).

depertmek ~ debertmek ~ debremek ~ depreştirmek ~ debretmek Hastalığı depreştirmek. (C.IV. s.1428).

dılamak Elbise, çorap gibi şeylerin sert kısmı cildi tahriş ederek kabartarak, dalamak. (C.IV. s.1458).

dımırdamak Yara ya da çıban sızlamak. (C.IV. s.1460).

dırdalanmak Beli eğilmek, kamburu çıkmak. (C.IV. s.1468).

dırıklamak İshal olmak. (C.IV.s.1470).

dızgırmak ~ dızırmak ~ dızkıрмаğ İshal olmak. (C.IV. s.1476).

dikilmek Vücutun belirli bir yerine sancı girmek, saplanmak. (C.IV. s.1487).

dokuşmak Yiyecek mideye dokunmak. (C.IV. s.1541).

dolukmak ~ doluğmağ ~ doluklamak ~ doluksamak ~ doluksumak 1. Çeşitli nedenlerle nefesi kesilmek, nefes alamaz hale gelmek, kuvveti kesilmek. **2.** Koşmaktan, yorgunluktan vücutun bir yeri ağrımak. (C.IV. s.1548).

doncukmak Pıhtılaşmak. (C.IV. s.1559).

dondurmak Organlardan birinin hissini iptal etmek. (C.IV. s.1560).

dumanlanmak Göze beyaz perde inmek. (C.IV. s.1602).

eksiklemek Tökezlemek, sürçmek nedeniyle vücudun bir tarafını incitmek. (C.V. s.1698).

epçirmek Aksırmak. (C.V. s.1762).

erpimek Çoğalmak (yaralar için). (C.V. s.1776).

ertişmek Vücut organlarından biri, ters hareket nedeniyle incinmek, burkulmak. (C.V. s.1777).

espiremek Ölüm derecesinden hasta olanların yüzünden ölümün yaklaştığını gösteren kabarcıklar. (C.V. s.1786).

evsimek Açlıktan içi ezilmek, baygınlık geçirmek. (C.V. s.1815).

evtinmek Hastalığın verdiği ağrı, sızı ve acı ile kıvranmak, herhangi bir yeri didiklemek. (C.V. s.1817).

ezalamak Doğum sancısı ya da bunun gibi şiddetli bir sancı çekmek. (C.V.s.1828).

fanlamak ~ fanılamak ~ fanlamağ Gürültü ya da üşütmekten dolayı baş ya da kulak uğuldamak. (C.V. s.1834).

faslamak Yanık nedeniyle cilt kabarmak. (C.V. s.1839).

feldirdemek ~ feldiremek ~ feldirmek ~ felfellemek Titremek (organ için). (C.V. s.1841).

fellendirmek Bakımsızlık yüzünden yara azmak. (C.V. s.1843).

fenilmek 1. Başı dönmek. 2. Açlıktan bayılacak gibi olmak, gözü dönmek. (C.V.s.1844).

fırtatmak Damar damar üstüne binmek ve ağrı yapmak. (C.V.s.1857).

figermek ~ figirmek Çıban ya da sivilce çıkmaya başlamak. (C.V. s.1871).

fiñlamak Kulak çınlamak. (C.V.s.1853).

fırtıkmak ~ fırkıkmak ~ fırtmak Kol, bacak ya da bir eklem bükülüp incinmek, burkulmak, çıkmak. (C.V. s.1857).

filemek Kanamak. (C.V. s.1866).

firiklemeğ Çok şiddetli ishal olmak. (C.V.s.1870).

fiskirmek Nezleden ağız burun akmak. (C.V. s.1872).

follamak Vurulan yer birdenbire şişmek. (C.V. s.1875).

fonlamak Kulak çınlamak. (C.V. s.1876).

foslamak Başı dönmek, sersemleşmek. (C.V.s.1877).

gancıkmak İnsanın bir yeri bir şey arasında sıkışarak kan toplamak. (C.VI. s.1909).

gankmak Ses kısılmak. (C.VI. s.1914).

gangirtmak ~ ganırmak İncitmek, burkmak. (C.VI. s.1912).

garıkmak ~ garaklamak ~ garakmak ~ garcıgımag ~ garcıkmak ~ garılmak ~ garıncımak ~ garzıkmak Ses bağırmaktan ya da hastalıktan kısılarak kalınlaşıp, incelmek. (C.VI. s.1926).

garkmak Bir hastalığa yakalanmak. (C.VI.s.1928).

gavlamak Deri güneşten soyulmak. (C.VI. s.1939).

gaytarmak İstifra etmek. (C.VI. s.1952).

gebeşimek Kamburlaşmak. (C.VI. s.1956).

geceleme Gözü kararıp düşmek, fenalaşmak. (C.VI.s.1958).

geçmek Bilincini yitirmek. (C.VI. s.1963).

gerikmek Yara dolup gerginleşmek, şişmek, kabarmak. (C.VI. s.2002).

gıldırma Emzikli kadınlarda göğsün nazardan şişmesi. (C.VI.s.2041).

gıncıhlanmağ Nefes borusuna bir şey kaçarak devamlı öksürmek. (C.VI. s.2047).

gıncıklanmak Yemek borusu içten içe kaşınmak. (C.VI. s.2047).

gıyılmak Bir inanışa göre kırklı çocuğun yanına başka bir kırklı çocuk gelerek hasta olmak. (C.VI.s.2067).

gıymak Yiyecek mideye ezinti vermek. (C.VI. s.2067).

gonaklamak Kepeklenmek, konaklanmak. (C.VI. s.2100).

göğermek ~ goğermek ~ gövermek ~ gövermek 1. Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürümek. **2.** Vücudun herhangi bir yeri soğuk etkisiyle morarmak, kızarmak. (C.VI. s.2129).

göpmek Çok yemekten hastalanmak. (C.VI. s.2157).

göynemek Yara çok fazla sızlamak. (C.VI. s.2172).

gusmak Kusmak. (C.VI. s.2202).

güdermek Kamburlaşmak. (C.VI. s.2212).

gükremek Ağzı köpürmek. (C.VI. s.2216).

güvermek Yorgunluktan yüz morarmak. (C.VI. s.2241).

habcirmek Aksırmak. (C.VII. s.2324).

hankırmak Aksırmak. (C.VII. s.2275).

hamlamah Vücudun her yeri ağrıyıp zonklamak. (C.VII.s.2267).

hamurlamah İyi pişmemiş ekmeği yedikten sonra hastalanmak. (C.VII.s.2270).

hauğmak Yara azmak. (C.VII.s.2307).

havakmak ~ havağmah ~ havağmak ~ havaklamak ~ havaklanmak ~ havaksamak ~ havaksımak ~ havalamak ~ havalanmak ~ havanklanmak ~

havankmak ~ havarımak ~ havıhmak ~ havıklamak ~ havıkmak ~ havuħmak ~ havuklamak ~ havukmak ~ havurlanmak ~ hovakmak Yara cerahatlenmek, şişmek, azmak. (C.VII.s.2308).

havalamak Sıtma hastalığından zayıflamak. (C.VII. s.2308).

havırmak Bilincini kaybetmek. (C.VII.s.2310).

havşolmak Düşen bir şey kırılmak, sakatlanmak. (C.VII. s.2312).

hemşirmek Aksırmak, hapşirmek. (C.VII. s.2338).

hepçirmek Aksırmak. (C.VII. s.2341).

hepşelemek Aksırmak. (C.VII. s.2342).

hıcıldamak Hasta zor nefes alarak hırıltılı ses çıkarmak. (C.VII. s.2356).

hıklama Hıçırma. (C.VII. s.2358).

hımiklemek ~ himihlemek Genizden konuşmak. (C.VII. s.2362).

hınçkırmak Hıçkırmak. (C.VII. s.2364).

hınılamak Genizden konuşmak. (C.VII. s.2365).

hıntımak Çıkmak (kol, bacak vb. şeyler için). (C.VII. s.2366).

hırtlaşmak Hastalıktan vücuttaki sinirler eriyip küçülmek. (C.VII.s.2373).

hırtmak ~ hırçmak ~ hırtkımak Burkulmak kemik yerinden çıkmak, incinmek. (C.VII. s.2375).

hışarmak Terden ve sıcaktan kızarmak. (C.VII. s.2376).

hıysukmak Hastalık ya da başka bir durum iyiye gitmemek, depresmek. (C.VII. s.2381).

hokramak Yara azmak, iğrenç bir hal almak. (C.VIII.s.2395).

hortlamak Yara azmak. (C.VII.s.2414).

hoslamak Kabarmak, su toplamak. (C.VII. s.2415).

hoyurlanmak Yara azmak, kabarmak. (C.VII.s.2424).

hösbermek Vücutta bir yer kabarmak. (C.VII. s.2436).

hötürmek Sürgün, ishal olmak. (C.VII.s.2439).

huğlamak Kulak çınlamak. (C.VII. s.2441).

ıkılamak Yorgunluktan, hastalıktan ya da sıkıntıdan sık sık nefes almak, inlemek. (C.VII. s.2462).

ıngırızlamak Yavaş yavaş zayıflamak, sağlığı bozulmak. (C.VII. s.2478).

ırdımak Bilincini kaybetmek. (C.VII. s.2483).

ırgınlaşmak Zayıflamak, çocuk hastalıktan dolayı gelişmemek. (C.VII. s.2485).

ıslımak Dişler birbirine kenetlenmek, açılmamak. (C.VII. s.2490).

ısıtmak Sıtma tutmak. (C.VII. s.2491).

iğnemek ~ iynmek Midesi bozulmak. (C.VII. s.2510).

iğlemek ~ iğlenmek ~ ilmek ~ iylemek Ezizet çekerek hastalanmak, verem olmak. (C.VII. s. 2511).

ilinmek Hastalık çekmek. (C.VII. s.2526).

irilmek Deri, kulak, dudak vb. organlar yırtılmak. (C.VII. s.2550).

ispirmek Gece yanığına benzer bir çeşit çıban çıkarmak. (C.VII. s.2558).

iynmek Hastalıktan kurtulamamak. (C.VII. s.2574).

kabızılmak Peklik olmak, kabız olmak. (C.VIII.s.2583).

kağırmak Öksürerek balgam çıkarmak. (C.VIII.s.2594).

kağışmak Kusmak, kay etmek. (C.VIII.s.2594).

kahsırmak Öksürmek. (C.VIII.s.2598).

kakırmak Balgam çıkarmak. (C.VIII.s.2603).

kamgalanmak Yara kabuk bağlamak. (C.VIII.s.2615).

kangilmek Birden düşmek, bayılmak. (C.VIII.s.2623).

kapınmak ~ kapınmaḥ Ağrı ve sızıdan kıvranmak. (C.VIII.s.2633).

karahmaḥ Aydınlıktan karanlığa girerken göz hemen görmemek. (C.VIII.s.2645).

karakmak ~ karalmak ~ karçalmak 1. Göz kararmak, net görmemek. **2.** Safra kabarmak. **3.** Ses kısılmak. (C.VIII.s.2647).

karsalamak Sıtma, hastayı titretmek. (C.VIII.s.2668).

karcılmak ~ karçılmak 1. Çok konuşmaktan ve soğuktan ses kısılmak. **2.** Ayak soğuktan morarmak. (C.VIII.s.2655).

karılmak ~ karıklamak ~ karılmak 1. Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrılamak. **2.** Ses kısılmak. (C.VIII.s.2662).

karıncamak Boğaz gıcıklanmak. (C.VIII.s.2663).

kayılmak Bayılmak. (C.VIII.s.2702).

kaysaklanmak ~ kavsalanmak ~ kaysaklamak Yara kabuk bağlamak. (C.VIII.s.2708).

kaytarmak Kusmak çıkarmak. (C.VIII.s.2709).

kaytavlamak Hastalık depresmek. (C.VIII.s.2709).

keleşmek Vücut uyuşmak. (C.VIII.s.2716).

keleplenmek Sancıdan, ağrıdan kıvranmak. (C.VIII.s.2729).

kepsemek Sinirden dudak kurumak. (C.VIII.s.2750).

kermelemek ~ kemreleşmek ~ kermelenmek Yara kabuk bağlamak. (C.VIII.s.2756).

kıldurmak Kadın memesi süt birikmesi nedeniyle ağrımak. (C.VIII.s.2796).

kırçanlanmak ~ kırçanmak Hastalanmak. (C.VIII.s.2819).

kırşarmak Hasta olmak. (C.VIII.s.2836).

kırtmak Kemik yerinden çıkmak. (C.VIII.s.2839).

kıyılmak Açlıktan ya da başka nedenlerden mide ağrımak. (C.VIII.s.2856).

kıymak Mideye ezinti vermek. (C.VIII.s.2857).

kipirdemek Göz seğirmek. (C.VIII.s.2874).

konaklanmak Saç kepeklenmek, konak yapmak. (C.VIII. s.2915).

köpmek ~ köpmeyh Hastalık nedeniyle karın şişmek. (C.VIII.s.2961).

kukurlamak Kamburlaşmak, eğilmek. (C.VIII.s.2993).

kündelemek Hastalık bütün vücudu sarmak. (C.VIII. s.3037).

künküllemek ~ künkümek ~ künkürdemek ~ künkürlemek Yaşı ilerlemek, elden ayaktan düşmek, gözleri görmez olmak. (C.VIII.s.3039).

lahtalanmak ~ lahtalamak Katılaşmak, pıhtılaşmak. (C.IX.s.3059).

lığlamak Yemek mideye oturmak, sindirilememek. (C.IX.s.3076).

lonkmak Yara sızlamak, zonklamak. (C.IX.s.3086).

lökme Yaşlılıktan yürüyemeyerek çökmek. (C.IX.s.3091).

mandıklamak Açlıktan gözü kararmak. (C.IX.s.3120).

mavsamak Yazın sıcaktan baygın düşmek. (C.IX.s.3138).

mayışmak ~ mayışmag Sıcaktan, mide dolgunluğundan ya da zevkten gevşemek, baygın duruma gelmek. (C.IX.s.3141).

mılcımak ~ mılkımak ~ mıncıkmak ~ mıncımak ~ mırcımak ~ milcimek Kangren olmak. (C.IX.s.3183).

mıngıllamak Burundan konuşmak. (C.IX.s.3185).

milcimek Yara sulanmak, mikrop alarak kötüleştirmek. (C.IX.s.3198).

mora Hastalık nedeniyle kadınlarda olan fazla kanama. (C.IX.s.3209).

muçuhlamak Uçuklamak. (C.IX.s.3215).

natıfanlaşmak Yaşlılık nedeniyle güçsüzleşmek. (C.IX.s.3241).

nezelmek Güçsüzleşmek, zayıflamak. (C.IX.s.3249).

ocumak ~ ocukmak ~ ocunmak Ellenen yara acımak, zonklamak. (C.IX.s.3263).

oğunmak ~ ovunmak Yaralı, acıdan kıvrınmak, çırpınmak. (C.IX.s.3271).

- oĥmak** Bulaşıcı hastalığı olanın hastalığı başkasına geçmek, bulaşmak. (C.IX.s.3273).
- orlamak** Yara sulanmak, yangılanmak. (C.IX.s.3288).
- ovaşmak** Uyuşmak (el, ayak iin). (C.IX.s.3299).
- oysuramak** İi geçmek, bayılır gibi olmak. (C.IX.s.3303).
- oğmek 1.** Aksırıp tıksırmak. **2.** Kusmak. (C.IX.s.3316).
- oğümet ~ oğümet ~ oğümet** Midesi bulanmak, kusmak. (C.IX.s.3319).
- ötürmek ~ öttürmek ~ ötürmeg** İshal, sürgün olmak. (C.IX.s.3359).
- övmek** Öğürmek. (C.IX.s.3363).
- öykenmek** Hırıltılı soluk almak. (C.IX.s.3365).
- özürlenmek** Sakatlanmak. (C.IX.s.3374).
- paşkırmaş** Sıtma nedeniyle bağırarak ırpınmak. (C.IX.s.3377).
- paruklamak** Zayıflamak, hastalanmak. (C.IX.s.3403).
- perikmek** Kapanmaya yüz tutan yara yeniden açılmak, işlemek. (C.IX.s.3430).
- periktirmek** Kabuğunu yolarak, elleyerek yarayı yaymak. (C.IX.s.3430).
- pertikmek ~ pırtmak** Burkulmak, ezilmek, incinmek. (C.IX.s.3432).
- peyelmek** Kapanmak, örtülmek, kabuk bağlamak (yara için). (C.IX.s.3437).
- pıksırmak** Aksırmak. (C.IX.s.3440).
- piclenmek** El tırnağına yapışık deriler lif lif kalkmak, şeytantırnağı çıkmak. (C.IX.s.3451).
- pilemek** Yaranın çevresinde daha küçük yaralar çıkmak. (C.IX.s.3452).
- piskirmek ~ pıksırmak** Hafif hafif öksürmek. (C.IX.s.3461).
- porlanmak ~ parlanmak** Dişlerin arasında kir birikerek taşlaşmak. (C.IX.s.3469).
- pürtlemek ~ pütlemek 1.** Vurulma, zorlama nedeniyle göz, fitik birdenbire dışarıya doğru fırlamak. **2.** ıban baş vererek akmaya başlama. (C.IX.s.3499).
- sağnamak** Sürgün olmak, bağırsak bozulmak. (C.IX.s.3514).
- savaklamak** Topallamak. (C.X.s.3553).
- simlemeyh** Lohusa üşütmek. (C.X.s.3637).
- sislenmek** Yüz illenmek. (C.X.s.3646).
- soğlamak ~ soğurlamak** Yara irinlenip azmak. (C.X.s.3654).
- soğuklamak** Loğusa soğuk su içerek hastalanmak. (C.X.s.3655).
- soğuklatmak** Üşütmek. (C.X.s.3655).
- sokoldamak ~ sokuldamak** Yara zonklamak. (C.X.s.3658).
- sünmek** Hasta bitkin, güçsüz kalmak. (C.X.s.3716).

- sürmek** Sürgün olmak. (C.X.s.3721).
- sürtülmek** Sert yere sürtülmekten vücut çürümek, morarmak. (C.X.s.3723).
- şaşalamak** Gözü uzağı görememek. (C.X.s.3751).
- şibeklenmek** Göz çapaklanmak. (C.X.s.3775).
- talamak** Ağrıyacak ve kızaracak biçimde sürtünmek, dalamak. (C.X.s.3813).
- tapanlamak** Ayakkabı ayağı vurmak. (C.X.s.3824).
- taşrakmak** Ayağını taşa çarpıp incitmek, topallayarak yürümek. (C.X.s.3841).
- telemek** Pıhtılaşmak. (C.X.s.3869).
- tentimek** Soluğu daralmak, güçsüz kalmak. (C.X.s.3881).
- teprenmek ~ tebrenmek ~ tepmek ~ tepreşmek** Hastalık ya da kapanmak üzere olan yara yeniden azmak, yinelemek. (C.X.s.3886).
- tepsemek** Susuzluktan dudak kurumak. (C.X.s.3886).
- tepsirmek** Dudak şişmek. (C.X.s.3887).
- tesbermek** Yara, çıban ya da hamur kabarmak. (C.X.s.3895).
- tığlamak** Yara çok ağrımak. (C.X.s.3908).
- tığsırmak ~ tiğsirmek** Aksırmak. (C.X.s.3909).
- tırıklamak ~ tırıklamağ ~ tırlamak** Sürgüne yakalanmak. (C.X.s.3919).
- tırpağılanmak** Karın şişliği, beniz solgunluğu yapan hastalığa yakalanmak. (C.X.s.3924).
- toşlanmak** Parmak uçları duyarlılığını yitirmek, uyuşmak. (C.X.s.3973).
- töhmelemek** Çatlarcasına çok yemek, hazımsızlığa uğramak (daha çok hayvan için). (C.X.s.3978).
- tömmek** Deride kabarıklık, şişkinlik oluşmak. (C.X.s.3981).
- törlemek** Bağırsak bozulmak, sürgün olmak. (C.X.s.3984).
- tutulmak** Felç olmak. (C.X.s.4001).
- tutuşmak** Yara ateşlenmek, azmak. (C.X.s.4002).
- tümbüldemek** Yürek hızlı çarpmak, çarpıntı tutmak. (C.X.s.4010).
- tümmek** Sivilce kabarıp şişmek. (C.X.s.4011).
- tümselemek** Kamburlaşmak. (C.X.s.4011).
- tüplemek** Korkudan ya da heyecandan yürek çok çarpmak. (C.X.s.4012).
- tüpüldemek ~ tüpürdemek** Yürek hızlı hızlı çarpmak. (C.X.s.4012).
- tütülenmek ~ tütünletmek** Dumandan göz rahatsız olmak. (C.X.s.4016).
- ucumağ** Ağrımak, incimek. (C.XI.s.4020).
- uğralanmak** Gelincik hastalığına tutulmak. (C.XI.s.4027).

uğramak Hastalığa tutulmak. (C.XI.s.4027).

uğunmak Ağrıdan, acıdan kıvrınmak. (C.XI.s.4029).

ummak ~ umsunmak ~ umunmak ~ umursunmak ~ unsunmak Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek. (C.XI.s.4037).

uvalmak ~ unalmak Bayılmak. (C.XI.s.4046).

uyunmak Kan pıhtılaşmak. (C.XI.s.4051).

uyunmak Bayılır gibi olmak. (C.XI.s.4051).

uzulmak ~ uzelmak Lohusalıktan erken kalkıp, yeniden hastalanmak. (C.XI.s.4053).

üferlenmek Hastalık öncesi kırgınlık duymak, ürpermek. (C.XI.s.4058).

ürkmek Yara başka yerlere sıçramak. (C.XI.s.4069).

üskürmek Öksürmek. (C.XI.s.4074).

üşütmek Soğuk almak. (C.XI.s.4078).

üznükme İyileşmeye başlamışken yeniden hastalanmak. (C.XI.s.4086).

üzülmek⁵⁰ Hastalık yinelenmek. (C.XI.s.4086).

vazılamak ~ vağılamak ~ vazırdamak Gövde çok ağrılamak. (C.XI.s.4093).

vezlemek Deri, pul pul kabarmak. (C.XI.s.4098).

vurulmak Hastalık belirtisi göstermek. (C.XI.s.4108).

yalkımak Yaralanıp berelenmek. (C.XI.s.4147).

yangılanmak Hastalık ateşiyle dudakları uçuklamak, halsiz düşmek. (C.XI.s.4165).

yasmak ~ yasamak ~ yaslamak ~ yastırmak Eğilmek, kamburlaşmak. (C.XI.s.4194).

yelikmek Gövde, üşüyerek sızlamak. (C.XI.s.4234).

yelimsemek Topallamak. (C.XI.s.4235).

yelpüme ~ **yelsime** Hastalanmak (insanlar için). (C.XI.s.4240).

yemelek Topallamak. (C.XI.s.4241).

yepelemek Topallamak. (C.XI.s.4249).

yıklımak Hasta bitkin, perişan olmak. (C.XI.s.4263).

yoklamak Hastalık, ara ara belirlemek. (C.XI.s.4287).

yozlamak Doğum sırasında ağrı çekmek. (C.XI.s.4303).

zahimlenmek İrinlenmek. (C.XI.s.4344).

zivtinmek Kaşınmak. (C.XI.s.4390).

⁵⁰ Zihinsel hastalık adları ve eylemleri için bkz s. 149

3.3.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.3.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar

abaz abaz olmak Rengi solmak, benzi uçmak, kansız hale gelmek. (C.I.s.13).

alazlama olmak⁵¹ Alazlama hastalığına tutulmak. (C.I.s.206).

al basmak Lohusalık sırasında, hasta kötü bir ruh tarafından boğucu ve öldürücü krizlere maruz kalmak. (C.I.s.207).

algın olmak ~ algın olmak ~ alğun olmak Çok çalışmaktan, ağır işten halsiz düşmek, kötürüm hale gelmek. (C.I.s.214).

bayrambeyi olmak ~ beğ olmak ~ bey olmak Midesi bozulmak, ishal olmak. (C.II.s.584).

bek olmak Hasta ağırlaşmak. (C.II.s.604).

belen olmak Havale hastalığına tutulmak, havale gelmek. (C.II.s.613).

bılık bılık etmek ~ bıllık bıllık etmek ~ bıllım bıllım etmek İltihap su dolmak, yumuşamak, çürümek. (C.II.s.665).

cebernuş olmak Kemik çatlamak. (C.II. s.872).

cırcır olmak İshal olmak. (C.III. s.928).

cötel etmek Öksürmek. (C.III. s.1008).

çemelen olmak Ayakları, kalçaya kadar tutmamak. (C.III. s.1286).

çövk el olmak Yorgunluktan veya üzüntüden hasta olmak. (C.III. s.1298).

çüyis etmek Ağrımak. (C.III. s.1310).

dalak dalak olmak Deri kırmızı lekeler halinde kabarmak. (C.IV. s.1336).

delik taşlık olmak Hastalık ya da başka nedenle çok zayıflamak, sağlığı bozulmak. (C.IV. s.1412).

durgun olmak Midesi bozulmak. (C.IV. s.1605).

engin olmag ~ engi olmak Nezleye tutulmak. (C.V.s.1755).

gabar gabar olmak Vücutta yer yer kabarcıklar olmak. (C.VI. s.1884).

gen olmak Ağızın iki tarafı yara olmak. (C.VI. s.1993).

gevilcenli olmak Yara iyileşmemek, kötüye doğru gitmek. (C.VI. s.2012).

gevülcen olmak Ateş karşısında kalan vücut benek benek kırmızı olmak. (C.VI. s.2014).

gıcırı büklüm olmak Sakat olmak. (C.VI. s.2029).

⁵¹ Tedavi adları için bkz. s. 183

golay olmak Mide bulanmak. (C.VI. s.2097).

gökgebe olmak Hastalık yüzünden gelişmemek. (C.VI. s.2137).

gömgök olmak 1. Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürümek. **2.** Vücudun herhangi bir yeri soğuk etkisiyle morarmak, kızarmak. (C.VI. s.2129).

halaza olmak Mide ve karın gazdan şişmek. (C.VII. s.2258).

har olmak Nezle olmak. (C.VII.s.2294).

hılt olmak Kışın el ve ayak parmakları soğuktan kızarıp şişmek ve kaşınmak. (C.VII. s.2361).

hışır olmak ~hımhış olmak ~ hışhamur olmak Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek. (C. VII. s.2378).

hötürük olmak Sürgün, ishal olmak. (C.VII.s.2439).

ihılcuğ olmak ~ ihircuğ olmak Ayakta geçirecek kadar hafif hasta olmak. (C.VII. s.2460).

ıkış olmak Çok yemekten mide hazımsızlığı olmak. (C.VII. s.2463).

ıssırgı olmak Yeni doğan çocukların vücudunda sıcaktan küçük sivilceler çıkmak. (C.VII.s.2493).

innağ olmak Çocukların boğazı ağrımak. (C.VII. s.2544).

kankıran olmak Yara su alıp şişmek. (C.VIII.s.2625).

karık değmek 1. Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrımak. **2.** Ses kısılmak. (C.VIII.s.2662).

kıldırık olmak Kadın memesi süt birikmesi nedeniyle ağrımak. (C.VIII.s.2796).

kolunç olmak Damarlar üst üste binmek. (C.VIII.s.2912).

küt olmak ~ kut olmak Kötürüm olmak, bacakları tutmamak. (C.VIII.s.3954).

leğır olmak Pıhtılaşmak. (C.IX.s.3070).

seklem olmak Her yanı ağrımak. (C.X.s.3572).

sinirme olmak Ayak uyuşmak, karıncalanmak. (C.X.s.3641).

oğlanlık olmak⁵² Havale gelmek. (C.IX.s.3268).

öçelen olmak Soğuk algınlığı nedeniyle öksürmek, nezle olmak. (C.IX.s.3309).

ötürek olmak ~ ötüргеç olmak ~ ötüruk olmak İshal, sürgün olmak. (C.IX.s.3359).

parabaş olmak Yarım baş ağrısına tutulmak. (C.IX.s.3394).

⁵² oğlanlık hastalığı için bkz s. 100

- pers olmak ~ perse olmak 1.** Yüzükoyun düşerek yüzü gözü berelenmek, ezilmek.
- 2.** Çok yorulularak düşmek, bitkin duruma gelmek. (C.IX.s.3432).
- saka olmak** Nezle olmak. (C.X.s.3518)
- tatar olmak** Karnı sancılanmak. (C.X.s.3843).
- terk olmak** Hamlıktan ayakları tutulmak. (C.X.s.3892).
- teşeniş etmek ~ teşaniş olmak 1.** Hastalık vb. şeyler depreşmek. **2.** Yara yangılanmak, azmak. (C.X.s.3897).
- tırl olmak ~ tırlak olmak** Sürgüne yakalanmak. (C.X.s.3919).
- top olmak** Kötürüm olmak. (C.X.s.3964).
- umaca olmak ~ umma olmak ~ umsuluk olmak ~ umsunuk olmak** Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek. (C.XI.s.4037).
- yağır olmak** Ata eğersiz binmekten dolayı, oturağında yara açılmak. (C.XI.s.4120).
- yakı olmak ~ yak olmak** Bayılmak. (C.XI.s.4130).
- yaşıt olmak** Yaşıtlik hastalığına tutulmak. (C.XI.s.4197).
- yüleme olmak** Tüyü dökülmek. (C.XI.s.4329).

3.3.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar

3.3.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

- abalayıp gitmek** Topallama, paytak paytak yürüme, apal apal yürümek. (C.I.s.8).
- afaangi artmak** Ateşi artmak, harareti yükselmek. (C.I.s.68).
- ağır almak** Kulağı az işitmek.
- ağız almak** Meme çocukları bir çeşit ağız hastalığına yakalanmak. (C.I.s.94).
- ağrıya yatmak** Tifo hastalığına tutulmak. (C.I.s.111).
- ağzını gegelemek** Kekelemek. (C.I.s.119).
- ak basmak** Gözlere beyaz leke inmek, boz inmek. (C.I.s.142).
- ala düşmek ~ alaca düşmek** Vücut veya yüz leke olmak. (C.I.s.182).
- al basmak** Lohusalık sırasında, hasta kötü bir ruh tarafından boğucu ve öldürücü krizlere maruz kalmak. (C.I.s.207).
- alıcısı tutmak** Öldürücü hastalığa yakalanmak. (C.I.s.216).
- alımını almak ~ alğını almak** Dert, hastalık kazanmak. (C.I.s.218).
- aşıra gitmek ~ aşırı gitmek** Kendinden geçip düşmek, dermanı kesilerek kendini bırakıvermek. (C.I.s.355).

ayaz vurmağ Yaz gecesi üstü örtülmeleyen çocuk, ayazda kalarak bir çeşit hastalığa tutulmak. (C.I.s.410).

bacağını çekmek Topallamak, aksayarak yürümek. (C.II.s.456).

baş vermek Çıban olgunlaşmak. (C.II.s.567)

beli açılmak Sık sık aybaşı olup çocuk tutamamak. (C.II.s.617).

beli salınmak Beli çıkmak. (C.II.s.620).

boğaz düşmek ~ boğaz inmek Bademcikler şişip boğaz ağrımak. (C.II.s.727).

boz düşmek Göz bebeğinde leke olmak. (C.II.s.750).

bozguna düşmek İshal olmak. (C.II.s.751).

cancikten düşme Dölden kesilme. (C.III. s.855).

çer çalmak Ani hastalığa yakalanmak. (C.III.s.1144).

çıbar atmak Çıban çıkarmak. (C.III. s.1157).

çokarak düşmek Ölümüne yakın hastanın gırtlığında hırıltı belirmek. (C.III. s.1259).

çor tutmak Nezle olmak. (C.III.s.1273).

damla öndürmek Korkudan hastalanmak, ölmek. (C.IV.s.1354).

dırdası çıkmak Beli eğilmek, kamburu çıkmak. (C.IV. s.1468).

dikilme durmak Vücudun belirli bir yerine sancı girmek, saplanmak. (C.IV. s.1487).

diliceği düşmek ~ dilçeği düşmek Bademcikleri şişmek, anjin olmak. (C.IV.s.1493).

engin emmek Nezleye tutulmak. (C.V.s.1755).

erez tutmak Hasta olmak. (C.V. s.1767).

erliği kesilmek Şiddetli ve birdenbire olan korku etkisiyle erkeklik yeteneği kaybetmek. (C.V. s.1775).

et kırmak ~ et kırılmak Çok yorulup terledikten sonra kol ve bacaklar sızlamak, tutulmak. (C.V. s.1799).

evtiği artırmak Aşırı bunaltı ve acı ile kıvranıp durmak. (C.V. s.1817).

fırığı çıhmağ Derisi tamamen soyulmak. (C.V.s.1855).

gekik azmak ~ gekrik azmak Çok yiyerek mide şişmek. (C.VI. s.1971).

gelin tepmek Çocukların topuğunun arkasında çıban çıkmak. (C.VI. s.1980).

gevreği batmak Bebeklerde omurilik kemiği sancılanmak. (C.VI. s.2013).

göynü dönmek ~ göynü bulanmak Midesi bulanmak. (C.VI. s.2172).

hava çalmak ~ hava çarpmak Güneşte çok kalarak hastalanmak. (C.VII.s.2307).

hışırı çıkmak Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek. (C. VII. s.2378).

içine almak Ağlamaktan tıkanıp hıçkırılmak. (C.VII. s.2505).

içi geçmek ~ içerisi gitmek ~ içi gitmek Bağırsakları bozulmak. (C.VII.s.2505).

ilik kıymak Tatlı yiyecekten midesi ezilmek, kıyılmak. (C.VII. s.2524).

kankırana çevirmek Yara su alıp şişmek. (C.VIII.s.2625).

kanoturmağ Dizanteri olmak. (C.VIII.s.2626).

kan tutmak ~ kan uyumak 1. Kalp tutmak, birdenbire ölmek. **2.** Ansızın bayılmak. (C.VIII.s.2628).

kan uyumak Kan, vurulan ve çarpılan deri altında koyulaşmak. (C.VIII.s.2628).

karababaya tutulmak Çaresiz hastalığa tutulmak, ölmek (ilenç olarak kullanılır.) (C.VIII.s.2637).

karabasmak Ateşlenmek, kâbus basmak. (C.VIII.s.2638).

karık değmek 1. Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrılamak. **2.** Ses kısılmak. (C.VIII.s.2662).

karnı burmak ~ karnı kavramak Mide, bağırsak sancılanmak. (C.VIII.s.2666).

karnı sürmek ~ karnı gétmek Bağırsak sürgünü olmak. (C.VIII.s.2667).

kehliyi azmak Mide bulanmak. (C.VIII.s.2721).

keşenişe karmak Kangren olmak. (C.VIII.s.2770).

keş kesilmek Göz kör olmak. (C.VIII.s.2772).

keşnişe karmak Kangren olmak. (C.VIII.s.2773).

kızilcuğ çıkarmak Kızamık çıkarmak. (C.VIII.s.2864).

kopça vermek Dizleri tutmaz olmak. (C.VIII.s.2920).

kursağı kaynamak Midesi ekşimek. (C.VIII.s.3009).

medderden kesilmek Gücü kesilmek, güçsüzleşmek. (C.IX.s.3148).

nedir kalmak Hastalık iz bırakmak, sakat kalmak. (C.IX.s.3243).

nevri dönmek Midesi bulanmak. (C.IX.s.3248).

örtdekiye tüşmeyh Ateşli bir hastalığa yakalanmak (ilenç olarak). (C.IX.s.3349).

özeğini öttürmek Gırtlakını yırtmak. (C.IX.s.3369).

pilavı karmak Hasta olmak. (C.IX.s.3452).

pörtüf galhmak Yara, sivilce vb. şeylerin kabuğu kabarıp kalkmak. (C.IX.s.3480).

salma tutulmak Belirli bir süre bir yerde salgın olan hastalığa tutulmak. (C.X.s.3525).

süt çalmak Bozuk süt emdiği için hastalanıp zayıf düşmek. (C.X.s.3726).

tatarhamur tutmak Ekmeği sıcak sıcak ya da iyi pişmeden yiyip hastalanmak. (C.X.s.3843).

teşen almak Yara sulanmak. (C.X.s.3897)

tırışa dönmek Yaşlılık nedeniyle derisi buruşmak, pelteye dönmek. (C.X.s.3921).

tırige düşmek Sürgüne yakalanmak. (C.X.s.3919).

ummaya uğramak ~ umsalığa düşmek Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek. (C.XI.s.4037).

yağ yarılmak Ağır bir yük kaldırma nedeniyle, iç organlarından biri sakatlanmak. (C.XI.s.4125).

yaşıklık düşmek Yaşıklık hastalığına tutulmak. (C.XI.s.4197).

yel almak Soğuk almak. (C.XI.s.4231).

yel girmek Ağrısı tutmak (romatizma için). (C.XI.s.4234).

yolu doğrultmak Ölümü yaklaşmak, hastalığı hızla ilerlemek.

yüreği fenikmek Yüreği çarpmak. (C.XI.s.4332).

yüreği gitmek ~ yüreği sürmek ~ yürek sürmek Bağırsakları bozulmak. (C.XI.s.4332).

yüreğini kaldırmak Aşırı yürek çarpıntısı vermek, yüreğini oynatmak. (C.XI.s.4332).

yüreğine indirmek İnme inmesine neden olmak. (C.XI.s.4332).

yürek atması ~ yürek artması ~ yürek ılgıması ~ yürek kabarması ~ yürek kakkınlığı ~ yürek kalkması ~ yürek oynaması Yürek çarpıntısı. (C.XI.s.4332).

zehi geçmek Açlıktan içi bayılmak, gücü tükenmek. (C.XI.s.4356).

3.3.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

ağdır çöğdür yürüme Topallayarak yürüme. (C.I.s.87).

bayım bayım bayılmak Sık sık bayılmak. (C.II.s.580).

ciğer ağızdan gelmek Öğürmek, kusmak. (C.III. s.962).

dığıl dığıl kanamak Eller yarılıp çatlayarak kanamak. (C.IV. s.1453).

elden avıçtan çıkmak Hasta, nöbetin şiddetinden dalmak. (C.V. s.1708).

fel fel esmek 1. Kalp şiddetle çarpmak. **2.** Dişler çürüyüp sallanmak. (C.V. s.1842).

levir levir yanmak Al al olup yanmak (yüz için). (C.IX.s.3074).

mangır gibi kızarmak Çok yanmak, kızarmak. (C.IX.s.3122).

obal obal çökmek Gözler zayıflıktan, hastalıktan içeriye doğru çökmek. (C.IX.s.3260).

öyfes ağzından gelmek Çok öksürmek. (C.IX.s.3364).

sır sır sızlamak SIZIM SIZIM, çok sızlamak. (C.X.s.3618).

tüyü tüsü atmak Saçı sakalı dökülmek. (C.X.s.4018).

3.3.3. Zihinsel Hastalıklarla İlgili Adlar

3.3.3.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

acevit Deli. (C.I.s.44).

ağrıklı ~ ağrıcaklı Saraya benzer bir çeşit sinir hastalığına tutulmuş kimse. (C.I.s.110).

atak ~ atakçı Bunak. (C.I.s.365).

beç Akli başında olmayan, deli. (C.II.s.593).

belen ~ beleñ ~ belin⁵³ **1.** Sara. **2.** Havale denilen hastalık. (C.II.s.612).

belen Deli. (C.II.s.612).

bezgek ~ bézgek ~ bizgek Sıtma. (C.II.s.652).

bulaşık Yarı deli. (C.II.s.786).

catlak ~ cartıl ~ cartlak ~ catlah ~ catlah Yaşlılıktan bunamış, delimsi, acuze, cadı. (C.III. s.865).

cıdırlı ~ cıdırgı Deli. (C.III. s.898).

cuhar ~ cüfer ~ cüher Sıtmaya benzer ateşli bir hastalık. (C.III.s.1010).

çalgın ~ çalımsı Deli, delimsi. (C.III.s.1052).

dışarlık Sara hastalığı. (C.IV.s.1473)

dutalga ~ dutalak ~ dutalık ~ dutalka ~ dutarak ~ dutarga ~ dutu ~ dutulga Sara. (C.IV.s.1611)

erişik 1. İnanışlara göre, şeytan çarpmasıyla olduğuna inanılan, çırpınma ve seğirme belirtileri de gösteren bir çeşit sinir hastalığı. **2.** Deli. (C.V.s.1772).

erişikli İnanışa göre cin, şeytan çarpmasıyla herhangi bir uzvu eğrilen ya da tutmayan, sara tutmuş gibi çırpınan (kimse). (C.V. s.1772).

eksin Yaşlılık ya da şiddetli bir hastalık nedeniyle bunamış (kimse). (C.V. s.1698).

esemeli Deli. (C.V. s.1779).

eser ~ eserge 1. Sara. **2.** Delilik. (C.V.s.1780).

eserli ~ eserik ~ eserük ~ eserüklü ~ esirek ~ esirik 1.Sar'alı olan (kimse). **2.** Herhangi bir tarafına inme inen (kimse). (C.V. s.1780).

⁵³ Hastalık adları için bkz s. 66

esirik ~ esirikli ~ esürük Deli. (C.V. s.1783).

esürük Saralı. (C.V. s.1787).

evsane ~ evsene Akı eksik, aklını yitirmiş, deli. (C.V. s.1814).

göbel Deli. (C.VI.s.2115).

gözenti Karasevda denilen akıl hastalığı. (C.VI. s.2180).

harazalı⁵⁴ Saralı. (C.VII.s.2286).

hirif Bunamış, zayıf bellekli kimse. (C.VII. s.2388).

horasan Eksik, normal olmayan (akıl için). (C.VII. s.2409).

ilişik Boş inanca göre cin çarpmış kimse. (C.VII. s.2527).

iliyertemi Sinir hastası olan, boş inanca göre cin peri tarafından çarpılmış olan.
(C.VII.s.2529)

kabaram Üzüntüden olan sinir hastalığı, bir çeşit delilik. (C.VIII.s.2581).

kepsap Bunak.

koyanavrul Sara hastalığı. (C.VIII.s.2941).

matuf Bunak. (C.IX.s.3137).

mavuk Bunak. (C.IX.s.3138).

megez Bunak, sarsak. (C.IX.s.3150).

samarık ~ samaruḥ Sara. (C.X.s.3531).

uçgun ~ uçkun Bunak. (C.XI.s.4021).

tutalga ~ tutak ~ tutalık ~ tutar ~ tutarak ~ tutarı ~ tutarık Sara hastalığı.
(C.X.s.3998).

uğrak ~ uğnak ~ uğraḥ Sara, cin çarpması. (C.XI.s.4026)

vurgun ~ vuruk Nazar değdiği, çarpıldığı sanılan algın, güçsüz kişi. (C.XI.s.4108).

yilli Saralı. (C.XI.s.4277).

zara Sara. (C.XI.s.4348).

3.3.4. Zihinsel Hastalıklarla İlgili Fiiller

3.3.4.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

ağmak Delirmek. (C.I.s.104).

anukumak Bunamak. (C.I.s.281).

bayılma Sara hastalığı. (C.II.s.579).

⁵⁴Bedensel hastalık adları için bkz s. 85

belinlemek Uyurgezer olmak. (C.II.s.613)

cinnenmek Cin çarpmak, delirmek. (C.III. s.982).

çalınmak İnme inmek. (C.III. s. 1055).

çıvdırmak ~ çıvdırmak ~ cıvıtmak ~ cıvmak ~ cıvsıtmak ~ çığdırmak ~ çıvdırmağ Delirmek. (C.III. s.1198).

çıvdirmek Delirmek. (C.III. s.1248).

esremek ~ esriremek 1. Delirmek. 2. Sarhoş olmak. (C.V. s.1787).

gagaçlamak Felç olmak. (C.VI.s.1892).

gelincikleme Heyecandan ileri gelen bir çeşit sinir hastalığı. (C.VI. s.1980)

haymak Bunamak. (C.VII.s.2320).

hırflamak Bunamak. (C.VII.s.2370).

hirifleme Bunamak, belleği zayıflamak. (C.VII.s.2388).

kangıldamak Bunamak. (C.VIII.s.2622).

matıflamak ~ matuflamak Bunamak. (C.IX.s.3136).

oynatmak Sara hastalığına tutulmak. (C.IX.s.3303).

pasaroflamak Söylediğini bilmemek, bunamak. (C.IX.s.3404).

piydirmek Deli olmak, aklını kaçırmak. (C.IX.s.3450).

sérbolmak Bunamak. (C.X.s.3586).

üzülmek⁵⁵ İnme inmek. (C.XI.s.4086).

yénme İnme. (C.XI.s.4248).

zıvarnamak Delirmek. (C.XI.s.43829).

3.3.4.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.3.4.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar

belen olmak⁵⁶ Uyurgezer olmak. (C.II.s.613)

dışarlık olmak Akıl ve ruh hastalıklarından birine yakalanmak. (C.IV. s.1473).

et olmak İnme inmek, eli ayağı tutmamak. (C.V. s.1799).

gaydalı olmak Delilik belirtileri göstermek. (C.VI. s.1944).

gözündeki olmak Canı istediği şeyi elde edememekten meydana gelen bir çeşit sinir hastalığı. (C.VI. s.2184).

⁵⁵ Hastalıklarla ilgili fiiller için bkz. s. 149

⁵⁶ Bedensel hastalık fiilleri için bkz. s. 128

3.3.4.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar

3.3.4.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

ağrı tutmak Sara hastalığına yakalanmak. (C.I.s.111).

atah getirmek Bunamak. (C.I.s.364)

aybaşısı dutmak Ayda bir kez devreden geçici delilik nöbeti tekrar belirmek. (C.I.s.410).

başı tutmak Sara nöbeti gelmek. (C.II.s.560).

beli ayrılmak Fazla iş yaparak halsiz, bitkin düşmek. (C.II.s.617).

cin çalmak Cin çarpmak, bir tarafına inme inmek. (C.III. s.976).

çoru tutmak Sarası tutmak. (C.III.s.1273).

damla inmek ~ damlaya gelmek Felç olmak, inme inmek. (C.IV.s.1353).

dutalağı tutmak ~ dutarağı dutmak ~ dutargası dutmak Sarası tutmak. (C.IV.s.1611).

ferkine garmak Kötü hastalığa tutulmak, inme inmek. (C.V.s.1847).

yili dutmak Sara nöbeti gelmek. (C.XI.s.4277).

3.3.4.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

beli bıkını ayrılmak Fazla iş yaparak halsiz, bitkin düşmek. (C.II.s.617).

elini altına salmak Bunamak. (C.V. s.1718).

3.4. İlaç Adları ve İlaç Yapımında Kullanılan Droglar

3.4.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

abır ~ abur Küçük çocukların kasık ve koltuk altlarına pudra yerine sürülmek üzere nane, mersin, kekik, gül ve cennet süpürgesi yapraklarının dövülmesinden elde edilen toz. (C.I.s.22).

abızambak ~ abuzambak Yaprığı astımlı hastalar tarafından sigara yapılarak içilen bir çeşit ot. (C.I.s.23).

aklık Deri hastalığı ilâçlarında kullanılan beyaz renkli toz. (C.I.s.158).

andız ~ anduz Kırdarda yetişen bir çeşit ot ki nezleye karşı kökü toz haline getirilip buruna çekilir. (C.I.s.261).

arşı Aş1. (C.I.s.333).

asfinek Bir yara ilâcı. (C.I.s.341).

aş Aşı. (C.I.s.348).

azva Karamuk ağacının kökünden çıkarılan ve göz ağrılarını iyileştirmede kullanılan bir sıvı. (C.I.s.443).

ballama Karın ağrısını geçirmek için bal ve kuru nane karıştırılarak yapılan kocakarı ilâcı. (C.II.s.509).

bayam ~ baayem ~ badam ~ bayamçıl ~ bayan ~ bāyem~ bıyam Çıbanların deşilmesinde kullanılan geniş yapraklı bir ot. (C.II.s.578).

bengilik Bir çeşit bayıltıcı ilâç. (C.II.s.628).

bezdırme Yaraya, incinen, çıkan ve kırılan yere yapıştırılan, tuzlu ve zeytinyağlı hamur. (C.II.s.649).

bezi ~ beze Bir çeşit kocakarı ilacı. (C.II.s.652).

bingi Açılmamış çıban ağrısını dindirmek için yapılan ilâç. (C.II.s.667).

bingi Bir çeşit ilâç. (C.II.s.697).

börk Kel baş için kara sakızla yapılan yakı. (C.II.s.770).

bulambaç ~ bulama ~ bulamaç ~ bulamuk ~ bulmaç ~ bulmeç Şişlere ve yaralara konulan lapa. (C.II.s.786).

cırtlak ~ cıtlık Bahçelerde yetişen, ilâç yapmakta kullanılan yapraksız yabanî bir bitki. (C.III. s.939).

cihar Vücut ağrılarını geçirmekte kullanılan, beze sürülmüş kara sakız. (C.III.s.963).

cöher ~ cöfer Evliya ve ermişlerin mezarlarından şifa için alınmış toprak. (C.III.s.1006).

çakıldak ~ çağala İlâç yapmakta kullanılan, zar içinde tohumları olan baklagillerden bir bitki, colutea arborescens. (C.III.s.1043).

çalba ~ calba ~ çalpa Sarı renkli büyükçe yaprakları yara tedavisinde kullanılan bitki. (C.III.s.1050).

çalkar Müshil ilâcı. (C.III.s.1058).

çatık Yakı. (C.III.s.1089).

çekem Açılmamış yaranın üzerine konulan bir bitki tohumu. (C.III.s.1110).

çelik Kırılan kemiğin tedavisinde kullanılan yumurta ve un karışımı madde. (C.III.s.1123).

çiğelek Korkmuş kimselere içirilen, nişasta ve şeker karıştırılarak yapılan şerbet. (C.III.s.1206).

çivit Bir çeşit kocakarı ilâcı. (C.III.s.1249).

çulluk Meyvesi müshil yerine kullanılan bir çeşit ağaç. (C.III.s.1303).

damarcık ~ damarlıca Sulak yerlerde biten, ince damarlı, geniş yaprakları iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir ot. (C.IV.s.1350).

deman Çare, ilâç. (C.IV.s.1415).

develik 1. Bir çeşit zehirli ot. **2.** Su kenarlarında yetişen, pancar yaprağına benzeyen sarı renkli yaprağı uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan bir ot. (C.IV.s.1442).

devün Zehir. (C.IV.s.1446).

dinep Buğday tarlalarında yetişen ve arpaya benzeyen, yenilirse insanı sersem eden bir bitki, delice. (C.IV.s.1502).

dinkoz Bezir kandili. (C.IV.s.1508).

dolaz Çentilmiş sabunu yumurta akı ya da süt ile karıştırarak yapılan ve yaraların tedavisinde kullanılan bir çeşit merhem. (C.IV.s.1546).

domalan Zehir. (C.IV.s.1549).

döyüm Yara açıcı ottan yapılan bir çeşit ilaç (C.IV.s.1594).

düğü 1. Ecza. **2.** Zehir. (C.IV.s.1623).

düke Sütleğen denilen otun çıkardığı beyaz ve kıvamlı, zehirleyici sıvı. (C.IV.s.1627).

dülek ~ dölek ~ dövlek ~ döylek ~ düğelek ~ düğlek ~ düğlen ~ düvlek Armut gibi ve zehirli meyvesi olan yabanî bir bitki. (C.IV.s.1627).

ebelik Yaralara sarılan ve yarayı yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bitki. (C.V.s.1654).

eğelik Çocuğu olmayan kadınlara çocuğu olması için yapılan ilâç. (C.V.s.1676)

eğil Çocukların karın ağrılarını geçirmek için kullanılan bir çeşit beyaz baharat. (C.V.s.1678).

eğir Karın ağrısına karşı kullanılan bir çeşit kök. (C.V.s.1678).

elaç İlâç. (C.V.s.1702).

eldüren Kaynatılıp ağrıyan yerlere, sıcak sıcak sarılmak suretiyle halk arasında ilâç olarak kullanılan bir çeşit bitki. (C.V.s.1709).

em ~ emçe ~ emsem İlâç, merhem. (C.V.s.1729).

emlik Bir çeşit hastalığın tedavisi için, soyularak suyu emilen yaş çam kabuklarının iç tarafındaki beyaz etli kısım. (C.V.s.1739).

enkmene Tarlalarda yetişen bir bitkinin kökünde bulunan kırmızı yumruların yağda eritilmesiyle yapılan merhem. (C.V.s.1749).

enlik Yağ ya da balmumu ile karıştırılarak merhem yapılan bir çeşit ot. (C.V.s.1759).

erez Buğday ve arpa tarlalarında, ekinle karışık olarak yetişen, delice otu da denilen ve buğdayla beraber öğütülüp yenilirse baş dönmesi yapan bir çeşit ot. (C.V.s.1767).

ezva ~ ezve 1. İlâç, ecza. **2.** Kapsül. (C.V. s.1830).

gebere İlâç yapılan ve yenilen, yuvarlak boz renkli dikenleri olan bir çeşit bitki. (C.VI.s.1956).

gezil Hayvan derisinden çekilen serum. (C.VI. s.2023).

göğündürme⁵⁷Göz hastalığının tedavisinde kullanılan bir çeşit bitki. (C.VI.s.2133).

götürüngü Çocuk olması için, kadınların kullandıkları bir çeşit kocakarı ilâcı. (C.VI.s.2166).

gövündürme Göz hastalıklarına iyi gelen bir çeşit çiçek. (C.VI.s.2171).

gürz Yaraları iyileştirmekte kullanılan iri yapraklı bir ot. (C.VI.s.2238).

hamıza Kökünden çıkarılan sütü, karın ağrısı ve sıtmaya iyi gelen, karpuz yaprağına benzer yaprakları olan bir çeşit bitki. (C.VII.s.2267).

haraza Büyük baş hayvanların iç organlarından çıkarılan ve sarılık hastalığına iyi gelen bir madde. (C.VII.s.2285).

haşı Aşı. (C.VII. s. 2302).

helise ~ helisa Tarçın, şeker ve nişasta kaynatılarak yapılan, baş dönmesine iyi gelen bir çeşit ilâç. (C.VII.s.2334).

hevecive Kökü kaynatılarak kırmızı bir merhem elde edilen ve yaralara iyi gelen bir çeşit bitki, havacıva. (C.VII.s.2350).

hiri Öksürüğün tedavisinde kullanılan hatmi bitkisi. (C.VII.s.2388).

hollak Isıtılıp kundak çocuklarının altına konulan elenmiş kırmızı toprak. (C.VII.s.2397).

hotik Zehir. (C.VII.s.2419).

höllük Kundak çocuklarının altına konulan elenmiş toprak.

hukar Tohumu dövülüp toz haline getirilerek çocuklara uyku vermesi için yedirilen tarakotu. (C.VII.s.2441).

huto Suda eritilerek böcek sokması nedeniyle olan zehirlenmelere karşı panzehir olarak kullanılan bir çeşit taş. (C.VII.s.2446).

ıçkın Göbeğinden yemek yapılan ve kökü tıpta kullanılan bir çeşit ot. (C.VII.s.2455).

ılgır Fitol. (C.VII.s.2469).

⁵⁷ Hastalık adları için bkz s. 83

ingıldana Hasta diş etlerini kanatarak tedavi etmeye yarayan bir çeşit ot.
(C.VII.s.2478).

ışkın ~ ıçgın ~ ıçkın ~ ışkın Kara buğdaygillerden, hekimlikte kullanılan bir çeşit bitki, Rheum Polygoneceau. (C.VII.s.2495).

ibran Buğday tarlasında biten ve yenilince baş döndüren bir çeşit yulaf, deli yulaf.
(C.VII.s.2503).

ilābada Sığırdili familyasından, çiçekleri hekimlikte kullanılan ve kökü kavruarak yenilen bir bitki. (C.VII.s.2517).

illec İlâç. (C.VII.s.2531).

ine İğne. (C.VII.s.2540).

inne İğne. (C.VII.s.2544).

kavut İlâç olarak kullanılan kaynatılmış çiçek ya da bitki kökü suyu.
(C.VIII.s.2695).

kaynarca ~ kaynar Hastalara kaynatılarak içirilen pekmez, yağ ve baharat karışımı.
(C.VIII. s.2704-2705)

kefleme Bal, karabiber, zencefil karışımıyla yapılan bir çeşit ilâç. (C.VIII.s.2720)

kelermeni İlâç olarak kullanılan kırmızı renkli bir madde. (C.VIII.s.2729).

keşkut Baharda dere kenarlarında biten, tohumu kaynatılarak hastalara içirilen bir çeşit bitki. (C.VIII.s.2772).

kığıştak Sinir hastalığının iyileştirilmesinde kullanılan, kaynatılarak suyu içilen bir çeşit bitki. (C.VIII.s.2790).

közün Nazara karşı yapılan bir çeşit ilâç. (C.VIII.s.2986).

kurum Merhem, em. (C.VIII.s.3012).

lapuğa Şiş ya da ağrıyan yerlere konuşan lapa. (C.IX.s.3066).

lök ~ lok ~ löğün ~ lökün 1. Yumurta akı, sabun, zeytinyağı ile yapılan ve kırık çıkıkların iyileştirilmesinde kullanılan bir çeşit ilâç. **2.** Sabun ve yumurta ile yapıp ağrıyan yere yapıştırılan yakı. (C.IX.s.3090).

mamıza Beyaz çiçekli, küçük yapraklı, kökü kesilince süt gibi suyu çıkan yabanıl sarmaşık (havayla karşılaşınca yeşil renk alan bu sıvı içildiğinde ishal yapar.)
(C.IX.s.3115).

mantuvar ~ mantıvar ~ mantüvar Kulak ağrısını geçirmek için kullanılan, çiçekleri güzel kokulu ve sarı renkli bir kır bitkisi. (C.IX.s.3126).

mehlem Merhem. (C.IX.s.3151).

mellem Merhem. (C.IX. s. 3158).

mereze Göz hastalığının iyileştirilmesi için göze sürme gibi çekilen ot. (C.IX.s.3169).

mumurhan ~ mumlğan ~ mumuhan ~ mumuran ~ mumurgan Balmumu, zeytinyağı, bademyağı, limon, mezdeki karıştırılarak yapılan ve deri hastalığının iyileştirilmesinde kullanılan merhem. (C.IX.s.3219).

murt Yeni doğmuş çocuğun başına serpiyen kokulu ve bitkisel toz. (C.IX.s.3221).

mut Çocuk pudrası yerine kullanılan, kurutularak dövülmüş mersin yaprağı tozu. (C.IX.s.3225).

ot Göz hastalığını iyileştirmek için kullanılan ev ilacı. (C.IX.s.3292).

öklük Bebeklerin altına konulan toprak. (C.IX.s.3325).

öllük Bebeklerin altına konulan ısıtılmış, kırmızı renkli toprak, bebe toprağı. (C.IX.s.3332).

paflak Akan kanı durdurmak için kullanılan bir çeşit bitki. (C.IX.s.3378).

pelüm ~ pelun Halk hekimliğinde kullanılan bir bitki, pelin. (C.IX.s.3425).

pepük Sancı dindirmekte kullanılan bir çeşit bitki. (C.IX.s.3427).

pizirgan Her hastalığı iyileştirdiğine inanılan ot, sultanotu. (C.IX.s.3464).

purçalık ~ purçalak Sindirimi kolaylaştırıcı, sürdürücü bir çeşit yabancıhavucu. (C.IX.s.3487).

reyfe Kavaklıklarda yetişen, inek yağı ile karıştırılarak kelliği iyileştirmekte kullanılan bir ot. (C.IX.s.3506).

saparna Deri ve frengi hastalığında tütsü olarak kullanılan bir ot, similaks. (C.X.s.3540).

surul ~ sürul Eskiden, bitlenmemeleri için çocuk başlarına sürülen sulandırılmış kırmızı cıva. (C.X.s.3699).

sürgü ~ sürgün Sürgün ilacı, müşhil. (C.X.s.3719).

şabla Öksürük için kullanılan bir çeşit dağ otu. (C.X.s.3732).

şalba Öksürüğe karşı kaynatılıp suyu içilen bir dağ otu. (C.X.s.3739).

şalgaba ~ şalkaba Kumluk, kayalık yerde yetişen, yumru köklü, pembe, sarı çiçekli, em yapmakta ve kauçuk elde etmekte yararlanılan bir bitki. (C.X.s.3739).

şekik Baş ağrısına iyi geldiği sanılan taş. (C.X.s.3757).

şerbet Dolandırıcıların, bilgisiz halka verdikleri uydurma em. (C.X.s.3762).

tarhın Hekimlikte kullanılan ıtırılı bir bitki. (C.X.s.3833).

tatala Yendiği zaman insanı rahatlatan, hekimlikte kullanılan yabancı bir ot. (C.X.s.3842).

tatüle Eflatun renkli çiçekleri tütüne karıştırılarak içilen ve basur hastalığına iyi gelen bir çeşit bitki. (C.X.s.3845).

tembere Temriye hastalığına iyi gelen bir çeşit ot. (C.X.s.3874).

teyrek Yeni doğmuş çocuğa meme vermeden önce ağzına sürülen, bir çeşit bitkiden yapılmış em. (C.X.s.3904).

tığtop Hastalara sağlık verdiği inanan, evde yapılan bir çeşit em. (C.X.s.3909).

toplalak Tarlada yetişen, kökü kaynatılarak em yapılan bir çeşit ot. (C.X.s.3964).

tozak Yanık yaralarının iyileştirilmesinde kullanılan, göl kamışının tepesindeki boru biçiminde, tüylü bölüm. (C.X.s.3976).

tutya Göz ağrılarına iyi gelen, sürme gibi göze çekilen bir em. (C.X.s.4002).

vurgu Yara, bere üstüne konulan kocakarı ilacı. (C.X.s.4108).

yağlıh ~ yağlık ~ yağdanlık 1. İle yağ karışımından oluşan, halk arasında yaralara da sürülen tencere kiri. **2.** Yanmış bez artığının, yağla karışımından yapılan bir merhem. (C.X.s.4123).

yahı Kırık, çıkık ağrılı eklem üstüne yapıştırılan bez, yakı. (C.X.s.4126).

yakı ~ yaka ~ yaku Çeşitli otlardan, nesnelere yapılarak, ağrıyan, hasta organ üstüne konulan bir em. (C.X.s.4128).

yakı Pekmez ve yağla yapıp genellikle lohusalara yedirilen yemek. (C.X.s.4128).

yavşan ~ yavuşan ~ yayşa Özel kokulu, acı, kaynatılıp suyu em olarak içilen bir ot. (C.X.s.4207).

yellik İlaç. (C.X.s.4237).

yüzellik ~ yüzelik ~ yüzerlik Halk inancına göre nazara karşı kullanılan bir ot. (C.X.s.4336).

zep Em, ilaç. (C.X.s.4360).

zulumba Bağırsak gazını çıkarmak için kullanılan bir çeşit em. (C.X.s.4400).

3.4.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.4.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

apar yavşanı Beyaz çiçekli, boz renkte, yaprakları kuzu kulağı biçiminde ve çiçeğinden ilaç yapılan bir çeşit bitki. (C.I.s.285).

avsun yaprağı Avsunlanan göze, şişi indirmesi için konan, el gibi bir yaprak. (C.I.s.393).

aydaş aş Cılız, gelişemeyen çocukları iyileştirmek için yapılan ilâç, yemek. (C.I.s.411).

aylıh otu Küçük çocukların gelişmesi için banyo suyuna katılan bir çeşit ot. (C.I.s.425).

ayvadana ~ ayvadene ~ ayvıdana Yaban nanesi yaprağına benzer yapraklı, sarı acı çiçekli, ilâç olarak kullanılan bir yabani ot. (*Artemisia vulgaris Compositae*). (C.I.s.433).

bağa yaprağı ~ бага yaprağı ~ bağa~ bağ yaprağı ~ boğa yaprağı Su kenarlarında biten ve geniş yaprakları iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir bitki. (C.II.s.475).

baş hapı ~ kafa hapı Aspirin. (C.II.s.558).

batbit otu Küçük siyah torbacıklar içinde, kırmızı tohumları olan ve diş ağrılarına karşı ilâç olarak kullanılan bir bitki. (C.II.s.570).

bayburt çalkalaması Tuzsuz yağ ile kavrulmuş unu, ezilmiş fındık ve şekerle karıştırarak yapılan ve küçük çocuklara kuvvetlenmeleri, beslenmeleri için her gün azar azar yedirilen yiyecek. (C.II.s.579).

bırcırgan otu Nanegillerden, kokulu ve ilâç olarak kullanılan, zehirli bir ot. (C.II.s.655).

bilisura Bazı yaraları iyileştirmekte kullanılan genişçe yapraklı bir bitki. (C.II.s.693).

bilon otu İştah açmak için kaynatılarak içilen bir çeşit ot. (C.II.s.695).

buğa diken ~ **buğa tiken** Yılan sokmasında ilâç yerine kullanılan bir bitki. (C.II.s.779).

çöp içi Kocakarı ilâcı yapmakta kullanılan bir çeşit bitki. (C.III.s.1289).

damar otu Sulak yerlerde biten, ince damarlı, geniş yaprakları iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir ot. (C.IV.s.1350).

dam koruğu Eski yapıların üzerinde yetişen ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan bir çeşit ot. (C.IV.s.1353).

davut yaprağı Sulak yerlerde yetişen, büyük yaprakları bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan bir ot. (C.IV.s.1383).

develangır ~ devetabanı 1. Bir çeşit zehirli ot. **2.** Su kenarlarında yetişen, pancar yaprağına benzeyen sarı renkli yaprağı uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan bir ot. (C.IV.s.1442).

dögün otu ~ düğün otu Yara işletmekte kullanılan yapraksız, dut gibi taneleri olan bitki. (C.IV.s.1572).

döven otu Yakı otu. (C.IV.s.1592).

döymeç otu Yakı gibi kullanılan, küçük yapraklı, sarı çiçekli bir çeşit ot. (C.IV.s.1594).

ebembükme Hastaları iyileştirmekte kullanılan bir çeşit bitki. (C.V.s.1654).

enlik emi Öksürüğe karşı kullanılan bir ilâç. (C.V.s.1759).

ganyaşı ~ ganyeşi Yaprakları kamış yaprağına benzeyen, sulak yerlerde biten zehirli bir ot. (C.VI.s.1915).

gazan garası Yüzde ya da elde çıkan sarı yaralara vurulan bir çeşit ilâç. (C.VI.s.1953).

göz otu Bir çeşit göz ilâcı, otacı. (C.VI. s.2183).

hamzan kökü Yağı ilâç olarak kullanılan, sarmaşığa benzeyen bir çeşit bitki. (C.VII.s.2270).

havaotu Vücudun fazla ateşini almaya yarayan sabun köpüğü biçiminde bir çeşit bitki, sabun çiçeği. (C.VII.s.2309).

işsek turpu Karın ağrısına iyi gelen, turp gibi acı bir çeşit ot. (C.VII.s.2566).

karıngeveni Karın ağrısında kullanılan, dağlarda biten bir bitki. (C.VIII.s.2663).

karulaotu Ağrı giderici olarak kullanılan bir çeşit ot. (C.VIII.s.2672).

kavlakyağı Krem. (C.VIII.s.2690).

kayaüzümü ~ kayayağı Kırılarda biten, meyvesi dökülerek yaralara sarılan bir çeşit bitki. (C.VIII.s.2698).

kayıstoza Kanı durdurmak için yaranın üzerine dökülen toz. (C.VIII.s.2701).

kesik otu Kanayan yara üzerine konularak kanı durduran bir ot. (C.VIII.s.2764).

kılıç otu Yaraları iyileştirmekte kullanılan söğüt yaprağı gibi yaprakları ve sarı çiçekleri olan bir ot. (C.VIII.s.2797).

kıngıra otu Baş ağrısını iyileştirmekte kullanılan bir çeşit ot (ağrının geçmesi için bu otları burunlarını kanatırlar). (C.VIII.s.2810).

köpekcevizi Tohumu baş ağrısı için koklanan bir çeşit bitki. (C.VIII.s.2960).

köpekmemesi Kimi ilâçların yapılmasında kullanılan patlıcangillerden bir bitki, itüzümü, solanum nigrum. (C.VIII.s.2960).

mayısçiçeği Çayırda biten, sarı çiçekli, yaraların iyileştirilmesi için yakı gibi kullanılan bir bitki. (C.IX.s.3141).

oğlanotu Ağız ve karın ağrılarını geçirmek için kullanılan bir çeşit yabanıl ot. (C.IX.s.3268).

oğlanotu Dağlarda yetişen, ilaç yapmakta kullanılan, boz renkli bir ot. (C.IX.s.3316).

oğe hapı Oğsürük hapı. (C.IX.s.3325).

pağa yaprağı Yaraların üstüne konulan ve yarayı yumuşak tutmaya yarayan, geniş yapraklı bir ot. (C.IX.s.3379).

paşasakalı Midesi bozulan çocukların karnının üstüne konulmak için yapılmış lapa. (C.IX.s.3406).

patpatotu İlaç yapmakta kullanılan bir çeşit ot. (C.IX.s.3412).

payyavşanı ~ pavyavşanı Kırılarda yetişen, ıslatılmış çiçekleri ishalin iyileştirilmesinde, kök ve saplarından elde edilen acı sarımsı suyu leke, kir çıkarmakta kullanılan yabanıl bir bitki. (C.IX.s.3417).

sarımsak yağı Oğsürüğü geçirmek için içilen, içinde sarımsak pişirilen tuzsuz yağ. (C.X.s.3546).

sıanotu Ağı olarak kullanılan kimyasal bir madde. (C.X.s.3601).

sıtmaotu Bileşikgillerden, sarı iekli, acı köklü, küçük bir bitki, kantaron, erythraea. centaurium. (em yapımında kullanılır). (C.X.s.3621).

sıtma suyu Bedeni yıkayınca sıtmayı gidereceğine inanılan kaynak suyu. (C.X.s.3621).

siğilotu ~ siğirotu ~ sinilotu ~ sinirotu ~ sinirsekyaprağı ~ sinsekyaprağı ~ siyilotu ~ siyilyaprağı Kalınca yaprakları çıban ve yarayı işletip iyileştirmekte kullanılan, labadaya benzer bir çeşit ot. (C.X.s.3631).

tarakdikeni Ağrı ve sızıları gidermeye yarayan bir çeşit dikenli bitki. (C.X.s.3831).

tarakotu Hekimlikte kullanılan ıtrılı bir bitki. (C.X.s.3833).

temreotu ~ temrekilotu Temriye hastalığını iyileştirmek için kullanılan, küçük ve çok yapraklı, sulu bir çeşit ot. (C.X.s.3876).

temreyil topırağı Temriye hastalığını iyileştiren toprak. (C.X.s.3876).

yalotu Kurutulup ufalanarak, ilaç olarak kullanılan, sarmaşık biçiminde bir ot. (C.X.s.4149).

yaraotu ~ yarayaprağı Yaraların, siğilin üstüne konulan, ırmak kıyılarında biten, geniş yapraklı bir ot. (C.X.s.4181).

yelmeşük otu Sancı, ağrı gidermede ve tahtakurularına karşı kullanılan bir ot. (C.X.s.4238).

yılançiçeği Mide, bağırsak hastalıklarına iyi geldiği sanılan, sarı çiçekli bir ot. (C.X.s.4265).

yılanotu Soğuk algınlığına karşı kaynatılarak kullanılan 20-25 cm boyunda, sinamekiye benzer yaprakları olan bir ot, Aristolochia. (C.X.s.4266).

yılanpancarı Gövdede oluşan şişleri iyileştirmek için üstüne konulan bir ot. (C.X.s.4266).

zeherek lapası Üşütme sonucunda görülen hastalıklarda gövdeye yapıştırılan ketentohumu lapası. (C.X.s.4356).

3.4.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

acıcalba Öksürüğe karşı kaynatılıp içilen bir dağ otu. (C.I.s.45).

acı düğlek Zeytinyağı ile karıştırılarak ağrı ve sızı olan yerlere sürülen bir ot. (C.I.s.45).

acı dülek, acı düvelek, acı düvlek bkz **acı kavun** Ecbalium elaterium, cucurbitaceae (C.I.s.45)

acıkabalak ~ acıkabalak İlâç olarak kullanılan geniş yapraklı bir ot. (C.I.s.48).

acı kavun bkz **acı dülek, acı düvelek, acı düvlek** Bir otun acı suyu sarılığa ilaç olarak kullanılan ve kavuna benzeyen küçük meyvesi, eşek hıyarı. (C.I.s. 48).

acı ot Suda kaynatılan ve karın ağrısına ilâç olarak kullanılan bir yabancı ot. (C.I.s. 51)

acıca bkz **acısu** Eskiden firengiye ilâç olarak kullanılan ve iyödür dö sodyumla yapılan bir ilâç. (C.I.s. 53).

acısu bkz **acıca** Karın ağrısına iyi gelen kekik veya filiskin (Mentha Silvetris) suyu.

acı yağ İlâç için saklanan ayı yağı. (C.I.s.54).

acı yavşan Yavşan otu, veronica denilen ve kaynamış suyu ağrılara ilâç olarak kullanılan bir bitki. (C.I.s.54).

akyavşan Karın ağrılarında ilaç olarak kullanılan bir çeşit kokulu ot, acı yavşan. (C.I.s.165).

bodurmahmut İlâç olarak kullanılan, güve için tütsü yapılan bir çeşit ot, teucium labiatac. (C.II.s.722).

borcabahar Müshil olarak kullanılan ince köklü bir ot, sütleğen. (C.II.s.740).

dindinkana İltihaplı yaraları deşmek için kullanılan iri yapraklı, sinirli bir ot. (C.IV.s.1501).

dingdingkara Kök tarafında tüylü yaprakları olan, kırmızı açan çiçekleri yavaş yavaş mavi ve mor renk alan, kökü iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir bitki. (C.IV. s.1503).

eğercemayana Lohusa kadınlara, sancılarını dindirmek için, kaynatılıp suyuna şeker koyularak içirilen kokulu bir otun tohumu. (C.V.s.1676)

enlikli em Sadeyağ, balmumu ve enlik denilen bir bitki yaprağının karıştırılması ile yapılan merhem. (C.V.s.1759).

gara ot Şiddetli ağrılara ilâç için kullanılan bir çeşit ot. (C.VI. s.1921).

ganyaş ~ ganyeş ~ ganyeşil Yaprakları kamyaprağına benzeyen, sulak yerlerde biten zehirli bir ot. (C.VI.s.1915).

habalbilik Yenince bağırsakları bozan bir çeşit ot. (C.VII.s.2245).

hölebeş Hekimlikte kullanılan hodan bitkisinin tomurcukları. (C.VII.s.2430).

karabacak Zatülcenp hastalığında kaynatılarak içilen maydanozgillerden bir bitki. (C.VIII.s.2637).

karakovuk Su kayalarında yetişen maydanozgillerden, böbrek taşı düşürmek için suyu içilen bir bitki. (C.VIII.s.2647).

karaot Sarılık hastalığının iyileşmesinde kullanılan ot. (C.VIII.s.2652).

kırkkanat ~ kırksınır ~ kırksinir Yaraları iyileştirmek için kullanılan, yaprakları damarlı bir ot. (C.VIII.s.2830).

kırmızı bacaklı Yaban çileği gibi toprak üstünde uzanan, dalları ezilerek yaralara sarılan kırmızı renkli bir ot. (C.VIII.s.2834).

kısacıkmahmut ~ kısacamahmut Tütüne karıştırılıp içilen, sarılık hastalığında kullanılan yaban otu. (C.VIII.s.2839).

penzahar Panzehir. (C.IX.s.3426).

sinirliot ~ sinirliyaprak ~ siyilliot Kalınca yaprakları çıban ve yarayı işletip iyileştirmekte kullanılan, labadaya benzer bir çeşit ot. (C.X.s.3631).

tatlımiyan ~ tatlıbayram ~ tatlıbiyan ~ tatlıkökü Toprak altında kalan bölümü hekimlikte kullanılan, iki çenekli kapalıtohumlulardan bir çeşit küçük ağaç. (C.X.s.3844).

yağlı kara ~ yalı kara 1. İslâ yağı karışımından oluşan, halk arasında yaralara da sürülen tencere kiri. **2.** Yanmış bez artığının, yağla karışımından yapılan bir merhem. (C.X.s.4123).

3.4.2.3. Sıfat-Fiil Kalıbında Olanlar

el kurtaran Kökü çövene benzeyen, eflâton çiçekli, lapa yapılarak çıbanları öldürmakta kullanılan bir çeşit bitki. (C.V.s.1719).

elyaran Sulak yerlerde yetişen, dikenli ve zehirli ot. (C.V. s.1729).

evcikıran Çok zehirli, beyaz renkli bir çeşit mantar. (C.V.s.1801).

hapkesen Sancı geçirmek için kullanılan acı bir ot. (C.VII.s.2280).

haptutan Yaprakları kaynatılarak içilen ve bağırsak bozukluğu hastalığına iyi gelen bir çeşit bitki. (C.VII.s.2281).

koyun kıran İlâç yapmakta kullanılan bir çeşit bitki, sarı kantaron. (C.VIII.s.2944).
yılangelmez Kökünden yakı yapılan bir ot. (C.X.s.4265).

3.4.2.4. İkileme Kalıbında Olanlar

aklık kızılık Deri hastalığı ilâçlarında kullanılan beyaz renkli toz. (C.I.s.158).

ağı düğü ~ ağu düğü Karın ağrısına ilâç olarak kullanılan sarı bir ot. (C.I.s. 89).

gıcı gıcı Kökü yaralara iyi gelen, tüylü ve büyük yapraklı bir çeşit ot. (C.VI.s.2025).

3.5. Tedavi ile İlgili Sözcükler

3.5.1. Tedavi ile İlgili Adlar

3.5.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

aksuna Su altında felce uğrayıp dışarı çıkan dalgıcın, iyileşmesi için tekrar indirilmesi gereken aynı su derinliği. (C.I.s.162).

ardak ~ ardasak Tahta parçalarıyla bağlanmış kırık kol veya bacak. (C.I.s.303).

avsın Hayvan sokmalarının zehir ve ağrısını tesirsiz kılmak için yapılan işlem. (C.I.s.392).

avsun ~ avsın Hastaları iyileştirmek için suya dökülen eritilmiş kurşun. (C.I.s.393).

bağcık Çocuğun kulaklarının şekli bozulmaması için çene altından geçirilip, tepesinden bağlanan bağ. (C.II.s.476).

çölme Baş ağrıdığı zaman alna bağlanan ince eşarp veya örtü gibi şeyler. (C.III.s.1283).

dımışka Şişliği iyi ettiğine inanılan yuvarlak bir levha, kağıt üzerine yazılmış dua. (C.IV.s.1461).

dögün Tedavi için kol ve ayakta açılan yara, yakı. (C.IV.s.1569).

dögün ~ dögün ~ döğnük ~ dövün Bacaktaki ağrıyı gidermek için nohut yakısı ile açılan yara. (C.IV.s.1572).

ırbasa ~ ırfisa ~ ırfıza ~ ırvasa Boş inancı olanlarca hastalığı iyi ettiğine inanılan büyü. (C.VII.s.2482).

ısrığı Hastalık nedeniyle yapılan perhiz. (C.VII.s.2491).

içeği⁵⁸ Hastaların iyileşmesi için sarılan yaş, taze hayvan derisi. (C.VII.s.2504).

iyelik İyileştirme, tedavi. (C.VII. s.2573).

kayanar Lohusa şerbeti. (C.VIII.s.2697).

kırmıt Karın sancısını durdurmak için ısıtılarak kullanılan küçük yassı taş. (C.VIII.s.2834).

konursa ~ koğursa Taze açılan yaranın kanını dindirmek için üzerine konulan yanmış paçavra külü. (C.VIII.s.2919).

köllük Bebeklerin bacakları arasında konulan ısıtılmış toprak, bebe toprağı. (C.VIII.s.2954).

parpı ~ parpu Hastalanan insan ya da hayvanları, ocak denilen kimselerce, ev ilaçlarıyla ve okuyarak iyileştirme işlemi. (C.IX.s.3398).

sınıkcılık Kırık ve çıkık kemikleri yerine getirip sarma, bağlama becerisi. (C.X.s.3612).

terpitme ~ tepit Vücuttaki zedelenmiş yerlere iyileşmesi için konulan az pişmiş hamur. (C.X.s.3885).

tıylma Perhiz. (C.X.s.3927).

urasa ~ uğrasa 1. Hastalığa, cine, periye karşı okuyup üfleme, afsunlama. **2.** Hastalığı, kocakarı ilaçlarıyla sağaltma, işi. (C.X.s.4040).

üfürük Dua, duadan sonra hastaya üflenen soluk. (C.XI.s.4059).

üllük Beşikteki çocukların altına konan ince kum. (C.XI.s.4063).

yeynilik Hastanın, üzüntülünün acısını azaltmak için söylenen söz, davranış (kuran okuma, kurşun dökme vb.). (C.XI.s.4261).

⁵⁸ Organ adları için bkz. s. 44

3.5.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.5.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

basuk darmanı Büyü yüzünden yürüyemeyen çocuk veya hastalanan loğusaya kurşun dökmek, çocuğun ayaklarına bağlanan bağı cami kapısında kestirmek gibi şeyler. (C.II.s.549).

bebe toprağı Çocukların bacak aralarına konan kavrulmuş toprak. (C.II.s.590).

çille hamamı Kadınların sağlık dileğiyle, belirli mevsimlerde kırk gün birbiri üstüne hamama gidip yıkanması. (C.III.s.1219).

külkedisi Vücudun ağrıyan, acıyan, şişen kısmına sarmak için küle sokulmuş ıslak bez. (C.VIII.s.3029).

sancı oku Sancılanan hastanın üstünden atıldığında iyileştiğine inanılan hallaç sopası. (C.X.s.3535).

3.5.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbındaki Birleşik Adlar

garabalık Eti beğenilmeyen fakat kırık ve çıkıkların üzerine sarılarak tedavide kullanılan bir çeşit balık. (C.VI.s.1917).

göktaş Göz, deri ve bitki hastalıklarında, bağcılıkta kullanılan, mavi renkte zehirli kimyasal bir tuz, göztaşı. (C.VI. s.2139).

3.5.2. Tedavi ile İlgili Fiiller

3.5.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

ağdamak Yaranın üzerini sıcak bir şeyle bastırmak. (C.I.s.87).

ağşarlanmak Ocaklı, okumaya yetkili birisi tarafından okunmak. (C.I.s.113).

alazlamak ~ alazılmak⁵⁹ Alazlama hastalığını ateşle veya kızgın bir şeyle tedavi etmek. (C.I.s.206)

anculamak Hastaya ilâç vermek (C.I.s.255)

aşlamak Aşı yapmak. (C.I.s.360).

avsnlamak ~ avsnnamak ~ avsunlamak Hasta bir kimseyi ya da hayvanı din yoluyla, okuyarak iyileştirmek. (C.I.s.392).

avsnlanmak Afsuncu tarafından iyileştirilmek. (C.I.s.392).

⁵⁹ Hastalık adları için bkz. s. 134

avsunlamak ~ avsunnamak ~ avsunnamak 1. Hastaları iyileştirmek için okuyup üfleme, bir takım göreneksel işlemler yapmak. **2.** Zehirli hayvan sokmalarına karşı okuyup üfleterek bağışıklık kazandırmak, şerbetlemek. (C.I.s.393)

avsunlatmak Hastaları iyileştirmek için okutmak. (C.I.s.393).

avsunnanmak Okutmakla zehirli hayvan sokmalarına karşı bağışıklık kazanmak. (C.I.s.393).

bakınmak ~ bahınmak ~ balsınmak Doktora muayene olmak, tedavi olmak. (C.II.s.492-493).

bezemek⁶⁰ Vücutta meydana gelen şişkinliği ayranla, yoğurtla ovmak. (C.II.s.651).

bezemek Şifalı olduğuna inanılan çamur, toprak veya suyu ele yüze sürmek. (C.II.s.651).

bezenmek Vücutta meydana gelen kızartılara karşı tedavi edilmek. (C.II.s.651).

börkleme Kel olanların başına kara sakız ile yakı yapmak. (C.II.s.770).

çatmak Kan almak için ustura ile vücudu çizmek. (C.III.s.1092).

çektirmek Çıkık organı yerine getirtmek.. (C.III.s.1116).

çentilmek Hasta olan kimse, bir yerindeki sızıyı dindirmek için çentici denilen ve o hastalığı iyi ettiğine inanılan kimseye başvurarak tedavi olmak. (C.III.s.1140).

çentmek ~ çertmek Üfürükçüler bir hasta üzerine okuyarak bıçakla dokunmak. (C.III.s.1140).

çentirmek Ağrıyıp sızlayan yerine, bıçağın ağzıyla yavaş yavaş dokundurtmak. (C.III.s.1140).

çubuklatma Çubuk adı verilen hastalıktan yürüyemeyen çocukların tabanına çubukla yavaş yavaş vurdurmak. (C.III.s.1157).

çızılma Zayıf, yüzü şiş adamlarda dudağın iç ve alt kısmında veya kellerin başından kan alma. (C.III.s.1202).

çiftletmek Çıbanların geçmesi için iki eli yumruk yapıp birbirine vurarak okumak. (C.III.s.1205).

çintmek ~ celtmek ~ centmek ~ cirtmek ~ çintmak ~ çintmak ~ çirpmek ~ çirtmek Bazı hastalıklara karşı kan almak için başın çeşitli yerlerine ustura vurarak yaralar açmak. (C.III.s.1231).

çitmek Boynuz veya jiletle vücuttan kan almak. (C.III.s.1247).

⁶⁰ Hastalık adları için bkz s. 67

emişmek ~ emiştirmek Bir çocuk hastalandığı zaman, iyileşmesi için yaşıtı bir çocuğun annesini emmek. (C.V. s.1738).

emleme Bir yarayı ilâçla iyileştirmeye çalışma. (C.V.s.1738).

emlemek ~ emleme emlemek Yaraya merhem sürmek, iyileştirmek. (C.V. s.1739).

hafkırtmak Baş ağrısının geçeceği inancıyla dua okutmak. (C.VII.s.2251).

ırıklamak Boş inanca göre hastayı çeşitli büyü ya da sihirle iyileştirmek. (C.VII.s.2485).

ırıklatmak Hasta iyileşmek için kendine büyü yaptırmak. (C.VII.s.2486).

iyikmek İyileştirmek. (C.VII. s.2574).

kasalamak Sargı ile başı sarmak. (C.VIII.s.2673).

kertilmek Temriyeden kurtulmak için damaktan kan aldirmek. (C.VIII.s.2758).

kertmek Temriyenin iyileşmesi için hastanın damağından ustura ile kan almak. (C.VIII.s.2759).

kırklamak Boğaz hastalıklarında boğaza masaj yapmak. (C.VIII.s.2830).

küplemek Şiş karınlı çocukların karınlarını ocak olan kimseler ovarak iyileştirmek. (C.VIII.s.3041).

küpletmek⁶¹ Küpleme hastalığına tutulmuş çocukları ocak olan kimselere baktirmek. (C.VIII.s.3041).

oñarmak ~ oñaltmak ~ onatmak ~ oñdurmag Hastalığı, yarayı iyileştirmek. (C.IX.s.3281).

onartmak ~ ovartmak Hastanın sağlığına kavuşmasını sağlamak. (C.IX.s.3282).

onultmak 1. Yarayı iyileştirmek. **2.** Hastayı iyileştirmek. (C.IX.s.3284).

örtlemek Suda söndürülmüş kuru, tülbent içine koyup yaranın üstünde gezdirerek yarayı iyi leştirmeye çalışmak. (C.IX.s.3350).

örükleme Geceyanığı denilen çıbanları iyileştirmek için yapılan işlem. (C.IX.s.3352).

parparlamak Kuduz hastalığını tuzla iyileştirmek. (C.IX.s.3398).

parpılamak ~ parpıllamak ~ parpullamak ~ parpullamak 1. Kuduz köpeğin ısırıldığı kimseyi iyileştirmeye çalışmak. **2.** Hastayı ev ilaçlarıyla ve okuyup üfleyerek, kurşun dökerek, yarayı dağılayarak iyileştirmeye çalışmak (ocak denilen halk hekimlerince). (C.IX.s.3399).

⁶¹Küpleme hastalığı için bkz s. 182

parpılanmak Hasta halk hekimlerince okunup üflenerek, ilaçlanarak iyileştirilmek.
(C.IX.s.3400).

parpılatmak Hasta çocukları okutup üfletmek. (C.IX.s.3400).

parpulatmak Kuduz hastalığını iyileştirmek. (C.IX.s.3400).

sağalmak ~ sağalmah ~ sağılmak ~ sağmak Hastalık ya da iyileşmek.
(C.X.s.3512).

sağaltmak ~ sağılmak Yara ya da hastalığı emle iyileştirmek. (C.X.s.3512).

satılmak Kadınlar çocuklarının olması için bir yatıra adak adamak. (C.X.s.3550).

seğleme Şap ile iyi edilen hastalık. (C.X.s.3566).

sınıklamak Kırık ve çıkıkları sarmak. (C.X.s.3612).

sürdürtmek Em alarak bağırsakları boşaltmak, dışarı çıkmak. (C.X.s.3717).

tüpletmek Karnı şişen çocukların iyileşeceği inancıyla karınlarının üstüne ılık kül döküp ovmak ya da oklava ile hafifçe vurmak. (C.X.s.4012).

tütüzdürmek Yanan kömürün üstüne atılan kocakarı ilacının dumanını hastaya koklatmak. (C.X.s.4016).

yalınlamak ~ yalınlamak Yara üstünü kavlı çakmakla dağlamak. (C.XI.s.4146).

3.5.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.5.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar

alazlama olmak⁶² Alazlama hastalığını ateşle veya kızgın bir şeyle tedavi etmek.
(C.I.s.206)

timar etmek Yarayı iyileştirmek. (C.X.s.3933).

3.5.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar

3.5.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

belini çekmek Sık sık aybaşı olan kadınların zift yakısı veya günlükle rakı sürülen kalınca bir kağıdı yapıştırıp sımsıkı bağlamak. (C.II.s.618).

bezeme yapmak Bir çeşit kocakarı ilacı ile hastalığı tedavi etmek. (C.II.s.651).

boğaz çekmek Boğaz bir insan tarafından sıvazlanmak. (C.II.s.727).

buğ verme Halk arasında, bazı hastalıkları iyileştirmede kullanılan yol. (C.II.s.781).

⁶² Hastalık adları için bkz. s. 150

çelüğe koymak Kırılan ayağı alçıya koymak. (C.III.s.1127).

dağana koymak Çeşitli çiçekleri kaynatıp suyu ile çocuğu olmayan kadınları tedavi etmek. (C.IV.s.1322).

dalak kesmek Fazla büyümüş dalağı, Şamanlıktan kalma bir usulle tedavi etmek. (C.IV.s.1336).

diliceğini kaldırmak Anjin olan bir kimsenin boğazını yukarıya kaldırarak tedavi etmek. (Halk hekimliğinde) (C.IX.s.1494).

hamur patlatma Vücutta meydana gelen “civerme” denilen hastalığın iyileşeceği inancıyla, yedi evden toplanan undan yapılan ekmek, yedi parçaya ayrılıp kurutulmuş köpeklere verilme. (C.VII.s.2270).

huy kesme Yürüyemeyen çocukların yürüyeceği inancıyla boyunlarına ip bağlayarak bir yatıra götürme ve ziyaretten sonra boyundaki ipi oradan geçen birine kestirme. (C.VII.s.2446).

ısrığı tutmak Perhiz yapmak. (C.VII. s.2491).

kodoş vurmak Şişe ya da boynuzla kan almak. (C.VIII.s.2898).

kösteğini kesmek Sık sık düşen çocukların, düşmesine engel olacağı inancıyla ayaklarına önce bağırsak sarıp sonra da kesmek. (C.VIII.s.2976).

murca girmek Güneş çarpmasına iyi geldiğine inanarak, içine söğüt yaprakları konulup ısıtılmış suyla banyo yapmak. (C.IX.s.3220).

sarılığını kesmek Ustura ile hastanın alnından bir damla kan çıkarmak. (C.X.s.3546).

şerbete yatmak Frengili hasta tütsüye yatmak. (C.X.s.3762).

timar etmek Yarayı iyileştirmek. (C.X.s.3933).

yürekten kesmek Hastalığı kökten yok etmek, sağaltmak. (C.XI.s.4333).

zemberek vurmak Kan almak için zemberek denilen kan alma aracını gövdenin bir yerine vurmak. (C.XI.s.4359).

3.6. Cerahat ve Vücutun Salgıladığı Maddelerin Adları

3.6.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

afgan Cerahat, irin. (C.I.s.71).

ağşak ~ağrışak Çıbanın altındaki sertlik. (C.I.s.113).

akarca⁶³ Daima akan çıban, sıracı, fistül. (C.I.s.139)

akarcık Küçük sivilce. (C.I.s.139).

avhırak ~ avhruḥ ~ avkırak Balgamlı tükürük. (C.I.s.382).

balğam ~ balğan ~ balkan Balgam. (C.II.s.505).

bar ~ ban ~ bor 1. Ateşten mide bozukluğundan, ağızda dil ve dişlerde hasıl olan acılık, sarı tortu, pas. **2.** Tükürük, salya. (C.II.s.522-523).

baz Bir yara dolayısıyla şişen bacak arasındaki ve koltuk altındaki bezler. (C.II.s.585).

bel⁶⁴ Meni, sperma. (C.II.s.605)

bızık ~ bıjik ~ bızık ~ bizik Sidik. (C.II.s.675).

bizir ~ bider Sperma, atmık. (C.II.s.714).

boboc Sümük. (C.II.s.715).

bujma Sümük. (C.II.s.783).

cava ~ cera ~ cere ~ çar ~ çer ~ çere 1. Meni. **2.** Dölyatağı, yavruyu saran zar, eş.
3. Bağırsaktan gelen sıyrıntı. (C.III. s.1079-1080).

cıddamuk Sivilce. (C.III. s.896).

cilim Sümük. (C.III. s.966).

ciret ~ cireti İrin. (C.III. s.985).

cirik Sümük. (C.III.s.985).

ciyfe ~ ciyret İrin, pislik. (C.III. s.990).

cücük Çıbanın ortasında toplanan katı irin tabakası. (C.III. s.1024).

çemse Öksürükten ağızdan sıçrayan tükürük parçaları. (C.III. s.1133).

çılm Sümük. (C.III.s.1174).

çiç Çiş. (C.III. s.1203).

çıtlama Etle tırnak arasındaki iltihap. (C.III.s.1196).

çivizik Sivilce. (C.III. s.1249).

çoramık Gözden, hastalık dolayısıyla akan su. (C.III. s.1271).

çödürük ~ çodürük ~ çoğdurek ~ çöğdurek ~ çöydürük Sidik. (C.III. s.1276).

çörmük Salya. (C.III.s.1293).

demezек Burun kemiğinin altı, koku alan sarı zarı. (C.IV. s.1416).

dıngıl Sümük. (C.IV. s.1464).

⁶³ Hastalık adları için bkz. s. 63

⁶⁴ Organ adı için bkz. s. 33, hastalık adı için bkz. s. 66

doluluk Yeni doğan çocuğun yüzünde olan sivilceler. (C.IV. s.1548).

durucak ~ durucuk ~ durucış Sidik. (C.IV. s.1607).

dügürçük Sivilce. (C.IV. s. 1625).

ergencelik ~ ergençelik ~ ergenlik kabası ~ ergense ~ ergenselik ~ erginlik kabarı ~ erğencelik Evlenmiş kız ya da erkeğin yüzünde ve boynunda çıkan sivilceler. (C.V. s.1768).

erlik Meni. (C.V.s.1775).

eş İnsan ve hayvanlarda doğum sırasında, bebek ya da yavrudan sonra gelen etsi madde, son, etene. (C.V. s.1788).

evşan Sidik. (C.V.s.1816).

fırtılıh ~ fırtılı ~ fırtık ~ fırtılıh ~ fırtılık Sümük. (C.V.s.1857).

fiska ~ fısırğı ~ fısırtı ~ fiskıl ~ fışırılıh Sivilce, kabarcık, yanık kabarcığı. (C.V. s.1859).

fisfise ~ fisirdi ~ fisirgi Ufak sivilce. (C.V. s.1871).

fufudi ~ fufuli Ergenlik, sivilce. (C.V. s.1879).

gan Kan. (C.VI. s.1908).

gañrık ~ gağrık ~ ganrık ~ gañırmuk ~ gañruk ~ genrik Balgam. (C.VI.s.1915).

garagan Çarpma ya da vurma ile vücutta meydana gelen morarma, biriken pis kan. (C.VI. s.1918).

gevrik Büyüme çağındaki çocukların başında çıkan sivilce. (C.VI. s.2014).

gılızık Salya. (C.VI. s.2042).

giliz Salya. (C.VI.s.2078).

göğnük İrin ve kan toplamış yara, bere. (C.VI. s.2132).

gücümük Vücutta meydana gelen ve kaşınan sivilce. (C.VI. s.2073).

gül Meni. (C.VI. s.2216).

ħaħıraħ ~ ħahirik Balgam. (C.VII.s.2252).

ħaloti Balgam. (C.VII.s.2261).

ħankırık Balgam. (C.VII.s.2275).

ħelliyh Salya. (C.VII. s.2337).

ħılızık Eklem kemiklerinin arasındaki yapışkan sıvı. (C.VII. s. 2359).

ħınık ~ ħemik ~ ħınık ~ ħındırık ~ ħındık ~ ħınık ~ ħınnik ~ ħırnık ~ ħırnik ~ ħırtık ~ ħimik Sümük. (C.VII. s.2355).

ħıraz Balgam. (C.VII. s.2368).

ħicran ~ ħeciran ~ ħecran ~ ħiciren İltihap. (C.VII.s.2383).

- hinik ~ hindik ~ hinnik ~ hirnük** Sümük. (C.VII.s.2387).
- hotlak** Sümük. (C.VII. s.2420).
- höşürük** Çocukların baş, kulak ve sırtlarında çıkan sulu sivilce. (C.VII.s.2439).
- ısrıgu** Sivilce, ergenlik. (C.VII. s.2491).
- iciran ~ icren ~ içran** İltihap. (C.VII.s.2503).
- iliyh** Kemik içindeki sıvı madde, ilik. (C.VII.s.2529).
- incicik** Kırk günlük çocukların vücutlarında görülen küçük sivilceler. (C.VII.s.2538).
- ingil** Sümük. (C.VII.s.2542).
- irkinti** Mide bozukluğunda geçirince gelen acı su. (C.VII. s.2552).
- isik ~ isilik ~ ısılık ~ isirik** Sıcaktan, terden yüzde meydana gelen küçük, kırmızı sivilceler. (C.VII.s.2555).
- işek ~ işemik ~ işemük ~ işenik ~ işeyh** Sidik. (C.VII. s.2562).
- izirap ~ iziap** İltihap. (C.VII.s.2576).
- kabarık** Şişmiş sivilce. (C.VIII.s.2581).
- kağsırık ~ kağrık ~ kağsevk ~ kahırık ~ kahrık ~ kakmuk ~ kakmuruh ~ kakrık** Balgam. (C.VIII.s.2595-2596).
- kansırık ~ kağsırık ~ kanırmuk ~ kankırık ~ kaçruk ~ kasırak ~ kasırık ~ kavrık ~ kavurmak** Balgam. (C.VIII.s.2627).
- kasmuk** Balgam. (C.VIII.s.2676).
- kelbe** Balgam. (C.VIII. s.2724).
- keşegi** Yaraya sarılan sargıdaki kurumuş iltihap. (C.VIII.s.2770).
- kapoçi** İçi su dolu sivilce. (C.VIII.s.2635).
- lemse** Tükürük. (C.IX.s.3072).
- lığars** Balgam. (C.IX.s.3076).
- merem**⁶⁵ Balgam. (C.IX.s.3167).
- mırız** Yaradan akan irin. (C.IX.s.3188).
- mimis ~ mimil ~ mimit** Sivilce. (C.IX.s.3199).
- mugal** Döl. (C.IX.s.3216).
- nem** İrin. (C.IX.s.3245).
- nuzla**⁶⁶ Sivilce. (C.IX.s.3256).
- oğur** Döl. (C.IX.s.3271).

⁶⁵ Hastalık adları için bkz. s. 99

⁶⁶ Hastalık adları için bkz s. 96

örükleme Hasta gözdeki kan. (C.IX.s.3352).

pasak Salya, sümük. (C.IX.s.3404).

patak Sümük. (C.IX.s.3407).

par ~ per ~ por Dişlerde, dillerde hastalık, açlık nedeniyle olan sarı tortu, pas. (C.IX.s.3394).

pendem Göğüs tutukluğu ve bu hastalık nedeniyle olan balgam. (C.IX.s.3426).

pözük Ergenlik, sivilce. (C.IX.s.3481).

putur Sivilce. (C.IX.s.3493).

pütül Sivilce. (C.IX.s.3504).

salvar Salya, tükürük. (C.X.s.3529).

sambil Salya. (C.X.s.3533).

sazak ~ sazağan ~ sazan Sivilce, çıban, ergenlik. (C.X.s.3562).

sel ~ seliyh Salya, tükürük. (C.X.s.3573).

sepbece ~ sepmece Küçük sivilce. (C.X.s.3583).

sıyrıntı Bağırsak bozukluğunda gelen salgı. (C.X.s.3627).

sil ~ sileken Salya. (C.X.s.3632).

simirse Sümük. (C.X.s.3637).

sivilci Sivilce. (C.X.s.3648).

siydik Sidik. (C.X.s.3650).

sorut Ağız köpüğü. (C.X.s.3667).

suduk Salya. (C.X.s.3688).

südü Sidik. (C.X.s.3705).

sümsürük ~ sünük Sümük. (C.X.s.3712).

şafı ~ şafleya ~ şafli Salya. (C.X.s.3733).

çalı Salya. (C.X.s.3739).

şelā Salya. (C.X.s.3757).

şırlak Salya. (C.X.s.3773).

şoruh Tükürük. (C.X.s.3792).

şörük ~ şorik Sümük. (C.X.s.3792).

tükümcek Tükürük. (C.X.s.4006).

yalpık Salya. (C.XI.s.4149).

yar Ağızdan taşan tükürük. (C.XI.s.4180).

yelbik Tuzlu balgam. (C.XI.s.4231).

yelpik ~ yelpük ~ yilpik Tükürük. (C.XI.s.4239).

zahim İrin. (C.XI.s.4344).

zelim Erkek üreme organından, meniden önce gelen sıvı. (C.XI.s.4358).

zipik Sivilce. (C.XI.s.4389).

zivan Sivilce. (C.XI.s.4390).

zivindirik Sivilce. (C.XI.s.4390).

3.6.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.6.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

başsuyu Doğumdan biraz önce gelen kanlı su. (C.II.s.565).

can suyu Kan. (C.III.s.858).

itdirseği ~ iddirse ~ ipdirseği ~ itdirsē ~ ittirse ~ ittirseği Göz kapağında çıkan sivilce, arpacık. (C.VII.s.2567).

yigit çubanı Ergenlik, sivilce. (C.XI.s.4276).

3.6.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

acısu ~ acıca Çıban, sivilce ve yanığın içindeki sarı su, iltihap. (C.I.s.53).

gara kabarcık Dilde çıkan çıban gibi küçük şişlik. (C.VI. s.1919).

karasu Mide suyu. (C.VIII.s.2653).

3.7. Doğum ve Üreme ile İlgili Sözcükler

3.7.1. Doğum ve Üreme ile İlgili Adlar

3.7.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

asılık Ebe ve doktor tarafından açılan kızlık zarı. (C.I.s.342).

aslık ~ aslıh⁶⁷ **1.** Kızlık zarı yırtılmamış. **2.** Üreme organı noksan kadın.

bitev ~ bitav ~ bitavi ~ bitik Tamam, ameliyatla açılacak kızlık zarı. (C.II.s.709).

boylu Gebe. (C.II.s.746).

buğaz ~ bozalacı ~ bozölacı ~ buaz ~ buvaz ~ buyalacı Gebe. (C.II.s.779).

bulamaç Yedi güne kadar hasta sayılan lohusa. (C.II.s.786).

cığıltı ~ cırılı Yeni doğan çocuk. (C.III. s.901).

cılız Yeni doğmuş küçük çocuk. (C.III. s.912).

⁶⁷ Hastalık adları için bkz s. 64

- cicik** Yeni doğan çocuk. (C.III. s.959).
- çalık** Kadının aşermesi (hk.) (C.III. s.1054).
- çuçali** Sünnet olmamış erkek. (C.III. s.1300).
- çüçe** Erkek çocukların erkeklik organının sünnet olurken kesilen kısmı. (C.III. s.1306).
- dığarık** Lohusa. (C.IV. s.1451).
- dıherik** Aşeren gebe kadın. (C.IV. s.1454).
- digasken** Lohusa. (C.IV. s.1482).
- doğurucu** Gebe (insan ve hayvan). (C.IV. s.1539).
- dutuk** Kızlık zarı ameliyatsız açılmayan kız. (C.IV. s.1613).
- eksik** Zamanı gelmeden doğan insan ya da hayvan yavrusu. (C.V. s.1697).
- emelek** Henüz memeden kesilmemiş (çocuk.) (C.V. s.1732).
- emerük** Erselik. (C.V. s.1734).
- emzikçi** Başkasının çocuğunu emziren kadın, süt nine. (C.V. s.1742).
- evsük ~ eysiyh** Gününden önce doğmuş çocuk. (C.V. s.1816).
- gacı ~ gacci ~ guci** Yeni doğan çocuk. (C.VI. s.1887).
- gargın** Gebe. (C.VI. s.1924).
- göde** Gebe. (C.VI. s.2122).
- gömanlı** Gebe, yüklü. (C.VI. s.2146).
- gövdeli** Hamile. (C.VI. s.2167).
- guman** Gebe. (C.VI. s.2194).
- gümanlı** Gebe. (C.VI. s.222).
- gümen** Doğumun yaklaştığı gebelik durumu. (C.VI. s.2222).
- gümenli ~ gümenci** Gebe kadın. (C.VI. s.2222).
- hitaayi** Kızlık zarı ameliyatsız açılmayan (kimse). (C.VII. s.2389).
- hoşotu** Sünnette kesilen parça. (C.VII. s.2417).
- hunnacı ~hunnayıcı** Gebe. (C.VII. s.2443).
- ıblık** Erkekliği olmayan, hadım. (C.VII. s.2454).
- kabıklı ~ kabuklu** Sünnetsiz erkek. (C.VIII.s.2583).
- kapcuk ~ kapçık** Sünnette erkeklik organından kesilen parça. (C.VIII.s.2631).
- kapçıklı** Sünnet olmamış erkek. (C.VIII.s.2632).
- kardı** Su içerek hastalanan lohusa. (C.VIII.s.2656).
- kertüklü** Sünnetli erkek. (C.VIII.s.2759).
- kızlığ** Bekâret. (C.VIII.s.2868).

- kolon** Anne karnındaki yavru, cenin. (C.VIII.s.2911).
- lokusa ~ losa** Lohusa. (C.IX.s.3085).
- martaloz** Çift cinsiyetli. (C.IX.s.3130).
- onal** Doğum. (C.IX.s.3281).
- pahlamag** Doğurmak. (C.IX.s.3380).
- portlacı** Gebe. (C.IX.s.3470).
- sünet** Sünnet. (C.X.s.3714).
- türük** Gebe. (X.C.s.4014).
- uluğsa** Lohusa. (C.XI.s.4034).
- üst** Aybaşı (kadınlarda). (C.XI.s.4074).
- üzerli** Gebe. (C.XI.s.4085).
- verginlik** Aşerme durumu (gebe kadında). (C.XI.s.4251).
- yerik ~ yergin ~ yerikli ~ yirikli** Aşeren (gebe kadın). (C.XI.s.4251).
- yerük** Aşeren. (C.XI.s.4254).
- yetiksiz** Erken doğan çocuk. (C.XI.s.4258).
- yügrük** Gebe. (C.XI.s.4236).
- yüklü ~ yuklü** Gebe. (C.XI.s.4328).
- zaha** Lohusa. (C.XI.s.4343).
- zéstan** Lohusa. (C.XI.s.4363).

3.7.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.7.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

- ana halı ~ ana hali ~ analık hali** Kadınlarda aybaşı, âdet, kirlenme. (C.I.s.249).

3.7.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

- üst kirli** Aybaşı. (C.XI.s.4076).
- yenidünya** Yeni doğmuş çocuk. (C.XI.s.4245).

3.7.1.2.3. İsnat Grubu Kalıbındaki Kalıbında Olanlar

- ayağı ağır ~ ayağı ağırşı** Gebe. (C.I.s.398).
- kannı burnunda** Doğurması yakın. (C.VIII.s.2626).
- üzeriyüklü ~ üzerli** Gebe. (C.XI.s.4085).

3.7.2. Doğum ve Üreme ile İlgili Fiiller

3.7.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

çilemek Çocuk dünyaya getirmek. (C.III. s.1216).

doğunmak Doğmak. (C.IV. s.1539).

dovurma Doğurma. (C.IV. s.1568).

döllemek Çocuk doğurmak. (C.IV. s.1579).

düğölmek 1. Memede süt pıhtılaşmak. **2.** Yenilen bazı yemekler midede erimeyip sert bir halde kalmak. (C.IV. s.1624).

gamlamak Doğurmak. (C.VI. s.1908).

gurtulmak Doğurmak. (C.VI. s.2201).

güjenmek Doğumda zorlanmak, direnmek. (C.VI. s.2216).

hınlamak Doğurmak. (C.VII. s.2366).

ırılmak Ana karnında çocuk ters gelmek, yerini değiştirmek. (C.VII. s.2486).

ikizlemek İkiz doğurmak. (C.VII. s.2516).

kesmek Çocuğu memeden ayırmak. (C.VIII.s.2767).

sınmak Doğum yapmak. (C.X.s.3612).

ürömek Çoğalmak, üremek. (C.XI.s.4071).

yakınlık ~ yağınlığ Cinsel ilişki. (C.XI.s.4129).

yatmak Loğusa olmak. (C.XI.s.4203).

yeğnilmek Doğurmak. (C.XI.s.4227).

yelikmek Aşermek. (C.XI.s.4234).

yeriklemek ~ yerginmek ~ yerik yermek ~ yérihlemeyh ~ yeruk yermek ~ yeröklö olmak ~ yerök yerimek ~ yirik yirmek Aşermek (gebe kadın). (C.XI.s.4251).

yozalamak Doğum sancı çekmek. (C.XI.s.4302).

3.7.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.7.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar

boyunda olmak Çocuk ana karnında olmak. (C.II.s.747).

gümanlı olmak Gebe olmak. (C.VI. s.2221).

üstüne olmak Aybaşı olmak (kadınlarda). (C.XI.s.4076).

3.7.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar

3.7.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

ayağı sınımak Doğum yapmak. (C.I.s.398).

aynèyîf artmak Çoğalmak, üremek. (C.I.s.429).

başı kurtulmak Çocuk doğurmak. (C.II.s.559).

boyunda olmak Çocuk ana karnında olmak. (C.II.s.747).

görüm görmek Kadın belirli zamanlarda ay hali olmak. (C.VI. s.2162).

emzüh sürmek Çocuğunu emziren anne, yeniden hamile kalmamak, süt korumak. (C.V. s.1742).

gümanlı olmak Gebe olmak. (C.VI. s.2221).

kıtırdan düşmek Yaşın ilerlemesi nedeniyle çocuk yapamayacak durumu gelmek. (C.VIII. s.2847).

özünü bilmek Buluş çağına gelmek, erinleşmek. (C.IX.s.3374).

üstü kirlenmek ~ üst kirlenmek ~ üstü gelmek ~ üstünü görmek Aybaşı olmak (kadınlarda). (C.XI.s.4076).

yükü yıkmak Gebe kadın, doğurmak. (C.XI.s. 4329).

3.7.2.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

el ayağa kavuşmak Doğurmak. (insan için).

3.8. Tıp Aletleri ve Tıpta Kullanılan Gereçler

3.8.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

artağ ~ artaḥ ~ artak Kırılan hayvan bacağına, oynatmadan düzgün tutmaya yarayan tahta. (C.I. s.333).

ayna Röntgen, radyoskopi. (C.I. s.426).

baltacık ~ balta ~ baltacuk ~ baltancık ~ baltancuk Hacamat neşteri. (C.II.s.511).

bambık Pamuk. (C.II. s.513).

çırpan Sarılığın tedavisinde kullanılan bir alet. (C.III. s.1189)

damzırık İlâç damlalığı. (C.IV. s.1354).

küskü Doğum durumunda oturlan yer, doğum iskemlesi. (C.VIII.s.3050).

leçek ~ leçe ~ liçeh Sargı bezi. (C.IX.s.3069).

mayafa Hastaları bir yere götürmek için kullanılan tabuta benzer sandık. (C.IX.s.3139).

meçmeçe Kaplumbağa kabuğundan tütün tablası biçiminde yapılan ve küçük çocuklara ilaç içirmek için kullanılan kap. (C.IX.s.3148).

sal ~ sala ~ salaca ~ salacak ~ salı Hasta, yaralı ya da ölü ile taşınan sedye. (C.X.s.3521).

sempirek Kan almak için kullanılan bir araç. (C.X.s.3580).

seyik Kırılan kol ya da bacak yerine yerleştirildikten sonra üstüne bastırılarak sıkıca bağlanan ince ağaç, tahta ya da demir çubuk. (C.X.s.3595).

siyek Kırık kol, bacak gibi organları bağlamakta kullanılan tahta, mukavva vb. şeyler, süyek. (C.X.s.3650).

tığ İğne. (C.X.s.3908).

uçtu İnce sargı bezi. (C.X.s.4022).

zemberek Kan almakta kullanılan keskin dişli bıçak, neşter. (C.XI.s.4359).

3.8.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.8.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

aynalı gergef Röntgen, radyoskopi. (C.I. s.426).

baltacık demiri Hacamat neşteri. (C.II.s.511).

salağacı Hasta, yaralı ya da ölü ile taşınan sedye. (C.X.s.3521).

3.9. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Sözler

3.9.1. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Adlar

3.9.1.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

basarak Görme kuvveti. (C.II.s.538).

bey Mide dolgunluğu. (C.II. s.646).

çöz Bağırsak yağı. (C.III. s.1299)

çözber Bağırsak ve ciğer arasındaki yağlar. (C.III. s.1299).

deme Nabız. (C.III. s.1416).

deramet Çare, şifa. (C.IV. s.1431).

dırtlı Göğüs kemiğinin altında fazla yağ tabakası olan kimse. (C.IV. s.1472).

dirlik Sağlık. (C.IV. s.1518).

- döngün** Hastalığı iyiliğe dönmüş durumda olan. (C.IV. s.1585).
- duman**⁶⁸ Göz akı. (C.IV. s.1602).
- efir** Nefes, soluk. (C.V. s.1669)
- erpik** Çok gevşek ve yumuşak kas. (C.V. s.1776).
- esem** Sağlam, sağlığı yerinde olan (kimse). (C.V. s.1779).
- eyleşük** Hastalıktan kalkmış, yeni yeni iyileşmeye başlayan (kimse). (C.V. s.1823).
- finik** Burun deliklerinde olan kirler. (C.V. s.1867).
- gazik** Çocuklarda yeni çıkmaya başlayan dişlerin durumu. (C.VI. s.1954).
- geğrek** Geğirti. (C.VI. s.1970).
- gerim** Kol, bacak vb. organların fazla iriliği, gelişimi. (C.VI. s.2002).
- geyirik** Ağızdan çıkan gaz. (C.VI. s.2016).
- gıncık ~ grinçil** Diş eti. (C.VI. s.2047).
- göfer** Nefes. (C.VI. s.2126).
- gön** Cilt, ten. (C.VI. s.2152).
- görek ~ göreğen ~ görge** İyi gören (kimse). (C.VI. s.2158).
- gurum** İnsanın bünyesi, yapısı. (C.VI. s.2201).
- halata** Nekahat devresindeki iştahlılık. (C.VII. s.2257).
- hılış** İnsana yaramayan yiyecek. (C.VII. s.2358).
- ıırsınız ~ ınızarı** Hastalığı iyiliğe yüz tutan. (C.VII. s.2479).
- ınkılıp** Can çekişme. (C.VII. s.2479).
- ııraz** Hastalıktan işe yaramaz hale gelen (kimse). (C.VII. s.2479).
- igeze** Hastalık sonrası toparlanma, nekahat devri. (C.VII. s.2508).
- ındal** Hastalıktan yeni kalkmış, halsiz (kimse). (C.VII. s.2539).
- ingileşik** Hastalıktan yeni kalkmış (kimse). (C.VII. s.2542).
- kıpışık** Kirpikleri yapışık gibi olan (kimse). (C.VIII.s.2813).
- kırçam** Soğuk alınlığı sonucu olan üşüme. (C.VIII.s.2818).
- kırma ~ kırık ~ kırız ~ kırna ~ kiriz ~ kirna** Kanı karışık, melez. (C.VIII.s.2832).
- kıypık** Kısık, yana doğru çekik (göz için). (C.VIII.s.2859).
- korhılığ** Çocuğun kendisinden korkarak hastalandığına inanılan şey (kurşun dökülerek iyileştirilir). (C.VIII.s.2925).
- kömük** Yassı burun. (C.VIII.s.2957).
- küd** Kısa ve kalın (parmak için). (C.VIII.s.3025).

⁶⁸ Hastalık adları için bkz s. 79

mekirip Mikrop, pislik. (C.IX.s.3153).

mencer Melez. (C.IX.s.3159).

namız ~ namz Nabız. (C.IX.s.3237).

oluşlu Sağlıklı, sağlığı yerinde. (C.IX.s.3279).

opunat ~ opunatça Hastalığın iyiliğe yüz tutma devri. (C.IX.s.3285).

ösnek Nefes. (C.IX.s.3355).

özek Soluk. (C.IX.s.3369).

pürtlek ~ pörtlek Yarılan insan ve hayvan derisinden dışarıya doğru çıkan et parçası. (C.IX.s.3499).

sağılca Sağlık. (C.X.s.3513).

sarkal Pörsümüştü, sarkmış deri. (C.X.s.3547).

sarkanak ~ sarkınak Çene altından sarkan et. (C.X.s.3547).

seyrik 1. Yara pisliği. **2.** Mikrop. (C.X.s.3599).

singel ~ singel Sindirimi kolaylaştıran. (C.X.s.3640).

sökü Hastane. (C.X.s.3676).

süreği Kalıtsal, irsi. (C.X.s.3718).

teleme Hastalık sonrası iyileşme dönemi. (C.X.s.3869).

teyreki Keyif verici maddelere karşı alışkanlığı olan, tiryaki. (C.X.s.3904).

tımıs ~ tımız Can, ruh. (C.X.s.3913).

tınış Soluk, nefes. (C.X.s.3916).

tin ~ timi Sağlam vücutlu. (C.X.s.3934).

tın 1. Ruh. **2.** Can. (C.X.s.3934).

ungun Sağlığı yerinde. (C.XI.s.4039).

vuruk ~ vurgun Hastalanacak gibi. (C.XI.s.4108).

yelleme Bağırsak gazı. (C.X.s.4236).

yolcu Ölümü yakın. (C.XI.s.4289).

zıvar Hastalık artması. (C.XI.s.4382).

3.9.1.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.9.1.2.1. Ad Tamlaması Kalıbında Olanlar

aralık iyisi Ölmeden önce geçici olarak iyileşen hasta, ölüm iyisi. (C.I.s.297).

ala bulanık Hasta yüzlü, renksiz. (C.I.s.174).

çenber yağı Karın zarı. (C.III. s.1133).

denizebesi Polip. (C.IV. s.1424).

gıl biti Kasık biti. (C.VI. s.2039).

3.9.1.2.2. Sıfat Tamlaması Kalıbında Olanlar

görgelgöz İyi gören göz. (C.VI. s.2160).

ıvilkurt Mikrop. (C.VII. s.2498).

ivil kurt Mikrop. (C.VII. s.2572).

kere kulak Kepçesi dik olan kulak. (C.VIII.s.2753).

yaprı kulak Baştan ayrı duran, iri kulak. (C.XI.s.4180).

3.9.2. Sağlık ve Sağaltmayla İlgili Diğer Fiiller

3.9.2.1. Tek Sözcükten Oluşanlar

arlamak İyi olmak, hastalıktan kurtulmak. (C.I.s.328).

aşınmak Hazmetmek, sindirmek. (C.I.s.354).

avsunlamak ~ avsunnamah ~ avsunnamak Hastalık bulaştırmak. (C.I.s.393).

aynımak Büyümek, gelişmek, sağlığı düzelmek. (C.I.s.429).

belermek Ottan zehirlenerek ölmek. (C.II. s.614).

beri dönmek ~ berüyhlemek Hasta biraz iyileşmek. (C.II. s.634).

berkimek ~ bekeşmeg ~ bekimek ~ bekişmek İyileşmek, sağlaştırmak. (C.II. s.635).

bitenmek İyileşmek (yara). (C.II.s.709).

börkmek Hastalık sebebiyle yüz değışmek. (C.II.s.770).

cızdırmak Vücudun bir yerinden kan aldirmek. (C.III. s.947).

çıldirdemek İyileşmek. (C.III. s.1172).

değelmek ~ denkleşmek Sağlığı düzelmek, iyileşmek. (C.IV. s.1423).

dişemek ~ dişlemek 1. Bebek ve hayvan yavrusu diş çıkarmak, diş çıkarmaya başlamak. **2.** Yedi yaşındaki çocukların süt dişleri dökülüp esas dişleri çıkmak. (C.IV. s.1521).

donuşmak Hasta iyileşmeye başlamak. (C.IV. s.1562).

döleşmek Hasta olan bir kimse tekrar sağlığını kazanmak. (C.IV. s.1578).

dönüşmek Hasta iyileşmeye yüz tutmak, nekahat devresine girmek. (C.IV. s.1586).

dulunmak Ağır hastanın gözleri canlılığını kaybetmek, donuklaşmak. (C.IV. s.1600).

eritmek Sindirmek. (C.V. s.1773).

fıskışmak Nefes almak. (C.V. s.1859).

geğirmek ~ **geğermek** Midede toplanan gazı sesle ağızdan çıkarmak, geğirmek. (C.VI. s.1970).

göçertmek Yemeği sindirmek. (C.VI. s.2121).

göçürmek Yemeği sindirmek. (C.VI. s.2122).

hasalmak Hasta iyileşmek. (C.VII. s.2297).

ıhmak Hasta iyileşmek. (C.VII. s. 2461).

ılmak Yemeği sindirmek. (C.VII. s.2471).

iğlemek ~ **iğlenmek** ~ **ilimek** ~ **iylemek** Yara iyileşmek. (C.VII. s. 2511).

ingezlemek Yarı hasta, yarı sağlam olmak. (C.VII. s.2542).

irikmek Hastalıktan sonra toplamak, iyileşmek. (C.VII. s.2549).

karmak Hastalık bulaşmak. (C.VIII.s.2665).

karsımak Yara iyileşmeye başlamak. (C.VIII.s.2668).

kekirmek Geğirmek. (C.VIII. s. 2727)

kepinmek Delinen kulak zarı zamanla kapanmak. (C.VIII.s.2748).

kırtışmak Çok buruşmuş (yüz için). (C.VIII.s.2838).

kireçlemek Soğuk algınlığından ölmek. (C.VIII.s.2876).

mücefleme Ölecek duruma gelmek. (C.IX.s.3227).

oılanmak ~ **oılanmağ** Vurulmak, nazar değmesiyle ansızın ölmek. (C.IX.s.3272).

oklanmak Vurulmak birdenbire ölmek. (C.IX.s.3275).

okunmuş Sağlığa yararlı. (C.IX.s.3276).

onalmak İyileşmek, düzelmek. (C.IX.s.3281).

oñuşmak ~ **oñuşmag** Sağlığı düzelmek. (C.IX.s.3284).

otamak 1. Hastalığı geçmek, iyi olmak **2.** Hastalığı iyileştirmek.

sazıldamak Yavaş yavaş etkisini göstermeye başlamak (hastalık vb.) (C.X.s.3562).

sebelenmek Baş ağrısından dolayı sağa sola sallanmak. (C.X.s.3563).

sehlemek Solumak. (C.X.s.3567).

sırıncımak Hasta acıya dayanmak. (C.X.s.3616).

sinirmek ~ **siğirmek** ~ **siğıştirmek** ~ **siñirmek** Sindirmek, hazmetmek. (C.X.s.3641).

sinişmek Yemek mideye yerleşmek. (C.X.s.3642).

tarsımak Yara iyileşmek. (C.X.s.3835).

unnaştırmak Taşımak (mikrop için). (C.XI.s.4040).

usukmak ~ usuḡmah ~ usulamak Ağrısı azalmak, dinmek. (C.XI.s.4044).

ülezmek Hastalıktan incelmek, zayıflamak. (C.XI.s.4063).

ürlenmek Biraz iyileşmek. (C.XI.s.4069).

zekinmek Hasta iyileşmek. (C.XI.s.4357).

ziknimek Hastalık, ağrı azalmak. (C.XI.s.4386).

3.9.2.2. Birden Fazla Sözcükten Oluşanlar

3.9.2.2.1. Yardımcı Fiil Olanlar

sıkıtér olmak Ağrı ve sızıları dinmek. (C.X.s.3606).

3.9.2.2.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olanlar

3.9.2.2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

diş dişemek Çocuk diş değiştirmek. (C.IV. s.1520).

diş yerimek 1. Bebek ve hayvan yavrusu diş çıkarmak, diş çıkarmaya başlamak.

2. Yedi yaşındaki çocukların süt dişleri dökülüp esas dişleri çıkmak. (C.IV. s.1521).

eritmek Sindirmek. (C.V. s.1773).

eyek çalmak Hasta en son dakikalarını yaşamak. (C.V. s.1820).

göçünü yükletmek Son nefesinde olmak. (C.VI. s.2122).

havul havul konuşmak Ağır hasta olan kimse sayıklamak. (C.VII. s.2313).

ibiği kızarmak ~ ıbiği kızarmak Benzine kan gelmek, sağlığı düzelmek. (C.VII. s.2501).

içe ilimek Sindirmek, yararlı olmak (yemek için). (C.VII. s.2504).

özü geçmek Yaşlılık, hastalık nedeniyle zayıflamak. (C.IX.s.3373).

yıldızı düşmek Ölümü yakın sayılmak. (C.XI.s.4268).

3.9.2.2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Olanlar

havul havul konuşmak Ağır hasta olan kimse sayıklamak. (C.VII. s.2313).

Tablo 3.

*Aynı Ses İmgesinin Farklı Anlamalara Geldiğini Gösteren Tablo Kullanımı*⁶⁹

	Kemik veremi.
akarca	Deri veremi, cüzzam.
	Belsoğukluğu.
	Köstebek denilen bir hastalık.
	Alazlama hastalığına tutulmak.
alazlamak	Alazlama hastalığını ateşle veya kızgın bir şeyle tedavi etmek.
	Kızıla benzer bir çeşit hastalık.
	Sara hastalığı.
al basma	Kızıla benzer bir çeşit hastalık.
	Lohusa kadınlarda görülen bir hastalık, lohusa humması.
	Kızlık zarı yırtılmamış.
aslık	Üreme organı noksan kadın.
	Kısır kadın veya dişi hayvan.
	Kör, bir gözü kör.
ayvaz	Sağır.
	Gemilerde hasta bakıcı.
	Saçsız, kel.
	Erkeklik organı.
baba	Koyun ve insanların akciğerinde olan hastalık.
	Büyük ve onulmaz çıban.
badak	Husye, erkeklik bezi.
	Fıtık.
	Omurga.
bel	Çocuğun anne karnında boğulmasına sebep olan bir hastalık.
	Meni, sperma.
	Havale denilen hastalık.
belen	Uçuk, dudaklarda görülen bir çeşit deri hastalığı.
	Sara.
	Deli.
belen olmak	Havale hastalığına tutulmak, havale gelmek.

⁶⁹ Doğan Aksan, "Anlambilim", 4. Baskı, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s. 34.

	Uyurgezer olmak.
	Yara, bere.
	İncinmiş, burkulmuş eklem.
bertik	Deride mor leke.
	Yara azmak.
	Hazımsızlıktan karında meydana gelen şişkinlik.
	İnsan veya hayvan vücudunda meydana gelen şişlik.
bezemek	Vücutta meydana gelen şişliği ayranla, yoğurtla ovmak.
	Şifalı olduğuna inanılan çamur, toprak veya suyu ele yüze sürmek.
	Husye, erkeklik bezi.
cor	Fıtık hastalığı.
	Aksırık.
demreği	Temriye, egzama hastalığı.
	Temriye, egzama hastalığını tedavi eden kimse.
dilcek	Dilsiz.
	Küçük dil, bademcik
	Göze inen perde.
duman	Nezle, grip, bronşit.
	Öksürük, boğmaca öksürüğü.
	Göz akı.
	Bir çeşit çıban.
göğündürme	Göz hastalığı.
	Göz hastalığının tedavisinde kullanılan bir çeşit bitki.
harazalı	Soluyan, kesik kesik öksüren.
	Saralı.
içeği	Bağırsak.
	Hastaların iyileşmesi için sarılan yaş, taze hayvan derisi.
	Çopur.
ketlez	Basık burun.
	Genizden konuşan.
kızılca	Kızamık hastalığı, çiçek hastalığı.
	Gırtlak, yemek borusu.
kökrek	Göğüs, bağır.
	Göğüs hastalığı, nefes tıkanıklığı.

merem	Verem.
	Balgam.
	Nezle, dişeti nezlesi.
nuzla	İnsanın organlarından birinin birdenbire tutulması, romatizma.
	şeytanırnağı.
	Sivilce.
örken	Verem hastalđı.
	Öksürük.
üzölmek	Hastalık yenilemek
	İnme inmek.

4. SONUÇ

Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler adlı çalışma, 12 ciltlik Derleme Sözlüğü esas alınarak hazırlanmıştır. Sağlık ve sağaltmanın halkın ortak paydada bulunduğu konular olması bu çalışmayı daha değerli kılmaktadır. Bu derece önemli ve geniş çaplı bir konu, üzerinde detaylı bir inceleme gerektirmiştir. Bu sebeple çalışmada tespit edilen sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler 9 farklı ana gruba ayrılmıştır. Bunlar içerisinden *organ adları* ve *hastalıklar* kendi içerisinde alt dallara ayrılarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca Derleme Sözlüğü'nde yer alan sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler yapı bakımından da incelenmiştir.

Çalışmanın asıl bölümü olan Derleme Sözlüğü'nde yer alan sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlere yer verilmeden önce terim nedir sorusuna cevap aranmış, farklı araştırmacıların tanımlarına değinilmiştir. Çünkü Derleme Sözlüğü'ndeki sağlıkla ilgili sözlerden *terim* olarak kazandırılmış olanlar vardır fakat bu çalışma, Anadolu ağzlarındaki sağlıkla ilgili söz varlığına yönelik bir tespit olduğu için bu sözlerin birer terim olabilmeleri düşündürücüdür. Bu sebeple çalışmayı *Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler* olarak adlandırmak daha doğrudur. Ayrıca bu bölümde tıp metinlerinin ve tıbbi terminolojinin üzerinde durulmuş, Derleme Sözlüğü'nün tarihçesine yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve asıl bölümünde ise Derleme Sözlüğü'nde tespit edilen **3337** sözün tasnifi 9 grupta incelenmiş ve aşağıdaki sayısal verilere ulaşılmıştır:

1. Hekim anlamında kullanılan sözlere ait **37**
2. Organ adlarına ait toplam **705** söz, bunlardan **132**'si temel organ adları, **549** yan organ adları, **24**'ü genel organ adları ve vücudun bazı bölümleri
3. Hastalıklara ait toplam **1860** söz, bunlardan **1275**'i bedensel hastalık adları, **510**'u bedensel hastalıklarla ilgili fiiller, **34**'ü zihinsel hastalık adları, **41**'i zihinsel hastalıklarla ilgili fiiller
4. İlaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglara ait **236**
5. Tedavi ile ilgili toplam **110**
6. Cerahat ve vücudun salgıladığı maddelerin adlarıyla ilgili **133**
7. Doğum ve üreme ile ilgili **97**
8. Tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçlere ait **20**
9. Sağlık ve sağaltmayla ilgili diğer sözlerden **139**

Derleme Sözlüğü'nde tespit edilen sözlerin tasnifi sonucunda en fazla örneğin %54 oranıyla bedensel hastalıklara ait olduğu, tespit edilen en az örneğin %1 oranıyla (20 örnek) tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçlere ait olduğu görülmektedir. Derleme Sözlüğü'nde tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçlere çok az rastlanması geleneksel tıbbın izlerinden kaynaklanmaktadır. Halk, tedavi yöntemleri için çoğunlukla bitkilerden yararlanmıştır. Modern tıbbın olmadığı yerde tıp aletleri ve tıpta kullanılan gereçlerin kullanımı yaygın değildir. Bu sebeple bununla ilgili sözcüklere de yok denecek kadar az rastlanmaktadır.

Bununla birlikte ilaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglara ait sözlerin çokluğuna da bakılacak olursa halk ağzından derlenmiş olan Derleme Sözlüğü'nde geleneksel tıbbın izleri görülmektedir. Eski tıpta ilaçların bitkilerden yapılması ve hemen hemen bütün bitkilerin çeşitli hastalıklara karşı ilaç olarak kullanılmasından dolayı Derleme Sözlüğü, bitkilerin ilaç olarak kullanılması anlamına gelen droglar açısından çok zengin bir kaynaktır.

Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler tasnif edilirken yan organ adlarının alt sınıflaması arasında *cinsel organ adlarına* da yer verilmiştir. Başlı başına önem arz eden organ adlarında cinsel organ adlarına ait sözcüklerin çokluğu ayrı bir önem taşımaktadır. Toplum bilimi de ilgilendiren bir konu olduğu için bu alanda çalışacak olan araştırmacılara da buradaki sayısal veriler yardımcı olacaktır.

Yaptığımız araştırmada halkın hayati öneme sahip olarak gördüğü organları çeşitli şekillerde adlandırdığını ancak böyle görmediği organlar için genel dildeki adlandırmayla yetindiğini görmekteyiz. Temel organ adları başlığı altında hayati bir önem taşıyan yürek (kalp) kavramına karşılık Anadolu ağızlarında 22 (%17) sözcükle karşılaşılır. Fakat dil ve dudak yaşamak için hayati bir öneme sahip değildir bu sebeple dil (azman) ve dudak (şıpıldak) kavramları Anadolu ağızlarında birer defa karşımıza çıkmaktadır.

Temel organlarda en fazla karşılaşılan organın %31 (41) oranıyla yüz (çehre, beniz, surat) kavramına ait olduğu görülmektedir. Halk genellikle *yüz* kavramını nitelik bildirmek için kullanmıştır. Örneğin, yüz kavramına karşılık gelen Anadolu ağzındaki *kilik* sözcüğü *kiliksiz herif* örneğiyle verilmiştir.

Anadolu ağızlarında deriye karşılık sadece 2 sözcük (gavil, gavlak) görülürken en çok karşılaşılan hastalık adlarının deri hastalıklarına ait olduğu görülmektedir. Deri hastalıklarına ait **223** sözcük bulunurken iç organlardan olan karaciğer hastalıklarına ait **1** sözcük bulunmaktadır. Bu iki oran karşılaştırıldığında halkın gözle görebildiği

durumlarda hastalığı daha kolay adlandırabildiği ve hastalıkla ilgili çeşitli betimlemeler yapabildiği fakat iç organlarla ilgili hastalıkları gözle göremediğinden adlandırmasının daha zor olduğu bu sebeple daha az yer aldığı sonucu çıkarılabilir.⁷⁰

Derleme Sözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlerin sınıflandırılmasında grafik oluşturulmuş ve bu grafikte hastalıklar, bedensel ve zihinsel hastalıklar olmak üzere ayrı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bedensel hastalıklara ait 1785 (%54) söz bulunurken zihinsel hastalıklara ait toplam 75 (%2) söz bulunmaktadır. Halk, zihinsel hastalıkları bir hastalık olarak görmediğinden ya da toplum içerisinde dile getirilmesinin hoş karşılanmamasından dolayı zihinsel hastalıklarla ilgili sözlere çok az yer vermiş olabilir. Derleme Sözlüğü'nde de yer alan az sayıdaki zihinsel hastalıklar; *sara hastalığı, delilik, inme inmesi, bunamak* gibi örneklerle sınırlıdır. Bu tip örnekler Derleme Sözlüğü'nde farklı tip sesletimlere sahiptir. Başka bir şekilde bakacak olursak bu tip hastalıklar *örtmece hastalık* olarak kabul edilebilir. Koç, örtmece kavramı için “söylenmesinden rahatsızlık duyulan ve utanılan bir durumu uygunsuz, kaba, yakışsız kelimelerle ifade etmek yerine, daha uygun kelimelerle ifade etmek.” tanımını yapmıştır (Koç, 2010, s. 77). Örneğin *sara hastalığı; dışarlık, koyanavrul, tatalık, al basma, al bastı, bayılma, cin çarpması, başı tutmak, oynatmak, yili dutmak* biçimlerinde Derleme Sözlüğü'nde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca halk, zihinsel hastalığı olan bireye karşı deli, akılsız gibi nitelendirmelerde bulunmuştur. Bu tip örnekler Derleme Sözlüğü'nde oldukça yaygın bir kullanım alanına sahiptir.

Özellikle doğum ve üreme ile ilgili sözlere ayrı bir başlık altında yer verilmiştir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi halk bazı durumlarda söylenmesinin hoş karşılanmayacağı, rahatsızlık duyulup, utanılacağı sözcükler yerine daha uygun sözcükleri kullanmayı tercih eder. Bu tip sözcüklerin en sık görüldüğü örnekler de kadının hamile oluşunu ifade etme, kadınların adet zamanı, doğum ve lohusalık anlamlarına gelen madde başlarında yer almaktadır. Örneğin *ayağı ağır, doğurucu, göde, gömanlı, gövdeli, üzeri yüklü, üzerli gebe; ana halı, üst kirli* kadınlarda aybaşı, adet; *boylu, buğaz, bulamaç, diğarık, digasken* gebe, hamile anlamlarında kullanılmıştır.

Kadınlarda mens dönemi anlamına gelen *aybaşı* sözcüğü yerine halk; *üst, ana halı, analık hali, üst kirli, üstüne olmak, üst kirlenmek, üstü gelmek, üstünü görmek* gibi birçok söz kullanmıştır. Halk, *aybaşı* sözcüğünü kullanmamak için birçok sözcük tercih ederken Derleme Sözlüğü'nde yer alan ve “ayda bir kez devreden geçici delilik

⁷⁰ Daha fazla örnek için organ adlarına göre hastalık adlarının gösterildiği tablo bkz. s. 123

nöbetinin tekrar belirmesi” anlamına gelen *aybaşısı dutmak* sözünü kullanmıştır. Derleme Sözlüğü’nde az sayıda bulunan zihinsel hastalıklar yukarıda da ifade edildiği gibi örtmece hastalık olarak kabul edilebilir. Bunların yanında *aybaşısı* sözcüğü yerine örtmece ifadelerinin kullanılması fakat *aybaşısı dutmak* sözünün zihinsel hastalık anlamına karşılık gelmesi şaşırtıcıdır.

Aynı sesletim imgesinin aynı kavram alanları içerisinde fakat farklı anlamlara gelecek şekilde kullanımları görülmektedir. Örneğin, *alazlamak* alazlama hastalığına tutulmak aynı zamanda alazlama hastalığını ateşle veya kızgın bir şeyle tedavi etmek; insan veya hayvan vücudunda meydana gelen şişlik anlamındaki *bezemek* sözcüğü yine aynı adla vücutta meydana gelen şişliği tedavi etmek; *göğündürme* bir göz hastalığı yine aynı adla göz hastalığını tedavi eden bitki; *demreği* temriye, egzama hastalığı aynı adla bu hastalığı tedavi eden kimse anlamlarında kullanılmıştır. Halk, hem hastalığı hem de o hastalığa ait tedaviyi aynı sözcüklerle adlandırmayı seçmiştir. Bu örneklerle bakılarak halkın hangi hastalığa hangi tedavinin iyi geldiği konusunda pratik çözümlere gittiği sonucu çıkarılabilir. Yukarıda bahsedilen ilişki organ adları ve hastalık adları arasında da mevcuttur. Örneğin, *dilcek* sözcüğü organ adı olarak küçük dil, bademcik anlamında kullanılırken hastalık adı olarak dilsiz anlamında; *kökrek* sözcüğü organ adı olarak göğüs, bağır anlamında kullanılırken hastalık adı olarak göğüs hastalığı, nefes tikanıklığı anlamında kullanılmıştır.⁷¹

Halk, sağlık ve sağaltmayla ilgili sözleri hekimin bulunmadığı durumlarda alternatif bir alan yaratıp betimleyerek anlatmıştır. Örneğin *ateş gömleği* (kızıl hastalığı), *bulgur püskürtmesi*, *et yaran* (çıban), *can alıcı* (öldürücü hastalık), *kayık göz*, *gözüakık* (şaşı), *ıgınık memesi* (basur hastalığı), *yanbastı* (topal, aksak), *yiyci yara* (frenge, şirpençe, cüzzam, kanser) vb. sözler halkın kendi hastalığına teşhis koymasında yol gösterici olmuştur. Bu örneklerin beraberinde Aksan’ın *Türkçe’nin Söz Varlığı* adlı çalışmasına değinmek gerekir. Aksan ağızlardaki sözcük sayısının yüksek oluşunda çeşitli etkenlerin rol oynadığını söyler ve bu etkenleri maddelere ayırır. Etkenlerden biri “ortak dilde yabancı kökenli adı kullanılan kimi nesnelere özellikle sebze, meyve, bitki adları kimi zaman türetme, kimi zaman da birleştirme yoluyla oluşturulmuş, benzetme ve deyim aktarmalarından yararlanan çeşitli karşılıklarla adlandırılmaktadır. Bu karşılıklar o nesnelere belirgin niteliklerini betimleyici göstergelerdir (2004, s.218).” Aksan’ın bu ifadelerine bakılarak Derleme Sözlüğü’nde yer alan *canevi*, *ciğerevi* (kalp), *can tahtası*

⁷¹ Daha fazla örnek için aynı sesletim imgesinin farklı anlamlara geldiği tablo bkz. s.196

(göğüs kemiği), *sueleği* (mesane), *karatavuk* (dalak), *koldoğırlyyan* (kırıkçı, çıkıkçı), *damarotu* (iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir ot), *ganyaşı* (zehirli bir ot), *tarakdiken* (ağrı ve sızıları gidermeye yarayan bir çeşit dikenli bitki), *karabacak* (zatülcenp hastalığında kaynatılarak içilen maydanozgillerden bir bitki) vb. yukarıda ifade edilenlere örnek gösterilebilir. Derleme Sözlüğü'nde bu tip örneklere çok sık rastlanmaktadır.

Yukarıda da verilen örneklerde görüldüğü gibi bazı hastalıkların fiziki görünümleri ile adlandırmaları arasında bir ilişki vardır. Santur ise bu tip hastalık adlarının yanı sıra bazı hastalıkların tedavileri için gerçekleştirilen uygulamaların zamanla söz konusu hastalıkların adlandırmalarına kaynaklık ettiğini söyler. Örneğin itdirseği hastalığının ne köpekle ne de dirsekle fiziki açıdan bir ilgisi bulunmamaktadır. Fakat tedavide yoğun olarak köpek ve köpekle ilgili objeler ya da ocaklının dirseğinin kullanılması bakımından uygulamanın adlandırmada rol oynadığını göstermektedir (2019, s. 301). Derleme Sözlüğü'nden örnekle *danaburun* parmakta çıkan bir çeşit çıban hastalığıdır. Tedavisi için de iltihaplı parmak dananın burnuna sokulur. *Gelincik* verem, kalp hastalığı, böbrek hastalığı, lenfa düğümü iltihabı gibi birçok hastalığa karşılık gelmektedir. Tedavisi için de hastaya gelincik eti yedirilir. *Kurbağacık* hastalığı, küçük çocukların dil ve damaklarında olan kabarcıklardır ve tedavisi için de baş çizilip canlı kurbağa başa bağlanır, kurbağa ölürse hasta iyileşir ölmezse iyileşmez. Özetle Derleme Sözlüğü'ndeki hastalıkların adlandırılmasında bazen hastalığın fiziki görünümü bazen de söz konusu hastalığın tedavi yöntemleri etkili olmuştur.

Yaradılışından bu yana daima doğayla iç içe yaşayan insanlar hayvanlardan giyecek ve yiyecek ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi onları bir de yardımcı olarak kullanmışlardır. İlk zamanlardan günümüze devam eden bu uğraşının insanların hem kültürüne hem de diline etkisi olmuştur. Diğer toplumlarla kıyaslanacak olursa hayvanların önemi göçebe bir millet olan Türk toplumlarında daha fazladır (Özden, 2020, s.45). Bu sebeptendir ki Derleme Sözlüğü'nde de sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlerin pek çoğunda hayvanlara ait adlandırmalarla karşılaşılır. Örneğin hastalık adları için *danaburun*, *danamemesi*, *itbiciği*, *itmemesi*, *kedibiciği*, *kuşkuyruğu*, *tilkiburnu* (çıban), *kurbağacık* (küçük çocukların dil ve damaklarında olan kabarcıklar), *gelincik* (verem, kalp hastalığı, böbrek hastalığı, lenfa düğümü iltihabı), *deveçiçeği* (çiçek hastalığı), *domuzbaşı~domuzburnu* (şişkinlik), *deve temresi* (egzama), *kedidirseği* (göz kapaklarında çıkan bir sivilce), *tavukgötü* (el ve ayakta olan siğile benzer bir çeşit yara), *tavukkarası* (karanlıkta görememe hastalığı); organ adları için *karatavuk* (dalak), *kurtyemez* (omurilik soğanı);

ilaç adları ve ilaç yapımında kullanılan droglar için *işşek turpu*, *köpekcevi*, *köpekmemesi*, *sıçanotu*, *yılançiçeği*, *yılanotu*, *yılanpancarı*, *koyunkıran*, *yılangelmez* hayvan adlarının geçtiği örneklerdir.

12 ciltten oluşan Derleme Sözlüğü'nün ele alınarak sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler incelendiği bu çalışmayla Derleme Sözlüğü'nün sağlık ve sağaltmayla ilgili sözler açısından ne kadar zengin olduğu tespit edilmiştir. Derleme Sözlüğü'nün uzman kişiler tarafından hazırlanmaması, fişlemelerin farklı kişilerce yapılması, yanlış okunmadan kaynaklanan hatalı maddelerin bulunması gibi sorunlardan ötürü halk ağzındaki sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlerin bu çalışmada tespit edilenden daha fazla olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

KAYNAKÇA

- Adıvar, A. A. (1982). Osmanlı Türklerinde ilim. Remzi Kitabevi.
- Akalın, Ş. H. (2002). Atatürk döneminde Türkçe ve Türk dil kurumu. Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 607, 1-58.
- Aksan, D. (2004). Türkçenin sözcük varlığı. Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). Anlambilim. Engin Yayınevi.
- Aytaç, A. (2019). Kitâb-ı Mac'ûn adlı tıp metninde geçen botanik ve tıp terimleri. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 3(4), 303-322. <https://doi.org/10.34083/akaded.635487>
- Başkan, Ö. (1974). Terimlerde özleşme sorunu. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 21-22 (1973-1974), 173-184.
- Buran, A. (2002). Konuşma dili yazı dili ilişkileri ve derleme faaliyetleri. Türkbilig, 4, 97-104.
- Büyükakkaş, A. (2009). Türkiye Türkçesi ağız sözlükleri üzerine bir deneme. Turkish Studies, 4(4), 184-195. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.807>
- Canpolat, M. (1973). XVI. yüzyılda yazılmış değerli bir tıp eseri Edviye-i Müfrede. Türkoloji Dergisi, 5(1), 21-47. https://doi.org/10.1501/Trkol_0000000094
- Demir, N. (1999). Ağız sözlükçülüğü. Kebikeç, 7-8, 67-75.
- Demiray, E. & Saz, M. (2020). Derleme sözlüğünde geçen hastalık adları ve tıp terimleri üzerine tematik bir değerlendirme. Arslan M. (Ed.), Tarihsel ve Çağdaş Türk lehçelerinde tıp: metinler, tarih, uygulamalar, kavramlar, terimler (s. 147-242). Detay Yayıncılık.
- Dilaçar, A. (1957). Terim nedir? Türk Dili Dergisi, 64, 207-210.
- Doerfer, G. (1983). Temel sözcükler ve Altay dilleri sorunu. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1(16), 28-29.
- Doğan, A., T. (2015). Kitâb-ı Tıbb-ı Hikmet'te geçen yabancı tıp terimlerine Türkçe karşılıklar. Turkish Studies, 10(8), 903-918. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8282>
- Doğan, L. (2005). Türk dilinde organ adları üzerine bir inceleme -Ana ve ara temel kelimeler-.Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 141-163.
- Doğan, Ş. (2009). 15. yüzyıla ait bir tıp terimleri sözlüğü Terceme-i Akrabâdin'in İstılah Lügati. Turkish Studies, 4(4), 250-316. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.811>

- Erdağı, B. (2001). Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitabı. *Türkbilig*, 2, 46-54.
- Eren, H. (1990). Sırça köşkte. *Türk Dili*, 59(457-458), 1-78.
- Girişen, N. (2020). Terminolojide tanım ve tanım çözümleme ölçütleri. *Uluslararası Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 2020(1), 53-73. <http://dx.doi.org/10.48147/dada.9>
- Hatipoğlu, V. (1982). Türkçenin söz dizimi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını.
- Işık, U. (2016). Karahanlı Türkçesinde tıp terimleri [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]
- Kara, M. A. & Özaltay, B. (2002). Anadolu'da ilk Türkçe tıp kitaplarında terimler üzerine. 38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi'ne sözlü bildiri, 1-6 Eylül, İstanbul.
- Kaya Gözlü, E. (2012). "Betimleyici tıp terimi" kavramı ve eski anadolu Türkçesiyle yazılmış betimleyici terimler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 31, 169-178.
- Kaya, Y. (2020). Derleme sözlüğünde psikolojik hastalıklar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73), 123-144.
- Koç, A. (2010). Hastalık isimlerinde örtmece. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 188, 77-94.
- Korkmaz, Z. (1976). Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların bugünkü durumu ve karşılaştığı sorunlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 23(1975), 143-172.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer terimleri sözlüğü (1. bs., C.1). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2000). Türkiye'de ağız sözlükleri. *Türk Dili*, 585, 7-14.
- Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi (3. bs., C.1). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kurt, B. (2017). Yazıtlardan günümüze organ adları ve bunların Türkiye Türkçesi ağızlarına yansımaları. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 48-61.
- Mikail, B. (2000). Anadolu'da te'lif edilen ilk Türkçe eser meselesi. *Erdem*, 12(36), 899-906.
- Murad, S. (2019). "Tıp terimleri" üzerine yapılan çalışmalar hakkında bir bibliyografya denemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 55-67. <https://doi.org/10.29000/rumelide.540994>
- Santur, A. (2019). Anadolu halk hekimliğinde geleneksel olarak adlandırılan bazı hastalıklarla, tedavileri arasında kurulan sempatik ilişki. 9.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Gelenek, Görenek ve İnançlar kitabı içinde (s.301-317).
- Önler, Z. (1998). XIV-XV. yüzyıl Türkçe tıp metinlerinin dili ve söz varlığı, *Kebikeç*, 6, 157-168.

- Önler, Z. (2006). Divânü Lügâti't- Türk ve Kutadgu Bilig'de tıp terimleri. *Kebikeç*, 22, 135-150.
- Önler, Z. (2015). İshak bin Murad ve Edviye-i Müfrede adlı eseri. *Türk Tarihinde İz Bırakan Bolular Çalıştayı*, Abant İzzet Bolu Üniversitesi.
- Önler, Z. (2019). Tarihsel tıp metinleri sözlüğü. *Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Özden, M. (2020). Eski Oğuz Türkçesinde kullanılan hayvan adlarının Türkiye Türkçesi ağızlarındaki durumları. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 44-74. <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK892>
- Özgül, A., G. (2021). Derleme Sözlüğü'nde geçen "salgın ve bulaşıcı hastalıklar"la ilgili söz varlığı unsurları üzerine. *Turkish Studies- Language*, 16(2), 1349-1357. <http://dx.doi.org/10.47845/TurkishStudies.46225>
- Özkaya, H. (2018). Arap harfli Türkçe tıp yazmaları çalışmalarında Derleme Sözlüğü'nden faydalanmak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, 179-191. <https://doi.org/10.29000/rumelide.454262>
- Öztek, Z. (2018). Halk dilinde sağlık deyişleri sözlüğü. *Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Sertkaya, O., F. (1997). Uygur tıp metinlerine toplu bir bakış. *Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 4-7 Eylül 1989 Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 350-351.
- Şahin, H. (2006). Terimlerin genel dile yansımalarına dair bazı gözlemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 123-129.
- Terzioğlu, A. (1986). Tıbbî terminolojinin tarihine ve esaslarına kısa bir bakış. *Bellekten*, 50(198), 637-646.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dilbilgisi terimleri Sözlüğü*. Ötüken Neşriyat.
- Tufar, N. (2010). *Türk dilinde meronimi: organ adları* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Tarama Sözlüğü (I- VIII Cilt)*. Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu. 1993. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (I- XII Cilt)*. Türk Dil Kurumu.
- Türkçe Sözlük*. 2011, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uzun, M. (2017). Dil seferberliği kapsamında birinci derleme çalışması: Rize örneği. *Karadeniz İnceleme Dergisi*, 11(22), 109-138. <https://doi.org/10.18220/kid.313424>
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yıldız, S., C. (2019). Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış tıp eserleri ve bu eserler

EKLER

EK-A. Tez Anket İzin İstek Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Fatma GÜNAL
ÖĞRENCİ NO	201911003
TEL. NO.	
E - MAIL	
ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Türk Dili ve Edebiyatı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2020/2021- GÜZ/BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Derleme Sözlüğü'nde yer alan sağlık ve sağaltmayla ilgili tespit edilen sözlere yer verilmiştir. Tespit edilen sözlere yapı bakımından da incelenip sınıflamaya tabi tutulmuştur.
TEZİN AMACI	Bu çalışmada DerlemeSözlüğü'ndeki sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlere tespit etmek, tespit edilen bu sözlere yapı bakımından incelemek ve hazırlanan grafiklerle çalışmanın konusuyla ilgilenen araştırmacılara kolaylık sağlamak amaçlanmıştır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	<p>Sözlükler, bir dilin söz varlığını ortaya koymak için hazırlanan eserlerdir. Ağız sözlükleri ise yazı dili dışında kalmış ağızlara ait sözvarlığınıortayakoyar. 1932tarihindeTürk Dili Tetkik Cemiyeti(TürkDilKurumu) halk ağzından söz derleme faaliyeti başlatmıştır.</p> <p>Bu faaliyet sonucunda dil araştırmalarında önemli bir yer tutan Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi yayımlanmıştır. TürkiyeTürkçesi ağızları sözvarlığı alanındaki en kapsamlıve en önemliçalışmaTürkiye'de Halk Ağzından DerlemeSözlüğü'dür.</p> <p>Bu çalışmayla birlikte ölçünlü dilde kullanılmayan ve unutulmuş birçok sözcüğün kayıt altına alınması sağlanmıştır. Böylesinekapsamlı bir sözlük ayrıntılı ve özenli bir inceleme gerektirmektedir. Günümüze kadar tip terimleri, tip sözlükleri ve tip metinleriyle ilgili birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. DerlemeSözlüğü temel alınarak yapılan ve halkın sağlığı, sağaltmayla ilgili ele alınan birçok çalışma vardır. Bu çalışmada da DerlemeSözlüğü'nde sağlık ve sağaltmayla ilgili sözlere tespit edilmiş,tespit edilen bu sözlere belirli başlıklar altında sınıflandırılmış ve yapısal açıdan incelenmiştir. Bu çalışmanın Anadolu ağızlarındaki tip sözlerinin ölçünlü dilde kullanılması, sözlereTürkçeleştirilmesi çalışmalarının önemli bir veri sağlayacağını ümit ediyoruz</p>
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Araştırma yapılacak sektör/kurum bulunmamaktadır.
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI - ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	İzin alınacak kurum bulunmamaktadır.
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	İzin alınacak kurum bulunmamaktadır.
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	Çalışmada anket bulunmamaktadır.
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	Ekler bulunmamaktadır.

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Fatma GÜNAL		ÖĞRENCİNİN İMZASI: TARİH: 05 / 10/ 2022				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1. TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2. TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Şirvan KALSIN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Sevin Alil ARSLAN		Adı - Soyadı: Murat Koç		
Unvanı: Doç. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı: Prof. Dr.		
Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.		Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.		Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.		
..... / / 20..... / / 20..... / / 20.....	 / / 20.....		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.	Evrak aslı enstitü müdürlüğünde ıslak imzalıdır.
..... / / 20..... / / 20..... / / 20..... / / 20..... / / 20..... / / 20..... / / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	<input checked="" type="radio"/>	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznini verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	<input type="radio"/>					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Anket İzin**Yazısı**

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200007414

05.10.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Fatma Günal** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

**EK-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin
Yazısı**



T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2200007694

14.10.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzin Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 05.10.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200007414 sayılı yazınız.
b) 05.10.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200007391 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Fatma Günal** ve **Sadıka Alagöz** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör